

अथ वेद-विषयकः

मस्तावः।

तस्माद्यज्ञात्सर्वं हृत ऋचः सामानि जज्ञिरे ।

छन्दसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥

(ऋग्वेदः १०।१०।१; ११० य० १।१०)

यस्मादचो अपातक्षन्त्यजुर्वस्मादपाकपन् ।

सामानि यस्य लोमान्यथर्वाङ्गिरसो मुखं

रुग्मं तं श्रद्धिं कतमः स्विवेद्य सः ॥

(ऋग्वेद० १०।१०२०)

अस्य महतो भूतस्य निःश्वसितमेतद्

यद्व्यवेदो यजुर्वेदः सामवेदोऽथर्वाङ्गिरसः ॥

(ऋ० उ० १।१।१०)

सनातनस्याऽस्य महतो भूतस्य निःश्वसितमेवैतद्यज्ञवेदो यजुर्वेदः सामवेदोऽथर्ववेद इति श्रुतिस्मृतिपुराणेतिहासानां सनातन एव राक्षान्वो, विखिलैः शास्त्रदर्शिभिः स्वीकृतश्च । अथैतन्महद्भूतं सर्वत्र सर्वथा सर्वदा परिपूर्णं तथैव तस्मा-
देवोपब्रह्मोऽयं वेदराशिः सर्वत्र सर्वथा सर्वदा परिपूर्णं एव भवितुं योग्य इति सुतरां सङ्गतमेव—

‘ पूर्णात्पूर्णेमुदचति ’ (ऋग्वेद० १०।८।२९)

इति न्यायात् । संभवत्येव पूर्णस्य प्रकृतः पूर्णादेव, कथं नाम स्वयं परिपूर्णमपूर्णत्वकाशितं भवेत् ? भवेद्येव कथं नाम
तत्पूर्णमित्याख्यायेत । एवं सनातनमहद्भूतनिःश्वसन्मूढोऽयं सनातनो वेदराशिर्मानवानामापांणां सम्मानयोग्यो भर्मप्रथ
भानक्षण.कालादप्रावधि यर्णाभ्रमधर्ममार्गावलम्बिभिः सर्वैरपि स्वतःप्रमाणत्वेन स्वीकृतश्च । मत्तुरप्याह—

वेदोऽखिलो धर्ममूलम् । (मनु० १।६)

इति । सोऽयं सनातनो वेदराशिर्वस्तुतः—

एक एव पुरा वेदः प्रणवः सर्ववाह्मयः ।

(श्रीमद्भागवते १।१।४९)

इत्युक्तवादेकः सद्यपि विज्ञान-कर्म-समुपासना-मद्गताक्षात्काररूपचतुर्विधप्रयोजनमेवेन ऋग्यजु सामाथर्ववेदसंहितासु
पत्रुर्थां संविभक्तोऽपि, परापरसोपानस्थितार्तां धर्मनिश्चयतां मनुष्याणामधिकारमेद्वोऽवस्थाभेददृष्ट्या तत्रतत्रातृष्टानयोग्य-
कर्तव्योपदेशेन सनातनमेकमेव मानवधर्मं सर्वयोग्यं मानवेभ्यः समुपदिशति । अत एवार्क—

इत्यन्तिमेनाध्यायेन षोडशिन आत्मनः सर्वत्र दर्शनं कर्तुं शक्यम् । एतदेव यथाक्रमोन्नति-सोपान-परम्परया यजुर्मिः प्रददर्शते, यथा—

वेदाहमेतं पुरुषं महान्तमादित्यवर्णं तमसः परस्तात् ।
तमेव विदित्वातिमृत्युमेति नान्यः पन्था विद्यतेऽप्यनाय ॥

(वा० य० ३११८)

न तस्य प्रतिमा अस्ति यस्य नाम मद्दृशः ।

(वा० य० ३२३)

इत्यादि-पुरुषमेव-सर्वमेधादि-महामसप्रतिपादकैर्मन्त्रैस्तत्त्वैव सद्ब्रह्मणो ब्रह्मणः प्रशंसनमयं पर्जनमस्याध्वरवेदस्यापि तदेव साध्यमिति निष्ठां ब्रूयति । एतदेव साध्यं यजुषामध्वरवेदेनान्तिमेनाध्यायेन ईशावास्योत्यादिना साध्यते । एषा दर्शयत्-
(अ० १)- मारभ्य ब्रह्मयज्ञ (अ० ५०) पर्यन्तं क्रतुसहतिरित्यवबुद्धयः, यजुषां प्रशस्ततमकर्मदर्शनमेव प्रयोजनं चित्तशुद्धि-
द्वारा सद्ब्रह्मप्राप्तायालं भवतीति ज्ञेयम् ।

‘यर्कृ तत्साम ।’ (छा० उ० १।३।४) इति छान्दोग्योपनिषदुपदेशे या ऋक् तदेव सामेति प्रतिपादनेन ऋचां साम्नां चाभेदः साध्यस्य किल प्रदर्शितः । यजु ऋग्भिः स्तुयते प्रशस्यते वर्ण्यते वा, तदेव सामभिर्गीयते समुपास्यते निदिध्यास्यते वेति, सामवेदस्य सत्त्वोपासनारूपत्वं स्फुटतरं भवति ।

अथाध्वरवेदस्य ब्रह्मभूतानां मन्त्राणां प्रयोजनमात्मनि ब्रह्मसाक्षात्कारस्तु तेष्वेव मन्त्रेषु दृश्यताम् ।—

ये पुरुषे ब्रह्म विदुस्ते विदुः परमेष्ठिनम् ।

(अथर्व० १०।७।१७)

एको इ देवो मनसि प्रविष्टः । (अथर्व० १०।८।२८)

अष्टाचक्रा नयद्वारा देवानां पूरयोध्या ।

तस्यां हिरण्ययः कोशः स्वर्गो ज्योतिपावृतः ॥

तस्मिन्हिरण्यये कोशे अरे त्रिप्रतिष्ठिते ।

तस्मिन्मन्त्रमात्मन्वत्तद्वै ब्रह्मविदो विदुः ॥

(अथर्व० १०।१३।१,२,२)

पुण्डरीकं नवद्वारं त्रिमिर्गुणोभिरावृतम् ।

तस्मिन्मन्त्रमात्मन्वत्तद्वै ब्रह्मविदो विदुः ॥

(अथर्व० १०।८।४३)

इत्येवं विविधैर्मन्त्रैः स्वस्वैव हृदयपुण्डरीके ब्रह्मसाक्षात्कारकरणं लक्ष्यमध्वरवेदस्येति सिद्धमेव, नैतद्व्यमग्यान्तरमपेक्षते । एवं प्रयोजनभेदेन चतुर्था संविभक्तस्यापि वेदस्यात्मनि ब्रह्मानुभूतिरेव वितरां सन्धानमिति—

वेदैश्च सर्वैरहमेव वेद्य ॥ (अ० गी० १।५।१५)

अतोऽस्मि लोके वेदे च प्रायितः पुरुषोत्तमः ।

(अ० गी० १।५।१८)

इत्यादिपुण्यवचनैः श्रीमता भगवत्वेव स्वयमर्जुनोपदेशमिषेण प्रदर्शितं किल सर्वेषां धेदानां तदेकमेव लक्ष्यमिति । एवमेकस्यापि चतुर्था विभक्तस्य वेदस्य पुनरनेकैव साजानेदोऽपि दृश्यते, यथा—

एकविंशत्यध्वयुक्तमृग्येदमृषयो विदुः ।

सहस्राध्वा सामवेदो यजुरेकदाताध्यकम् ॥

नवाध्वाऽऽध्वर्षणोऽन्ये तु प्राहुः पञ्चाशदध्वकम् ॥

इति पद्मपुराणः सर्वांशुक्रमणीतुल्यौ कथयामास । यथा च—

एकविंशतिभेदेन क्रमवेदं कृतवान्पुरा ।
शाखानां तु शतेनाथ यजुर्वेदमथाकरोत् ॥
सामवेदं सहस्रेण शाखानां च विभेदतः ।
आधर्वणमथो वेदं विभेद नवयेन तु ॥

(कर्मपुराणे ४९।५१-५२)

एवमेकविधे शाखाविस्तारे सत्यपि चतसृणामेव संहितानां कश्चित्प्राग्भेदेन, कश्चिदानुपूर्वभेदेन कश्चिदन्यैर्वा कैश्चिद्वेदैः सर्वांशु शाखासुपस्थितत्वाच्चतसृणामासां संहितानां वेदराशित्वमित्युच्यते वैदिकैर्न च तत्केनाप्यद्याव्यवधीरिततत्तद्वेदवचनमत्र प्रमाणीकुर्मः ।

एष वेदो ब्राह्मणेनाप्येतज्यो द्विजैर्वाऽवदथं पठितव्यश्च । अनधीयानो विप्रो द्विजत्वाद्धीयत इति स्मार्तसिद्धान्तसुररीकृत द्विजानां स्वाध्यायसौकर्यसाधननिर्माणाय स्वाध्यायमण्डलं नाम विद्वापरिपद्मं पूर्वं पश्चार्धशतवर्षेभ्य औन्नवगरे स्थापितम् । वैदिकयज्ञस्य पुनरुज्ज्वलीकरणमेव स्वाध्यायमण्डलस्य उद्देश्यम् । अस्तिद्वयर्थं यजुर्गोमपि वेदानामनुब्रूयादिदोषराहितं मुद्रणं परमावश्यकमिति निश्चितमेव । अद्यावपि वेदसंहितानां यहवो ग्रन्था भारते तेषां यूरोपीयदेशे च मुद्रिताः सन्ति । भारतवर्षमुद्रितवैदिकग्रन्थापेक्षया यूरोपीयदेशमुद्रिता ग्रन्था न्यूनमुद्रणादिदोषा इत्येतद्यथा तेषां अनेकावहं भवति, तथैवास्माकं वैगुण्यमपि प्रकाशयति । यूरोपीयदेशमुद्रितानां पुस्तकानां बहुमूल्यत्वात्ते ग्रन्था अस्मद्देशीयानामुपकाराय न भवन्तीति कृत्वा वेदसंहितानां मुद्रणं अत्रैव कर्तव्यमिति बहोः कालान्मनीषिणामासीत् । अद्यावपि मुद्रिता ग्रन्था मुद्रणादिदोषरुक्ताः सन्तीत्येतो दोषराहित्याय विशेषं विमृश्यैवेतं ग्रन्था मुद्रणीया इत्यत्र न कापि विमतिपरिभ्रंशितुमर्हति ।

चतसृणां संहितानां समुपलब्धवाक्यसंहितानां च स्वाध्यायसौकर्यदृष्ट्याऽमुद्रयादिदोषराहितं यानच्छक्यं तावन्मुद्रणं कार्यमिति स्वाध्यायमण्डलस्यैः कर्मचारिभिः पूर्वमेव निर्धारितम् । कर्मतस्तु विशेषेण धनापेक्षि वर्तत इति मत्वेतः पूर्वं मुद्रणं न प्रारब्धम् ।

एतस्मिन्नेव समये श्रीमन्निः पण्डितमतिविधिबुद्धमूषणैः श्रीभवानीरावभूपैरीन्पनरेशैः पञ्चसहस्ररौप्यमुद्रादानं केवलं वेदमुद्रणार्थमेव भ्राष्ट्रायमण्डलाय कृतम्, येन धनेन वाजसनेयिसाध्यन्दिनसुक्रयजुर्वेदसंहिताया मुद्रणं कृतम् ।

यजुर्वेदस्य शाखाभेदविषयेऽपि किञ्चिदत्रोल्लेखनीयम् । ' यजुरेकशताध्वकं ' इत्युक्तीत्याऽस्यैकशतं शाखा आसन्निति निश्चीयते । परन्तु चरणयूहे पडनीतिसंख्यावैचैव तासां परिगणनं कृतम्—

यजुर्वेदस्य पञ्चदशभिर्भेदा भवन्ति । तत्र—

" (१) चरका नाम द्वादश भेदा भवन्ति—चरकाः, आह्वरकाः, कडाः,
प्राच्यकडाः, कविष्ठलकडाः, चारायणीयाः, चारायणीयाः,
यार्तान्तवेयाः, श्वेताभ्यन्तरा, औषमन्वय, पाताण्डिनीयाः,
मैत्रायणीयाश्चेति ॥ (१२)

"तत्र मैत्रायणीया नाम सप्त भेदा भवन्ति = मानवाः, दुन्दुभाः,
चैकेयाः, चाराहाः, हारिन्द्रवेयाः, द्यामाः, द्यामायनीयाश्चेति ॥ (७)

" (२) वाजसनेया नाम सप्तदश भेदा भवन्ति = जावालाः, वीधेयाः,
काण्याः, माध्यन्दिनाः, शापीयाः, तापायनीयाः, कापालाः,
पौण्ड्रस्ताः, आधटिकाः, परमाधटिकाः, पाटाशरीयाः,
वीधेयाः, वीनेयाः, औधेयाः, गालयाः, वैजयाः, कात्यायनीयाश्चेति ॥ (१७)

“ (१) तैत्तिरीयका नाम द्विभेदा भवन्ति = औख्याः, खाण्डिकेयाश्चेति । (१)

तत्र खाण्डिकेया नाम पञ्च भेदा भवन्ति = आपस्तम्ब्याः,

बौधायनाः, सत्यापाढाः, हैरण्यकेश्याः, काठ्यायनाश्चेति ॥ (५)

“तत्र कठानां.....चतुश्चत्वारिंशदुपग्रन्थाः ॥” (४४)

(चरणसूहे २)

म्पाकरणमहाभाष्ये पदसाहिके भगवता पतञ्जलिना कथितमसि यद्यत्तुर्वेदस्यैकरात्रं भेदात्तदेव कर्मपुराणादियु इत्यते । परन्तु षरणसूहरचनासमये केवलं तेषां पदशीतिभेदा एवावशिष्टाः स्तुः । अथवा कठानामुपग्रन्थनामलेखनाभावात्तेषां शाखापरिगणने गणनमपि कर्तुं न योग्यं, येन केवलं द्विचत्वारिंशदेव शाखास्तस्मिन्काले आसन्निति वक्तुं समीचीनम् । अन्य षट्कोनपट्टिशाखाभेदाश्रयणसूहरचनासमयात्पूर्वमेव प्रनष्टाः ।

तास्वपि द्विचत्वारिंशच्छाखास्तु केवलमिदानीं पञ्चैव शाखासंहिताग्रन्था उपलभ्यन्तेऽन्ये सप्तत्रिंशद्ग्रन्था लुप्तमाया एव । उपलब्धयज्ञसंहितानां नामानि काठकंसंहिता, मैत्रायणीसंहिता, काण्वसंहिता, धाजसनेयिसंहिता, तैत्तिरीयसंहिता इति । तत्रेदं वाजसनेयिसंहिताया मुद्रणं कृतम् ।

वाजसनेयिसंहिताया अद्यावधि कतिपयानि पुस्तकानि मुद्रितानि सन्ति, तेषु कति पत्रात्मकानि, कति च पुस्तकरूपाणि, कति संपूर्णस्वरचिन्हयुतानि, कति च केवलमुद्रात्तादित्स्वरचिन्हयुतानि सन्ति । परन्तु सर्वेष्वपि तेषु पुस्तकेषु बहूनि प्रमादस्थलितानि दृश्यन्ते, अतस्तेषां दोषस्थानप्रमाणान्यनुनाधिकतया स्वाध्यायोपयोगित्वं न्यूनाधिकतरं भवति । अद्यावधि मुद्रितपुस्तकेषु प्रधानान्येतानि परिगणनीयानि—

(क) पं० वेयरमहोदयेन शार्मपददेनो मुद्रितं नहीहरभाष्ययुक्तं वाजसनेयिसंहितापुस्तकं मन्त्रपाठनिश्रयकरणे कृतवदुपरिग्रमत्वात्सर्वेषु मुद्रितपुस्तकेषु प्रधानं स्थानमर्हति । [एतत्विदानीं नोपलभ्यते । अस्माभिस्तु पञ्चाब्देदेशीयलक्ष्मणपुरीयाद् वैदिकपुस्तकालयाच्छ्रीमत्या भार्यप्रतिनिधिसभायाः कृपाप्रसादेन प्राप्तम् । तदर्थं श्रीमत्यै सभायै धन्यवादान्वितरामः ।]

(ख) मुम्बय्यां निर्णयसागरयन्त्रालये मुद्रितं भाष्यद्वययुक्तं वाजसनेयिसंहितापुस्तकं विद्वद्भिः श्रीमद्विवांसुदेवपणशीकरशास्त्रिभिः संशोधितं तदुत्पन्नं गणनायोग्यमस्ति ।

(ग) मुम्बय्यामेव ब्यङ्गेश्वरयन्त्रालये मुद्रितानि कतिपयानि वाजसनेयिसंहितापुस्तकानि पत्रात्मकानि पुस्तकरूपाणि मूलमात्राणि भाषाटीकासहितानि च सन्ति ।

(घ) अजमेरनगरस्थे वैदिकयन्त्रालये मुद्रितं मूलमात्रं वाजसनेयिसंहितापुस्तकम् । श्रीमहर्यानन्दभाष्ययुक्तमपि तत्रैव मुद्रितं, पाठाव योग्यमस्ति ।

(ङ) कलिकातानगरे मुद्रितानि कतिपयानि पुस्तकान्यत्र ऊर्ध्वं गणनीयानि सन्ति ।

एतेषूपरि विदिदेशु पुस्तकेषु यथाक्रममेव पूर्वसाहचर्यस्मिन्वैदिकान्यधिकानि स्थलितानि सन्ति । शार्मपददेनो मुद्रितमेव पुस्तकं सर्वेषु न्यूनस्त्वलनयुक्तं वर्तते । तथाप्येतत्कृष्णरूपेण मन्त्रान्तर्विभज्य मुद्रितत्वात् नित्यपाठायोपयोगीति निश्चितमेव ।

नित्यपाठाय स्थलपाठोपरिहितमेव पुस्तकमावश्यकमिति मत्याऽस्मान्निर्णयोपपन्नस्य तावद्विदोषमुद्रणापैवैव यत्नः कृतः । तथापि न कथ्यतेऽत्रैकमपि स्थलं नास्तीति, परन्तुपलब्धमुद्रितपुस्तकापेक्षयात्रातिन्यूनस्थलनानि मधेयुरिति निश्चयोऽस्ति । पापपञ्चस्य तावदस्मान्निर्णयोपसृग्गणाय महान्यतलः कृतः । प्रथमं तावत्प्राचीनहस्तलिखितविधिधुस्तकानि समबलोक्य मन्त्रपाठनिश्रयः कृतः । एतदर्थं काशी—जतस्थान—त्र्यम्बकेश्वर—न्यालाराहमदतगरादिनामानगरेभ्यो वैदिकब्राह्मणेभ्यो हस्तलिखितानि बहूनि पुस्तकान्वानीय तेषां पाठतुलनया यथायोग्यमालोचनं कृतम् । अनयैव तुलनया मुद्रितपुस्तकानां बहूनि दोषस्थलानि स्थपमेव व्यतीभूतानि । प्रायज्ञो यथा ऋग्नां रोगिणां वाऽऽसन्नरोधनं वैधिः क्रियते, तथैव वैदिकैरेवपुस्तकानां संशोधनं क्रियते । अतो तेषां कुले परम्परया वेदाज्ययनं भवति, तेषां वेदपुस्तकानि पाठनिश्रयण

मुनिश्रयेन प्रामाणिकानि भवन्ति । एतदेवास्माभिः प्रत्यक्षीकृतमस्यां मन्त्रपाठतुलनायाम् । अग्रान्तितेषु हस्तालिखितग्रन्थेषु कतिपया ग्रन्था अत्यन्तमेवास्तुद्भयादिदोषरहिता आसन्, तेषां चालोकनेन मन्त्रपाठनिश्चयकरणमतीव सुकरं जातमिति सानन्दं तेषां प्रशंसनमत्र क्रियते । विशेषतस्तद्वहमदनगरीयवैदिकधर्मसमाया मन्त्रिमहोदयैर्महादेवदामोदरसुवर्णपाठकीभिः कतिपयानि बहुमूल्यानि पुस्तकानि संश्लेष्य स्वाध्यायमण्डलस्यैतत्संशोधनकर्मातीव सुकरं कृतमिति तेषुवहयं धन्यवादाहः।

यत्र यत्र पुस्तकेषु मुद्रितेष्वमुद्रितेषु वा परस्परविरोधकपाठदर्शनाकिञ्चिदपि शङ्कास्थानं समुत्पन्नं तत्रतत्र घनान्त-वेदपाठिनां वैदिकानां साहाय्येन पाठनिश्चयः कृतः । एवंरीत्या यथा दोषपून्यता भवेत्तथैवायं यत्नो विहितः । एष एवायं पुस्तकस्य विशेषः । अस्य कृते औन्ध-जनस्थान-ग्वालेर-देशीयानां निपुणघनपाठिनां वैदिकानां प्राज्ञाणानां विशेषैरेव साहाय्यममूढतस्ते सर्वेऽपि धन्यवादाहः ।

मुद्रणेऽपि मन्त्राः परस्परमसंसिद्धिष्ठा असङ्कीर्णा वा यथा भवेयुस्तथैव पृथक्पृथगेव मुद्रितास्तेन नित्यपाठयैतत्पुस्तकम-ख्यन्तमुपयोगि भविष्यतीति निश्चय एवास्ति ।

शुद्धेषु यद्गु.पु वाजसनेयिनां संहिता काण्वानां संहिताजुसारिणी एवाऽस्ति । अतो वाजसनेयिसंहिताप्ययनावसरे काण्व-संहितापाठविशेषदर्शनमावश्यकमेवेति मत्वा, काण्वसंहिताऽस्माभिः स्वतंत्रतया मुद्रिताऽस्ति ।

अस्याः संहिताया सर्वेषां मन्त्राणां पादसूचिस्तथा सर्वानुक्रमसूत्रादिकं स्वतंत्रपुस्तकरूपेण मुद्रितम् । मन्त्राणां पादसूचिस्तु न कुत्राप्यद्यावधि मुद्रिता । अत आश्वासयते सर्वमेवैतद्बहुपयोगि भविष्यति स्वाध्यायशालेभ्यो वैदिकधर्मावलम्बिभ्य इति ।

यस्य निःशंसितमेतत्तस्यैव परमात्मनोऽनुग्रहेणैतत्संशोधनमुद्रणादिकं कार्यं प्रारब्धं तस्यैव कृपयैतत्समाप्तिमगमत् । अतस्तमेव प्रणतिलहस्यपुरःसरं मनसाऽभ्यर्च्यैदानीं विरजति-

औन्ध नगरे ।
वैशाख शु. १५ विक्रमीयसंवत् २००३

श्रीपादशर्मा दामोदरसूनुः सातबलेकरकुलजः

वाजसनेयि-माध्यन्दिन-शुक्ल

यजुर्वेद-संहिता ।

अथ प्रथमोऽध्यायः।

॥ओ३म्॥ इषे त्वो—जे त्वां वायव रथै देवो वः सविता प्रार्पयतु श्रेष्ठतमाय कर्मण आप्या-
यध्व मध्न्या इन्द्राय भागं प्रजावतीरनमीवा अयक्ष्मा गा व स्तेन ईशत माघशंसो ध्रुवा अस्मिन्
गोपतौ स्यार्ते बह्नीर्यजमानस्य पशून्पाहि ॥१॥

वसोः पवित्रमसि द्यौरसि पृथिव्यसि मातरिष्वनो घूर्मोऽसि विश्वधा असि ।

परमेण धाम्ना दृष्टहृस्व मा ह्यार्मा ते यज्ञपतिर्हार्पाव ॥२॥

वसोः पवित्रमसि ज्ञतधारं वसोः पवित्रमसि सुहृत्धारम् ।

देवस्त्वा सविता पुनातु वसोः पवित्रेण ज्ञतधारिण सुष्वो कामधुक्षः ॥३॥

सा विश्वार्युः सा विश्वकर्मा सा विश्वधायः ।

इन्द्रस्य त्वा भागं सोमिनार्तनक्तिं विष्णो हव्यं रक्षो ॥४॥

अग्ने व्रतपते ज्ञतं चरिष्यामि तच्छक्रेयं तन्मे राध्यताम् । इदमहमनृतात्सुत्यमुर्षमि ॥५॥

कस्त्वा युनक्ति स त्वा युनक्ति कस्मै त्वा युनक्ति तस्मै त्वा युनक्ति । कर्मणे वां वेपाय वाम् ॥६॥

प्रत्युदृथ रक्षः प्रत्युष्टा अरोतयो निष्टप्तं रक्षो निष्टप्ता अरोतयः । उर्वन्तरिक्षमन्वेमि ॥७॥

धूरसि धूर्व धूर्वन्तं धूर्व तं योऽस्मान्धूर्वन्ति तं धूर्वं यं वयं धूर्वामः ।

वृवानोमसि वह्नितमं सस्नितमं पापितमं जुष्टतमं देवहृतमम् ॥८॥

अहृतमसि हविधानं दृष्टहृस्व मा ह्यार्मा ते यज्ञपतिर्हार्पाव ।

विष्णुस्त्वा क्रमतो—गुरु वातायाँ—पहतं रक्षो यच्छन्तां पथं ॥९॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रंसुवेऽश्विनोऽर्वाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

अग्रे जुष्टं गृह्णाम्यं—शीपोमाभ्यां जुष्टं गृह्णामि ॥ १० ॥

भूताय त्वा नारातये स्वरभिविस्वेषु ह्यं हन्तां दुर्याः पृथिव्यां—सुदन्तरिक्षमन्वेमि
पृथिव्यास्त्वा नामौ सादयाम्यदित्या उरुस्थेऽग्ने हव्यं रक्षे ॥ ११ ॥

पवित्रे स्थो वैष्णव्यौ सवितुर्वः प्रसव उत्पुनाभ्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य शर्मिभिः ।

देवीरापो अग्रेगुवो अग्रेपुवोऽग्रं हममद्य यज्ञं नयताग्रे यज्ञपतिं सुधातुं यज्ञपतिं देवयुवम् ॥ १२ ॥

युष्मा इन्द्रोऽवृणीत वृत्रतुर्ये यूपमिन्द्रं मवृणीध्वं वृत्रतुर्ये प्रोक्षिता, स्थे । अग्रये त्वा जुष्टं
प्रोक्षाम्यं—शीपोमाभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षामि । देव्याय कर्मणे शुन्धध्वं देवयज्याये यद्वोऽशुद्धाः
पराजघ्नुरिदं वस्तच्छुन्धामि ॥ १३ ॥

शर्मस्ये—वधूतं रक्षोऽवधूता अरांतयो ऽदित्यास्त्वगसि प्रति त्वादितिवेत्तु ।

अद्विरसि वानस्पत्यो प्रावाऽसि पृथुवृध्नः प्रति त्वाऽदित्यास्त्वग्वेत्तु ॥ १४ ॥

अग्रेस्तनूरसि वाचो विसर्जनं देववीतये त्वा गृह्णामि बृहद्वावाऽसि वानस्पत्यः स इदं देवेभ्यो
हविः शमीप्य सुशामि शमीप्यै । हविष्कृदेहि हविष्कृदेहि ॥ १५ ॥

कुक्कुटोऽसि मधुजिह्व इषमूर्जमावद् त्वया वयं संघातं संघातं जेष्मं वर्पवृद्धमसि पतिं
त्वा वर्पवृद्धं वेत्तु परापूतं रक्षः परापूता अरांतयो ऽपंहतं रक्षो वायुर्वो विविनक्तु देवो
वः सविता हिरण्यपाणिः प्रतिगृभ्णात्वच्छिद्रेण पाणिना ॥ १६ ॥

धृष्टिरस्ये—पाऽग्रे अग्रिमामादं जहि निष्कृव्यादं सेधा देवयजं वहै ।

ध्रुवमसि पृथिवीं ह्यं ह ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिं सजातवन्युपदधामि भान्व्यस्य वधाय ॥ १७ ॥

अग्रे ब्रह्मं गृष्णीष्वं ध्रुवमस्यन्तरिक्षं ह्यं ह ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिं सजातवन्युपदधामि
आतृव्यस्य वधाय । ध्रुवमसि द्विवं ह्यं ह ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिं सजातवन्युपदधामि आतृव्यस्य
वधाय । विश्वाभ्यस्वाशाभ्य उपदधामि चितं स्थोर्ध्वचितो भ्रूगणामर्द्धरसां तर्पसा
तप्यध्वम् ॥ १८ ॥

शर्मस्ये—वधूतं रक्षोऽवधूता अरांतयो ऽदित्यास्त्वगसि प्रति त्वाऽदितिवेत्तु ।

धिपर्णाऽसि एवंती प्रति त्वाऽदित्यास्त्वग्वेत्तु द्विस्कंमभूनीरसि धिपर्णाऽसि पावतेयी प्रति त्वा
परुती वेत्तु ॥ १९ ॥

धान्यमसि भिज्जहि देवान् प्राणाय त्वो हानाय त्वौ न्यानाय त्वा ।

दीपामनु प्रसिन्तिमासुपे धा देवो वः सविता हिरण्यपाणिः प्रतिगृभ्णात्वच्छिद्रेण पाणिना चक्षुषे
त्वा महीनां पयोऽसि ॥ २० ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्ब्राह्म्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । सं वषामि^३ समाप ओर्षधीभिः
समोर्षधयो रसेन । सधं रेवतीर्जगतीभिः पृच्यन्तां^४ सं मधुमतीर्मधुमतीभिः पृच्यन्ताम् ॥ २१ ॥

जनयत्यै त्वा संयौमी^१ दमत्रे^२ रिदिमग्नीषोमयो^३ रिषे त्वा^४ घर्मोऽसि विन्वायुं^५ रुरुप्रथा
उरु प्रथस्वोरु ते यज्ञपतिः प्रथर्ता^६ मग्निष्टे त्वत्वं मा हिंथेसी^७ देवस्त्वा^८ सविता श्रपयतु
वर्षिष्ठेऽधि नाके^९ ॥ २२ ॥

मा भेमा^१ संविकथा^२ अतंभेरुर्यजोऽतंभेरुर्यजमानस्य प्रजा भूयात् दे^३ त्रिताय त्वा^४ द्विताय
त्वं^५ कृताय त्वा^६ ॥ २३ ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्ब्राह्म्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । आर्देऽध्वरकृतं देवैर्भ्य
इन्द्रस्य बाहुरसि दक्षिणः सहस्रमृष्टिः अततेजा वायुरसि तिग्मतेजा द्विपतो बधः ॥ २४ ॥

पृथिवि देवयजून्योर्षध्वास्ते मूलं मा हिंथेसि^१ व्रजं गच्छ गोघातं^२ वर्षतु ते द्यौ^३ बंधान देव
सवितः परमस्यां पृथिव्यां^४ अनेन पाशैर्योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मौकं^५ ॥ २५ ॥

अपारकं पृथिव्यै देवयजनाद्भ्यासं^१ व्रजं गच्छ गोघातं^२ वर्षतु ते द्यौ^३ बंधान देव सवितः
परमस्यां पृथिव्यां^४ अनेन पाशैर्योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मौकं^५ । अरुो विवं
मा पतो इप्सस्ते द्यां मा स्केन् व्रजं गच्छ गोघातं^६ वर्षतु ते द्यौ^७ बंधान देव सवितः
परमस्यां पृथिव्यां^८ अनेन पाशैर्योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मौकं^९ ॥ २६ ॥

गायत्रेण त्वा छन्दसा परिगृह्णामि^१ त्रैष्टुभेन त्वा छन्दसा परिगृह्णामि^२ जागतेन त्वा छन्दसा
परिगृह्णामि^३ । सुक्ष्मा चासि शिवा चासि^४ स्योना चासि सुपर्दा चास्यं^५ जम्बती चासि
पर्यस्वती^६ च ॥ २७ ॥

पुरा क्रूरस्य विमूर्षो विरक्षित्नुदादार्यं पृथिवीं जीवदानुम् । यामेर्यंश्चन्द्रमसि स्वधामिस्तामु
धीरासो अनुदिदयं यजन्ते । प्रोक्षणीरासादयं द्विपतो बधोऽसि ॥ २८ ॥

प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरातयो^१ निष्टन्तं रक्षो निष्टन्ता अरातयः ।

अनिशितोऽसि सपत्नक्षिद्वाजिनीं त्वा वाजेध्याये सम्मार्जिम् ।

प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरातयो^२ निष्टन्तं रक्षो निष्टन्ता अरातयः ।

अनिशिताऽसि सपत्नक्षिद्वाजिनीं त्वा वाजेध्याये सम्मार्जिम् ॥ २९ ॥

अदित्ये रास्नासि^१ विष्णोर्विष्णोऽस्युं^२ जं त्वा^३ उदधेन त्वा कक्षुपावपशमा ।

अग्नेर्जिह्वासिं सुहृद्वेभ्यो धाम्ने धाम्ने मे भव यजुषे यजुषे ॥ ३० ॥

सवितुस्त्वा प्रसव उत्पुनाभ्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रुश्मिभिः ।

सवितुर्धुः प्रसव उत्पुनाभ्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रुश्मिभिः ।

तेजोऽसि शुक्रमस्यमृतमसि धाम नामासि नियं देवानामनाधृष्टं देवयजनमसि ॥३१॥

[अध्यायः १, कण्डिकाः ३१, मंत्र-संख्या १३७]

इति प्रथमोऽध्यायः ।

—०—

अथ द्वितीयोऽध्यायः ।

कृष्णोऽस्यासुरेणोऽग्रये त्वा जुष्टं प्रोक्षामि वेदिरसि बहिषे त्वा जुष्टां प्रोक्षामि ग्रहिरसि
सुभ्यस्त्वा जुष्टं प्रोक्षामि ॥ १ ॥

अदित्ये व्युन्दनमसि विष्णो स्तुपोऽस्यूर्णाम्प्रदसं त्वा स्तृणामि स्वासुस्थां देवेभ्यो
भुवंपतये स्वाहा भुवंपतये स्वाहा भूतानां पतये स्वाहा ॥ २ ॥

गन्धर्वस्वा विश्वावसुः परिदधातु विश्वस्यारिष्ट्ये यजमानस्य परिधिरस्यग्निरिड ईडितैः ।
दन्द्रस्य बाहुरसि दक्षिणो विश्वस्यारिष्ट्ये यजमानस्य परिधिरस्यग्निरिड ईडितैः । मित्रावरुणो
त्वान्तरतः परिधता भुवेण धमणा विश्वस्यारिष्ट्ये यजमानस्य परिधिरस्यग्निरिड ईडितैः ॥ ३ ॥

वीतिहोत्रं त्वा कवे द्युमन्तं समिधीमहि । अग्नें बृहन्तमध्वरे ॥ ४ ॥

समिदसि सूर्यस्त्वा पुरस्तात् पातु कस्याश्विवृमिशस्यै । सवितुर्वाह स्य ऊर्णाम्प्रदसं
त्वा स्तृणामि स्वासुस्थं देवेभ्य आ त्वा वसवो रुद्रा आश्विन्याः संदन्तु ॥ ५ ॥

घृताच्यसि जुहुर्नाम्ना सेदं प्रियेण धाम्ना प्रियं सव आसीदं घृताच्यस्युपमुन्नाम्ना सेदं प्रियेण
धाम्ना प्रियं सव आसीदं घृताच्यसि धुवा नाम्ना सेदं प्रियेण धाम्ना प्रियं सव आसीदं
प्रियेण धाम्ना प्रियं सव आसीदं । धुवा असदन्नूतस्य योनौ ता विष्णो पाहि पाहि यज्ञं
पाति यज्ञपतिं पाहि मां यज्ञन्वयम् ॥ ६ ॥

अग्नें वाजजिद्राजं त्वा सतिप्यन्तं पाजुजितं, सम्माजिभिं ।

नामो देवेभ्यः स्वाधा पितृभ्यः सुयमे मे भूधास्तम् ॥ ७ ॥

अस्मन्नग्रय देवेभ्य आग्रयं संभ्रियामि मङ्गिघ्ना विष्णो मा त्वावक्रमिषे वसुमतीमग्ने ते
ह्यवामुर्वश्वे विष्णो स्थानमसीत दन्द्रं वीर्यमकृणोऽध्वर आस्थाते ॥ ८ ॥

अग्ने वेदोत्रं वेदेषुमवतां त्वां द्यावोपृथिवी अतु त्वं द्यावोपृथिवी स्विष्टकृद्देवेभ्य इन्द्र आग्रयेन
हविषा मुत्वात्त सं ज्योतिषा ज्योतिः ॥ ९ ॥

मयीदमिन्द्रं हन्द्रियं दधात्स्वस्मान् रायो मघवानः सचन्ताम् । अस्माकं सन्त्वाशिपुः सत्या
नः सन्त्वाशिपुं उर्षहता पृथिवी मातोप मां पृथिवी माता ह्ययतामग्निरार्ग्रीध्रात्स्वाहा ॥ १० ॥

उर्षहतो द्यौष्पितोप मां द्यौष्पिता ह्ययतामग्निरार्ग्रीध्रात्स्वाहा । देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे
ऽश्विनोवाङ्मुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । प्रतिगृह्णाम्यं गोपृष्ट्वास्येन प्राशामि ॥ ११ ॥

एतं ते देव सवितर्यज्ञं प्राहुर्बृहस्पतये ब्रह्मणे । तेन यज्ञमद्य तेन यज्ञपतिं तेन मामवं ॥ १२ ॥

मनो जूतिर्जुपतामाज्यस्य बृहस्पतिर्यज्ञमिमं तन्नोत्वारिष्टं यज्ञं समिमं दधातु ।

विश्वे देवास इह मादयन्तामोऽम्पतिष्ठ ॥ १३ ॥

एषा ते अग्ने सुमितया वर्धस्व चा चं प्यायस्व । वर्धिषीमहि च वयमा चं प्यासिपीमहि ।
अग्ने वाजजिद्वाजं त्वा ससुवाथंसं वाजजितं सम्मार्जिमि ॥ १४ ॥

अग्नीषोमयोरुज्जितिमनूजेषं वाजस्य मा प्रसवेन प्रोहामि । अग्नीषोमौ तमपनुदतां
युोऽस्मान्द्रेष्टि यं चं वयं द्विष्मो वाजस्येनं प्रसवेनापोहामि । इन्द्राग्नी तमपनुदतां
युोऽस्मान्द्रेष्टि यं चं वयं द्विष्मो वाजस्येनं प्रसवेनापोहामि ॥ १५ ॥

वसुभ्यस्त्वा रुद्रेभ्यस्त्वा ऽऽदित्येभ्यस्त्वा संजाताथां द्यावापृथिवी मित्रावरुणो त्वा
वृष्ट्यावताम् । व्यन्तु वयोक्तं रिहाणो मरुतां पृषतीगच्छ वशा पृश्निभूत्वा दिवं गच्छ
ततो नो वृष्टिमावह । चक्षुष्या अग्नेऽसि चक्षुर्म पाहि ॥ १६ ॥

यं परिधिं पयंधत्या अग्ने देव पुणिभिर्गुह्यमानः ।

तं तं एतमनु जोषं भ्राम्येष नेत्वदपचेतपीता अग्नेः प्रियं पाथोऽपीतम् ॥ १७ ॥

सः स्रवभागा स्थेषा ब्रह्मन्तः प्रस्तरैः परिधेयाश्च देवाः ।

इमां वाचमग्नि विश्वे गुणन्त आसद्यास्मिन् वर्हिषं मादयध्वं स्वाहा वादे ॥ १८ ॥

घृताचीं स्थो धुरीं पातं सुम्ने स्थः सुम्ने मां धत्तम् ।

यज्ञ नमश्च त उर्षं च यज्ञस्य शिवि संतिष्ठस्व स्विष्टे मे संतिष्ठस्व ॥ १९ ॥

अग्नेऽद्वन्धायोऽशीतम प्राहि मां द्विद्योः प्राहि पारित्ये प्राहि दुरिष्टये प्राहि दुःस्रन्त्या अद्वियं नः
पितुं कृणु सुपन्ना यो नो स्वाहा वा—इग्नयं संवेशपतये स्वाहा सरस्वत्यै यशोभ्रगिन्य स्वाहा ॥२०॥

वेदोऽसि येन त्वं देव वेद देवेभ्यो वेदोऽभवस्तेन मह्यं वेदो भूयाः ।

देवां गातुविदो गातुं वित्वा गातुमित । मनसस्पत इमं देव यज्ञं स्वाहा वाते धोः ॥२१॥

संबाहिरङ्काथं हविषा घृतेन समादित्यैर्वसुभिः सम्मरुद्धिः ।

सामिन्द्रो विश्वदेवैभिरङ्कतां दिव्यं नमो गच्छतु यत् स्वाहा ॥ २२ ॥

कस्या विमुञ्चति स त्वा विमुञ्चति कस्मै त्वा विमुञ्चति तस्मै त्वा विमुञ्चति ।
पोषायं रक्षसां भ्रागोऽसि ॥ २३ ॥

सं वर्चसा पर्यसा सं तनूभिरगन्महि मनसा सथं शिवेनं ।

त्वया सुदत्रो विदधातु रायोऽनुमाहुं तन्वो चद्विलिष्टम ॥ २४ ॥

दिवि विष्णुर्व्यकथंस्त जागतेन छन्दसा ततो निर्भक्तो योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मो^१ ऽन्तरिक्षे
विष्णुर्व्यकथंस्त ऋष्टुभेन छन्दसा ततो निर्भक्तो योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः पृथिव्यां
विष्णुर्व्यकथंस्त गायत्रेण छन्दसा ततो निर्भक्तो योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मो^१ ऽस्मा-
द्वज्रा—दस्थे प्रतिष्ठायो अगन्म स्वः सं ज्योतिषाम्भूम् ॥ २५ ॥

स्वयंभूरसि श्रेष्ठो राश्मिर्वचोदा असि वर्चो भे देहि^१ । सूर्यस्यावृत्तमन्वावर्ते^१ ॥ २६ ॥

अग्नें गृहपते सुगृहपतिस्त्वयाऽग्नेऽहं गृहपतिना भूयासथं सुगृहपतिस्त्वं मयाऽग्ने गृहपतिना
भूयाः । अस्थुरि षो गार्हपत्यानि सन्तु ज्ञतथं हिमाः सूर्यस्यावृत्तमन्वावर्ते^१ ॥ २७ ॥

अग्नें व्रतपते व्रतमचारिणं तदशकं तन्मैऽराधी^१—दमहं य एवास्मि सौऽस्मि ॥ २८ ॥

अग्नये कव्यवाहनाय स्वाहा सोमाय पितृमते स्वाहा^१ ।

अपहता असुरा रक्षांथसि वेद्विपदः ॥ २९ ॥

ये रूपाणि प्रतिमुञ्चमाना असुराः सन्तः स्वधया चरन्ति ।

परापुरो निपुरो ये भरन्त्यग्निर्दालोकात्प्रणुदात्यस्मात् ॥ ३० ॥

अत्र पितरो मादयध्वं यथामागमावृपायध्वम् ।

अमीमदन्त पितरो यथामागमावृवायिपत् ॥ ३१ ॥

नमो वः पितरो रसायं नमो वः पितरः शोषायं नमो वः पितरो जीवायं नमो वः
पितरः स्वधायं^१ नमो वः पितरो घोरायं नमो वः पितरो मन्ववे नमो वः पितरः पितरो नमो वो^१
गृहान्नः पितरो दत्त सुतो वः पितरो द्वेष्यैतं—द्वः पितरो वास आर्धत् ॥ ३२ ॥

आधत् पितरो गर्भं कुमारं पुष्करजम् । यथेह पुरुषोऽसत् ॥ ३३ ॥

ऊर्जं वहन्तीरमृतं घृतं पर्यः कीटालं परिसृतम् । स्वधा स्थं तर्पयत मे पितृन् ॥ ३४ ॥

[अ० २, क० ३४, म० स० ९५]

इति द्वितीयोऽध्यायः ।

अथ तृतीयोऽध्यायः ।

समिध्वाग्निं दुवस्यत घृतेर्बोधयतातिथिम् । आस्मिन् हव्या जुहोतनं ॥ १ ॥

सुसामिद्वाय शोचिषे घृतं तीव्रं जुहोतन । अग्नये जातवेदसे ॥ २ ॥

तं त्वा समिद्धिरङ्गिरो घृतेनं वर्धयामसि । बृहच्छोचा यविष्ठयं ॥ ३ ॥

उपे त्वाऽग्ने हविष्मतीघृताचौर्यन्तु हर्यत । जुषस्वे समिधो मम ॥ ४ ॥

भूर्भुवः स्वैर्यौरिव भूमना पृथिवीव धरिम्णा ।

तस्यास्ते पृथिवि देवयजानि पुष्टेऽग्निर्मन्नादमन्नाद्यादधे ॥ ५ ॥

आयं गौः पृथिवीरक्रीदसदन् मातरं पुरः । पितरं च प्रयन्स्त्वं ॥ ६ ॥

अन्तश्चरति रोचनास्य प्राणादपानती । व्यस्यन् महिषो दिवम् ॥ ७ ॥

त्रिंशद्भ्याम विराजति वाक् पतद्भ्याय धीयते । प्रति वस्तोरह द्युभिः ॥ ८ ॥

अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वाहा सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः सूर्यः स्वाहा ।

अग्निर्वचो ज्योतिर्वचः स्वाहा सूर्यो वचो ज्योतिर्वचः स्वाहा ।

ज्योतिः सूर्यः सूर्यो ज्योतिः स्वाहा ॥ ९ ॥

सजुर्वेदेन सवित्रा सजू रात्र्येन्द्रवत्या । जुषाणो अग्निर्वेतु स्वाहा ।

सजुर्वेदेन सवित्रा सजुरुपसेन्द्रवत्या । जुषाणः सूर्यो वेतु स्वाहा ॥ १० ॥

उपप्रयन्तो अध्वरं मन्त्रं वोचेमाग्नये । अरे अस्मे च शृण्वते ॥ ११ ॥

अग्निर्मुधा विवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयम् । अपाथ रेतोसि जिन्वति ॥ १२ ॥

उभा वामिन्द्राग्नी आहुवध्या उभा राधसः सह माद्रुधयं ।

उभा वृतारोविधाथ रेयोणामुभा वाजेस्य सातये हुवे वाग्ने ॥ १३ ॥

अयं ते योनिर्कृत्वियो यतो जातो अरोचधाः ।

तं जानन्नष्ट आरोहाथा नो वर्धया रयिम् ॥ १४ ॥

अयमिह प्रथमो धायि धातुभिर्होता यजिष्ठो अध्वरेष्वीड्यः ।

यमन्वतातो भृगवो विरुरुचर्वेनेपु चित्रं विभ्वं विशेषे ॥ १५ ॥

अस्य प्रत्नामनु द्युतंथुं शुक्रं दुदुहे अहयः । पर्यः सहयसात्परिम् ॥ १६ ॥

तनुपा अग्नेऽसि तन्वं मे पाह्यापुर्दा अग्नेऽस्यापुर्मं देहि वचोदा अग्नेऽसि वचोमे देहि ।

अग्ने यन्मे तुन्वा ऊनं तन्म आपुर्णो ॥ १७ ॥

इन्धानास्त्वा श्रुतं हिमां द्युमन्तं समिधीमहि । वर्षस्वन्तो वयस्कृतं सहस्वन्तः सहस्कृतम् ।
अग्नें सपत्नदम्भेनमदध्वासो अदाभ्यम् । चित्रावसो स्वस्ति ते पारमेशीर्यम् ॥ १८ ॥

सं त्वमग्ने सूर्यस्य वर्चसागथाः समुपीणां स्तुतेन ।

सं प्रियेण धाम्ना समहमायुषा सं वर्चसा सं प्रजया सथं रायस्पोषेण गिमपीर्यम् ॥ १९ ॥

अन्ध स्थान्धो वो भक्षीय महं स्थ महो वो भक्षीयोजं स्थोजं वो भक्षीय रायस्पोषं स्थ
रायस्पोषं वो भक्षीर्यम् ॥ २० ॥

रेवती रमध्वमस्मिन्योनावस्मिन् गोष्ठेऽस्मिँल्लोकेऽस्मिन् क्षर्ये । इहेव स्तु मापंगात् ॥ २१ ॥

सुथं हितार्सि विश्वरूपूर्वा माविश गौपत्येन ।

उप त्वाग्ने द्विवेदिद्वे दोषावस्तद्विधा व्रयम् । नभो भरन्त एमसि ॥ २२ ॥

राजन्तमध्वराणां गोपामृतस्य दीर्घिविम् । वर्षमानं स्वै दमे ॥ २३ ॥

स नः पितेव सूनवेऽग्ने सृपायनो भव । सचस्वा नः स्वस्तये ॥ २४ ॥

अग्ने त्वं नो अन्तम उत त्राता शिवो भवा वरुध्यः ।

वसुन्निर्वसुश्चवा अच्छां नक्षि द्युमत्तमं रुचिं दां ॥ २५ ॥

तं त्वां शोचिष्ठ दीदिवः सुम्नाय नूनमीमहे सखिभ्यः ।

स नो बोधि भ्रुधी हवमुरुष्या णो अघायतः संमस्मात् ॥ २६ ॥

इड एह्यदित एहि काम्या एतं । मयि वः कामधरणं भूयात् ॥ २७ ॥

सोमानं स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते । कक्षीर्वन्तं य औंशिर्जः ॥ २८ ॥

यो रेवान्यो अमीवहा वसुवित्पुष्टिवर्द्धनः । स नः सिपक्तु यस्तुरं ॥ २९ ॥

मा नः शंशो अंरुपो धृतिः प्रणङ् मत्यस्य । रक्षा णो ब्रह्मणस्पते ॥ ३० ॥

महिं त्रीणामबोऽस्तु द्युक्षं मित्रस्यार्यम्णः । दुराधर्षं वर्हणस्य ॥ ३१ ॥

नहि तेपांममा चन नाध्वंसु वारुणेपुं । ईक्षो रिपुर्घशंशः ॥ ३२ ॥

ते हि पुत्रासो अदितेः प्र जीवसे मत्यांथ । ज्योतिर्यच्छन्न्यजस्रम् ॥ ३३ ॥

कृदा चन स्तरीरसि नेन्द्रं सश्रसि वाशुपे ।

उपोपेष्टु मयवन्न स्य इष्टु ते दानं देवस्यं पृच्यते ॥ ३४ ॥

तत्संयितुर्वरेण्यं मर्गो देवस्यं धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ३५ ॥

परिं ते दृढमो रथोऽस्मो र अश्रोतु विश्वतः । येन रक्षसि वाशुपे ॥ ३६ ॥

मूर्धुवः स्वः सुप्रजाः प्रजाभिः स्याथि सुवीरो धीरैः सुपोऽः पोषैः ।

नपं प्रजां मे पाहि शथेस्य पशून्मे पाहिथर्यं पितृं मे पाहि ॥३७॥

आ गन्म विश्ववेदसमस्मभ्यं वसुवित्तमम् । अग्नें सम्राडमि द्युम्नममि सह आ यच्छस्व ॥३८॥

अयमग्निर्गृहपतिर्गार्हपत्यः प्रजायां वसुवित्तमः ।

अग्नें गृहपतेऽभि द्युम्नममि सह आ यच्छस्व ॥३९॥

अयमग्निः पुरीष्यो रविमान् पुष्टिवधनः । अग्नें पुरीष्याभि द्युम्नममि सह आ यच्छस्व ॥४०॥

गृह्ण मा बिभीत मा वेपथ्वमूर्जं विधत् एमसि ।

ऊर्जं विधत्तः सुमनाः सुमेधा गृहानैमि मनसा गोवमानः ॥४१॥

येषामध्येति प्रवसन्त्येषु सौमनसो ब्रह्मः । गृहानुपह्वयामहे ते नो जानन्तु जानतः ॥४२॥

उपह्वता इह गाव उपह्वता अजावयः । अथो अन्नस्य कीलाल उपह्वतो गृहेषु नैः ।

क्षेमाय वः शान्त्यै प्रपद्ये शिवथे इममथे शंयोः शंयोः ॥४३॥

प्रघासिनो हवामहे मरुतश्च रिशादसः । कुरम्भेण सजोषसः ॥४४॥

यद्गमे यदरण्ये यत्सभायां यद्विन्द्रिये । यदेनश्चक्रुमा वयमिदे तदर्वयजामहे स्वाहा ॥४५॥

सो पू ण इन्द्रात्रं पूत्सु वैवैरस्ति हि प्यां ते शुम्भिन्रवयाः ।

महश्चिद्यस्य मोहृषो पृष्या हविर्मतो मरुतो वन्दते गीः ॥४६॥

अकृन् कर्म कर्मकृतः सह वाचा मय्योमुवा । वैवेभ्यः कर्म कृत्वास्तं भेत सचासुवः ॥४७॥

अवमथ निचुम्पुण निचेरुरसि निचुम्पुणः ।

अव वैवैवैवकृतमेनोऽयासिपुमव मर्त्यमर्त्यकृतं पुरराष्णो देव रिपस्पाहि ॥४८॥

पूर्णां हर्वि परां पत्र सुपूर्णां पूत्रां पत । वसनेव विक्रीणावह्ना इपमूर्जथे शतकतो ॥४९॥

वेहि मे ददामि ते नि मे धेहि नि व दधे । निहारं च हरासि मे निहारं नि हराणि ते स्वाहा ॥५०॥

अक्षन्ममिदन्त ह्यव प्रिया अधूपत ।

अस्तोपत स्वमानवो विश्वा नविठथा मती योजा न्विन्व ते हरी ॥५१॥

सुसन्द्दशं त्वा वयं मर्षवन्वान्विषीमहि ।

प्र नूनं पूर्णबन्धुर स्तुतो यासि यज्ञोऽनु योजा न्विन्द्र ते हरी ॥५२॥

मनो न्वाहामहे नाराशऽसेन स्तोमेन । पितृणां च मन्मभिः ॥५३॥

आ न एतु मनः पुनः कृत्वे वक्षाय जीवसे । ज्योक् च सूर्यं इशे ॥५४॥

पुनर्नः पितरो मनो ददातु वैच्यो जनः । जीवं वार्तं सचेमहि ॥५५॥

व्यथं सोमं धृते तव मनस्तनुपु विभ्रतः । प्रजावन्तः सचेमहि ॥५६॥

एष ते रुद्र भागः सह स्वस्त्राभिक्रया तं जुषस्व स्वाहे ॥ प ते रुद्र भाग आस्तुस्ते पशुः ॥५७॥

अवं रुद्रमेदीमद्यव वुयं इयंम्वकम् ।

यथा नो वस्यसस्करुद्यथा नः श्रेयसस्करुद्यथा नो व्यवसाययात् ॥५८॥

भेपजमसि भेपजं गवेऽश्वाय पुरुषाय भेपजम् । सुरं मेपायं मेप्यै ॥५९॥

व्यंम्वकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् । उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् ।

व्यंम्वकं यजामहे सुगन्धिं पतिवेदनम् । उर्वारुकमिव बन्धनादितो मुक्षीय मामृतात् ॥६०॥

एतत्ते रुद्रावसं तेनं परो भूजवतोऽतीहि ।

अवततधन्वा पिनाकावसः कृत्तिवासा अहिंसन्नः शिवोऽतीहि ॥६१॥

व्यायुषं जुमदधैः कश्यपस्य व्यायुषम् । यद्देवेषु व्यायुषं तन्नो अस्तु व्यायुषम् ॥६२॥

शिवो नामसि स्वधितिस्ते पिता नमस्ते अस्तु मा मां हिंससीः ।

नि वसंश्याम्यापुषेऽन्नाद्याय प्रजननाय रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वार्यं सुवीर्याये ॥६३॥

[अ० ३, क० ६३, म० स० ७९]

इति तृतीयोऽध्यायः ।

अथ चतुर्थोऽध्यायः ।

एदभंगम देवयजनं पृथिव्या यत्र द्वेवासो अजुपन्त विश्वे ।

क्ष्वस्सामाभ्याथं सन्तरन्तो यजुर्मी रायस्पोषेण समिषा रवेर्म ।

इमा अपः शमु मे सन्तु देवी रोषेधे त्रायस्वै स्वधिते मैन्थे हिंथसीः ॥१॥

आपो अस्मान्मातरः शुन्धयन्तु धृतेन नो घृतघ्नः पुनन्तु ।

विश्वः हि रिषं प्रवहन्ति देवीरुदिदाभ्यः शुचिरा पूत एमि ।

दीक्षातपसोस्तनूरसि तां त्वां शिवाथं शग्मां परिं दधे भद्रं वर्णं पुष्यन् ॥ २ ॥

महीनां पयोऽसि वचोदा असि वचो मे देहि ।

धृत्रस्यासि कुनीनकश्चक्षुर्दा असि चक्षुर्मे देहि ॥ ३ ॥

चित्रपतिर्मा पुनार्तुं वाक्पतिर्मा पुनार्तुं देवो मां सचिता पुनात्वच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रुश्मिभिः

तस्य ते पवित्रपते पवित्रपूतस्य यत्कामः पुने तच्छकियम् ॥ ४ ॥

आ वो देवास इमहे वामं प्रयत्यध्वरे । आ वो देवास आशिषो यज्ञियासो हवामहे^१ ॥५॥

स्वाहा यज्ञं मनसैः स्वाहाहोरोरन्नरिक्षास्वाहा द्यावापृथिवीभ्याः स्वाहा वातादारभे स्वाहा^२ ॥६॥

आर्कृत्यै प्रयुजेऽग्नये स्वाहा^३ मेघायै मनसैऽग्नये स्वाहा^४ कृषायै तपसैऽग्नये स्वाहा^५ सरस्व-
त्यै पूष्णेऽग्नये स्वाहा^६ । आपो देवीर्बृहतीर्विश्वशम्भुजो द्यावापृथिवी उरो अन्तरिक्ष । बृहस्पतये
हविषा विधेम स्वाहा^७ ॥७॥

विश्वो देवस्य नेतुमर्तो वुरीत सख्यम् ।

विश्वो राय इंपुच्यति द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वाहा^१ ॥८॥

ऋक्सामयोः शिल्पे स्थस्ते वामारभे ते मा पातमास्य यज्ञस्योदचः^२ ।

शर्मांसि शर्म मे यच्छ नमस्ते अस्तु मा मा हिंसीः ॥९॥

ऊर्गस्याङ्गिररूपूर्णाम्भ्रवा ऊर्जं मयिं धेहि^३ । सोमस्य नीविरसि^४ विष्णोः शर्मांसि शर्म यज्ञ-
मानस्ये^५ न्द्रस्य योनिरसि^६ सुस्रयाः कृपीस्कृधिं^७ । उच्छ्रयस्व वनस्पत ऊर्ध्वो मा पाह्यथर्हस
आस्य यज्ञस्योदचः^८ ॥१०॥

व्रतं कृणुताग्निर्वाह्याग्निर्वैज्ञो वनस्पतिर्वैज्ञियः^१ । देवीं धियं मनामहे सुम्रीकाममिदये वर्नोधां
यज्ञवाहसथ सुतीर्या नो असद्गशे^२ । ये देवा मनोजाता मनोयुजो दक्षकतवस्ते नोऽवन्तु तेनः
पान्तु तेभ्यः स्वाहा^३ ॥११॥

श्वान्नाः शिता भवत यूयमापो अस्माकमन्तरुदरे सुशेवाः ।

ता अस्मभ्यमयुक्ष्मा अनमीवा अनार्गसः स्वदन्तु देवीरमृता क्रतावृधः^१ ॥१२॥

इयं ते यज्ञिया तर्न^२ उपो मुञ्चामि न प्रजाम् ।

अऋमोचः स्वाहाकृताः पृथिवीमा विशतं पृथिव्या सम्भवं^३ ॥१३॥

अग्रे त्वथ सु जागृहि वयथ सु मन्दिपीमहि । रक्षां णो अप्रपुच्छन् प्रवुधे नः पुनस्कृधि^१ ॥१४॥

पुनर्भनः पुनरायुर्म आऽगन् पुनः प्राणः पुनरात्मा म आऽगन् पुनश्चक्षुः पुनः श्रोत्रं म आऽगन् ।

वैश्वान्तो अर्दब्धस्तनूपा अग्निर्नः पालु दुरितादर्द्वद्यार्तं ॥१५॥

त्वमग्ने वतपा असि देव आ मर्त्येष्व । त्वं यजेष्वीकः^१ ।

रास्वेर्यसोमा भूयो मर देवो नः सविता वसोवृता वस्वदारं ॥१६॥

एषा ते शुक्र तनूरेतद्वर्चस्तया सम्भवं आजं गच्छं ।

जूरसि धृता मनसा जुष्टा विष्णवे^१ ॥१७॥

तस्यांस्ते सत्यसंवसः प्रसवे तन्नो यन्त्रमशीय स्वाहा ।

शुक्रमसि चन्द्रमस्यमृतमसि वैश्ववेवमसि ॥१८॥

चिर्वसि भनासि धीरसि दक्षिणासि क्षत्रियासि यज्ञिषास्पादितिरस्पुभयतःश्रीर्ष्णा ।

सा नः सुप्राची सुप्रतीच्येधि मित्रस्त्वा पदि बंधीतां पूपाऽध्वनस्पात्विन्द्रायाध्वक्षायं ॥१९॥

अनु त्वा माता मन्यतामनु पिताऽनु भ्राता सगर्भ्योऽनु ससा सयूथ्यः ।

सा देवि देवमच्छेहीन्द्राय सोमंथ रुद्रस्त्वा वंत्तयतु स्वस्ति सोमंससा पुनरोहि ॥२०॥

वस्यस्पदितिरस्यादित्यासि रुद्रासि चन्द्रासि ।

वृहस्पतिंद्वा सुम्ने रम्णातु रुद्रो वसुभिरा चके ॥२१॥

अदित्यास्त्वा मूर्द्धन्नाजिघामि देवयजने पृथिव्या इडायास्पदमसि घृतवृत् स्वाहा । अस्मे रमस्वोस्मे ते वन्धुस्त्वे रायो मे रायो मा वयंथ रायस्पोपेण वियौर्म्म तोतो रायः ॥२२

समरये वेद्या धिया सं दक्षिणयोरुचक्षसा ।

मा म आयुः प्रमोषीमो अहं तव वीरं विदेय तव देवि सन्दृशि ॥२३॥

एष ते गायत्रो भाग इति मे सोमाय ब्रूतादेप ते वैष्टुमो भाग इति मे सोमाय ब्रूतादेप ते जागते

भाग इति मे सोमाय ब्रूताच्छन्दोनामानाऽसाम्राज्यं गच्छेति मे सोमाय ब्रूतादास्माकोऽसि

शुक्रस्ते प्रह्यो विचितस्त्वा वि चिन्वन्तु ॥२४॥

अमि त्वं वेवथं सवितारमोण्योः कविक्रंतुमर्चामि सत्यसंवथं रत्नधाममि प्रियं मतिं कविम् ।

ऊर्ध्वा यस्यामतिर्मा अविद्युत्तत्सवीमलि हिरण्यपाणिरमिमीत सुकतुः कृपा स्वः ।

प्रजाभ्यस्त्वा प्रजास्तवा जनुप्राणन्तु प्रजास्त्वर्मनुप्राणिहि ॥२५॥

शुक्रं त्वां शुक्रेण क्रीणामि चन्द्रं चन्द्रेणासुतमसुतेन ।

सग्मे ते गोरस्मे ते चन्द्राणि तपसस्तनूरीसि प्रजापतेर्वर्षः परमेण क्रियसे

सहस्रपोषं पुषियम् ॥२६॥

मित्रो न एहि सुमित्रेण इन्द्रस्योरुमा विंश दक्षिणं मुशच्छान्तंथ स्योनः स्योनम् ।

स्वान् भ्राजाह्वारि बर्भारि हस्त सुहस्त कृशान्वेते वः सोमकर्मणास्ताव्रक्षध्वं मा वो दमन् ॥२७॥

परि माऽग्ने दुश्चरिताद्वाप्रस्वा मा सुचरिते भर्ज ।

उदापुपा स्वापुपोदस्थाममृतौ र अनु ॥२८॥

प्रति पन्थामपन्नाहि स्वस्तिगामनेहसम् । येन विश्वाः पति द्विपो वृणाक्ति विवते वसु ॥२९॥

अदित्यास्त्वगस्य—दित्यै सद् आसीदे ।

अस्तम्नाद्वा वृषभो अन्तरिक्षमर्मिमीत वरिमाणं पृथिव्याः ।

आऽसीद्वद्विश्वा भुवन्नानि सम्राड्विश्वेन्नानि वरुणस्य ब्रतानि ॥३०॥

वनेषु वृन्तरिक्षं ततान् वाज्रमर्वसु पर्य उन्निर्यासु ।

हृत्सु क्रतुं वरुणो विश्वमिं विवि सूर्यमदधात् सोममद्रीं ॥ ३१ ॥

सूर्यस्य चक्षुरारोह्राग्नेरक्षणः कनीर्नकम् । यत्रैतदेशिभिरियसे भार्जमानो विपश्चिता ॥३२॥

उस्रावेतं धूर्पाहौ युज्येथामनश्रु अवीरहणौ ब्रह्मचोदनी ।

स्वस्ति यजमानस्य गृहान् गच्छतम् ॥३३॥

भद्रो मेऽसि प्रचर्यवस्य भुवस्पते विश्वान्यमि धामानि ।

मा त्वा परिपरिणो विद्वन् मा त्वा परिपन्थिनो विद्वन् मा त्वा वृका अघायवो विद्वन् ।

श्येनो भूत्वा परा पतु यजमानस्य गृहान् गच्छ तन्नो संस्कृतम् ॥३४॥

नमो मित्रस्य वरुणस्य चक्षसे महो देवाय तद्वत्सं संपथत ।

द्वेद्वेशे देवजाताय केतवे दिवस्पुत्राय सूर्याय शंथसतं ॥३५॥

वरुणस्योत्तमर्मनमसि वरुणस्य स्कम्भसर्जनी स्थो वरुणस्य क्रतुसर्दन्यसि

वरुणस्य क्रतुसर्दनमसि वरुणस्य क्रतुसर्दनमा सीदे ॥३६॥

या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरस्तु यजम् ।

गयस्फानः प्रतरणः सुवीरोऽवीरह्वा प्र चैरा सोम दुर्यान् ॥३७॥

[अ० ४, कं० ३७, मं० सं० ८२]

इति चतुर्थोऽध्यायः ।

अथ पञ्चमोऽध्यायः ।

अग्नेस्तनूरसि विष्णवे त्वा सोमस्य तनूरसि विष्णवे त्वा ऽतिथेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वा
श्येनाय त्वा सोमभूते विष्णवे त्याऽग्रथे त्वा रायस्पोषदे विष्णवे त्वा ॥१॥

अग्नेर्जनित्रमसि वृषणौ स्यं उर्वश्यस्या—यूरसि पुरुत्वा असि । गायत्रेण त्वा छन्दसा
मन्थामि वैदुभेन त्वा छन्दसा मन्थामि जागतेन त्वा छन्दसा मन्थामि ॥२॥

भवतं नः समनसौ सचेतसावरेपसां ।

मा यज्जथ हिंथसिष्टं मा यज्जपतिं जातवेदसौ शिवौ भवतमद्य नः ॥३॥

अग्नावग्निश्चरति प्रविष्ट ऋषीणां पुत्रो अभिशस्तिपावा ।

स नः स्योनः सुयजा यजेह देवेभ्यो हव्यं सनुमप्रपुच्छन्स्वाहा ॥४॥

आपंतये स्वा परिपतये गृह्णामि तनूनप्त्रं शाकराय शकन ओजिष्ठाय । अनाधृष्टमस्पनाधृष्यं
बुधानामोजोऽनभिशास्त्यभिशास्तिपा अनभिशास्तेन्यमश्रंसा सत्यमुपगेषथ स्विते मा धाः ॥५॥

अग्नें व्रतणास्त्वे व्रतपा या तव तनूरियथ सा मयि यो मम तनूरेपा सा त्वयि ।

सह नो व्रतपते व्रतान्यनु मे वृक्षां वृक्षार्पतिर्मन्यतामनु तपस्तपस्पतिः ॥६॥

अशुरंशुष्टे देव सोमाप्यापतामिन्द्रायैकधनुविदे ।

आ तुभ्यमिन्द्रः प्यार्यतामा त्वमिन्द्राय प्यायस्व ।

आप्याययास्मान्सखीन्सून्या मेधया स्वस्ति ते देव सोम सुत्यागशीये ।

एषा रायः प्रपे भगाय ऋतमृतवादिभ्यो नमो द्यावापृथिवीभ्याम ॥७॥

या ते अग्रेऽयःशया तनूर्वापिंठा गह्वरेष्ठा । उग्रं वचो अपावधीत्स्वेषं वचो अपावधीत्स्वाहा ।

या ते अग्रे रजःशया तनूर्वापिंठा गह्वरेष्ठा । उग्रं वचो अपावधीत्स्वेषं वचो अपावधीत्स्वाहा ।

या ते अग्रे हरिशया तनूर्वापिंठा गह्वरेष्ठा । उग्रं वचो अपावधीत्स्वेषं वचो अपावधीत्स्वाहा ॥८॥

तसायनी मेऽसि विचारयनी मेऽस्यैर्वतान्मा नाथितां दवंतान्मा व्यथितात् । विदेदुग्निर्नमो

नामां अग्ने अङ्गिन् आयुना नाम्नेहि योऽस्यां पृथिव्यामसि यत्तेऽनाधृष्टं नाम यज्ञियं तेन त्वा

दधे विदेदुग्निर्नमो नामां अग्ने अङ्गिन् आयुना नाम्नेहि यो द्वितीयस्यां पृथिव्यामसि

यत्तेऽनाधृष्टं नाम यज्ञियं तेन त्वा दधे विदेदुग्निर्नमो नामां अग्ने अङ्गिन् आयुना नाम्नेहि

यस्तृतीयस्यां पृथिव्यामसि यत्तेऽनाधृष्टं नाम यज्ञियं तेन त्वा दधे । अनु त्वा देवर्वातये ॥९॥

सिंह्यासि सपत्नसाही देवेभ्यः कल्पस्य सिंह्यासि सपत्नसाही देवेभ्यः शुन्धस्व

सिंह्यासि सपत्नसाही देवेभ्यः शुम्भस्व ॥१०॥

ऋद्योपस्त्वा वसुभिः पुरस्तात्पातुं प्रचेतास्त्वा रुद्रेः पश्चात्पातुं मनोजवास्त्वा पितृभिर्देक्षिणतः

पातुं विश्वकर्मां त्वाऽऽवित्यैरुत्तरतः पात्सि दमहं तप्तं वावीर्हिषा यज्ञासिः सृजामि ॥११॥

सिंह्यासि स्वाहा सिंह्यास्यावित्यवनिः स्वाहा सिंह्यासि ब्रह्मवनिः क्षत्रवनिः स्वाहा

सिंह्यासि सुप्रजावनी रायस्वोपवनिः स्वाहा सिंह्यास्या वह देवान् यजमानाय स्वाहा

भूतेभ्यस्त्वा ॥१२॥

ध्रुवोऽसि पृथिवीं हृथिहं ध्रुवक्षिदंस्यन्तरिक्षं हृथिहां स्युतक्षिदंसि दिवं हृथिहां श्रेः
पुरीषमसि ॥१३॥

युञ्जते मन उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।

वि होत्रा दधे वयुनाविदेक इन्मही देवस्य सवितुः परिष्ठुतिः स्वर्हा ॥१४॥

इदं विष्णुर्वि चक्रमे त्रेधा नि दधे पदम् । समूहमस्य पार्थसुरे स्वर्हा ॥१५॥

इरावती धेनुमती हि भूतथ्यं सूयवसिनी मनवे दशस्या ।

व्यस्कन्ना रोदसी विष्णवेते दाधथं पृथिवीमभितो मयूखैः स्वर्हा ॥१६॥

देवश्रुतौ देवेष्वा घोषतं प्राची प्रेतमध्वरं कल्पयन्ती ऊर्ध्वं यज्ञं नयतं मा जिह्वरतम् ।
स्वं गोममा बर्दतं देवी दुर्व्यं आयुर्मा निर्वादिष्टं प्रजां मा निर्वादिष्टं मन्त्रं रमेथां चर्मन्
पृथिव्याः ॥१७॥

विष्णोर्नुकं वीर्याणि प्र वोचं यः पार्थिवानि विमुमे रजांथसि ।

यो अस्कंभायदुत्तरथं सधस्यं विचक्रमाणखेधोरुंगायो विष्णवे त्वां ॥ १८ ॥

द्विवो वां विष्ण उत वां पृथिव्या महो वां विष्ण उरोरन्तरिक्षात् ।

उभामा हि हस्ता वसुना पुणस्वा प्र यच्छ दक्षिणादोत सव्यां द्विष्णवे त्वां ॥ १९ ॥

प्र तद्विष्णुं स्तवते वीर्येण मृगो न भीमः कुंचरो गिरिष्ठाः ।

यस्योरुपुं त्रिषु विक्रमणेष्वधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा ॥ २० ॥

विष्णो रराटमसि विष्णोः श्रन्त्रे स्थो विष्णोः स्यूरसि विष्णोर्ध्रुवोऽसि ।

वैष्णवमसि विष्णवे त्वां ॥ २१ ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसव्येऽश्विनोर्वाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

आ वृक्षे नार्यसी दमहथं रक्षसां ग्रीवा अपि कृन्तामि ।

बृहन्नसि बृहद्रवा बृहतीमिन्द्राय वाचं वर्द ॥२२॥

रक्षोहणं बलगहनं वैष्णवी-मिदमहं तं बलगमुत्किरामि यं मे निदशो यममात्यो निचरानेदमहं
तं बलगमुत्किरामि यं मे समानो यमसमानो निचरानेदमहं तं बलगमुत्किरामि यं मे सर्वन्धु-
र्यमसबन्धुर्निचरानेदमहं तं बलगमुत्किरामि यं मे सजातो यमसजातो निचरानोत्कर्त्या
किरामि ॥२३॥

स्वराडसि सपत्नहां संवराडस्यभिमातिहां जनराडसि रक्षोहां संवराडस्यमिद्रहो ॥२४॥

रक्षोहणो वो बलगह्नः प्रोक्षामि वैष्णवान् रक्षोहणो वो बलगह्नोऽवन्तयामि वैष्णवान्
 रक्षोहणो वो बलगह्नोऽवन्तुणामि वैष्णवान् रक्षोहणो वां बलगह्ना उप दधामि वैष्णवीं
 रक्षोहणो वां बलगह्नो पर्यहामि वैष्णवीं वैष्णवमसि वैष्णवा स्थं ॥२५॥

वेवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोत्राहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
 आ ददे नार्यसी दमहथ रक्षसां ग्रीवा अपि कृन्तामि । यवोऽसि यवयास्मदद्रेपो यवयाराती
 दिवे त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वा शुन्धन्ताँल्लोकाः पितृपदनाः पितृपदनमसि ॥२६॥

उद्विधे स्तमानान्तरिक्षं पूष्ण हथेह्रस्व पृथिव्यां द्युतानस्वयां मारुतो मिनोतु मित्रावरुणौ ध्रुवेण
 धर्मिणा । ब्रह्मवर्नि त्वा क्षत्रवर्नि रायस्पोपवनि पर्यहामि । ब्रह्म हथेह क्षत्रुः हथेहापुहंथेह
 प्रजां हथेह ॥२७॥

ध्रुवासि ध्रुवोऽयं यजमानोऽस्मिन्नापतने प्रजयां पशुभिर्भूयात् ।
 यूतेन द्यावापृथिवी पूर्यथा मिन्द्रस्य इदिरसि विश्वजनस्य छायां ॥२८॥

परि त्वा गिर्वणो गिर इमा भवन्तु विश्वतः ।
 ब्रह्मापमनु बृहदयो जुटां भवन्तु जुटयः ॥२९॥

इन्द्रस्य स्यूरसी इन्द्रस्य ध्रुवोऽसि । ऐन्द्रमसि वैश्वदेवमसि ॥३०॥

विभूरसि प्रवाहणे वहिरसि हव्यवाहनः । श्वावोऽसि प्रचेतांस्तथोऽसि विश्ववेदाः ॥३१॥
 उशिगसि क्वि रक्षारिरसि धम्भारि स्यस्यूरसि दुर्वस्वो अश्वस्यूरसि मार्जालीयः
 सम्राडसि कुशानुः परिपद्योऽसि पर्वमानो नमोऽसि प्रतक्वा मृष्टोऽसि हव्यसुर्दन
 ऋतर्षामाऽसि स्वर्ज्योतिः ॥३२॥

समृष्टोऽसि विश्वव्यंवां अजोऽस्येकपां दहिरसि बुध्न्यो वागस्यैन्द्रमसि सजोऽस्युतस्य
 द्वारो मा मा सन्तान् मध्वनामध्वपते प्र मां तिर स्वस्ति मेऽस्मिन्पृथि देवयाने भूयात् ॥३३॥

मित्रस्य मा चक्षुपेक्ष्व मद्रयः सगराः सगरा स्थ सगरेण नाम्ना रीद्रेणानीकेन पत माऽग्रयः
 पिपत माऽग्रयो गोपायत मा नमो योऽस्तु मा मां हिथेसिष्टे ॥३४॥

ज्योतिरसि विश्वरुषं विश्वेषां देवानांथ समित् । त्वथ सोम तनुकृद्भयो द्वेषोम्योऽप्यकृतोभ्य उरु
 यन्तसि धरुध स्वाहा जूषाणो अन्तुराज्यस्य वेतु स्वाहा ॥३५॥

अद्ये नय सुपथां राये अस्मान्निश्वानि देव ब्रयुनानि विद्वान् ।

पुयोध्युस्मजुहुग्राणमेनो मृषिर्हा ते नम उक्ति विधेम ॥३६॥

अयं नो अग्निर्वरिवस्कृणोत्वयं मृधः पुर पंतु प्रमिन्दन् ।

अयं वाजाञ्जयतु वाजसातावयथं शत्रूञ्जयतु जहृपाणाः स्वाहा ॥३७॥

उरु विष्णो वि क्रमस्वोरु क्षयाय नस्कृधि । घृतं घृतयोने पित्र प्रप्रं यज्ञपतिं तिरु स्वाहा ॥३८

देवं सवितरेप ते सोमस्तथं रक्षस्व मा त्वां दमन् ।

एतत्त्वं देवं सोम देवो देवो उपागा इदमहं मनुष्यान्सह रायस्पोपेणं

स्वाहा निर्वरुणस्य पाशान्मुच्ये ॥३९॥

अग्ने वतपास्वे व्रतपा या तव तनूर्मप्यभूद्वेषा सा त्वयि यो मम तनूस्त्वप्यभूद्वियथं सा मयि ।

यथायथं नो व्रतपते व्रतान्यनु मे दीक्षां दीक्षार्पतिरमस्तानु तपस्तपस्पतिः ॥४०॥

उरु विष्णो वि क्रमस्वोरु क्षयाय नस्कृधि । घृतं घृतयोने पित्र प्रप्रं यज्ञपतिं तिरु स्वाहा ॥४१

अर्यन्धो उरु अगां नान्यो उपागामर्वाकृ त्वा परेभ्योऽविदं पुरोऽवरेभ्यः ।

तं त्वां जुपामहे देवं वनस्पते देवयज्यार्यं देवास्वा देवयज्यार्यं जुपन्तां विष्णावे त्वां ।

ओषधे त्रायस्वै स्वधिते मैतथं हिथंसीः ॥४२॥

द्यां मा लेखीरन्तरिक्षं मा हिथंसीः पृथिव्या सम्भवं ।

अयथं हि त्वा स्वधितिस्तेतिजानः प्रणिनायं महते सोममगार्यं ।

अतस्त्वं देवं वनस्पते शतवल्गो वि रोहं सुहर्षवल्गा वि वयथं र्हमै ॥४३॥

[अ० ५, कं० ४३, सं० सं० १५०]

इति पञ्चमोऽध्यायः ।

अथ षष्ठोऽध्यायः ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोऽशीहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । आ दं दे' नार्यंसी'—दमहथं रक्षंसां
ग्रीवा अपि कृन्तामि' । यथोऽसि यवयास्मद् द्वेषो यवयाराती'—द्विषे त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा पृथिव्ये
त्वां शुन्धन्तोऽहोकाः पितृपदनीः पितृपदनमसि ॥१॥

अग्नेपीरसि स्वावेश उन्नेतूणामेतस्य चित्तादाधि त्वा स्थास्यति' देवस्वा सविता मध्वानकनु
सुपिष्णुलाभ्यस्वीर्षधीभ्यः । द्यामग्नेणास्पृक्ष आन्तरिक्षं मध्येनामाः पृथिवीमुपरेणाहथंहीः ॥२

या ते धामान्युदमसि गर्मधै यत्र गावो भूरिशुद्धा अयासः ।

अत्राह तदंरुगायस्य विष्णोः परमं पदमव भारि भूरि । ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिं
रावस्योपवनिं पर्यहामि । ब्रह्मं ह्यथ ह क्षत्रं ह्यथ ह्यथुं ह्यथ ह प्रजां ह्यथ ह ॥३॥

विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो ब्रतानिं पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः ससा ॥४॥

तद्विष्णोः परमं पदं सदां पश्यन्ति सूरयः । दिवीच चक्षुरातं तम ॥५॥

परिवीरसि परिं त्वा देवीविशो व्ययन्तां परीमं यजमानं रायो मनुष्याणाम् ।

दिवः सूनुरस्ये—प ते पृथिव्याल्लोक आरण्यस्तें पशुः ॥६॥

उपावीरस्युपं देवान्देवीविंशः प्रागुरुशिजो वाह्निमान् ।

देवं त्वष्टुवंसु रम हव्या ते स्वदन्ताम् ॥७॥

रेवंती रमध्वं बृहस्पते धारया वसूनि ।

ऋतस्य त्वा देवहविः पाशेन प्रतिं मुञ्चामि धर्षा मानुषेः ॥८॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्ब्राह्मभ्यां पृष्णो हस्ताभ्याम् ।

अग्नीपोमाभ्यां जुष्टं नि युंनजिं । अद्भ्यस्त्वोपधीभ्योऽनुं त्वा माता मन्यतामनुं पिताऽनुं भ्राता

सगभ्योऽनुं सखा सपृथयः । अग्नीपोमाभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षामि ॥९॥

अपां परुरस्यां—पो देवीः स्वदन्तु स्यात्तं चित्सद्देवहविः ।

सं ते प्राणो धातेन गच्छतां समद्भानि यजत्रेः सं यज्ञपतिराशिपा ॥१०॥

घृतेनास्तीं प्रश्नैश्चापिथां रेवंति यजमाने पियं धा आ विशे ।

उरोरन्तरिक्षात्सजूर्देवेन धातेनास्य हविपस्मनां यज्ञ समस्य तन्या भव ।

वपो वर्षीयसि यज्ञे यज्ञपतिं धाः स्वाहा देवेभ्यो देवेभ्युः स्वाहा ॥११॥

महिर्भूमौ पृदाकु—नर्मस्त आतानानुर्वा मेहिं । घृतस्य कुल्या उपं ऋतस्य पथ्या अन्तु ॥१२॥

देवीरापः शुद्धा वोह्वं सुपरिविष्टा देवेषु सुपरिविष्टा वयं परिवेष्टारो भूयास्म ॥१३॥

वाचं ते शुन्धामि प्राणं ते शुन्धामि चक्षुस्ते शुन्धामि श्रोत्रं ते शुन्धामि
नाभिं ते शुन्धामि मेहं ते शुन्धामि पायुं ते शुन्धामि चरित्रांस्ते शुन्धामि ॥१४॥

मनस्तु आ प्यायतां वाक्ता आ प्यायतां प्राणस्तु आ प्यायतां चक्षुस्तु आ प्यायतां

श्रोत्रं तु आ प्यायताम् । यत्ते कूरं यदास्थितं तत्तु आ प्यायतां निष्टयायतां तत्ते शुध्यतु

शमहोभ्यः । ओषधे त्रायस्व स्वधिते मेनंथे द्विथसीः ॥१५॥

रक्षसां भागोऽसि^१ निरस्तः रक्ष^२ इदमहथं रक्षोऽभि तिष्ठामीदमहथं रक्षोऽर्चं वाध इदमहथं
रक्षोऽधमं तमो नयामि^३ । घृतेन द्यावापृथिवी प्रोषुंवाथा^४ वायो वे स्तोकानां^५—मग्निराजर्वस्य
वेतु स्वाहा^६ स्वाहाकृते ऊर्ध्वेनभसं मारुतं गच्छतमं ॥१६॥

इदमपुः प्र बहतावृथं च मलं च यत् । यथाभिवृद्धोहानृतं यच्च ज्ञेये अमीरुणम् ।
आपो मा तस्मादिनेसः पर्वमानश्च मुञ्चतु ॥१७॥

सं ते मनो मनसा सं प्राणः प्राणेन गच्छतामं । रेडस्वग्निष्ट्वा^१ श्रीणात्वापस्त्वा
समंरिणन्वातस्य त्वा धाज्यं पूणो रथ्या^२ ऊष्मणो व्यथिपतै^३ प्रयुतं द्वेष^४ ॥१८॥

घृतं घृतपावानः पिबत वसां वसापावानः पिबतान्तरिक्षस्य हविरसि स्वाहा^१ ।
दिश^२ः प्रदिशं^३ आदिशो^४ विदिशो^५ उदिशो^६ दिग्भ्यः स्वाहा^७ ॥१९॥

ऐन्द्रः प्राणो अङ्गे^१ अङ्गे^२ नि दीध्यैन्द्र उद्दामो अङ्गे^३ अङ्गे^४ जिधीतः ।

देव त्वष्टभूरिं ते सथं समेतु सलक्ष्मा यद्विपुरुषं भवति ।

देवत्रा यन्तमर्वसि सखायोऽनु त्वा माता पितरो मदन्तु ॥२०॥

समुद्रं गच्छ स्वाहा^१ ऽन्तरिक्षं गच्छ स्वाहा^२ देवथं संवितारं गच्छ स्वाहा^३ मित्रावरुणो
गच्छ स्वाहा^४ ऽहोरात्रे गच्छ स्वाहा^५ छन्दाथसि गच्छ स्वाहा^६ द्यावापृथिवी गच्छ स्वाहा^७
'यज्ञं गच्छ स्वाहा^८ सोमं गच्छ स्वाहा^९ दिव्यं नभो गच्छ स्वाहा^{१०} ऽग्निं वैश्वानरं गच्छ
स्वाहा^{११} मनो मे हादिं यच्छे^{१२} दिवं ते धूमो गच्छतु स्वज्योतिः पृथिवी भस्मनाऽऽ पूण स्वाहा^{१३} ॥२१॥

माऽपो मौषधीर्हिथसि^१—धाम्नो धाम्नो राजस्ततो वरुण नो मुञ्च ।

यदाहुरध्या इति वरुणोति शर्पामहे ततो वरुण नो मुञ्च ।

सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु योऽस्मान्देष्टि यं चं वयं द्विष्मैः ॥२२॥

हविष्मतीरिमा आपो हविष्मो^१२ आ विवासति ।

हविष्मान् देवो अर्ध्वरो हविष्मो^१२ अस्तु सूर्यः ॥२३॥

अग्नेर्वोऽर्पन्नगृहस्य सदासि सादयामी^१—न्द्रान्योर्भोगुधेयीं स्थं मित्रावरुणयोर्भोगुधेयीं स्थं

विष्वेषां देवानं भागुधेयीं स्थं । अमूर्षा उप सूर्षं यामिर्वा सूर्षः सह ।

ता नो हिन्यन्त्वध्वरमै ॥२४॥

हृदे त्वा मनसे त्वा द्वि वे त्वा सूर्याय त्वा । ऊर्ध्वमिममध्वरं द्विवि देवेषु होत्रा यच्छे ॥२५॥

सोमं राजन् विश्वास्वेषु प्रजा उपावरोहं विश्वास्वां प्रजा उपावरोहन्तु ।

शृणोत्वग्निः समिधा हवँ मे शृण्वन्त्वापो धिपर्णाश्च देवीः ।

श्रोतां ग्राधाणो विदुषो न यज्ञं शृणोतु देवः संविता हवँ मे स्वाहा ॥२६॥

देवीरापो अपां नपाद्यो वं ऊर्मिहंविष्य इन्द्रियावान् मदिन्तमः ।

तं देवेभ्यो देवत्रा दत्त शुक्रपेभ्यो येषां भाग स्थं स्वाहा ॥२७॥

कार्पिरसि समुद्रस्य त्वा क्षित्या उज्रयामि । समापो अन्द्रिरंगमत समोपधीभिरोपधीः ॥२८॥

यमग्ने पुस्तु मर्त्यमवा वाजेषु यं जुनाः । स यन्ता शश्वतोरिपः स्वाहा ॥२९॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसुव्वेऽश्विनोर्वाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

आ ददे रावाऽसि गभीरामिममध्वरं कुधीन्द्राय सुपूतमम् ।

उत्तमेन पविनोर्जस्वन्तं मधुमन्तं पर्यस्वन्तं निग्नाभ्या स्थ देवश्रुतस्तुपयंत मां ॥३०॥

मनो मे तर्पयत वाचं मे तर्पयत प्राणं मे तर्पयत चक्षुमं तर्पयत श्रोत्रं मे तर्पयतात्मानं मे तर्पयत

प्रजां मे तर्पयत पशून्मे तर्पयत गणान्मे तर्पयत गणा मे मा वि तृपन् ॥३१॥

इन्द्राय त्वा वसुमते रुद्रवत इन्द्राय त्वा ऽऽष्टित्यवत इन्द्राय त्वा ऽभिमातिग्ने ॥३२॥

श्येनार्य त्वा सोमभृते ऽग्रये त्वा रायस्योषदे ॥३३॥

यत्ते सोम द्विवि ज्योतिर्यत्पृथिव्या यदुरावन्तरिक्षे ।

तेनास्मै यजमानायोरु राये कृधयधि द्वात्रे वोचंः ॥३३॥

श्वान्ना स्थं वृद्धतुसो राधोश्रुतां अमृतस्य पत्नीः ।

ता देवीर्दिव्येभ्यं यज्ञं नयतोपहृताः सोमस्य पिबते ॥३४॥

मा भेमां सं विक्त्वा ऊर्जे धत्स्य धिपर्णे वीद्वी सती वीडयेथामूर्जे दधाथाम् ।

पाप्मा हतो न सोमः ॥३५॥

प्रागपाग्दग्धुराकसुवर्तस्त्वा दिश आ धावन्तु । अम्य निष्पर समरीर्षिदाम् ॥३६॥

त्वमद्भ्र प्रशंथसिपो देवः शविन्दु मर्त्यम् ।

न त्ववृन्यो मधवन्नस्ति मडितेन्दु बर्वीमि ते वचः ॥३७॥

अथ सप्तमोऽध्यायः ।

वाचस्पतये पवस्व वृष्णो अ२शुभ्यां गर्भस्तिपूतः ।

देवो देवेभ्यः पवस्व येषां भागोऽसि ॥१॥

मधुमतीर्न इपंभृक्षि यत्ते सोमादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै ते सोम सोमाय स्वाहा
स्वाहोर्वृन्तरिक्षमन्वेमि ॥२॥

स्वाङ्कृतोऽसि विश्वेभ्य इन्द्रियेभ्यो द्वियेभ्यः पार्थिवेभ्यो मनस्वाद्यु स्वाहा
त्वा सुमव सूर्याय देवेभ्यस्त्वा मरीचिपेभ्यो देवाथशो यस्मै त्वेहे तत्सत्यमुपनिपुता
मङ्गेन हतोऽसौ फद् प्राणाय त्वा व्यानाय त्वा ॥३॥

उपयामगृहीतोऽस्यन्तयच्छ मघवन् पाहि सोमम् । उरुष्य राय एषो यजस्व ॥४॥

अन्तस्ते द्यावापृथिवी दधाम्यन्तदधाम्युर्वृन्तरिक्षम् ।

सजुर्वेवेभिरवरैः परैश्चान्तयमि मघवन् मादयस्व ॥५॥

स्वाङ्कृतोऽसि विश्वेभ्य इन्द्रियेभ्यो द्वियेभ्यः पार्थिवेभ्यो मनस्वाद्यु स्वाहा
त्वा सुमव सूर्याय देवेभ्यस्त्वा मरीचिपेभ्यो उदानाय त्वा ॥६॥

आ वायो मूप छाचिषा उषं नः सहस्रं ते नियुतो विश्ववार ।

उषो ते अन्धो मद्यमयामि यस्य देव दधिपे पूर्वपेयं वायवे त्वा ॥७॥

इन्द्रवायु इमे सुता उप मर्याभिरागतम् । इन्द्रवो वामुशान्ति हि ।

उपयामगृहीतोऽसि वायवं इन्द्रवायुभ्यां त्वैप ते योनिः सजोषोभ्यां त्वा ॥८॥

अयं वां मित्रावरुणा सुतः सोमं ऋतावृधा । ममेद्रिह श्रुतं हवमं ।

उपयामगृहीतोऽसि मित्रावरुणाभ्यां त्वा ॥९॥

राया वृयथं संसवाथसो मदैम हव्येन देवा यवंसेन गावः । तां धेनुं मित्रावरुणा
युवं नो विश्वाहा धत्तमनपस्फुरन्ती मेष ते योनिःऋतायुभ्यां त्वा ॥१०॥

या वां कणा मधुमत्यश्विना सुनुतावती । तया यजं मिमिक्षतम् ।

उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वैप ते योनिर्माध्वीभ्यां त्वा ॥११॥

तं प्रलन्थां पूर्वथां विश्वथेमथा ज्येष्ठतातिं बहिपदथं स्वविदम् ।

प्रतीचीनं वृजनं दोहसे धुनिमाशुं जयन्तमनु यासु बर्धसे ।

उपयामगृहीतोऽसि शण्डाय त्वैप ते योनिर्वीरतां ण्डायंपमृष्टः शण्डो
देवास्त्वां शुकपाः प्र ण्यन्वोनाधृष्टासि ॥१२॥

सुवीरैः वीरान् प्रजनयन् परीह्यभि रायस्पोषेण यजमानम् ।
सञ्जमानो दिवा पृथिव्या शुक्रः शुक्रशोचिषौ निरस्तः शण्डः^३ शुक्रस्याधिष्ठानमसि^१ ॥१३

अच्छिन्नस्य ते देव सोम सुवीर्यस्य रायस्पोषस्य ददितारंः स्याम ।
सा प्रथमा संस्कृतिविश्ववारा स प्रथमो वरुणो मित्रो अग्निः^३ ॥१४॥

स प्रथमो बृहस्पतिश्चिकित्वास्तस्मा इन्द्राय सुतमा जुहोत स्वाहा^१ ।
तुम्पन्तु होत्रा मध्वो याः स्विष्टा याः सुधीताः सुहृता यत्स्वाहा^१ ऽयादृशीतं ॥१५॥
अयं वेनश्चोदयत्पृथिगर्भा ज्योतिर्जरायु रजसो विमानं ।
इममपाथं संज्जमे सूर्यस्य शिशुं न विप्रा मृतिर्मा रिहन्ति ।

उपयामगृहीतोऽसि मर्काय त्वां ॥१६॥

मनो न येषु हवनेषु तिग्मं विपः शर्चा वनुथो द्रवन्ता ।
आ यः शर्षामिस्तुविनुम्णो अस्यार्शीणीतादिशं गमस्तां वेप ते योनिः प्रजाः
पाहापमृष्टो मर्को^१ देवास्त्वा मन्थिषाः प्र णयन्त्वै नोदृष्टासि^१ ॥१७॥

सुप्रजाः प्रजाः प्रजनयन् परीह्यभि रायस्पोषेण यजमानम् ।
सञ्जमानो दिवा पृथिव्या मन्थी मन्थिशोचिषौ निरस्तो मर्को^१ मन्थिनोऽधिष्ठानमसि^१ ॥१८॥

ये देवासो द्विव्येकादश स्थ पृथिव्यामध्येकादश स्थ ।
अप्सुक्षितो महिनैकादश स्थ ते देवासो यज्ञमिमं जुपध्वम् ॥१९॥

उपयामगृहीतोऽस्याग्रयणोऽसि स्वाग्रयणः ।

पाहि यज्ञं पाहि यज्ञपतिं विष्णुस्वामिन्द्रियेण पातु विष्णुं त्वं पाह्यमि सर्वनानि पाहि^१ ॥२०॥

सोमः पवते सोमः पवतेऽस्मै ब्रह्मणेऽस्मै क्षत्रायस्मै सुन्वते यजमानाय पवत इष ऊर्जं
पवतेऽद्भ्य ओषधीभ्यः पवते द्यावापृथिवीभ्यां पवते सुभूतार्यं पवते^१ विश्वेभ्यस्त्वा
द्वेभ्य^१ एष ते योनिविश्वेभ्यस्त्वा द्वेभ्यः^३ ॥२१॥

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा बृहद्व्रते वर्षस्वत उक्थाद्यं गृह्यामि । यत् इन्द्र बृहद्व्रतस्मै
त्वा विष्णवे स्वै^१ ए ते योनिर्वृथेभ्यस्त्वा द्वेभ्यस्त्वा देवाद्यं यज्ञस्वार्युषे गृह्यामि^१ ॥२२
मित्रावरुणाभ्यां त्वा देवाद्यं यज्ञस्वार्युषे गृह्यामीन्द्राय त्वा देवाद्यं यज्ञस्वार्युषे गृह्यामीन्द्रा-
ग्निभ्यां त्वा देवाद्यं यज्ञस्वार्युषे गृह्यामीन्द्रावरुणाभ्यां त्वा देवाद्यं यज्ञस्वार्युषे गृह्यामीन्द्रा-
बृहस्पतिभ्यां त्वा देवाद्यं यज्ञस्वार्युषे गृह्यामीन्द्राविष्णुभ्यां त्वा देवाद्यं यज्ञस्वार्युषे गृह्यामि^१ ॥२३

मूर्धानं द्विवो अंरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आ जातमग्निम् ।

कविथं सभ्राजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः ॥२४॥

उपयामगृहीतोऽसि ध्रुवोऽसि ध्रुवक्षितिर्ध्रुवाणां ध्रुवतमोऽच्युतानामच्युतक्षितं
एण ते योनिर्वैश्वानरार्यं त्वो । ध्रुवं ध्रुवेण मनसा वाचा सोममव नयामि ।
अथा न इन्द्र इदृशोऽसपत्नाः समनसस्करतं ॥२५॥

यस्ते ह्रस्व स्कन्दति यस्ते अश्शुर्गावंच्युतो धिपणयोरुपस्थात् ।

अध्वर्योर्वो परि वा यः पवित्रात्तं ते ज्ञोमि मनसा वपट्कृतं स्वाहा । देवानामुत्कर्मणमसि ॥२६॥

प्राणार्यं मे वचोदा वचसे पवस्व व्यानार्यं मे वचोदा वचसे पवस्वो वानार्यं मे वचोदा वचसे
पवस्व वाचे मे वचोदा वचसे पवस्व क्रतूदक्षाभ्यां मे वचोदा वचसे पवस्व भ्रोत्राय मे
वचोदा वचसे पवस्व चक्षुभ्यां मे वचोदसौ वचसे पवेयाम् ॥२७॥

आत्मने मे वचोदा वचसे पवस्वो जसे मे वचोदा वचसे पवस्वो युपे मे वचोदा वचसे
पवस्व विश्वाभ्यो मे प्रजाभ्यो वचोदसौ वचसे पवेथाम् ॥२८॥

कोऽसि कतमोऽसि कस्यासि को नामासि । यस्य ते नामामन्महि यं त्वा सोमेनानीतुपाम् ।

भूमवुवः स्वः सुप्रजाः प्रजाभिः स्याथ सुवीरो वीरैः सुपोषः पोषैः ॥२९॥

उपयामगृहीतोऽसि मध्वे त्वो उपयामगृहीतोऽसि माधवाय त्वो उपयामगृहीतोऽसि शुक्राय त्वो
उपयामगृहीतोऽसि शुचये त्वो उपयामगृहीतोऽसि नभसे त्वो उपयामगृहीतोऽसि नभस्याय त्वो
उपयामगृहीतोऽसिपे त्वो उपयामगृहीतोऽस्यूर्जे त्वो उपयामगृहीतोऽसि सहसे त्वो उपयामगृहीतो
ऽसि सहस्याय त्वो उपयामगृहीतोऽसि तपसे त्वो उपयामगृहीतोऽसि तपस्याय त्वो उपयाम-
गृहीतोऽस्पथसस्पतये त्वो ॥३०॥

इन्द्राग्नी आ गतं सुतं गीभिर्नभो वरंणयम् । अस्य पतिं धियेपिता ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राग्निभ्यां त्वे ए ते योनिरिन्द्राग्निभ्यां त्वो ॥३१॥

आ प्रा ये अग्निमिन्धुते स्तृणन्ति बहिरानुपक् । वेणामिन्द्रो युवा सर्व्य ।

उपयामगृहीतोऽस्यग्निन्द्राभ्यां त्वे ए ते योनिरग्निन्द्राभ्यां त्वो ॥३२॥

ओमासश्र्वर्षणीधृतो विश्वे देवास आ गतं । दाश्वाथसो दाशुर्षः सुतमम् ।

उपयामगृहीतोऽसि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य एण ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः ॥३३॥

विश्वे देवास आ गतं शृणुता मं इमथ हवम् । एदं बहिर्निर्षदते ।

उपयामगृहीतोऽसि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य एण ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः ॥३४॥

इन्द्रं मरुत्व इह पाहि सोमं यथा शार्याते अपिचः सुतरस्य ।

तव प्रणीती तव शूर शर्मन्ना विवासन्ति कचयः सुयज्ञाः ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वते एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥३५॥

मरुत्वन्तं वृषभं वावृधानमकवारिं द्विव्यथं शासमिन्द्रम् ।

विश्वासाहमवसे नूतनायोग्रथं सहोदामिह तथं हुवेम ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वते एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ।

उपयामगृहीतोऽसि मरुतां त्वीजसे ॥३६॥

सजोषा इन्द्र सगणो मरुद्भिः सोमं पिच वृत्रहा शूर विद्वान् ।

जहि शत्रूँररु मृधो नुदृस्वाथाभयं कृणुहि विश्वतो नः ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वते एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥३७॥

मरुत्वोर इन्द्र वृषभो रणाय पित्रा सोममनुष्वधं मदाय ।

आ सिंश्वस्व जठरे मध्वं ऊर्मिं त्वथं राजाऽसि प्रतिपत्सुतानाम् ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वते एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥३८॥

महोर इन्द्रो नूचदा चर्षणिप्रा उत द्विजर्ही अग्निनः सहोभिः ।

अस्मद्रज्ज्वावृधे वीर्यायोरुः पूथुः सुकृतः कुर्वृभिर्भूतम् ।

उपयामगृहीतोऽसि महेन्द्राय त्वै—प ते योनिर्महेन्द्राय त्वा ॥३९॥

महोर इन्द्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिमोर इव । स्तोमिवेत्सस्य वावृधे ।

उपयामगृहीतोऽसि महेन्द्राय त्वै—प ते योनिर्महेन्द्राय त्वा ॥४०॥

उदु त्वं जातवेदसं देवं वंहन्ति केतवः । ह्यशो विश्वाय सूर्यः स्वाहा ॥४१॥

चित्रं देवानामुदगादनीकुं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।

आप्रा चावापृथिवी अन्तरिक्षः सूर्यं आत्मा जगत्स्तस्युषंश्च स्वाहा ॥४२॥

अग्ने नयं सुपथां राये अस्मान्विश्वानि देव द्युनानि विद्वान् ।

युयोध्यस्मज्जहुंराणमेनो भूर्विष्ठां ते नम उक्तिं विधेम स्वाहा ॥४३॥

अयं नो अग्निर्वरिवरुणोत्वर्यं मृधः पुर एतु पमिन्दन् ।

अयं वाजाश्चपतु वाजसाताव्यथं शत्रूँश्चपतु जर्हीपाणः स्वाहा ॥४४॥

रूपेण वो रूपमभ्यागां तुयो वो विश्ववेदो वि भजतु ।

इतस्य पथा भेते चन्द्रदक्षिणां वि स्वः पश्य व्युन्तरिक्षं यतस्व सदस्यैः ॥४५॥

त्राहणमद्य विदये पितृगन्तं पैतृमत्पमृपिमाप्यथं सुधातुद्रक्षिणम् ।

द्रोता देवना गच्छत प्रवृत्तारमा विज्ञते ॥४६॥

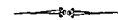
अग्रये त्वा मह्यं वरुणो ददातु सोऽमृतत्वमशीयायुर्दात्र एधि मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे' रुद्राय
त्वा मह्यं वरुणो ददातु सोऽमृतत्वमशीय प्राणो वात्र एधि वयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे' बृहस्पतये त्वा
मह्यं वरुणो ददातु सोऽमृतत्वमशीय त्वमृदात्र एधि मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे' यमार्यं त्वा मह्यं वरुणो
ददातु सोऽमृतत्वमशीय हव्यं वात्र एधि वयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे' ॥ ४७ ॥

कौऽद्रात्कस्मा अद्रात्कामोऽद्रात्कामायादात् ।

कामो वाता कामः प्रतिग्रहीता कामैतत्ते' ॥ ४८ ॥

[अ० ७, कं० ४८, मं० स० १४०]

इति सप्तमोऽध्यायः ।

अथाष्टमोऽध्यायः ।

उपयामगृहीतोऽस्यो—द्वित्येभ्यस्त्वा' । विष्णो उरुगायैष ते सोमस्तथं रक्षस्व मा त्वां दमन् ॥ १ ॥

कदा च न स्तरीरसि नेन्द्रं सश्वसि दाशुपे ।

उपोपेन्न मधवन्न भूय इन्न ते दानं देवस्य पृच्यते आद्वित्येभ्यस्त्वा' ॥ २ ॥

कदा च न प्र युञ्छस्त्वमे नि पांसि जन्मनी ।

तुरीयादित्य सर्वानं त इन्द्रियमातंस्थावमृतं द्विव्या—द्वित्येभ्यस्त्वा' ॥ ३ ॥

यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्नमादित्यासो भवता मृद्वयन्तः ।

आ वोऽवाचीं सुमतिर्ववृत्त्यादृधोश्चिद्या वरिवोवित्तरासदा—द्वित्येभ्यस्त्वा' ॥ ४ ॥

विवस्वन्नादित्यैष ते सोमपीथस्तस्मिन् मत्स्व ।

अर्दस्मे नरो वचसे दधातन्न यदाशीर्वा वम्पती वाममश्रुतः ।

पुमान् पुत्रो जायते विन्दते वस्वधा विश्वाहारप एधते गृहे' ॥ ५ ॥

वाममद्य सवितवामसु श्वो द्विवे द्विवे वाममस्मभ्यंथ सावीः ।

वामस्य हि क्षयस्य देव भूरेया धिया वामभार्जः स्याम' ॥ ६ ॥

उपयामगृहीतोऽसि सावित्रोऽसि चनोधाश्चनोधा असि चनो मयिं धेहि ।

जिन्वं यज्ञं जिन्वं यज्ञपतिं भगाय देवार्यं त्वा सवित्रे' ॥ ७ ॥

उपयामगृहीतोऽसि सुशामीऽसि सुप्रतिष्ठानो बृहदुक्षापु नमः ।

विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य' एष ते योनिविश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः' ॥ ८ ॥

उपयामगृहीतोऽसि बृहस्पतिंसुतस्य देव सोम त इन्वोऽरिन्द्रियावंतः पत्नीवतो ग्रहो २ ऋध्यासम् ।
अहं परस्तावृहमुवस्ताद्यवृन्तरिक्षं तद्दु मे पिताऽभूत् ।
अहं सूर्यमुमयतो ददशाहं वृवानां परमं गुहा यत् ॥ ९ ॥

अग्रा ३३ पत्नीवन्सजूर्वेन त्वष्टा सोमं पिब स्वाहा ।
प्रजापतिर्वृषाऽसि रेतोधा रेतो मर्यं धेहि प्रजापतेस्ते वृष्णो रेतोधसो रेतोधामंशीये ॥१०॥
उपयामगृहीतोऽसि हरिरसि हारियोजो हरिभ्यां त्वा । हर्योर्धोना स्थं सहसोमा इन्द्राय ॥११॥
यस्तं अश्वसनिर्भक्षो यो गोसनिस्तस्य त इष्टयजुष स्तुतस्तोमस्य शस्तोक्थस्योपहृतस्योपहृतो
भक्षयामि ॥१२॥

वृचकृतस्यैनसोऽव्यजनमसि मनुष्यकृतस्यैनसोऽव्यजनमसि पितृकृतस्यैनसोऽव्यजनमस्य
त्सकृतस्यैनसोऽव्यजनमस्ये नंस एनसोऽव्यजनमसि ।
यच्चाहमेनो विद्वाँश्चकार यच्चाविद्वाँस्तस्य सर्वस्यैनसोऽव्यजनमसि ॥१३॥
सं वर्चसा पर्यसा सं तनूभिरगन्महि मनसा सथं शिवेन ।
त्वष्टा सुदत्रो वि दधातु रायोऽनुमाहुं तन्वो यद्विलिष्टम् ॥१४॥

समिन्द्र णो मनसा नेपि गोभिः सथं सुरिभिर्मघवृन्तसथं स्वस्या ।
सं ब्रह्मणा वृचकृतं यदस्ति सं वृवानांथं सुमतौ यज्ञियानांथं स्वाहा ॥१५॥

सं वर्चसा पर्यसा सं तनूभिरगन्महि मनसा सथं शिवेन ।
त्वष्टा सुदत्रो वि दधातु रायोऽनुमाहुं तन्वो यद्विलिष्टम् ॥१६॥

धाता रातिः संचितदं जुपन्तां प्रजापतिर्निधिपा वृवो अग्निः ।
त्वष्टा विष्णुः प्रजया सथंरणा यजमानाय त्रविणं दधातु स्वाहा ॥१७॥

सुग्मा वो देवाः सर्वना अकर्म य आजग्मेदथं सर्वेन जुषाणाः ।
भरमाणां वहमाना हवीथप्यस्मे धत्त वसवो वसूनि स्वाहा ॥१८॥

पौरं आऽवह उशतो देव वृवाँस्तान् प्रेरय स्वे अग्ने सधस्थे ।
जक्षिवाथंसः पपिवात्सथं विश्वेऽसुं धर्मं स्वरातिष्ठतानु स्वाहा ॥१९॥

वयं हि त्वां प्रयति युजे अस्मिन्नग्रे होतारमवृणीमहीह ।
ऋधंगया ऋधंगुताशमिष्ठाः प्रजानन् यज्ञमुप याहि किद्वान्त्स्थाहा ॥२०॥

देवा गातुविदो गातुं विस्वा गातुमित । मनसस्पत इमं देव यज्ञं स्वाहा वाते धाः ॥२१॥

यज्ञं यज्ञं गच्छ यज्ञपतिं गच्छ स्वां योनिं गच्छ स्वाहा ।
एष ते यज्ञो यज्ञपते सहसूक्तवाकः सर्ववीरस्तं जुषस्व स्वाहा ॥२२॥
मार्हिर्भूर्मा पृदाङ्कः । उरुथं हि राजा वरुणश्चकार सूर्याय पन्थामन्वेतवा उ ।
अप्रे पात्रा प्रतिघातवेऽकरुतापवृक्ता हृदयाविधश्चित् ।
नमो वरुणायामिधितो वरुणस्य पाशः ॥२३॥
अग्नेरनीकमप आ विवेश्यापां नपात् प्रतिरक्षन्नसुर्यम् ।
दमेकमे समिधं यक्ष्ये प्रति ते जिह्वा धृतमुच्चरण्यत् स्वाहा ॥२४॥
समुद्रे ते हृदयमप्यनुन्तः सं त्वा विशन्त्वोपधीरुतापः ।
यज्ञस्य त्वा यज्ञपते सूक्तोक्तौ नमोवाके विधेम यत् स्वाहा ॥२५॥
वेर्वीराप एष यो गर्भस्तथं सुर्भीतथं सुर्भृतं विभृतं ।
वेवं सोमैष ते लोकस्तस्मिञ्छं च वक्ष्व परि च वक्ष्व ॥२६॥
अचंमूथ निचुम्पुण निचेरुरसि निचुम्पुणः ।
अथं देवैर्वेवैकृतमेनोऽयासिपमव मर्त्यैर्मर्त्यकृतं पुरुरावणो देव रिपस्वाहि ।
वृवानांथं समिर्वसि ॥२७॥
एजतु दशमास्यो गर्भो जरायुणा सह । यथाऽयं वायुरेजति यथा समुद्र एजति ।
एवायं दशमास्यो अन्नज्जरायुणा सह ॥२८॥
यस्यै ते यज्ञियो गर्भो यस्यै योनिर्हिरण्ययी । अङ्गान्यहुता यस्य तं मात्रा समर्जीगमथं स्वाहा ॥२९॥
पुरुवस्मो विपुरुष इन्दुरन्तर्महिमानमानञ्च धीरः ।
एकपदीं द्विपदीं त्रिपदीं चतुष्पदीमष्टापदीं भुवनानुं प्रथन्ताथं स्वाहा ॥ ३० ॥
मरुतो यस्य हि क्षयं पाथा दिवो विमहसः । स सुमोपातमो जनः ॥ ३१ ॥
सही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मिमिक्षताम् । पिपृता नो भरीमभिः ॥ ३२ ॥
आ तिष्ठ वृत्रहन्तथं युक्ता ते बहणा हरी । अर्वाचीनथं सु ते मनो म्वावां कृणोतु वृग्नुना ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा पोडुशिने एष ते योनिरिन्द्राय त्वा पोडुशिने ॥ ३३ ॥
युस्वा हि केशिना हरी वृषणा कक्षया । अथां न इन्द्र सोमया गिरामुपश्रुतिं चर ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा पोडुशिने एष ते योनिरिन्द्राय त्वा पोडुशिने ॥३४॥
इन्द्रमिद्धरीं बहतोऽप्रतिधृष्टशवसम् । कर्पीणां च स्तुतीरुपं यज्ञं च मानुषाणाम् ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा पोडुशिने एष ते योनिरिन्द्राय त्वा पोडुशिने ॥३५॥

यस्मान्न जातः परो ज्ञान्यो अस्ति य आविवेश भुवनानि विश्वा ।
 प्रजापतिः प्रजयां सधरराणस्त्रीणि ज्योतींश्चपि सचते स षोडशी ॥३६॥
 इन्द्रश्च सम्राट् वरुणश्च राजा ती ते भक्षं चक्रतुर्ग्रं एतम् ।
 तयोरहमनुं भक्षं भक्षयामि वाग्देवी जुषाणा सोमस्य तृप्यतु सह प्राणेन स्वाहा ॥३७॥
 अग्ने पवस्व स्वपां अस्मे वर्चः सुवीर्यम् । वधं द्वयि मयि योषम् ।
 उपयामगृहीतोऽस्यग्नये त्वा वर्चसं एष ते योनिरग्नये त्वा वर्चसे ।
 अग्ने वर्चस्विन्वर्चस्वांस्त्वं देवेष्वसि वर्चस्वानहं मनुष्येषु भूयासम् ॥ ३८ ॥
 उच्छिष्टो जसा सह पीत्वी क्षिपे अवेपयः । सोममिन्द्र चमू सुतम् ।
 उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वाँजसं एष ते योनिरिन्द्राय त्वाँजसे ।
 इन्द्रौ जिष्टौ जिष्टस्त्वं देवेष्वस्यो जिष्टोऽहं मनुष्येषु भूयासम् ॥ ३९ ॥
 अहंश्रमस्य केतवो वि रश्मयो जन्तार अनु । भ्राजन्तो अग्रथो यथा ।
 उपयामगृहीतोऽसि सूर्याय त्वा भ्राजयै—प ते योनिः सूर्याय त्वा भ्राजयै ।
 सूर्यं भ्राजिष्ठ भ्राजिष्ठस्त्वं देवेष्वसि भ्राजिष्ठोऽहं मनुष्येषु भूयासम् ॥ ४० ॥
 उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । इशे विश्वाय सूर्यम् ।
 उपयामगृहीतोऽसि सूर्याय त्वा भ्राजयै—प ते योनिः सूर्याय त्वा भ्राजयै ॥ ४१ ॥
 आ जिंघ कुलशं मृद्या त्वां विशन्तिवन्दवः ।
 पुनरुजा नि वर्तस्य सा नः सहस्रं धुश्चोरुधांसा पर्यस्यती पुनर्मा विशताद्वयिः ॥ ४२ ॥
 इडे रन्ते हृष्ये काम्ये चन्द्रे ज्योतेऽविते सरस्वति महि विश्रुति ।
 एता ते अघ्न्ये नामानि देवभ्यां मा सुकृतं वृतात् ॥ ४३ ॥
 वि न इन्द्र मृथो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः । यो अस्मोर अमिदास्त्यधरं गमया तमः ।
 उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा विमृधे एष ते योनिरिन्द्राय त्वा विमृधे ॥४४॥
 वाचस्पति विश्वकर्मणामृतये मनोजुवं वाजे अद्या हुषेम ।
 स नो विश्वानि हृवनानि जोषद्विश्वशंमुरवसे साधुर्कमा ।
 उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा विश्वकर्मण एष ते योनिरिन्द्राय त्वा विश्वकर्मणे ॥४५॥
 विश्वकर्मन् हुविषा वर्धनेन ज्ञातारमिन्द्रमकृणोरवध्वयम् ।
 तस्मै विशः समनमन्त पूर्धीर्यप्रयो जिह्वयो यथाऽसंते ।
 उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा विश्वकर्मण एष ते योनिरिन्द्राय त्वा विश्वकर्मणे ॥४६॥

उपयामगृहीतोऽस्यग्रये त्वा गायत्रच्छन्दसं गृह्णामीन्द्राय त्वा त्रिष्टुप्छन्दसं गृह्णामि^१
विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जगच्छन्दसं गृह्णाम्यनुष्टुप्सेऽभिगरः^२ ॥४७॥

वेशीनां त्वा पत्सन्ना धूनोमि^३ कुकूनानां त्वा पत्सन्ना धूनोमि^३
मन्दनानां त्वा पत्सन्ना धूनोमि^३ मदन्तमानां त्वा पत्सन्ना धूनोमि^३
सधुन्तमानां त्वा पत्सन्ना धूनोमि^३ शुक्रं त्वा शुक्र आ धूनोम्यहो रूपे सूर्यस्य रुदिमर्षु^४ ॥४८॥

ककुमथं रूपं वृषभस्य रोचते बृहच्छुक्रः शुक्रस्य पुरोगाः सोमः सोमस्य पुरोगाः ।
यत्ते सोमादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै त्वा गृह्णामि तस्मै ते सोम सोमाय स्वाहा^५ ॥४९॥

उशिक्र त्वं देव सोमग्रेः प्रियं पाथोऽपीहि^६ वशी त्वं देव सोमेन्द्रस्य प्रियं पाथोऽपीहि^६ स्मत्सखा
त्वं देव सोम विश्वेषां वृवानां प्रियं पाथोऽपीहि^६ ॥५०॥

इह रतिरिह रंमध्वमिह धृतिरिह स्वधृतिः स्वाहा^७ ।
उपसुजन् धरुणं मात्रे धरुणो मातरं धयन् । रायस्योपमस्मासु दीघश्च स्वाहा^७ ॥५१॥

सत्रस्य ऋद्धिरस्यगन्म ज्योतिरमृता अभूम ।
दिवं पृथिव्या अध्याऽरुहामविदाम देवान्स्वर्ज्योतिः^८ ॥ ५२ ॥

युवं तमिन्द्रापर्वता पुरोयुधा यो नः पृतन्यादप तं-तमिद्धत्तं वज्रेण तं-तमिद्धत्तम्^९ ।
दूरे चत्तार्यं छन्सुद्रहंनं यदिर्नक्षत् । अस्माकथं शत्रुन्परिं शूर विश्वतो दुर्मा दर्षीष्ट विश्वतः^९ ।
भूर्भुवः स्वः सुप्रजाः प्रजाभिः स्याम सुवीरा वीरैः सुपोषाः पोषैः^९ ॥५३॥

परमेष्ठ्युभिधीतः^{१०} प्रजापतिर्वाचि व्याहृतायो मन्धो अच्छेतः^{१०} ।
सविता सन्या विश्वकर्मा वृक्षार्या पूषा सोमक्रयंय्यार्य^{१०} ॥५४॥

इन्द्रश्च मरुतश्च क्रुधापोपोत्थितो^{११} ऽसुरः पुण्यमानो^{११} मित्रः क्रीतो^{११} विष्णुः
शिपिविष्ट उरावासन्नो^{११} विष्णुर्नरन्धिषः^{११} ॥५५॥

श्रेष्ठमाणः सोम आगतो^{१२} वरुण आसन्ध्यामासन्नो^{१२} ऽग्निराग्नीध्र^{१२} इन्द्रो हविर्धने^{१२}
ऽथर्वोपावद्वियमाणोः^{१२} ॥५६॥

विश्वे देवा अथंशुपु न्युत्तो^{१३} विष्णुराभित्पा आंघ्यायमानो^{१३} यमः सुयमनि^{१३} विष्णुः
सम्भ्रियमाणो^{१३} वापुः पुयमानः^{१३} शुक्रः पूतः^{१३} शुक्रः क्षीरश्री^{१३} मन्थी संक्तुश्रीः^{१३} ॥५७॥
विश्वे देवाश्रमसेपुत्रीतो^{१४} ऽसुर्होमायोद्यतो^{१४} रुद्रो ह्वयमानो^{१४} वातोऽभ्यावृत्तो^{१४} नृचक्षाः
प्रतिस्थातो^{१४} भक्षो भक्ष्यमाणः^{१४} पितरो नाराशंसाः^{१४} ॥५८॥

सन्नः सिन्धुरवभूथायोद्यतैः समूहोऽभ्यवह्रियमाणैः सलिलः प्रप्लुतो^३

ययोरैर्जसा स्कमिता रजांशसि वीर्यैर्भिर्वीर्यैर्त्तमा शविष्ठा ।

या पत्येते अप्रतीता सहोभिर्विष्णू अगन्वरुणा पूर्वहूतौ ॥५९॥

वैवान्दिवमगन्यज्ञस्ततो मा द्रविणमद्दु मनुष्यान्तरिक्षमगन्यज्ञस्ततो मा द्रविणमद्दु
पितृन्पृथिवीमगन्यज्ञस्ततो मा द्रविणमद्दु यं कं च लोकमगन्यज्ञस्ततो मे मद्रमभूत् ॥६०॥

चतुर्ध्रिंशत्तन्तवो ये वितन्निरे य इमं यज्ञं स्वधया ददन्ते ।

तेषां द्विध्रिंशत् सन्वेतद्दधामि स्वाहा घर्मा अप्येतु वैवान् ॥६१॥

यज्ञस्य दोहो वितंतः पुरुत्रा सो अष्टधा विवमन्वाततान ।

स यज्ञं ध्रुव महिं मे प्रजायांशं रायस्पोषं विश्वमायुरशीय स्वाहा ॥६२॥

आ पवस्व हिरण्यवृष्वं वत्सोम वीरवत् । वाजं गोमन्तमा भंर स्वाहा ॥६३॥

[अ० ८, कं० ६३, मं० पं० १५०]

इत्यष्टमोऽध्यायः ।

अथ नवमोऽध्यायः ।

देवं सवितुः प्रसुव यज्ञं प्रसुव यज्ञपतिं भगाय ।

विव्यो गन्धर्वः कैतपूः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्वाजं नः स्वदतु स्वाहा ॥१॥

ध्रुवसदं त्वा नृपदं मनुःसदं—मुपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्ये—प ते योनिरिन्द्राय त्वा
जुष्टं तमम ॥ अन्नुपदं त्वा घृतसदं व्योमसदं—मुपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्ये—प ते
योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टं तमम ॥ पृथिविसदं त्वाऽन्तरिक्षसदं विविसदं देवसदं नाकसदं—

—मुपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्ये—प ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टं तमम ॥२॥

अपांशं रसमुद्वेयसंशं सूर्ये सन्तंशं समाहितम् । अपांशं रसस्य यो रसस्तं वो गृह्णाम्युत्तमं—
—मुपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्ये—प ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टं तमम ॥३॥

ग्रहो ऊर्जाहुतयो व्यन्तो विषाय मतिम् । तेषां विशिषियाणां वोऽहमिपमूर्जंशं समग्रमं—
—मुपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्ये—प ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टं तमम ॥

सम्पृचो स्थः सं मा भद्रेण पृक्तं विपृचो स्थो वि मा पाम्नां पृक्तम् ॥४॥

इन्द्रस्य वज्रोऽसि वाजसास्त्वयायं वाजंथं सेतुं ।

वाजस्य नु प्रसवे मातरं महीमर्दिति नाम वचसा करामहे ।

यस्यामिदं विश्वं भुवनमाविवेश तस्यां नो देवः संविता धर्मं साविपतै ॥५॥

अप्स्वन्तरमृतमप्सु भेषजमपामुत प्रशस्तिष्वश्वा भवंत वाजिनः ।

देवीरापो यो व ऊर्मिः प्रतूर्तिः ककुन्मान् वाजसास्तेनायं वाजंथं सेतुं ॥६॥

वातो वा मनो वा गन्धर्वाः सुसर्विथंशतिः । ते अग्रेऽश्वमयुङ्क्षन्ते अस्मिन्नवमा इधुः ॥७॥

वार्तरथंहा भव वाजिन्युज्यमान् इन्द्रस्येव दक्षिणः श्रियैथि ।

युस्त्रन्तु त्वा मरुतो विश्ववेदस आ ते त्वष्टा पत्सु जवं दधातु ॥८॥

जवो यस्तं वाजिनिहितो गुहा यः श्येने परीक्षो अचरच्च वारं ।

तेन नो वाजिन् बलवान् बलेन वाजिञ्च भव समने च पारयिष्णुः ।

वाजिनो वाजजितो वाजंथं सरिष्यन्तो बृहस्पतेर्भागमवाजिघ्नत ॥९॥

देवस्याहंथं संवितुः सुवे सत्यसंवसो बृहस्पतेरुत्तमं नार्कंथं रुहेयम् ।

देवस्याहंथं संवितुः सुवे सत्यसंवस इन्द्रस्योत्तमं नार्कंथं रुहेयम् ।

देवस्याहंथं संवितुः सुवे सत्यसंवसो बृहस्पतेरुत्तमं नार्कमरुहम् ।

देवस्याहंथं संवितुः सुवे सत्यसंवस इन्द्रस्योत्तमं नार्कमरुहम् ॥१०॥

बृहस्पते वाजं जय बृहस्पतये वाचं वदत बृहस्पतिं वाजं जापयत ।

इन्द्र वाजं जयेन्द्राय वाचं वदतेन्द्रं वाजं जापयते ॥११॥

एषा वः सा सत्या संवाग्मूद्यया बृहस्पतिं वाजमर्जीजपतार्जीजपत बृहस्पति वाजं वनस्पतयो

विमुच्यध्वम् । एषा वः सा सत्या संवाग्मूद्ययेन्द्रं वाजमर्जीजपतार्जीजपतेन्द्रं वाजं वनस्पतयो

विमुच्यध्वम् ॥१२॥

देवस्याहंथं संवितुः सुवे सत्यसंवसो बृहस्पतेर्वाजजितो वाजं जेयम् ।

वाजिनो वाजजितोऽध्वन रकन्नुवन्तो योजन्ता मिमानाः काष्ठां गच्छते ॥१३॥

एष स्य वाजी क्षिप्रणिं तुरण्यति ग्रीवायां बद्धो अपिकक्ष आसनि ।

कर्तुं वधिका अनुं सधंसनिष्यदत्पथामह्वाथंस्यन्वापनीकण्ठ स्वाहा ॥१४॥

उत स्मास्य द्रवंतस्तुरण्यतः पूर्णं न वेरनुवाति प्रार्थिनः ।

श्येनस्यैव धजतो अहूसं परिं दधिक्राष्ठाः सहोर्जा तरित्रतः स्वाहा ॥१५॥

शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु देवताता मितद्रवः स्वर्काः ।
 जम्भयन्तोऽहिं वृकथं रक्षांथसि सनेम्यस्मद्युयवन्नमीवाः ॥१६॥
 ते नो अर्धन्तो हवनश्रुतो हवं विश्वं शृण्वन्तु वाजिनो मितद्रवः ।
 सहस्रासा मेघसाता सनिष्यवो महो ये धनंथ समिथेषु जश्निरै ॥१७॥
 वार्जे-वाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्रा अमृता ऋतज्ञाः ।
 अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तुता यात पृथिभिर्देवयानैः ॥१८॥
 आ मा वाजस्प प्रसवो जगम्यादेमे द्यावापृथिवी विश्वरूपे ।
 आ मा गन्तां पितरां मातरा चा मा सोमो अमृतत्वेन गम्यात् ।
 वाजिनो वाजजितो वार्जंथ ससुवाथसो बृहस्पतेर्भागमर्वाजिघ्रत निमृजानाः ॥१९॥
 आपये स्वाहा स्वापये स्वाहाः ऽपिजाय स्वाहाः कर्तवे स्वाहा वसवे स्वाहाः ऽहृषंतये
 स्वाहाः ऽह्वे मृगधाय स्वाहाः मृगधाय वैनथशिनाय स्वाहाः विनुथशिनै आन्त्यायनाय
 स्वाहाः ऽन्त्याय मौवनाय स्वाहाः भुवनस्य पतये स्वाहाः ऽधिपतये स्वाहाः ॥२०॥
 आपुर्यज्ञेन कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पतांथ श्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां
 पूष्ठं यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पताम् । प्रजापतेः प्रजा अमूमं स्वदेवा अगन्तामृता
 अमूमं ॥२१॥
 अस्मे वो अस्तिवन्टियमस्मे नृम्णमुत क्रतुरस्मे वर्चांथसि सन्तु वः ।
 नमो मात्रे पृथिव्यै नमो मात्रे पृथिव्या इयं ते राड्
 यन्ताऽसि यमेनो भ्रुवोऽसि धरुणः । कृप्ये त्वा क्षेमाय त्वा स्ये त्वा पोपाय त्वा ॥२२॥
 वार्जस्येन प्रसवः सुपुवेऽग्रे सोमथ राजानमोपधीष्यन्सु ।
 ता अस्मभ्यं मधुमतीर्भवन्तु व्यथं राट्रे जागृयाम पुरोहिताः स्वाहा ॥२३॥
 वार्जस्येमां प्रसवः ईधिथे दिवमिमा च विश्वा भुवनानि सम्राट् ।
 अदित्तन्तं दापयति प्रजानन्तस नो र्विथं सर्ववीरं नि यच्छतु स्वाहा ॥२४॥
 वार्जस्य नु प्रसव आ बभूवेमा च विश्वा भुवनानि सर्वतः ।
 सनेमि राजा परं याति विद्वान् प्रजां पुष्टिं वर्धयमानो अस्मे स्वाहा ॥२५॥
 सोमथ राजानमर्षसेऽग्निमन्वारंमामहे । आदित्यान्विष्णुथ सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिथ स्वाहा ॥२६॥
 अर्पमणं पृहम्पतिमिन्द्रं दानाय चोदय ।
 वार्चं विष्णुथ सरस्वतीथ सवितारं च वाजिनथ स्वाहा ॥२७॥

अग्ने अच्छा बदेह नः प्रति नः सुमना भव ।

प्र नो यच्छ सहस्रजिस्वथं हि धनदा अग्नि स्वाहा ॥ २८ ॥

प्र नो यच्छत्वर्षमा प्र पूषा प्र बृहस्पतिः । प्र वाग्देवी र्ददातु नः स्वाहा ॥ २९ ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्वाहभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्पन्त्रिये दधामि बृहस्पतेर्दद्या साप्रज्येनाभि पित्राम्यसौ ॥ ३० ॥

अग्निरेकाक्षरेण प्राणमुर्दजयत्तमुर्जेपं—मश्विनी द्वयक्षरेण द्विपदो मनुष्यानुर्दजयतां तानुर्जेपं

विष्णुस्त्रयक्षरेण त्रीहोतानुर्दजयत्तानुर्जेपथं सोमश्चतुरक्षरेण चतुष्पदः पशुनुर्दजयत्तानुर्जेपम् ॥ ३१ ॥

पूषा पञ्चाक्षरेण पञ्च दिश उर्दजयत्ता उर्जेपथं सविता षडक्षरेण षड्भूतनुर्दजयत्तानुर्जेपं मरुतः

सप्ताक्षरेण सप्त ग्राम्यान् पशुनुर्दजयत्तानुर्जेपं बृहस्पतिरष्टाक्षरेण गायत्रीमुर्दजयत्तामुर्जेपम् ॥ ३२ ॥

मित्रो नवाक्षरेण त्रिवृतं स्तोममुर्दजयत्तमुर्जेपं वरुणो दशाक्षरेण विराजमुर्दजयत्तामुर्जेपं—

मिन्द्र एकोदशाक्षरेण त्रिष्टुभमुर्दजयत्तामुर्जेपं विश्वे देवा हार्दशाक्षरेण जगतीमुर्दजयत्ता-

मुर्जेपम् ॥ ३३ ॥

वसवस्त्रयोदशाक्षरेण त्रयोदशं स्तोममुर्दजयत्तमुर्जेपथं रुद्राश्चतुर्दशाक्षरेण चतुर्दशं

स्तोममुर्दजयत्तमुर्जेपं—माद्वित्याः पञ्चदशाक्षरेण पञ्चदशं स्तोममुर्दजयत्तमुर्जेपं—मदितिः

षोडशाक्षरेण षोडशं स्तोममुर्दजयत्तमुर्जेपं प्रजापतिः सप्तदशाक्षरेण सप्तदशं स्तोम-

मुर्दजयत्तमुर्जेपम् ॥ ३४ ॥

एष ते निरुक्ते भागस्तं जुपस्व स्वाहा ऽग्निनेत्रेभ्यो देवेभ्यः पुरःसद्भ्यः स्वाहा

यमनेत्रेभ्यो देवेभ्यो दक्षिणासद्भ्यः स्वाहा विश्वदेवनेत्रेभ्यो देवेभ्यः पश्चात्सद्भ्यः स्वाहा

मित्रावरुणनेत्रेभ्यो वा मरुत्त्रेभ्यो वा देवेभ्य उक्तरासद्भ्यः स्वाहा

सोमनेत्रेभ्यो देवेभ्य उपरिसद्भ्यो दुर्वस्वद्भ्यः स्वाहा ॥ ३५ ॥

ये देवा अग्निनेत्राः पुरःसद्भ्यः स्वाहा ये देवा यमनेत्रा दक्षिणासद्भ्यः स्वाहा ये देवा

विश्वदेवनेत्राः पश्चात्सद्भ्यः स्वाहा ये देवा मित्रावरुणनेत्रा वा मरुत्त्रेभ्यो उक्तरासद्भ्यः

स्वाहा ये देवाः सोमनेत्रा उपरिसद्भ्यो दुर्वस्वन्तस्तेभ्यः स्वाहा ॥ ३६ ॥

अग्ने सहस्व पृतना अभिमातीरपांस्य । दुष्टरस्तुर्रतीर्वचो धा यज्ञवाहसि ॥ ३७ ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्वाहभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । उषाथेशोर्वीर्येण जुहोमि हतथ रक्षः

स्वाहा रक्षसां त्वा वधायां—वधिष्णु रक्षोऽवधिष्णामुमसौ हतः ॥ ३८ ॥

सविता त्वा सुवानांथ सुवतो—मग्निर्गृहपतीनांथ सोमो वनस्पतीनाम् ।

बृहस्पतिर्याँर्च इन्द्रो ज्यैष्ठ्याँ रूद्रः पशुभ्यो मित्रः सत्यो वरुणो धर्मपतीनाम् ॥ ३९ ॥

सोमस्य त्विषिरसि तवेव मे त्विषिर्भूयात् । अग्रये स्वाहा सोमाय स्वाहा^१ सवित्रे स्वाहा^२
सरस्वत्यै स्वाहा^३ पूष्णे स्वाहा^४ बृहस्पतये स्वाहे^५—न्द्राय स्वाहा घोषाय स्वाहा श्लोकाय
स्वाहा^६ ऽथशाय स्वाहा^७ भगाय स्वाहा^८ ऽर्यम्णे स्वाहा^९ ॥ ५ ॥

पवित्रं स्थो वैष्णव्यौ^१ सवितुर्वंः प्रसव उत्पुनाम्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः ।
अग्निभृष्टमसि याचो वन्धुस्तपोजाः सोमस्य द्वात्रमसि स्वाहा राजस्वः^२ ॥ ६ ॥

सधमादो द्युम्निनीराप एता अनाधृष्टा अपस्यु वसानाः ।
पस्युसु चक्रे वरुणः सधस्यमपाथे शिशुमांतृतमास्यन्तः^३ ॥ ७ ॥

क्षत्रस्योत्वंमसि^१ क्षत्रस्य जराप्वंसि^२ क्षत्रस्य योनिरसि^३ क्षत्रस्य नाभिरसी^४—
न्द्रस्य वात्रमसि^५ मित्रस्यासि^६ वरुणस्यासि^७ त्वयाऽयं वृत्रं बधेत् । हवाऽसि^८
रुजाऽसि^९ क्षमाऽसि^{१०} । पतितं प्राथ्वं^{११} पतितं प्रत्यथ्वं^{१२} पतितं तिर्यथ्वं^{१३} दिग्भ्यः पतितं ॥८॥

आविर्मया^१ आवितो अग्निगृहपति^२—रावितु इन्द्रो वृद्धश्रवा^३ आवितौ मित्रावरुणौ धृतरता-
—रावितः पूषा विश्ववेदो^४ आविते द्यावापृथिवी विश्वशम्भुवा^५—वाचित्तादितिरुरुशमा^६ ॥ ९ ॥
अवेष्टा दन्नुशुक्राः^१ प्राचीमा रोह गायत्री त्वाऽवतु रथन्तरथे^२ सामं त्रिवृत्तोमो वसन्त
ऋतुर्वह्न द्रविणम् ॥ १० ॥

दक्षिणामा रोह त्रिष्टुप् त्वाऽवतु बृहत्साम पञ्चदश स्तोमो ग्रीष्म ऋतुः क्षत्रं द्रविणम् ॥ ११ ॥
प्रतीचीमा रोह जगती त्वाऽवतु वैरूपथे^१ सामं सप्तदश स्तोमो वर्षा ऋतुर्विद् द्रविणम् ॥ १२ ॥
उदीचीमा रोहानुष्टुप् त्वाऽवतु वैराजथे^१ सामैकविंश स्तोमः श्ररह्तुः फलं द्रविणम् ॥ १३ ॥
ऊर्ध्वामा रोह पङ्क्तिस्त्वाऽवतु शाक्रेरैवते सामनी त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ स्तोमो हेमन्तशिष्टिरावतु
वर्षो द्रविणं प्रत्यस्तं^१ नमुचेः शिरः^२ ॥ १४ ॥

सोमस्य त्विषिरसि तवेव मे त्विषिर्भूयात् । सूर्योः प्राहो^१—जोऽसि सहोऽस्यमृतमसि^२ ॥ १५ ॥
हिरण्यरूपा उषसो विरोक उभाविन्द्रा उदियः सूर्यश्च ।
आ रोहंतं वरुण मित्रं गतं ततश्चक्षामामदितिं दितिं च मित्रोऽसि वरुणोऽसि^३ ॥ १६ ॥
सोमस्य त्वा द्युम्नेनाभि पिञ्चाम्यं—द्रेर्भ्राजसां सूर्यस्य वचसे^४—न्द्रस्येन्द्रियेण ।
क्षत्राणां क्षत्रपतिरेधपतिं विद्यून् पाहि^५ ॥ १७ ॥

इमं देवा असपत्नथे सुवध्वं महते क्षत्राय महते ज्यैष्ठ्याय महते जानराज्यावेन्द्रस्येन्द्रियाय ।
इमममुष्यं पुत्रममुष्यं पुत्रमस्ये विशो एष वोऽमी राजा सोमोऽस्माकं ब्राह्मणानाथे राजा ॥१८॥

प्र पर्वतस्य वृषभस्य^१ पृष्ठाद्भावश्चरन्ति स्वसिचं इयानाः ।
 ता आऽर्ववृत्रघ्नधरागुदक्ता अहिं बुध्न्युमनु रीर्यमाणाः ।
 विष्णोर्विक्रमंणमसि^२ विष्णोर्विक्रान्तमसि^३ विष्णोः क्रान्तमसि^४ ॥ १९ ॥

प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा रूपाणि परि ता बभूव ।
 यत्कामास्ते जुहुमस्तत्रो अस्तुयममुष्य पितासावस्य पिता वयथं स्वाम् पतयो रयीणाथं स्वाहा^१ ।
 रुद्र यत्ते क्रिसि परं नाम तस्मिन्दुतमस्यसेष्टमसि स्वाहा^२ ॥ २० ॥

इन्द्रस्य वज्रोऽसि^३ मित्रावरुणयोस्त्वा प्रशास्त्रोः प्रशिषां युनजिर्म^४ ।
 अव्यथायै त्वा स्वधायै त्वाऽऽरिष्टो अर्जुनो^५ मरुतां प्रसवेन जयां^६ पाम मनसो^७ समिन्द्रियेण^८ २१
 मा तं इन्द्र ते वयं तुरापाडयुक्तासो अब्रह्मता विदंसाम ।
 तिष्ठ रथमधि यं बज्रहस्ता रुश्मीन् देव यमसे स्वश्वान् ॥ २२ ॥

अग्नये गृहपतये स्वाहा सोमाय वनस्पतये स्वाहा^१ मरुतामोजसे स्वाहे^२ न्द्रस्येन्द्रियाय स्वाहा^३ ।
 पृथिवि मातर्मा मां हिंथसीमो अहं त्वाम् ॥ २३ ॥

हथंसः शुचिपद्मसुन्तरिक्षसद्गोता वेद्विपदतिथिदुरोणसत् ।
 नृपद्मसदहसद्गोमसदृजा गोजा क्रतुजा अद्विजा क्रतं बृहत् ॥ २४ ॥
 इयं नृस्यायुस्यायुर्मयि धेहि युद्धंसि वचोऽसि वचो मयि धेहूँ^१ गुंस्यूजं मयि धेहि^२ ॥
 इन्द्रस्य वां वीर्यकृतो ब्राह्म अभ्युपावहरामि ॥ २५ ॥

स्योनाऽसि सुपदाऽसि^१ क्षत्रस्य योनिरसि^२ ।
 स्योनामा सीद सुपदामा सीद क्षत्रस्य योनिमा सीद^३ ॥ २६ ॥
 नि पंसाद धृतवतो वरुणः प्रस्त्यास्वा । सात्राज्याय सुक्रतुः^४ ॥ २७ ॥

अग्निभूरस्येतास्ते पञ्च दिनाः कल्पन्ता^१ बह्व^२ स्त्वं ब्रह्माऽसि सद्यिताऽसि सत्यप्रसयो^३
 वरुणोऽसि सत्यौजा इन्द्रोऽसि विशोर्जा रुद्रोऽसि सुशेवः^४ ।
 बहुकार श्रेयस्कर मूर्यस्करे^५ न्द्रस्य वज्रोऽसि तेन मे रध्व ॥ २८ ॥

अग्निः पृथुधर्मणस्पतिर्जुषाणो अग्निः पृथुधर्मणस्पतिराज्यस्य वेतु स्वाहा^१
 म्याहाऽकृताः सूर्यस्य रुश्मिर्भयतध्वथं सजातानां मध्यमेठचार्यं ॥ २९ ॥

सुवित्रा व्रतवित्रा सरस्वत्या चाचा त्वष्टां रुधेः पूष्णा पशुमिरिन्द्रेणास्मे बृहस्पतिना ब्रह्मणा वरुणे-
 नीर्जन्ताऽग्निना तेजसा सोमेन राज्ञा विष्णुना दशम्या द्वैवर्तया प्रसूतः प्र सर्पामि ॥ ३० ॥

अश्विभ्यां पच्यस्वै सरस्वत्यै पच्यस्वेन्द्राय सुत्राम्णे पच्यस्वै ॥
वायुः पूतः पवित्रेण प्रत्यङ्कसोमो अतिष्ठतः । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥ ३१ ॥

कुविदुङ्ग यवमन्तो यवं चिद्यथा दान्त्यनुपूर्वं विवूर्यं ।
इहेहैषां कृणुहि भोर्जनानि ये बर्हिषो नम उक्तिं यजन्ति ॥

उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वा सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्णे ॥ ३२ ॥

युवथं सुराममश्विना नमुचावासुरे सचा । विपिपाना शुमस्पती इन्द्रं कर्मस्वावतम् ॥ ३३ ॥
पुत्रमिव पितरावश्विनोभेन्द्रावथुः काव्यैर्वृथंसनाभिः ।
यत्सुरामं व्यपिबः शर्चाभिः सरस्वती त्वा मघवन्नाभिष्णाक् ॥ ३४ ॥

[अ० १०, कं० ३४, मं० सं० १३९]

इति दशमोऽध्यायः ।

अथैकादशोऽध्यायः ।

युञ्जानः प्रथमं मनस्तस्त्वायं सविता धिर्यः । अग्नेज्योतिर्निचाप्यं पृथिव्या अध्याऽभरत् ॥ १ ॥
युक्तेन मनसा वयं देवस्य सवितुः सवे । स्वर्ग्याय शक्त्या ॥ २ ॥
युक्त्यायं सविता देवान्स्वर्षतो धिया दिवंम् । बृहज्ज्योतिः करिष्यतः संविता प्र सुवाति तान् ॥ ३ ॥
युञ्जते मनं उत युञ्जते भिषो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।
वि होत्रां दधे वयुनाविदेकु इन्मही देवस्य सवितुः परिष्ठुतिः ॥ ४ ॥
युजे वां ब्रह्मं पृथं नमोमिधिं श्लोकं एतु पृथ्येव सुरेः ।
शृण्वन्तु विश्वे अमृतस्य पुत्रा आ ये धामानि दिव्यानि तस्थुः ॥ ५ ॥
यस्य प्रयाणमन्वन्य इत्ययुर्वृवा देवस्य महिमानमोर्जसा ।
यः पार्थिवानि विममे स एतंशो रजांशसि देवः संविता महित्वना ॥ ६ ॥
देवं सवितुः प्र सुव युजं प्र सुवं युजपतिं भगाय ।
द्विव्यो गन्धर्वः कैतपुः कैतं नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचं नः स्वदतु ॥ ७ ॥
इमं नो देव सवितयंजं प्र णय देवाज्युथं सखिबिर्दथं सन्नाजितं धनुजितं स्वर्जितम् ।
ऋचा स्तोमंथं समर्धय गापत्रेण रथन्तरं बृहद्नापुत्रप्रत्तनि स्वाहा ॥ ८ ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसृष्टेऽश्विनोर्वाहुभ्यां पूष्णो हस्तांग्याम् ।

आ देदे गायत्रेण छन्दसाऽङ्गिरस्वत्पृथिव्याः सुधस्थाद्दृग्निं

पुरीष्यमङ्गिरस्वदा भरं त्रैष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्वत् ॥ ९ ॥

अग्निरसि नार्यसि त्वया व्यमग्निं शक्रेम रानितुं सुधस्थ आ । जागतेन छन्दसाऽङ्गिरस्वत् १०
हस्त आधाय सविता विश्वदग्निं हिरण्यर्याम् ।

अग्नेर्योतिर्निचाप्यं पृथिव्या अध्याऽभरदानुष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्वत् ॥ ११ ॥

प्रतूतं वाजिन्ना द्रव वरिहामनु संवतम् ।

द्विवि ते जन्म परममन्तरिक्षे तव नाभिः पृथिव्यामधि योनिरिति ॥ १२ ॥

युञ्जाद्यां रासंमं युवमस्मिन् यामे वृषण्वसू । अग्निं भरन्तमस्मयुम् ॥ १३ ॥

योमे-योगे त्वस्तरं वाजे-वाजे हवामहे । सखाय इन्द्रमूतये ॥ १४ ॥

प्रतूर्वन्नेह्यवक्रामन्नशस्ती रुद्रस्य गाणपत्यं मयोभूरेहि ।

उर्वन्तरिक्षं वीहि स्वस्तिगंव्युतिरमयानि कृण्वन् पूष्णा सयुजा सह ॥ १५ ॥

पृथिव्याः सुधस्थाद्दृग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वदा भरं—ग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वदच्छेमो

ऽग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वद्वरिष्यामः ॥ १६ ॥

अन्वग्निरुपसामग्रमह्यदन्वहानि प्रथमो जातवेदाः ।

अनु सूर्यस्य पुरुत्रा च रश्मीननु द्यावापृथिवी आ तंतन्थं ॥ १७ ॥

आगत्यं वाज्यव्वात्रं सर्वा मृधो वि धूनुते । अग्निं सुधस्थं महति चक्षुषा नि चिकीपते ॥ १८ ॥

आक्रम्यं वाजिन् पृथिवीमग्निमिच्छ रुचा त्वम् । भूम्यां वृत्वायं नो ब्रूहि यतः रजेनं तं व्यमं ॥ १९ ॥

द्यौस्ते पृष्ठं पृथिवी सुधस्थमात्माऽन्तरिक्षं समुद्रो योनिः ।

विख्याय चक्षुषा त्वमभि तिष्ठ पृतन्यतः ॥ २० ॥

उत्काम महते सौमगायास्मादास्थानाद् द्रविणोदा वाजिन् ।

वृषं स्पोम सुमती पृथिव्या अग्निं रजेनन्त लपस्थे अस्याः ॥ २१ ॥

उदकमीद् द्रविणोदा वाज्यव्याकः सुलोकं सुकृतं पृथिव्याम् ।

ततो म्वनेम सुपतीकमग्निं स्यो रुहाणा अधि नार्कमुत्तमम् ॥ २२ ॥

आ त्वा जिघमिं मनसा घृतेन प्रतिक्षियन्तं भुवनानि विश्वा ।

पृथुं तिरश्चा यपसा बृहन्तं व्यचिदमर्षं रसं हशानम् ॥ २३ ॥

आ विश्वतः प्रत्यञ्च जिघर्म्यरक्षसा मनसा तज्जुपेत ।
 मर्यथी स्पृहयद्वर्णो अग्निनाभिमृशे तन्वु जर्भुराणः' ॥ २४ ॥
 परि वाजंपतिः कविरग्निर्हृदयान्यक्रमीत् । दधुद्रत्नानि वाशुपे' ॥ २५ ॥
 परि त्वाऽग्ने पुरं वयं विपथं सहस्य धीमहि । ध्रुपद्वर्णं द्विवेदिवे हन्तारं भङ्गुरावताम' ॥ २६ ॥
 त्वमग्ने शुभिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमद्भ्यस्त्वमश्मन्स्परि ।
 त्वं वनेभ्यस्त्वमोपधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः' ॥ २७ ॥
 नृवस्य त्वा सवितुः प्रसुवेऽश्विनोर्वाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
 पृथिव्याः सधस्थादृग्निं पुरीप्यमङ्गित्स्वत्वर्नामि' ।
 ज्योतिष्मन्तं त्वाऽग्ने सुप्रतीकमजग्नेण भानुना दीद्यंतम् ।
 शिवं प्रजाभ्योऽहिंथंसन्तं पृथिव्याः सधस्थादृग्निं पुरीप्यमङ्गित्स्वत्वर्नामः' ॥ २८ ॥
 अपां पृष्ठमसि योनिर्ग्नेः समुद्रमभितुः पिन्वमानम् ।
 वर्धमानो महोर आ च पुष्करे' द्विवो मात्रया वरिष्णा प्रथस्व' ॥ २९ ॥
 शर्म च स्थो वर्म च स्थोऽछिंद्रे बहुले तुभे । ग्यचस्वती सं वसाथां भूतमग्निं पुरीप्यम' ॥ ३० ॥
 सं वसाथाथ स्वविवां समीची उरसा तमना । अग्निमन्तर्भरिष्यन्ती ज्योतिष्मन्तमजस्रमिते' ॥ ३१ ॥
 पुरीप्योऽसि विश्वभ्ररा अथर्वा त्वा पथमो निरमन्थदग्ने' ।
 त्वामग्ने पुष्करादध्यथर्वा निरमन्थत । मूर्धो विश्वस्य वाचतः' ॥ ३२ ॥
 तमु त्वा वृध्यद्दृष्टिः पुत्र द्वेषे अथर्वणः । वृत्रहणं पुरन्दरम् ॥ ३३ ॥
 तमु त्वा पाथयो वृषा समीचे दस्पुहन्तमम । धनञ्जयथ रणे-रणे' ॥ ३४ ॥
 सीदं होतः स्व उं लोके चिकित्वान्सादया यज्ञथं संकृतस्य योनी' ।
 देवावीदेवान्हविषा यज्ञास्यग्ने बृहद्यजमाने वयो धाः' ॥ ३५ ॥
 नि होतां होतृपदेने विदानस्त्वेषो दीविर्वोर असदत्सुदक्षः ।
 अद्वध्रतप्रमतिर्वसिष्ठः सहस्रम्मरः शुचिजिह्वो अग्निः' ॥ ३६ ॥
 सथंसीदस्व महोरं अग्नि शोचस्व देनुवीतमः । वि धूममग्ने अरुपं मिथेध्य सृज प्रशस्त दशंतम' ३७
 अपो देवीरुपं सृज मधुमतीर्यक्षमायं प्रजाभ्यः । तासाम्नास्थानाद्भिजिह्वतामोपधयः सुपिप्लाः' ३८
 सं ते वायुमांतरिश्वां दधातूत्तानाया हृदयं यद्विकस्तम' ।
 यो देवानां चरसि प्राणथेन कस्मीं देव वपडस्तु तुभ्यम' ॥ ३९ ॥

सुजातो ज्योतिषा सह शर्म बरुध्रमाऽसद्वृत्तः । वासो अग्ने विश्वरूपेण सं व्ययस्व विभावसो ४०
उर्ध्वं तिव स्वधरावा नो देव्या धिया । दूशे च भ्रासा बृहता सुशुक्वत्रिराग्ने याहि सुशोस्तिभिः ॥४१॥

ऊर्ध्वं ऊ षु णं ऊतये तिसा देवो न संविता ।

ऊर्ध्वो वाजस्य सन्निता यदुत्त्रिभिर्वापद्भिर्विह्वयामहे ॥ ४२ ॥

स जातो गर्भो असि रोदंस्योऽग्ने चारुर्धिमृत ओषधीषु ।

चित्रः शिशुः परि तमांशस्यक्तून्प मातृभ्यो आधि कनिकदद्दाः ॥ ४३ ॥

स्थिरो भव वीहृदङ्ग आशुर्भव वाज्यवन् । पृथुर्भव सुपदस्त्वमग्नेः पुरीषवाहणः ॥ ४४ ॥

शिवो भव प्रजाभ्यो मानुषीभ्यस्त्वमङ्गिरः ।

मा द्यावापृथिवी अभि शोचीर्माऽन्तरिक्षं मा वनस्पतीन् ॥४५॥

मैतु वाजी कनिकदुन्नान्तुद्दासंभुः पत्वा । भरन्नग्निं पुरीष्यं मा पाद्यायुषः पुरा ।

वृषाग्निं वृषणं भरन्नपां गर्भंशं समुद्रियम् । अग्र आ याहि वीतरथे ॥ ४६ ॥

ऋतंशं सत्यमृतंशं सत्यमग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वद्भ्रामः ।

ओषधयुः प्रति मोदध्वमग्निमेतंशं शिवम्रायन्तंमभ्यत्रं बुष्माः ।

व्यस्यन् विश्वा अन्तरा अर्मीवा निपीदन्तो अपं दुर्मतिं जहि ॥ ४७ ॥

ओषधयुः प्रति गृष्णीत पुष्पवतीः सुपिप्पलाः । अयं वो गर्भं ऋत्विष्यः प्रतंशं सपस्थमाऽसद्वत् ४८

वि पाजसा पृथुता शोशुचानो वाधस्व द्विपो इक्षसो अर्मीवाः ।

सुशर्मणो बृहतः शर्मणि स्यामग्नेरुहंशं सुहवस्य पर्णातो ॥ ४९ ॥

आपो हि सा मथोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन । महे रणाय चक्षसे ॥ ५० ॥

यो वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः । उशतीरिव मातरः ॥ ५१ ॥

तस्मा अरे गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वंथ । आपो जनयथा च नः ॥ ५२ ॥

मित्रः संधंसृज्यं पृथिवीं भूमिं च ज्योतिषा सह ।

सुजातं जातवेदसमग्रदमार्यं त्वा संधं सृजामि प्रजाभ्यः ॥ ५३ ॥

रुद्राः संधंसृज्यं पृथिवीं बृहज्ज्योतिः समीधिर । तेषां भानुरजस्र इच्छुको देवेषु रोचते ॥ ५४ ॥

संधंसृज्यं वसुमी रुद्रेधिरेः कर्मण्यां सृदंम । हस्ताभ्यां मुहूर्त्तं कृत्वा सिनीवाली कृणोतु ताम् ॥५५॥

सिनीवाली सुकपर्दा सुकुरीरा स्वौपशा । सा तुभ्यमदिते मह्योरां दधातु हस्तयोः ॥ ५६ ॥

उर्यां कृणोतु शकत्यां वाहुभ्यामदितिर्धिया ।

माता पुत्रं यथोपस्थे साऽग्निं विभक्तुं गर्भं आं । मरस्यु शिरोऽसि ॥ ५७ ॥

वसवस्त्वा कृण्वन्तु गायत्रेण छन्दसाऽङ्गिरस्वद्भुवाऽसि पृथिव्यासि धारया मयि प्रजाथं रायस्पोपं
 गौपत्यथं सुवीर्यंथं सजातान्यजमानायं रुद्रास्त्वा कृण्वन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्वद्भुवाऽस्यन्त-
 रिक्षमासि धारया मयि प्रजाथं रायस्पोपं गौपत्यथं सुवीर्यंथं सजातान्यजमानायं द्वित्यास्त्वा
 कृण्वन्तु जागतेन छन्दसाऽङ्गिरस्वद्भुवाऽसि द्यौरसि धारया मयि प्रजाथं रायस्पोपं गौपत्यथं
 सुवीर्यंथं सजातान्यजमानायं विश्वे त्वा देवा वैश्वानराः कृण्वन्त्वानुष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्वद्-
 भुवाऽसि दिशोऽसि धारया मयि प्रजाथं रायस्पोपं गौपत्यथं सुवीर्यंथं सजातान्यजमानायं ॥ ५८ ॥
 अदित्यै रास्नास्यं दितिष्टे बिलं गृभ्णातु । कुत्वाय सा महीमुखं मून्मयां योनिमग्रयं ।
 पुत्रेभ्यः प्रार्यच्छददितिः श्रपयानिति ॥ ५९ ॥

वसवस्त्वा धूपयन्तु गायत्रेण छन्दसाऽङ्गिरस्वद्भुवास्त्वा धूपयन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्व-
 दाद्वित्यास्त्वा धूपयन्तु जागतेन छन्दसाऽङ्गिरस्वद्द्विश्वे त्वा देवा वैश्वानरा धूपयन्त्वानुष्टुभेन
 छन्दसाऽङ्गिरस्वदिन्द्रस्त्वा धूपयन्तु वरुणस्त्वा धूपयन्तु विष्णुस्त्वा धूपयन्तु ॥ ६० ॥

अदितिश्चा देवी विश्वदेव्यावती पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वत् स्वनत्ववदे
 देवानां त्वा पानीर्विवीक्ष्विष्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वद्दधतूखे
 धिपर्णास्त्वा देवीर्विष्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वद्दमीन्घतामुखे
 वरुणस्त्वा देवीर्विष्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वच्छ्रपयन्तूखे
 म्नास्त्वा देवीर्विष्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वत्पचन्तूखे
 जनपुस्त्वाच्छिन्नपत्रा देवीर्विष्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वत्पचन्तूखे ॥ ६१ ॥
 मित्रस्य चर्षणीधृतोऽवो देवस्य सानसि । द्युम्नं चित्रश्रवस्तमम् ॥ ६२ ॥

देवस्त्वा सवितोर्द्वपतु सुपाणिः स्वद्वगुरिः सुबाहुस्त शक्त्या ।
 अवयंथमाना पृथिव्यामाहा दिश आ पूर्णे ॥ ६३ ॥

उत्थायं बृहती भवोर्दु तिष्ठ ध्रुवा त्वम । मित्रैतां तं उखां परि दनुम्यमित्या एषा मा मेदि ॥ ६४ ॥

वसवस्त्वाऽऽङ्गिरन्दन्तु गायत्रेण छन्दसाऽङ्गिरस्वद्भुवास्त्वाऽऽङ्गिरन्दन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्व-
 दाद्वित्यास्त्वाऽऽङ्गिरन्दन्तु जागतेन छन्दसाऽङ्गिरस्वद्द्विश्वे त्वा देवा वैश्वानरा आष्टुम्बन्त्वानु-
 ष्टुभेन छन्दसाऽङ्गिरस्वत् ॥ ६५ ॥

आकृतिमग्निं प्रयुज्जथं स्वाहा मनो मेधामग्निं प्रयुज्जथं स्वाहा चित्तं विज्ञातमग्निं प्रयुज्जथं स्वाहा
 वाचो विष्टुतिमग्निं प्रयुज्जथं स्वाहा प्रजापतये मनवे स्वाहा अग्रं वैश्वानराय स्वाहा ॥ ६६ ॥
 विश्वो देवस्य नेतुर्मतो वुरीत सख्यम् । विश्वो राय इंपुष्यति द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वाहा ॥ ६७ ॥
 मा सु भित्था मा सु रिपोऽम्बं धृष्णु वीरयंस्य सु । अग्निश्चेदं करिष्यथैः ॥ ६८ ॥

दृष्टं हंसव देवि पृथिवि स्वस्तय आसुरी माया स्वधया कृताऽसि ।

जुष्टं देवेभ्य इदमस्तु हव्यमरिष्टा त्वमुदिहि यज्ञे अस्मिन् ॥ ६९ ॥

द्वंशः सर्पिरासुतिः प्रत्नो होता वरेण्यः । सहसस्पुत्रो अद्भुतः ॥ ७० ॥

परस्या अधि संवतोऽवरोर अभ्या तर । यत्राहमस्मि तौर अव ॥ ७१ ॥

प्रमस्याः परावतो रोहिदंश्व इहा गंहि । पुरीष्यः पुरुषियोऽग्रे त्वं तरा मृधः ॥ ७२ ॥

यदंशे कानि कानि चिदा ते दारुणि वृध्मसि । सर्वं तदस्तु ते घृतं तज्जुपस्व यथिष्ठं ॥ ७३ ॥

यद्व्युपजिहिका यद्व्यो अतिसर्पति । सर्वं तदस्तु ते घृतं तज्जुपस्व यथिष्ठं ॥ ७४ ॥

अहरहरर्षयावं भग्न्तोऽश्वथिव तिष्ठते घासमस्यै ।

रायस्पोषेण समिषा मवृन्तोऽग्रे मा ते प्रतिवेशा रिपाम् ॥ ७५ ॥

नाभा पृथिव्याः समिधाने अग्री रायस्पोषाय बृहते हवामहे ।

इममदं बृहदुक्थं यजत्रं जेतांरमाग्निं पूतनासु सासहिर्म ॥ ७६ ॥

याः सेना अभीत्वरीराव्याधिनीरुगणा उत ।

ये स्तेना ये च तस्करास्तोस्ते अग्रेऽपि दधाम्यास्ये ॥ ७७ ॥

दधंद्वाभ्यां मुलिम्लुअभ्यैस्तस्करोर उत ।

हनुम्याथि स्तेनान् भंगवस्तोस्त्वं राद्रु सुखादितान् ॥ ७८ ॥

ये जनेषु मलिम्लव स्तेनासस्तस्करा वने । ये कक्षेष्वायवस्तोस्ते दधामि जम्भयोः ॥ ७९ ॥

यो अस्मभ्यमरात्रीयाद्यश्च नो द्वेषते जनः । निन्दुद्यो अस्मान्धिष्ताञ्च सर्वं तं मंस्मसा कुरु ॥ ८० ॥

सथंशितं मे ब्रह्म सथंशितं वीर्यं बलम् । सथंशितं क्षत्रं जिष्णु यस्याहमस्मि पुरोहितः ॥ ८१ ॥

उदेषां बाहू अतिरमुद्रचो अथो बलम् । क्षिणोमि ब्रह्मणाऽमित्रानुब्रयामि स्वोर अहम् ॥ ८२ ॥

अन्नेपतेऽन्नस्य नो देहानमीवस्यं शुष्मिर्णः ।

प्रप्रं द्वातारं तारिष ऊर्जं नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे ॥ ८३ ॥

[अ० ११, क० ८३, मं० सं० १२२]

इत्येकादशोऽध्यायः ।

अथ द्वादशोऽध्यायः ।

हृद्यानो रुक्म उर्ध्वा व्यद्यौद् द्रुमपुंमार्युः श्रिये रुचानः ।

अग्निमृतो अमयद्दयोभिर्घदेनं द्यौरजनयत्सुरेताम् ॥ १ ॥

नक्तोपासा समनसा विरूपे धापयेते शिशुमेकंथे समीची ।

द्यावाक्षामा रुक्मो अन्तर्वि माति देवा अग्निं धारयन्दविष्णोदाः ॥ २ ॥

विश्वानि रूपाणि प्रति मुञ्चते कविः प्रासावीन्द्रं द्विपदं चतुष्पदे ।

वि नार्कमख्यत्सविता वरेण्योऽनु प्रयाणामुपसो वि राजति ॥ ३ ॥

सुपर्णोऽसि गरुत्मोऽस्त्रिवृत्ते शिरो गायत्रं चक्षुर्वृहद्रथन्तरे पक्षौ । स्तोमं आत्मा छन्दार्थस्यङ्गानि
यजूंश्छिपि नाम । सामं ते तनूवीमदेव्यं यज्ञायज्ञियं पुच्छं धिष्ण्याः ज्ञाफाः ।

सुपर्णोऽसि गरुत्मान्दिवं गच्छ स्वः पते ॥ ४ ॥

विष्णोः क्रमोऽसि सपरन्हा गायत्रं छन्द आ रोह पृथिवीमनु वि क्रमस्व

विष्णोः क्रमोऽस्यभिमातिहा वैष्टुभं छन्द आ रोहान्तरिक्षमनु वि क्रमस्व

विष्णोः क्रमोऽस्यरातीयतो हन्ता जागृतं छन्द आ रोह दिवमनु वि क्रमस्व

विष्णोः क्रमोऽसि शनूयतो हन्ताऽऽनुष्टुभं छन्द आ रोह दिशोऽनु वि क्रमस्व ॥ ५ ॥

अक्रन्ददग्नि स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहृद्वीरुधः सप्रञ्चन् ।

सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्धो अत्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः ॥ ६ ॥

अग्नेऽग्नावर्तिन्नमि मा नि वर्तस्वायुषा वर्चसा प्रजया धनेन । सन्या मेधया रय्या पोषेण ॥ ७ ॥

अग्ने अङ्गिरः शतं ते सन्त्वावृतः सहस्र त उपावृतः ।

अथा पोषस्य पोषेण पुनर्नो नष्टमा कृधि पुनर्नो रयिमा कृधि ॥ ८ ॥

पुनरुजा नि वर्तस्व पुनरग्न इषाऽऽयुषा । पुनर्नः पाहायंहंसः ॥ ९ ॥

सह रय्या नि वर्तस्वाग्ने पिन्वस्व धारया । विश्वत्सर्न्या विश्वत्स्परि ॥ १० ॥

आ त्वाऽह्वार्यमन्तरंभूर्ध्रुवस्तिष्ठाविंचाचलिः । विशस्वया सर्वा वाञ्छन्तु मा त्वद्वाग्मधिभ्रशर्व ॥ ११ ॥

उदुत्तमं वरुण पार्श्वस्मदवाघ्रमं वि मध्यमंश्च श्रथाय ।

अथा वयमादित्य व्रते तवानाग्नो अदितये स्याम ॥ १२ ॥

अग्ने बृहन्नूपसामूर्ध्वो अस्थान्निर्जगन्वान् तमसो ज्योतिषाऽऽऽगात् ।

अग्निर्मानुना रुशता स्वङ्ग आ जातो विश्वा सदान्यमाः ॥ १३ ॥

हृथसः शुचिपद्मसुन्तपिस्सद्धोता वेद्विपदतिथिदुरोणसत् ।

नृपद्मसहस्रं सद्योऽसिदुजा गोजा कृतजा अद्विजा स्तं ब्रह्म ॥ १४ ॥

सीव त्वं मातुरस्या उपस्थे विश्वान्यग्ने वयुनानि विद्वान् ।

मेनां तपसा माऽऽचिषाऽभि शोचीरन्तरस्याथ शुक्रज्योतिर्वि भाहि ॥ १५ ॥

अन्नरोगे रुचा त्वमुखायाः सदनै स्वे । तस्यास्त्वथं हरसा तपञ्जातवेदः शिवो भवं ॥ १६ ॥
 शिवो भूत्वा महामग्रे अथो सीद शिवस्त्वम् । शिवाः कृत्वा दिशः सर्वाः स्वं योनिमिहासदं ॥ १७ ॥
 द्विवस्परिं प्रथमं जज्ञे अग्निस्त्वम् द्वितीयं परि जातवेदाः ।
 तृतीयमप्सु नृमणा अजस्रमिन्धान एनं जरते स्वाधीः ॥ १८ ॥
 विद्या ते अग्ने त्रेधा नृयाणि विद्या ते धाम् विभृता पुरुत्रा ।
 विद्या ते नाम परमं गुहा यद्विद्या तमुत्सं यत आजगन्थं ॥ १९ ॥
 समुद्रे त्वा नृमणा अस्त्वन्तर्नृचक्षा ईधे द्विवो अग्र ऊर्ध्वम् ।
 तृतीये त्वा रजसि तस्थिवाथंसमपामुपस्थे महिषा अवर्धन् ॥ २० ॥
 अक्रन्ददग्नि स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरेहद्वीरुधः समञ्जम् ।
 सद्यो जंजानो वि हीमिन्द्रो अस्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तैः ॥ २१ ॥
 श्रीणामुद्वारो धरुणो रयीणां मनीषाणां प्रापेणः सोमगोपाः ।
 वसुः सूनुः सहसो अप्सु राजा वि मात्ययं उपसामिधानैः ॥ २२ ॥
 विश्वस्य केतुर्भुवन्स्य गर्भं आ रोदसी अपूणाज्जायमानः ।
 वीडुं चिदद्रिमभिनत् पराथञ्जना यदग्निमयजन्त पञ्च ॥ २३ ॥
 उशिकपावको अरतिः सुमेधा मतेष्वग्निरमृतो नि धायि ।
 इयन्ति धूममरुपं भरिभ्रदुच्छुकेण शोचिषा द्यामिनक्षन् ॥ २४ ॥
 दृशानो रुक्म उर्व्या वय्यौहूर्मर्षिमायुः श्रिये रूचानः ।
 अग्निरमृतो अभवद्दयोभिर्धेदेनं द्यौरजनयत्सुरताः ॥ २५ ॥
 यस्तं अद्य कृणवंद्भद्रशोचेऽपूपं देव वृत्तवन्तमग्रे ।
 प्र तं नय प्रतरं वस्यो अच्छामि सुम्नं देवमक्तं यविष्ठं ॥ २६ ॥
 आ तं भंज सौभ्रवसेष्वग्र उक्थ उक्थ आ भंज ज्ञस्यमाने ।
 प्रियः सूर्यं पियो अग्रा भंवात्युज्जातेनं भिनदुदुज्जनिन्त्वैः ॥ २७ ॥
 त्वामग्रे यजमाना अनु द्यून् विश्वा वसुं दधिष्ठे वार्याणि ।
 त्वया सह द्रविणमिच्छमाना ब्रजं गोमन्तमुशिजो वि बन्धुः ॥ २८ ॥
 अस्ताव्यग्निरनराथं सुशेवो वैश्वानर ऋषिभिः सोमगोपाः ।
 अद्रेपे द्यावापृथिवी हृषेम देवा धृत्त इयिमस्मे सुवीरम् ॥ २९ ॥
 समिधाऽग्निं दुवस्यत घृतेर्वाधयतातिथिम् । आऽस्मिन् हव्या जुहोतनं ॥ ३० ॥

उदु त्वा विश्वे देवा अग्ने भरन्तु चित्तिभिः । स नो भव शिवस्त्वथ सुप्रतीको विभावंसुः ॥ ३१ ॥

प्रेदये ज्योतिष्मान् याहि शिवेभिर्चिभिद्भूम ।

बृहद्भिर्भानुभिर्भासन्मा हिंसीस्तन्वा प्रजाः ॥ ३२ ॥

अक्रन्दवृद्धि स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहृद्दीरुधः समुत्त्रन् ।

सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्धो अरुपदा रोदसी भानुना भात्यन्तः ॥ ३३ ॥

प्र-प्रायमग्निर्भूरतस्य ऋण्वे वि यत्सूर्यो न रोचते बृहन्नाः ।

अमि यः पूं पृतनासु तस्थौ वीदाय दैव्यो अतिथिः शिवो नः' ॥ ३४ ॥

आपो देवीः प्रति गृभ्णीत मस्मैतस्योने कृणुध्वथ सुरमा उं लोके ।

तस्मै नमन्तां जनयः सुपत्नीर्मातेव पुत्रं विभृताप्स्वेनतं ॥ ३५ ॥

अप्स्यग्ने सधित्व सौर्षधीरन्तु रुध्यसे । गर्भे सञ्जायसे पुनः' ॥ ३६ ॥

गर्भो अस्योपधीतां गर्भो वनस्पतीनाम् । गर्भो विश्वस्य भूतस्याग्ने गर्भो अपामसि' ॥ ३७ ॥

प्रसद्य भस्मना योनिमपश्वं पृथिवीमग्ने । सथ्सृज्यं मातृभिद्भं ज्योतिष्मान् पुनरा ऽसदः' ॥ ३८ ॥

पुनरासद्य सधनमपश्वं पृथिवीमग्ने । शेषे मातुर्यथोपस्येऽन्तरस्याथ शिवतमः ॥ ३९ ॥

पुनरुजां नि वतस्व पुनरग्न इवाऽऽरुपा । पुनर्नः प्राह्यथहंसः ॥ ४० ॥

सह रुप्या नि वतस्वाग्ने पिन्वस्व धारया । विश्वप्स्ययां विश्वतस्परि' ॥ ४१ ॥

योधा मे अस्य वचंसो यविह मथेहिंस्य प्रभृतस्य स्वधावः ।

पीपति त्वो अन्तु त्वो गृणाति वन्दारुष्टे तन्वं वन्दे अग्ने' ॥ ४२ ॥

स चोधि सूरिर्मघवा वसुपते वसुदावन् । प्रयोधपुरमद् द्वेषांथिसि' विश्वकर्मणे स्वाहा' ॥ ४३ ॥

पुनस्त्वाऽऽवित्या रुद्रा वसवः समिन्धतां पुनर्ब्रह्माणो वसुनीथ यज्ञैः ।

घृतेन त्वं तन्वं वर्धयस्व सत्याः सन्तु यजमानस्य कामाः' ॥ ४४ ॥

अपेतं द्यौं वि च सर्पतातो येऽन्न स्थ पुराणा ये च नूतनाः ।

अदाद्यमोऽवसानं पृथिव्या अक्रद्भिर्म पितरो लोकमस्मै' ॥ ४५ ॥

संज्ञानमसि कामधरणं मयि ते कामधरणं भूयते ।

अग्नेर्भस्मास्यग्नेः पुरीषमसि' चितं स्थ परिचितं ऊर्ध्वचितं श्रयध्वम् ॥ ४६ ॥

अयथ सो अग्निर्यस्मिन्सोममिन्द्रः सुतं वृधे जठरं वावज्ञानः ।

सहस्रियं चाजमत्यं न सतिथं ससवान्सन्स्तूपसे जातवेदः' ॥ ४७ ॥

अग्ने यत्ते द्विवि वचंः पृथिव्यां यदोपधीष्वस्वा यजत्र ।
 येनान्तरिक्षमुर्वाततन्थ त्वेषः स भानुरर्णवो नृचक्षाः' ॥ ४८ ॥
 अग्नें विश्वे अर्णमच्छां जिगास्यच्छां देवो२ ऊचिषे धिष्ण्या ये ।
 या रौचने परस्तात् सूर्यस्य याश्चावस्ताद्वुपतिष्ठन्त आपः' ॥ ४९ ॥
 पुरीष्यासो अग्रयः प्रावणेभिः सजोपसः । जुपन्तां यज्ञमद्ब्रह्मेऽनमीवा इषो महीः' ॥ ५० ॥
 इडांमग्ने पुरुदधसंथ सति गोः श्वत्तुमथ हवमानाय साध ।
 स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावाग्ने सा ते सुमतिभूत्वस्मे' ॥ ५१ ॥
 अयं ते योनिर्कृत्वियो यतो जातो अरोचथाः । तं जानन्नम आ रोहार्था नो वर्धया रयिर्म' ॥ ५२ ॥
 चिदंसि तथा देवतयाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीदं परिचिदंसि तथा देवतयाऽङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीदं' ॥ ५३ ॥
 लोकं पृण छिद्रं पूषार्थो सीद ध्रुवा त्वम् । इन्द्राग्नी त्वा बृहस्पतिग्रस्मिन् योनावसीपदन्' ॥ ५४ ॥
 ता अस्य सूददोहसः सोमंथ श्रीणन्ति पृथ्व्यः । जन्मन्देवानां विशच्छिप्वा रौचने विवैः' ॥ ५५ ॥
 इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्समुद्वचसं गिरः । रथीतमथ रथीनां वाजानांथ सत्यंति पतिर्म' ॥ ५६ ॥
 समितुंथ सं कल्पेयाथ संप्रियौ रोचिष्णु सुमनस्यमानौ । इपमूर्जमभि संवसानौ' ॥ ५७ ॥
 सं वां मनांथसि सं व्रता समु चित्तान्याकरम् ।
 अग्नें पुरीष्यापिषा भव त्वं न इपमूर्जं यजमानाय धेहि' ॥ ५८ ॥
 अग्ने त्वं पुरीष्यो रयिमान् पुष्टिमो२ असि । शिवाः कृत्वा दिशः सर्वाः स्वं योनिमिहाऽसदं' ॥ ५९ ॥
 मवतं नः समनसौ सचेतसावीरुपसां ।
 सा यज्ञंथ हिंथसिष्टं मा यज्ञपतिं जातवेदसौ जिवी भवतमद्य नः' ॥ ६० ॥
 मातेवं पुत्रं पृथिवी पुरीष्यमग्निंथ स्वे योनावभाहृत्वा ।
 तां पितृवैवैर्कृत्वाभिः संविद्वानः प्रजापतिर्विश्वकर्मो वि मुञ्चतु' ॥ ६१ ॥
 असून्वन्तमयंजमानमिच्छ स्तेनस्यैरयामन्विहि तस्करस्य ।
 अन्यमस्मदिच्छ सा तं इत्या नमो देवि निर्कृते तुभ्यमस्तु' ॥ ६२ ॥
 नमः मु ते निर्कृते तिग्मतेजोऽयस्ययं वि चृता बन्धगेतम् ।
 यमेत त्वं श्रम्यां संविद्वानोत्तमे नाके अर्धि रोहयैनर्म' ॥ ६३ ॥
 यस्यास्ते घोर आसन्नहोम्येषां बुन्धानामवसर्जनाय ।
 यां त्वा जनो भूमिरिति प्रमन्दते निर्कृतिं त्वाऽहं परिवेद विश्वतः' ॥ ६४ ॥

यं ते देवी निर्मैतिरावचन्धु पाशं ग्रीवास्वविचुत्यम् ।
 तं ते विप्याभ्यायुषो न मध्यादथैतं पितुमन्दि प्रसूतः । नमो भूत्यै येदं चकार' ॥ ६५ ॥
 निवेशनः सुद्धर्मनो वर्सुतां विश्वा रूपाऽभि चेट्टे शर्चीभिः ।
 देव इव सविता सत्यधर्मैन्द्रो न तस्थौ सपरे पथीनाम' ॥ ६६ ॥
 सीरा पुञ्जन्ति क्वयों युगा वि तन्वते पृथक् । धीरा देवेषु सुमन्या' ॥ ६७ ॥
 युनक्त सीरा वि युगा तनुध्वं कृते योनीं वपतेह बीजम् ।
 गिरा च श्रुतिः समरा असंज्ञो नेदीय इत्सुण्यः पक्रमेयात' ॥ ६८ ॥
 शुनथं सु फाला वि कृपन्तु भूमिथं शुनं कीनाशां अभि यन्तु वाहैः ।
 शुनासीरा हविषा तोशमाना सुपिप्लवा ओपंधीः कर्ततास्मै' ॥ ६९ ॥
 धृतेन सीता मधुना समज्यतां विश्विर्वैरनुमता मरुद्धिः ।
 ऊर्जस्वती पर्यसा पिन्वमानास्मान्त्सीति पर्यसाऽभ्या ववृत्त्वं ॥ ७० ॥
 लाङ्गलं परीरवत्सुशेवथं सोमपित्सरु । तदुद्व्रपति गामधिं प्रफुच्यं च पीरीरं प्रस्थावद्वथवाहंमम् ७१
 कामं कामदुघे धुश्व मित्राय वरुणाय च । इन्द्रायाश्विभ्यां पूष्णे प्रजाभ्य ओपंधीभ्यः ॥ ७२ ॥
 वि मुच्यध्वमध्या देवाना अगन्म तमसस्परमस्य । ज्योतिरापाम' ॥ ७३ ॥
 सजूरध्वो अर्षोभिः' सजूरुषा अरुणीभिः' ।
 सजोर्षसाश्विना दथंसोभिः' सजूरः सूर एतशेन सजुर्वैश्वानर इडया धृतेन स्वाहा' ॥ ७४ ॥
 या ओपंधीः पूर्वा जाता देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा । मनै नु वभूणांमथं जतं धामानि सप्त च' ॥ ७५ ॥
 जतं वो अम्बु धामानि सहस्रमुत वो रुहः । अधा ज्ञतकत्वो यूयमिमं मे अग्रदं कृतं ॥ ७६ ॥
 ओपंधीः प्रति मोदध्वं पुण्यवतीः प्रसूवरीः । अश्वा इव सजित्वरीर्वीरधः पारुषिण्यः' ॥ ७७ ॥
 ओपंधीरिति मातस्तद्वै देवीरुपं जुवे । सनेयमथं गां वासं आत्मानं तवं पूरुषं ॥ ७८ ॥
 अश्वत्थे वो निपदेनं पुणो वो वसतिष्कृता । गोमात्र इत्किलासथ यत्सुनवधं पूरुषम् ॥ ७९ ॥
 यत्रौपंधीः सुमग्नं राजानः समिताविष । विप्रः स उच्यते मिप्रग्रशोहार्माविचातनः ॥ ८० ॥
 अश्ववतीथं सोमावतीमूर्जयन्तमुदोजसम् । आऽविस्ति सर्वा ओपंधीरस्मा अरिदतातेथे' ॥ ८१ ॥
 उच्छ्रुत्वा ओपंधीनां गावो गोष्ठादिंयेरते । धनंथ सन्निव्यन्तीनामात्मानं तवं पूरुषं ॥ ८२ ॥
 इष्कृतिनामं वो माताऽथो यूयंथं स्थ निष्कृतीः । सीराः पंतत्रिणीं स्थन्य यदामपति निष्कृत्यं' ॥ ८३ ॥
 अति विश्वाः परिष्ठा स्तेन इव व्रजमंक्रमुः । ओपंधीः प्रार्चुच्यवुर्यत्किं चं तन्वो रपः' ॥ ८४ ॥

यद्विमा वाजयन्तुहमोपधीर्हस्त आदुधे । आत्मा यक्ष्मस्य नश्यति पुरा जीवगृभो यथा ॥ ८५ ॥
 यस्यापधीः प्रसर्पुधाङ्गमङ्ग परुष्परुः । ततो यक्ष्मं वि बाधध्व उग्रो मध्यमशीरिव ॥ ८६ ॥
 साकं यक्ष्म प्र पंत चापेण किकिद्दीविना । साकं वार्तस्य ध्राज्यां साकं नश्य निहाकयां ॥ ८७ ॥
 अन्या वीं अन्यामवत्वन्वान्यस्या उपावत । ताः सर्वाः संविद्वाना इदं मे प्रावंता वचः ॥ ८८ ॥
 याः फुलिनीया अंफला अंपुष्पा वाश्च पुष्पिणीः । बृहस्पतिप्रसूतास्ता नो मुञ्चन्त्वथर्हसः ॥ ८९ ॥
 मुञ्चन्तु मा शपथ्युदयो वरुण्युदुत । अथो यमस्य पद्भ्यांशात्सर्वस्माद्देवकिल्बिपाते ॥ ९० ॥
 अवपतन्तीरवदन्दिव ओषधयुस्परि । यं जीवमश्रवांमहे न स रिप्याति पूरुपेः ॥ ९१ ॥
 या ओषधीः सोमराज्ञीर्बद्धीः शतविचक्षणाः । तासांमसि त्वमुत्तमारं कामाय शथं हृदे ॥ ९२ ॥
 या ओषधीः सोमराज्ञीर्विठिताः पृथिवीमनु । बृहस्पतिप्रसूता अस्यै संदंत वीर्यम् ॥ ९३ ॥
 याश्चेदमुपशृण्वन्ति याश्च दूरं परागताः । सर्वाः संगत्य वीरुधोऽस्यै संदंत वीर्यम् ॥ ९४ ॥
 मा वीं रिपत् खनिता यस्मै चाहं खनामि वः । द्विपाचचतुष्पादुस्माकृथं सर्वमस्त्वनातुरम् ॥ ९५ ॥
 ओषधयः समंबदन्त सोमेन सह राज्ञां । यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तथ रोजन् पारयामसि ॥ ९६ ॥
 नाशयित्री बलास्यशार्शं उपचितामसि । अथो शतस्य यक्ष्माणां पाकारोरसि नाशनी ॥ ९७ ॥
 त्वां मन्धवा अखनेस्त्वामिन्द्रस्त्वां बृहस्पतिः । त्वामोपधे सोमो राजा विद्वान् यक्ष्मादमुच्यते ॥ ९८ ॥
 सहस्व मे अरातीः सहस्व पूतनायतः । सहस्त्र सर्वं पाप्मानं सहमानास्योपधे ॥ ९९ ॥
 वीर्घार्युस्त ओषधे खनिता यस्मै च त्वा खनाम्यहम् ।
 अथो त्वं वीर्घार्युर्भूत्वा शतवह्ना धिरोहताते ॥ १०० ॥
 त्वमुत्तमास्योपधे तवं वृक्षा उपस्तयः । उपस्तिरस्तु श्लोऽस्माकं यो अस्मौर अग्निदासति ॥ १०१ ॥
 मा मां हिंसीज्जनिता यः पृथिव्या यो वा दिवथं सत्यधमां व्यानन्द ।
 यश्चापश्चन्द्राः प्रथमो जजान् कस्मै देवायं हविषां विधेमं ॥ १०२ ॥
 अभ्या व्रतस्व पृथिवि यज्ञेन पर्यसा सह । वपां ते अग्निरिपितो अरोहते ॥ १०३ ॥
 अग्रे यत्ते शुक्रं यच्चन्द्रं यत्पुतं यच्च यज्ञियम् । तद्देवभ्यो भरामसि ॥ १०४ ॥
 इषमूर्जेग्रहामित आर्धमृतस्य योनिं महिषस्य धाराम् ।
 आ मां गोपुं विशात्वा तन्नूप जहामि सेदिमनिनाममीवाम् ॥ १०५ ॥
 अग्रे तव श्रोत्रो ययो महिं प्राजन्ते अर्चयो विभावसो ।
 भृहद्भानो शर्वसा वाजमुक्थुं दधांसि द्वाशुपे कवे ॥ १०६ ॥

पावकवर्चाः शुक्रवर्चा अनूनवर्चा उदियर्षि भानुना ।

पुत्रो मातरां विचरन्नुपावसि पूणाक्षि रोदसी उभे ॥ १०७ ॥

ऊर्जो नपाज्जातवेदः सुशास्तिभिर्मन्दस्व धीतिर्भिर्हितः ।

त्वे इष्टः सन्दधुर्भूरिवर्षसत्थिन्नोतयो वामजाताः ॥ १०८ ॥

इरज्यन्नग्रे प्रथयस्व जन्तुभिर्स्मे रायो अमर्त्य ।

स दर्शतस्य वपुषो वि राजसि पूणाक्षि सान्नासि क्रतुर्म ॥ १०९ ॥

इष्कतारमध्वरस्य प्रचेतसं क्षयन्तुथे राधसो महः ।

शान्तिं वामस्य सुभगां महीमिधं दधासि सान्नासिथि उपिर्म ॥ ११० ॥

क्रतावानं महिषं विश्वदर्शतमग्निथि सुम्नायं दधिरे पुरो जनाः ।

श्रुत्कर्णथे सप्रथस्तमं त्वा गिरा देव्यं मानुषा युगा ॥ १११ ॥

आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्यम् । भवा वाजस्य सङ्क्षथे ॥ ११२ ॥

सं ते पयांथसि सप्तु यन्तु वाजाः सं वृष्ण्यान्यभिमात्तिपाहः ।

आप्यायमानो अमृताय सोम त्रिवि श्रवांथस्युत्तमानि धिष्वं ॥ ११३ ॥

आ प्यायस्व मदिन्तम सोम विश्वेभिरथेगुभिः । भवा नः सप्रथस्तमः सखा वृधे ॥ ११४ ॥

आ ते वसो मनो यमत्परमाच्चिंत्सधस्थात् । अग्रे त्वाह्नामया गिरा ॥ ११५ ॥

तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम विश्वाः सुक्षितयुः पृथक् । अग्रे कामाय येमिरे ॥ ११६ ॥

अग्निः प्रियेषु धामंसु कामो भूतस्य भव्यस्य । स्रग्राडेको वि राजति ॥ ११७ ॥

[अ० १०, कं० ११७, मं० सं० ११९]

इति द्वादशोऽध्यायः ।

अथ त्रयोदशोऽध्यायः ।

मर्षिं गृह्णाम्यग्रे अग्निथे रायस्योपाय सुपजास्त्वायं सुवीर्याय । मामु बुधताः सचन्ताम ॥ १ ॥

अपां पृथमसि योनिर्ग्रेः समुद्रमुभितः पिन्वमानम् ।

वर्धमानो मुहूर् २ आ च पुष्करे त्रिवो मात्रया वरिष्णा प्रथस्व ॥ २ ॥

ब्रह्मं जज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्वि सीमितः सुरुचो वेन आचः ।
 स बुध्न्या उपमा अस्य विद्याः सतश्च योनिमसंतश्च वि वः' ॥ ३ ॥
 हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पत्तिरेके आसीत् ।
 स दाधार पृथिवीं द्यामुत्तेमां कस्मै देवाय हविषा विचेम' ॥ ४ ॥
 द्रव्यश्रस्कन्व पृथिवीमनु द्यामिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः ।
 समानं योनिमनु सञ्चरन्तं द्रव्यं जुहोम्यनु सत होत्राः' ॥ ५ ॥
 नमोऽस्तु सर्वभ्यो ये के च पृथिवीमनु । ये अन्तरिक्षे ये द्विवि तेभ्यः सर्वभ्यो नमः' ॥ ६ ॥
 या इपंवो यातुधानानां ये वा वनस्पती' १ रतु । ये वावटेपु शेरते तेभ्यः सर्वभ्यो नमः' ॥ ७ ॥
 ये वामी रौचने त्रिवो ये वा सूर्यस्य रुदिमपु । येषामप्यु सदस्कृतं तेभ्यः सर्वभ्यो नमः' ॥ ८ ॥
 कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वीं याहि राजेवामवाँर इभेन ।
 तृथ्वीमनु प्रसितिं द्रूणानोऽस्ताऽसि विध्यं रक्षस्तर्पापैः' ॥ ९ ॥
 तवं भ्रमासं आशुया पंतन्त्यनुस्पृश धृषता शोशुंचानः ।
 तपूँथप्यग्रे जुह्वा पतङ्गनसन्दिदतो वि सृज विष्वगुल्काः ॥१०॥
 प्रति स्पशो वि सृज तूणीतमो भवा पायुर्विषो अस्या अदब्धः ।
 यो नो दूरे अचशंथसो यो अन्त्यग्रे मा किंष्टे व्यधिरा दधर्षितं ॥११॥
 उदग्रे तित्त पत्या तनुषु न्युमिञ्चैर ओपतात्तिगमहेते ।
 यो नो अरातिथि समिधान चक्रे नीचा तं धक्ष्यतसं न शुष्कमं ॥१२॥
 ऊर्ध्वो भव प्रति विध्याध्यस्मदाविष्कृणुष्व देव्यान्यग्रे ।
 अवं स्थिरा तनुहि यातुजनां जामिमजामिं प्र मृणीहि शत्रून् ।
 अग्रेष्ट्वा तेजसा सादयामि ॥१३॥
 अग्निमूर्धा द्विषः कक्रुत्पतिः पृथिव्या अयम् । अपाथि रेतथिसि जिन्वति' ।
 इन्द्रस्य त्वौजसा सादयामि ॥१४॥
 भुवो यज्ञस्य रजसश्च मेता यत्रा निपुष्टिः सचसे शिवाभिः ।
 द्विवि मूर्धानं दधिपे स्वर्पा जिह्वामग्रे चक्रुपे हृद्यवाहमं ॥१५॥
 भुवाऽसिं धरुणाऽऽस्तुता विश्वकर्मणा ।
 मा त्वा समुद्र उद्वेधिन्मा सुंपर्णोऽस्यधमाना पृथिवीं हंथिहं ॥१६॥
 प्रजापतिह्वा सादयत्प्रां पृष्टे संमुद्रस्येभेन । व्यचंस्वतीं प्रथंस्वतीं प्रथंस्व पृथिव्यसि ॥१७॥

भूर्सि भूमिरस्यदिंतिरासि विश्वधाया विश्वभ्य भुवनस्य धर्त्री ।
पृथिवीं यच्छ पृथिवीं ह्यंथह पृथिवीं मा हिंथसीः' ॥१८॥

विश्वस्मै प्राणायानार्थं व्यानायोजनाय प्रतिष्ठायै चरित्राय ।
अग्निष्टेऽभि पानु मद्या स्वस्त्या ह्यदिष्टा शन्तमेन् तया वेवतयाऽङ्गिरस्वद् भुवा सीदं ॥१९॥

काण्डात्काण्डात्पुरोहन्ती परुषः-परुषस्परि' । एया नो' ह्यै प्र तन्तु सहस्रेण शतेन चं ॥२०॥
या शतेन प्रतनोपि सहस्रेण विरोहसि । तस्यास्ते देवीष्टके विधेम हविषा इपम् ॥२१॥

यास्ते अग्ने सूर्ये रुचो दिवमातन्वन्ति रुद्रिमभिः ।
ताभिर्नो अद्य सर्वाभी रुचे जनाय नस्कृधि' ॥२२॥

या वो देवाः सूर्ये रुचो गोष्वश्वेषु या रुचः । इन्द्राग्नी ताभिः सर्वाभी रुचं नो धत्त बृहस्पते' ॥२३॥

विराड्ज्योतिरधारयत्स्वराड्ज्योतिरधारयत् । प्रजापतिश्चा सादयतु पुष्टे पृथिव्या ज्योतिष्मताम् ।
विश्वस्मै प्राणायानार्थं व्यानाय विश्वं ज्योतिर्यच्छ ।

अग्निष्टेऽधिपतिस्तया वेवतयाऽङ्गिरस्वद् भुवा सीदं' ॥२४॥

मधुश्च माधवश्च वासन्तिकान्वतु अग्नेरन्तःश्लेषोऽसि कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप
ओषधयः कल्पन्तामग्रयः पृथङ्मस ज्यैष्ठ्याय सघंताः ।

ये अग्रयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।

वासन्तिकान्वतु अमिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु तया वेवतयाऽङ्गिरस्वद् भुवे सीदतम् २५
अपादाऽसि सहमाना सहस्वारातीः सहस्व पृतनायतः । सहस्रवीर्याऽसि सा मा जिन्व' ॥२६॥

मधु वाता क्रतायते मर्तु क्षरन्ति सिन्धवः । माध्वीर्नः सन्त्वोषधीः' ॥२७॥

मधु नक्तमुतोपसो मधुमत्पार्थिवं रजः । मधु द्यौरस्तु नः पिता ॥२८॥

मधुमात्रो वनस्पतिर्मधुमाँर अस्तु सूर्यः । माध्वीर्गावो भवन्तु नैः ॥२९॥

अपां गर्भन्तसीद् मा त्वा सूर्योऽभि ताप्सीन्माऽग्निर्वैश्वानरः ।

अच्छिन्नपत्राः प्रजा अनुवीक्षस्वानु त्वा विद्या वृष्टिः सचताम् ॥३०॥

त्रीन्समुद्रान्समसृपत् स्वर्गानि पतिर्वृषभ इष्टकानाम् ।

पुरीषं वसानः सुकृतस्य लोके तत्र गच्छ यत्र पूर्वं परंताः' ॥३१॥

सही द्यौः पृथिवी चं न इमं यज्ञं मिमिक्षताम् । पिपुता नो भरीमभिः' ॥३२॥

विष्णोः कर्माणि पश्यत् यतो व्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा' ॥३३॥

ध्रुवाऽसि ध्रुणेतो जज्ञे प्रथममेभ्यो योनिभ्यो अधि जातवेदाः ।
स गांश्चत्वा त्रिष्टुमाऽनुष्टुमां च द्वेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन् ॥३४॥

इषे सुषे रमस्व सहस्रे द्युम्न ऊर्जे अपरायाय । सम्राडसि स्वराडसि सारस्वती त्वोत्सो प्रावताम ॥३५॥

अग्ने युक्ष्वा हि ये तवाश्वांसो देव साधवः । अग्ने वहन्ति मन्थये ॥३६॥

युक्ष्वा हि वेनुहृतमोर अश्वोर अग्ने इथीरिव । नि होता पूष्यः सदैः ॥३७॥

सम्पक् संवन्ति सरितो न धेनां अन्तर्हृदा मनसा पुयमानाः ।
वृतस्य धारा अग्नि चाकशीमि हिरण्ययो वेतसो मध्ये अग्नेः ॥३८॥

ऋचे त्वा रुचे त्वा मासे त्वा ज्योतिषे त्वा ।

अभूक्तिदं विश्वस्य भुवनस्य यान्निमग्नेर्वैश्वानरस्य च ॥३९॥

अग्निज्योतिषा ज्योतिष्मान् रुक्मो वचसा वचस्वान् । सहस्रदा असि सहस्राय त्वा ॥४०॥

आदित्यं गर्भं परसा समदधि सहस्रस्य प्रतिमां विश्वरूपम् ।
परि वृद्धि हरसा माऽभि गंथस्थाः ज्ञतायुषं कृणुहि चीयमानः ॥४१॥

वातस्य जृति वरुणस्य नाभिमश्व जज्ञानथ सरिरस्य मध्ये ।
शिशु नदीनाथ हरिमद्रिबुध्नमग्ने मा हिंथसीः परमे व्योमन् ॥४२॥

अजस्रमिन्दुमरुपं भुरण्युमग्निमीडे पूर्वचित्तिं नमोभिः ।
स पर्वभिर्ऋतुशः कल्पमानो गां मा हिंथसीरादिति विराजम् ॥४३॥

वरुत्रीं त्वदुर्वरुणस्य नाभिमर्षि जज्ञानाथ रजसः परस्मात् ।
महीथे साहस्रीमसुरस्य मायामग्ने मा हिंथसीः परमे व्योमन् ॥४४॥

यो अग्निरेरधयजायत शोकात्पृथिव्या उत वा द्विवस्परि ।
येन प्रजा विश्वकर्म जज्ञान तमग्ने हेडः परि ते वृणक्तु ॥४५॥

चित्रं वेवानामुर्वादानीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।
आऽस्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षे सूर्ये आत्मा जगत्स्तस्युपथं ॥४६॥

इमं मा हिंथसीर्द्विपाद् पशुथ सहस्राक्षो मेधाय चीयमानः ।
मयुं पशुं मेधमग्ने जुषस्य तेन चिन्वानस्तन्वो नि पीव ।
मयुं ते शुगृच्छतु यं द्विप्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥४७॥

इमं मा हिंथे^१सरिकेशफं पशुं कनिकुदं वाजिनं वाजिनेषु ।
गौरमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो नि पीद ।
गौरं ते शुगृच्छतु यं द्विप्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥४८॥

इमं^२ साह्यं^३ ज्ञतपारमुत्सं व्यच्यमानं^४ सरिरस्य मध्ये ।
घृतं दुहानामर्दितिं जनापाश्रे मा हिंथे^५सीः परमे व्योमन् ।
गव्यमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो नि पीद ।
गवपं ते शुगृच्छतु यं द्विप्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥४९॥

इममूर्णांयुं यरुणस्य नाभिं त्वचं पशूनां द्विपशूनां चतुष्पदाम् ।
त्वष्टुः प्रजानां प्रथमे जनित्रमश्रे मा हिंथे^६सीः परमे व्योमन् ।
उष्ट्रमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो नि पीद ।
उष्ट्रं ते शुगृच्छतु यं द्विप्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥५०॥

अजो ह्यग्रेरजनिष्ट शोकात्सो अपश्यजनिताशुमश्रे ।
तेन देवा देवतामग्रमार्यस्तेन रोहमापुष्टुषु मेध्यासः ।
शरभमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो नि पीद ।
शरभं ते शुगृच्छतु यं द्विप्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥५१॥

त्वं यविष्ठ द्वाशुषो नूः पाहि शृणुधी गिरः । रक्षां लोकस्रत त्वनां ॥५२॥

अपां त्वेमेन्सादयाम्ये^७पां त्वोन्नन्सादयाम्ये^८पां त्वा भस्मन्सादयाम्ये^९—
पां त्वा ज्योतिषि सादयाम्ये^{१०}पां त्वाऽयने सादयाम्ये^{११}—^{१२}पांवे त्वा सदर्ने सादयामि^{१३}—
समुद्रे त्वा सदर्ने सादयामि^{१४} सरिरे त्वा सदर्ने सादयाम्ये^{१५}—^{१६}पां त्वा क्षये सादयाम्ये^{१७}—
पां त्वा सधिषि सादयाम्ये^{१८}पां त्वा सदर्ने सादयाम्ये^{१९}—^{२०}पां त्वा सुधस्ये सादयाम्ये^{२१}—
पां त्वा योनां सादयाम्ये^{२२}पां त्वा पुरीषे सादयाम्ये^{२३}—^{२४}पां त्वा पार्थसि सादयामि^{२५}—
गायत्रेण त्वा छन्दसा सादयामि^{२६} त्रैष्टुभेन त्वा छन्दसा सादयामि^{२७}—
जागतेन त्वा छन्दसा सादयाम्ये^{२८}—^{२९}नृष्टुभेन त्वा छन्दसा सादयामि^{३०}—
पाद्वेन त्वा छन्दसा सादयामि^{३१} ॥५३॥

अयं पुरो भुव^{३२}—स्तस्य प्राणो भौवायनो^{३३} वसन्तः प्राणायनो^{३४} गांप्री वासन्ती^{३५}
गायत्र्ये गांप्र^{३६} गांयत्राहुंपांशुं^{३७}—रुपांशुशोस्त्रिवृ^{३८} त्रिवृतो रथन्तरं^{३९} वसिष्ठ ऋषिः^{४०}
प्रजापतिगृहीतया त्वर्या प्राणं शुक्लामि प्रजाम्यः^{४१} ॥५४॥

अयं दक्षिणा विश्वकर्मा^१ तस्य मनो वैश्वकर्माणं^२ ग्रीष्मो मानसं^३ खिद्युवैष्मी^४
खिद्युमः स्वार्थं^५ स्वारादन्तर्गामो^६ ऽन्तयोमात्पञ्चदशः^७ पञ्चदशद् बृहद्
मरद्वाजं क्रपिः^८ प्रजापतिगृहीतया त्वया मनो गृह्णामि प्रजाभ्यः^९ ॥५५॥

अयं पश्चाद्विश्वर्षचां^१स्तस्य चक्षुर्वैश्वव्यचसं^२ वर्षाश्चाक्षुष्यो^३ जगती वर्षा^४
जगत्या क्रकसं^५ मृकसंमाच्छुक्रः^६ शुक्रात्संसदृशः^७ संसदृशाद्वैरूपं^८ जमदग्निर्ऋषिः^९
प्रजापतिगृहीतया त्वया चक्षुर्गृह्णामि प्रजाभ्यः^{१०} ॥५६॥

इदमुत्तरात् स्व^१स्तस्य श्रोत्रंथं सौवथं^२ शरच्छ्रीत्र्यै^३ नुष्टुप् शोत्रं^४ नुष्टुमं ऐडे^५
मैडान्मन्थी^६ मन्थिनं एकविंशं^७ एकविंशंशद्वैरुजं^८ विश्वामित्रं क्रपिः^९
प्रजापतिगृहीतया त्वया श्रोत्रं गृह्णामि प्रजाभ्यः^{१०} ॥५७॥

इयमुपरि मति^१स्तस्यै वाङ्मात्स्यं^२ हेमन्तो वाच्यः^३ पृद्धिर्हेमन्ती^४
पृद्धकस्यै निधनवै^५ त्रिधनवत आग्रयणं^६ आग्रयणात् त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ^७
त्रिणवत्रयस्त्रिंशंशाभ्यांथं^८ शाकवरैवते^९ विश्वर्कर्म क्रपिः^{१०}
प्रजापतिगृहीतया त्वया वाचं गृह्णामि प्रजाभ्यो लोकं ता इन्द्रं ॥५८॥

[अ० १३, कं० ५८, मं० सं० १३२]

इति त्रयोदशोऽध्यायः ।

अथ चतुर्दशोऽध्यायः ।

ध्रुवक्षिनिध्रुवयोनिध्रुवाऽसि ध्रुवं योनिमा सीद साधुया ।

उत्सवस्य केतुं प्रथमं जुषाणाऽश्विनाऽध्वर्युं सादयतामिह त्वा^१ ॥ १ ॥

कुलाशिनीं घृतवतीं पुरुन्धिः स्योने सीदु सदाने पृथिव्याः ।

अभि त्वां रुद्रा वसवो गृणन्त्विमा बह्वं पीपिहि सीमगायाश्विनाऽध्वर्युं सादयतामिह त्वा^१ ॥ २ ॥

स्वेदक्षैर्दक्षैपितेह सीद देवानांथं सुम्ने बृहते रणाव ।

पितेवैधिं सूनव आ सुशेवां स्वावेशा तन्वा सं विशस्वाश्विनाऽध्वर्युं सादयतामिह त्वा^१ ॥ ३ ॥

पृथिव्याः पुरीषमरूपसो नाम तां त्वा विश्वे अभि गृणन्तु देवाः ।

स्तेमंपृष्टा घृतवतीह सीद प्रजावदृस्मे द्रविणा ऽऽ यजस्वाश्विनाऽध्वर्युं सादयतामिह त्वा^१ ॥ ४ ॥

अदित्यास्वा पूष्ठे सादयाम्यन्तरिक्षस्य धृत्रीं विष्टम्भनीं विशामधिपनीं भुवनानाम् ।

ऊर्मिद्वेषो अपामसि विश्वकर्मा त ऊर्षिरश्विनाऽध्वर्युं सादयतामिह त्वां ॥ ५ ॥

शुकश्च शुचिंश्च ग्रैणामावतू अग्नेरन्तःश्लेषोऽसि कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप

ओषधयः कल्पन्तामग्रयः पृथङ्मम ज्यैष्ठ्याय सर्वताः ।

ये अग्रयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।

ग्रैणामावतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् भुवे सीदतम् ॥६॥

सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजूर्वैवैः सजूर्वैर्वैयोनाधैरग्रये त्वा वैश्वानरायाश्विनाऽध्वर्युं सादयतामिह

त्वां सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजूर्वसुभिः सजूर्वैर्वैयोनाधैरग्रये त्वा वैश्वानरायाश्विनाऽध्वर्युं

सादयतामिह त्वां सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजू रूद्रैः सजूर्वैर्वैयोनाधैरग्रये त्वा वैश्वा-

नरायाश्विनाऽध्वर्युं सादयतामिह त्वां सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजूरादित्यैः सजूर्वैर्वैयोना-

धैरग्रये त्वा वैश्वानरायाश्विनाऽध्वर्युं सादयतामिह त्वां सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजूर्वैर्वैयोना-

धैरग्रये त्वा वैश्वानरायाश्विनाऽध्वर्युं सादयतामिह त्वां ॥ ७ ॥

प्राणं मे पाहापानं मे पाहि व्यानं मे पाहि चक्षुषं उर्व्या वि भाहि श्रोत्रं मे श्लोकयं ।

अपः पिन्वीपधीर्जिन्व द्विपाद्वं चतुष्पात् पाहि द्विचो वृष्टिमेर्यं ॥ ८ ॥

सूर्धा वयः प्रजापतिश्छन्दः क्षत्रं वयो मयन्दं छन्दो विष्टम्भो वयोऽधिपतिश्छन्दो

विश्वकर्मा वयः परमेष्ठी छन्दो वस्तो वयो विषलं छन्दो वृष्णिवर्यो विशालं छन्दः

पुरुषो वयस्तन्द्रं छन्दो व्याघ्रो वयोऽनाधृष्टं छन्दः सिंहे वयश्छदिश्छन्दः

पृषवाङ्गवयो बृहती छन्द उक्षा वयः ककुप् छन्दः ऋणमो वयः सतोबृहती छन्दः ॥ ९ ॥

अनुड्वानवयः पङ्क्तिश्छन्दो धेनुर्वयो जर्गती छन्दः स्वयविर्वर्यछिद्रुप् छन्दो

द्विगुवाङ्गवयो विराट् छन्दः पञ्चविर्वयो गापुत्री छन्दः खिवत्तो वय उणिक् छन्दः

स्तुर्यवाङ्गवयोऽनुसुप् छन्दो लोकं तां इन्द्रमं ॥ १० ॥

इन्द्राग्नी अव्ययमानामिष्टकां हृथंहतं युवम् । पूष्ठेन द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं च वि बाधसे ॥ ११ ॥

विश्वकर्मा त्वा सादयत्वन्तरिक्षस्य पूष्ठे व्यचस्वतीं प्रथस्वतीमुन्तरिक्षं यच्छान्तरिक्षं हृथंहान्तरिक्षं

मा हिंथितीः ।

विश्वस्मे प्राणायानानां व्यानापोवृानाय प्रतिवार्यं चरित्राय ।

वायुद्वयाऽमि पौतु मृह्या स्वस्त्या छर्दिषा शन्तमेन् तया देवतयाऽङ्गिरस्वद् भुवा सीदं ॥ १२ ॥

राज्यसि प्राची दिग्द्विराडसि दक्षिणा दिक् सम्राडसि पृतीची दिक्

स्वराङ्गस्वुदीची दिग्गाधिपत्न्यासि बृहती दिक् ॥ १३ ॥

विश्वकर्मा त्वा सादयत्वन्तरिक्षस्य पृष्ठे ज्योतिष्मतीम् ।
विश्वंस्मै प्राणायानाय ज्ञानाय विश्वं ज्योतिर्यच्छ ।
वायुष्टेऽधिपतिस्तथा देवतयाऽङ्गिरस्वद् भ्रुवा सीदै ॥ १४ ॥

नमश्च नभस्यश्च वार्षिकीवतू अग्नेरन्तःश्लेषोऽसि कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप
ओषधयः कल्पन्तामग्रयः पृथङ्मम ज्यैष्ठ्याय सर्वताः ।
ये अग्रयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।
वार्षिकीवतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु तथा देवतयाऽङ्गिरस्वद् भ्रुवे सीदतम् ॥ १५ ॥
इपश्चोर्जश्च शारदावतू अग्नेरन्तःश्लेषोऽसि कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप
ओषधयः कल्पन्तामग्रयः पृथङ्मम ज्यैष्ठ्याय सर्वताः ।
ये अग्रयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।
शारदावतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु तथा देवतयाऽङ्गिरस्वद् भ्रुवे सीदतम् ॥ १६ ॥

आयुर्मे पाहि^१ प्राणं मे पाह्य^२—पानं मे पाहि^३ ज्ञानं मे पाहि^४ चक्षुर्मे पाहि^५
श्रोत्रं मे पाहि^६ वाचं मे पिन्व^७ मनो मे जिन्वा^८—त्मानं मे पाहि^९ ज्योतिर्मे यच्छं ॥ १७ ॥

मा छन्दः^१ प्रमा छन्दः^२ प्रतिमा छन्दो^३ अस्तीवयश्छन्दः^४ पङ्क्तिश्छन्द^५
उष्णिक् छन्दो^६ बृहती छन्दो^७ ऽनुष्टुप् छन्दो^८ विराट् छन्दो^९ गायत्री छन्द^{१०}—
ख्रिष्टुप् छन्दो^{११} जगती छन्दः^{१२} ॥ १८ ॥

पृथिवी छन्दो^१ अन्तरिक्षं छन्दो^२ द्यौश्छन्दः^३ समाश्छन्दो^४ नक्षत्राणि छन्दो^५
वाक् छन्दो^६ मनुश्छन्दः^७ कृपिश्छन्दो^८ हिरण्यं छन्दो^९ गौश्छन्दो^{१०}
ऽजाश्छन्दो^{११} ऽश्वश्छन्दः^{१२} ॥ १९ ॥

अग्निर्देवता^१ वातो देवता^२ सूर्यो देवता^३ चन्द्रमा देवता^४ वसवो देवता^५
रुद्रा देवता^६ ऽऽदित्या देवता^७ मरुतो देवता^८ विश्वे देवा देवता^९ बृहस्पतिर्देवते^{१०}—
न्द्रो देवता^{११} वरुणो देवता^{१२} ॥ २० ॥

मूर्धाऽसि रादै^१ भ्रुवाऽसि धरुणा^२ घूर्ण्यसि धरणी^३ ।
आयुपि त्वा^४ वचंसि त्वा^५ कृष्ये त्वा^६ क्षेमाय त्वा^७ ॥ २१ ॥

यन्त्री राड्^१ यन्त्र्यासि यमनी^२ भ्रुवाऽसि धरित्री^३ ।
इपे त्वा^४—जं त्वा^५ रुष्ये त्वा^६ पोषाय त्वा^७ लोके^८ तां इन्द्रं ॥ २२ ॥

आशुस्त्रिवृत्तान्तः पञ्चदशो^१ व्योमा सप्तदशो^२ ध्रुवो एकविंशतिः^३ प्रतृतिरष्टादशो^४
 स्तपो नवदशो^५ ऽभिवृत्तः सविंशतिः^६ यचो द्वाविंशतिः^७ सम्भरणस्त्रयोविंशतिः^८
 योनिश्चतुर्विंशतिः^९ गर्भाः पञ्चविंशतिः^{१०} ओजस्त्रिंशतिः^{११} क्रतुरेकविंशतिः^{१२}
 प्रतिष्ठा त्र्यंशतिः^{१३} ब्रध्नस्य विष्टपं चतुस्त्रिंशतिः^{१४} नाकः पद्मत्रिंशतिः^{१५}
 विवर्त्तोऽष्टाचत्वारिंशतिः^{१६} ध्रुवं चतुष्टोमः ॥ २३ ॥

अग्नेर्भागोऽसि व्रीक्षाया आधिपत्यं बहून् स्पृतं त्रिवृत्स्तोमं
 इन्द्रस्य भागोऽसि विष्णोराधिपत्यं क्षत्रं स्पृतं पञ्चदश स्तोमो^१
 नुचक्षसां भागोऽसि धातुराधिपत्यं जनित्रं स्पृतं सप्तदश स्तोमो^२
 मित्रस्य भागोऽसि वरुणस्याधिपत्यं द्विवो वृष्टिर्वातं स्पृत एकविंशतिः स्तोमः^३ ॥ २४ ॥
 वसूनां भागोऽसि रुद्राणामाधिपत्यं चतुष्पातं स्पृतं चतुर्विंशतिः स्तोमो^४
 आवित्यानां भागोऽसि मरुतामाधिपत्यं गर्भो स्पृताः पञ्चविंशतिः स्तोमो^५
 ऽदित्ये भागोऽसि पूष्ण आधिपत्यमोजं स्पृतं त्रिणव स्तोमो^६
 देवस्य सवितुर्भागोऽसि बृहस्पतेराधिपत्यं समीचीर्विशं स्पृताश्चतुष्टोम स्तोमो^७ ॥ २५ ॥
 यवानां भागोऽस्ययवानामाधिपत्यं प्रजा स्पृताश्चतुश्चत्वारिंशतिः स्तोमो^८
 ऋभूणां भागोऽसि विश्वेषां देवानामाधिपत्यं भूतं स्पृतं त्र्यंशतिः स्तोमः^९ ॥ २६ ॥

सहस्र सहस्यश्च हैमन्तिकावृतू अग्नेरन्तःश्लेषोऽसि कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप
 ओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ्मम ज्यैष्ठ्याय सर्वताः ।

ये अग्नयः समन्तोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।

हैमन्तिकावृतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु तथा देवतयाऽद्भिः सुवद भुवे सिद्धिम् । २७

एकयाऽस्तुवत प्रजा अधीयन्त प्रजापतिरधिपतिरासीत्
 तिसृभिरस्तुवत ब्रह्मासृज्यत ब्रह्मणस्पतिरधिपतिरासीत्
 पञ्चभिरस्तुवत भूतान्यसृज्यन्त भूतानां पतिरधिपतिरासीत्
 सप्तभिरस्तुवत सप्त ऋषयोऽसृज्यन्त धाताऽधिपतिरासीत् ॥ २८ ॥

नवभिरस्तुवत पितरोऽसृज्यन्तादितिरधिपत्यासीत्

देकावृशाभिरस्तुवत कुतवोऽसृज्यन्तर्त्वा अधिपतय आसन्

स्त्रयोवृशाभिरस्तुवत मासां असृज्यन्त संवत्सरोऽधिपतिरासीत्

पञ्चदशभिरस्तुवत क्षत्रमसृज्यतेन्द्रोऽधिपतिरासीत्

सप्तदशभिरस्तुवत ग्राम्याः पशवोऽसृज्यन्त बृहस्पतिरधिपतिरासीत् ॥ २९ ॥

नवदशभिस्तुवत शूद्रायांस्सृज्येतामहोरात्रे अधिपत्नी आस्ता—
 मेकविंशत्यास्तुवतैकशफाः पशवोऽसृज्यन्त वरुणोऽधिपतिरासीत्
 त्रयोविंशत्यास्तुवत क्षुद्राः पशवोऽसृज्यन्त पूषाऽधिपतिरासीत्
 पञ्चविंशत्यास्तुवतारुण्याः पशवोऽसृज्यन्त वायुरधिपतिरासीत्
 सप्तविंशत्यास्तुवत यावापृथिवी र्व्येतां वसवो रुद्रा आदित्या अनुष्णयँस्त एवाधिपतय आसन् ३०।
 नवविंशत्यास्तुवत वनस्पतयोऽसृज्यन्त सोमोऽधिपतिरासीत्—
 देकत्रिंशतास्तुवत प्रजा असृज्यन्त यवाश्चायवाश्चाधिपतय आसन्—
 चत्वारिंशत्यास्तुवत भूतान्यंशाम्यन् प्रजापतिः परमेष्ठचाधिपतिरासीत्—
 लोकं तौ इन्द्रैर्म ॥ ३१ ॥

• [अ० १४, कं० ३१, सं० १५५]

इति चतुर्दशोऽध्यायः ।

अथ पञ्चदशोऽध्यायः ।

अग्नें जातान् प्र णुदा नः सृपत्तान् प्रत्यजातान् तुव जातवेदः ।
 अधि नो ब्रूहि सुमन्ना अहेतुस्तव स्याम शर्मं खिवरुथ उन्दी ॥ १ ॥
 महसा जातान् प्र णुदा नः सृपत्तान् प्रत्यजाताः आतवेदो नृदस्व ।
 अधि नो ब्रूहि सुमनस्यमानो वृषथे स्याम प्र णुदा नः सृपत्तान् ॥ २ ॥
 पांडुरी स्तोम्र ओजो द्विविणं चतुश्चत्वारिंश स्तोमो वरुणो द्विविणमं ।
 अग्नेः पुरीषसृपत्तो नाम तां त्या विश्वे अभि गृणन्तु वेवाः ।
 स्तोमंपृष्टा घृतवतीह सिदि प्रजावृषमे द्विविणा यजस्वे ॥ ३ ॥
 एशश्छन्दोः वरिष्ठश्छन्दः शम्भूश्छन्दः परिभूश्छन्दः आच्छच्छन्दो मनश्छन्दो
 द्यचश्छन्दः सित्पुश्छन्दः समुद्रश्छन्दः सतिरं छन्दः ककुप्छन्दः—
 गिरिकुप्छन्दः काव्यं छन्दो अश्रुपं छन्दोः शतपद्मिश्छन्दः पद्मिश्छन्दो
 विश्वरपद्मिश्छन्दः क्षुरो भजश्छन्दः ॥ ४ ॥

आच्छच्छन्दः^१ प्रच्छच्छन्दः^२ संयच्छन्दो^३ वियच्छन्दो^४ बृहच्छन्दो^५ रथन्तरच्छन्दो^६
 निकापश्छन्दो^७ विषधश्छन्दो^८ गिरश्छन्दो^९ भ्रजश्छन्दः^{१०} सथंस्तुच्छन्दो^{११} ऽनुष्टुप्छन्दो^{१२}
 एवश्छन्दो^{१३} धरिवश्छन्दो^{१४} वयश्छन्दो^{१५} वयस्कृच्छन्दो^{१६} विष्पर्धाश्छन्दो^{१७}
 विशालं छन्द^{१८} श्लदिश्छन्दो^{१९} दूरोहणं छन्द^{२०} स्तुन्दं छन्दो^{२१} अङ्गाङ्गं छन्दः^{२२} ॥ ५ ॥

इदिमना सत्याय सत्यं जिन्वं प्रेतिना धर्मणा धर्मं जिन्वो न्वित्या द्विवा दिवं जिन्वं
 सन्धिनाऽन्तरिक्षेणान्तरिक्षं जिन्वं प्रतिधिना पृथिव्या पृथिवीं जिन्वं
 विष्टमेनु वृष्टया वृष्टिं जिन्वं प्रवयाऽह्नाऽहंजिन्वा तुया रात्र्या रात्रीं जिन्वा-
 शिजा वसुभ्यो वसून्जिन्वं पकेतेनाऽचित्येभ्य आदित्याऽग्निं ॥ ६ ॥

तन्तुना रायस्पोषेण रायस्पोषं जिन्वं सथंस्पोषं श्रुताय श्रुतं जिन्वं—डेनौपधीभिरोपधीजिन्वो—
 जमेन तनुभिस्तनुजिन्वं वयोधसाधीतिनाधीतं जिन्वा—मिजिता तेजसा तेजो जिन्वं ॥ ७ ॥

प्रतिपदसि प्रतिपदे त्वा ऽनुपदस्यनुपदे त्वां सम्पदासि सम्पदे त्वां तेजोऽसि तेजसे त्वां ॥ ८ ॥

त्रिवृदसि त्रिवृते त्वा प्रवृदसि प्रवृते त्वां विवृदसि विवृते त्वां सवृदसि सवृते त्वां
 ऽऽक्रमोऽस्याक्रमार्यं त्वां संक्रमोऽसि संक्रमार्यं त्वां—त्कमोऽस्युत्कमाय त्वां—
 त्कान्तिरस्युत्कान्त्यै त्वां ऽधिपतिनोर्जात्रं जिन्वं ॥ ९ ॥

रात्रपसि प्राची दिग्भवसवस्ते देवा अधिपतयोऽग्निहेतीनां प्रतिधर्ता त्रिवृत् त्वा स्तोमः पृथिव्याथ
 श्रयत्वाज्यमुक्थमव्यथायै स्तभ्नातु रथन्तरथं साम प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षं क्रपयस्त्वा प्रथमजा द्वेषु
 द्विवो मात्रया वरिष्णा प्रथन्तु विधर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविद्वाना नाकम्य पृष्ठे स्वर्गे
 लोके यजमानं च सादयन्तु ॥ १० ॥

विराडसि दक्षिणा दिग्द्वान्तं देवा अधिपतय इन्द्रो हेतीनां पतिधर्ता पञ्चभुशस्त्वा स्तोमः पृथिव्याथ
 श्रयतु प्र उगमुक्थमव्यथायै स्तभ्नातु बृहत्साम प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षं क्रपयस्त्वा प्रथमजा द्वेषु
 द्विवो मात्रया वरिष्णा प्रथन्तु विधर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविद्वाना नाकम्य पृष्ठे स्वर्गे
 लोके यजमानं च सादयन्तु ॥ ११ ॥

सम्राडसि प्रतीची दिगादित्यास्ते देवा अधिपतयो वरुणो हेतीनां पतिधर्ता सप्तभुशस्त्वा स्तोमः
 पृथिव्याथ श्रयतु मरुत्वतीर्यमुक्थमव्यथायै स्तभ्नातु वैरुथं साम प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षं क्रपयस्त्वा
 प्रथमजा द्वेषु द्विवो मात्रया वरिष्णा प्रथन्तु विधर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविद्वाना नाकम्य
 पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु ॥ १२ ॥

स्वराजस्युर्वीची दिङ्मरुतस्ते देवा अधिपतयः सोमो हेतूनां प्रतिधूर्तैकविंशस्त्वा स्तोमः पृथिव्याथ
श्रयतु निष्कंवल्लयमुक्थमव्यथायै स्तभ्नातु वैराजथ साम प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्ष ऋषयस्त्वा प्रथमजा
देवेषु द्विवो मात्रया वरिष्णा प्रथन्तु विधर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविद्वाना नाकस्य पृष्ठे
स्युर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु ॥ १३ ॥

अधिपत्यसि बृहती दिग्विश्वे ते देवा अधिपतयो बृहस्पतिर्हेतूनां प्रतिधर्ता त्रिणवत्रयस्त्रिंशो त्वा
स्तोमो पृथिव्याथ श्रयतां वैश्वदेवाग्निमारुते लुक्थे अव्यथायै स्तभ्नीताथ शाक्वरैरिवते सामनी
प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्ष ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु द्विवो मात्रया वरिष्णा प्रथन्तु विधर्ता चायमधि-
पतिश्च ते त्वा सर्वे संविद्वाना नाकस्य पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु ॥ १४ ॥

अथ पुरो हरिकेशः सूर्यरश्मिस्तस्य रथगत्सश्च रथोजाश्च सेनानीग्रामण्यौ ।

पुत्रिकस्थला च क्रतुस्थला चाप्सरसौ दृङ्क्षणवः पशवो हेतिः पौरुषेयो वधः प्रहेतिस्तेभ्यो

नमो अस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेवां जग्मे दध्मः ॥ १५ ॥

अयं दक्षिणा विश्वकर्मा तस्य रथम्वनश्च रथोचित्रश्च सेनानीग्रामण्यौ ।

मेतका च सहजन्वा चाप्सरसौ वातुधाना हेती रक्षाथिसि प्रहेतिस्तेभ्यो नमो अस्तु

ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेवां जग्मे दध्मः ॥ १६ ॥

अयं पश्चान्निश्वर्यचास्तस्य रथप्रोतश्चासंगरथश्च सेनानीग्रामण्यौ ।

प्रम्योचन्ती चानुम्योचन्ती चाप्सरसौ व्याघ्रा हेतिः सर्पाः प्रहेतिस्तेभ्यो नमो अस्तु

ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेवां जग्मे दध्मः ॥ १७ ॥

अयमृत्तरासंयद्सुस्तस्य ताह्यश्चारितनेमिश्च सेनानीग्रामण्यौ ।

विश्वाचीं च घृताचीं चाप्सरसावापो हेतिर्वातः प्रहेतिस्तेभ्यो नमो अस्तु

ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेवां जग्मे दध्मः ॥ १८ ॥

अयमृष्यर्वाग्म्वसुस्तस्य सेनजिज्ञ सुपेणश्च सेनानीग्रामण्यौ ।

उर्वशीं च पूर्वचित्तिश्चाप्सरसाववस्फूर्जनं हेतिर्विद्युत्प्रहेतिस्तेभ्यो नमो अस्तु

ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेवां जग्मे दध्मः ॥ १९ ॥

अग्निमर्धा द्विवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयम । अवाथ रैताथिसि जिन्वति ॥ २० ॥

अवमग्निः सहस्रिणो वाजस्य श्रुतिनृपतिः । मूर्धा कवी रघीणाम्ये ॥ २१ ॥

त्वामग्ने पुष्करादध्यथवां निरमन्थत । मूर्ध्नी विश्वस्य वाचतः ॥ २२ ॥

भूयो यज्ञस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्धिः सचसि शिवाभिः ।

द्विवि मूर्धानं दपिणे म्युषां जिह्वामग्ने चकृपे हृद्यनाहमे ॥ २३ ॥

अवोध्यग्निः समिधा जनानां प्रति धेनुमिवायतीमुपासंम ।
 यत्ना इव प्र वयागुज्जिहानाः प्र भानवः सिंसते नाकमच्छ' ॥ २४ ॥
 अवोचाम ऋवये मेध्याय वचो वृन्दारुं वृषभाय वृष्णो ।
 गविष्ठिरो नमसा स्तोममग्नौ द्विवीव रुक्ममुरुव्यञ्जमश्रेतं ॥ २५ ॥
 अयमिह प्रथमो घायि धातृभिर्होता यजिष्ठो अध्वरेष्वीड्यः ।
 यमप्रवानो भृगवो विरुरुचुर्वनेषु चित्रं विभ्रं विशे-विशे' ॥ २६ ॥
 जनस्य गोषा अजनिष्ट जागृविशग्निः सुदक्षः सुविताय नव्यसे ।
 घृतप्रतीको बृहता दिविस्पृशा द्युमाद्वि भाति भस्तेभ्युः शुचिः' ॥ २७ ॥
 त्वामग्ने अङ्गिरसो गुहां हितमन्वविन्दञ्छिषिषाणं वने-वने ।
 स जायसे मध्यमानः सहो महत्त्वामाहुः सहसस्पुत्रमङ्गिरः' ॥ २८ ॥
 सखायः सं वः सम्यञ्चमिपथं स्तोमं चाग्रये । वर्षिटाप क्षितीनामूर्जो नप्रे सहस्वते' ॥ २९ ॥
 सथंसमिद्युवसे वृषज्ञे विश्वान्ययं आ । इडस्पदे समिध्वसे स नो वसुन्या भरे' ॥ ३० ॥
 त्वां चित्रश्रवस्तम हवन्ते विश्व जन्तवः । शोचिष्केशं पुरुप्रियाग्नें हव्याय बोद्वे' ॥ ३१ ॥
 एना वो अग्निं नमसोर्जा नपात्ता हुवे । प्रियं चेतिष्ठमरतिथं स्वध्वरं विश्वस्य दूतममृतं ॥ ३२ ॥
 विश्वस्य दूतममृतं विश्वस्य दूतममृतम् । स योजते अरुपा विश्वमोजसा स दुद्रवत्स्वाहुतः ॥ ३३ ॥
 स दुद्रवत्स्वाहुतः स दुद्रवत्स्वाहुतः । सूत्रहां यज्ञः सुशमी वसूनां देवथं राधो जनानाम् ॥ ३४ ॥
 अग्ने वाजस्य गोमंत ईशानः सहसो यहो । अस्मे र्धेहि जातवेदो महि भूयः' ॥ ३५ ॥
 स ईषानो वसुष्कविश्रिरीडेन्यो गिरा । रेवदुस्मभ्यं पर्वणीक वीदिहि' ॥ ३६ ॥
 क्षयो राज्ञान् त्वनाऽप्ये वस्तोरुतोपसः । स तिग्मजग्म रक्षसो दह प्रति' ॥ ३७ ॥
 भद्रो नो अग्निराहुतो भद्रा रातिः सुभग भद्रो अध्वरः । भद्रा उत प्रशस्तयः' ॥ ३८ ॥
 भद्रा उत प्रशस्तयो भद्रं मनः कृणुष्व बृहन्नूये' । येना समस्तु सासहः' ॥ ३९ ॥
 येना समस्तु सासहोऽव स्थिरा तनुहि मूरि शर्धनाम् । वनेमा ते अमिष्टिमिः' ॥ ४० ॥
 अग्निं तं मन्ये यो वसुरस्तं यं यन्ति धेनुवः ।
 अस्तमवन्त आशयोऽस्तं नित्यासो वाजिन इपथं स्तोतृभ्य आ भरे' ॥ ४१ ॥
 सो अग्रियो वसुगुणे स यमायन्ति धेनुवः ।
 समवन्तो रघुद्वयः सथं सृजातासः सूरय इपथं स्तोतृभ्य आ भरे' ॥ ४२ ॥

उभे सुश्वन्द्र सर्पिषो दर्वीं श्रीणीष आसनि ।

उतो न उतुपूर्वा उरुयेषु शवसस्पत इपथं स्तोतुस्य आ भरं ॥ ४३ ॥

अग्ने तमद्याश्वं न स्तोमैः क्रतुं न भद्रथं हृदिस्पृशम् । ऋध्यामां तु ओहिं ॥ ४४ ॥

अथा ह्यग्ने क्रतोर्भद्रस्य दक्षस्य साधोः । उधीर्कृतस्य बृहतो घृभूथं ॥ ४५ ॥

एभिनीं अर्कैर्भवां नो अर्वाङ्ग स्वर्णं ज्योतिः । अग्ने विश्वेभिः सुमना अनिकैः ॥ ४६ ॥

अग्निथं होतारं मन्ये दास्वन्तं वसुथं सूनुथं सहसो जातवेदसं विषं न जातवेदसम् ।

य ऊर्ध्वया स्वध्वरो देवो देवाच्या कृपा ।

घृतस्य विभ्राष्टिमनु वसि शोचिषाऽऽजुह्वानस्य सर्पिषः ॥ ४७ ॥

अग्ने त्वं नो अन्तम उत ज्ञाता शिवो भवा वरुथ्यैः ।

वसुरग्निरवसुश्रवा अच्छां नक्षि द्युमत्तमथं रुषिं दाः ।

तं त्वां शोचिष्ठ दीदिवः सुम्नार्यं नूनमीमहे सखिभ्यैः ॥ ४८ ॥

येन ऋषयस्तपसा सन्नमायन्निन्धाना अग्निथं स्वराभरन्तः ।

तरिमन्नहं नि दधे नाकं अग्निं यम्राहुर्मनव स्तीर्णबर्हिषम् ॥ ४९ ॥

तं पत्नीभिरेतु गच्छेम देवाः पुत्रैर्भ्रातृभिरुत वा हिरण्यैः ।

नाकं गृभ्णानाः सुकृतस्य लोके तृतीयं पूठे अधि रोचने कियेः ॥ ५० ॥

आ वाचो मध्यमरुहन्तुरण्युपमग्निः सप्ततिश्रेष्ठितानः ।

पुष्टं पृथिव्या निहितो दक्षियुतदधस्पदं कृणुतां ये पृतन्वयः ॥ ५१ ॥

अयमग्निर्वीरतेमो वयोधाः सहस्रियो ज्योततामप्रयुच्छन् ।

विभ्राजमानः ससिरस्य मध्य उप प याहि द्विष्यान्नि धामं ॥ ५२ ॥

मम्पचयवध्वमुपं सम्पयाताग्रे पथो देवयानान् कृणुध्वम् ।

पुनः कृण्वाना पितरा युवानाऽन्वार्ताथिस्तीत त्वपि तन्तुमेतमं ॥ ५३ ॥

उदबुध्यस्याग्ने प्रतिं जागृहि त्वमिष्टापूर्तं सथं मुञ्जिथामयं चं ।

अस्मिन्समथ्ये अध्युत्तरस्मिन् विश्वं देवा यजमानश्च सीदते ॥ ५४ ॥

येन यदसि सहस्रं येनग्निं सर्ववेदुसम् । तेनेमं युजं नो नय स्वद्वेषु गन्तवे ॥ ५५ ॥

अयं ते योनिर्कृन्विषो यतो जातो अरोचया । तं जानन्नं आ रोहाथां नो धर्षया रुषिम् ॥ ५६ ॥

तपश्च तपस्युश्च शीशिरावतू अग्नेरन्तःश्लेषोऽसि कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप

ओषधयः कल्पन्तामग्रयः पृथङ्मम ज्यैष्ठ्याय सम्रताः ।

ये अग्रयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।

शीशिरावतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव कुवा अभिरांविंशन्तु तया देवतयाऽङ्गिरस्वदध्रुवे सिदितम् ॥५७॥

प्रमेष्ठी त्वा सादयतु त्रिवस्पृष्टे ज्योतिष्मतीम् ।

विश्वस्मै प्राणायानार्थं व्यानाय विश्वं ज्योतिर्यच्छ ।

सूर्यस्तेऽधिपतिस्तया देवतयाऽङ्गिरस्वद ध्रुवा सीदं ॥ ५८ ॥

लोकं पूण छिद्रं पूणार्थो सीद ध्रुवा त्वम् । इन्द्राग्नी त्वा बृहस्पतिरस्मिन्पोनावसीपदन् ॥ ५९ ॥

ता अस्य सूददोहसः सोमंथं श्रीणान्ति पृथ्रयः । जन्मन्देवानां विश्वास्त्रिणा रौचने द्विवः ॥ ६० ॥

इन्द्रं विश्वां अवीवृधन्त्समुद्रयचसं गिरः । रुथीतमंथं रुथीनां वाजांनाथं सत्पतिं पतिम् ॥ ६१ ॥

पोथदश्वो न यवसेऽविष्यन्पुदा महः संवरणाद्भवस्थात ।

आदस्य वातो अनुवाति शोचिरथं स्म ते व्रजनं कृष्णमसिं ॥ ६२ ॥

आपोद्वा सदर्ने सादयाम्यवतश्छायायांथं समुद्रस्य हृदये ।

रुग्मीवतीं भास्वतीमा या द्यां भास्यापृथिवीमोर्वन्तरिरक्षम् ॥ ६३ ॥

प्रमेष्ठी त्वा सादयतु त्रिवस्पृष्टे व्यन्स्वतीं प्रथस्वतीं दिवं यच्छ दिवं दृथंह दिवं मा हिंथसीः ।

विश्वस्मै प्राणायानार्थं व्यानायानार्थं प्रतिष्ठार्थं चरित्राय ।

सूर्यस्त्वाऽभि पातु मह्या स्वस्त्या छर्दिषा शन्तमेतु तया देवतयाऽङ्गिरस्वद ध्रुवे सिदितम् ॥ ६४ ॥

सहस्रस्य प्रमाऽसिं सहस्रस्य प्रतिमाऽसिं सहस्रस्योन्माऽसिं सहस्रोऽसिं सहस्राय त्वो ६५ ॥

[अ० १५, क० ६५, म० स० १३६]

इति पञ्चदशोऽध्यायः ।

अथ षोडशोऽध्यायः ।

नमस्ते रुद्र मन्यवं उतो त् दर्पवे नमः । बाहुभ्यामुत ते नमः ॥ १ ॥

या ते रुद्र शिवा तनुरघोराऽर्पापकाशिनी । तया नस्तान्वा शन्तमया गिरिशन्ताभि चाकशीहि ॥२॥

यामिषुं गिरिशन्तु हस्ते चिभण्यस्तवे । शिवां गिरिन्तु तां कुरु मा हिंथसीः पुरुषं जयत् ॥ ३ ॥

शिवेन वचंसा त्वा गिरिशान्छा वदामसि । यथा नः सर्वमिज्जगदयक्ष्मथं सुमना असते ॥ ४ ॥

अर्धवोचदधिवक्ता प्रथमो देव्यो भिपक् ।

अर्हिश्रि सर्वोऽनुमयन्सर्वाश्च यातुधान्योऽधुराचीः परा सुर्व ॥ ५ ॥

असौ यस्ताम्रो अरुण उत वभुः सुमङ्गलः ।

ये चैनथ रुद्रा अभितो विश्वु श्रिताः सहस्रशोऽवैधाथ, हेड ईगहे ॥ ६ ॥

असौ योऽवसर्पति नीलग्रीवो विलोहितः । ज्वेने गोपा अहभ्रन्नदंश्चन्द्रहास्यः स इष्टोमृडयति नः ॥ ७ ॥

नमोऽस्तु नीलग्रीवाय सहस्राक्षाय मीढुर्ये । अथो ये अंस्य सत्वानोऽहं तेभ्योऽकुरुं नमः ॥ ८ ॥

प्रमुञ्च धन्वंनस्त्वमुभयोरान्वोर्ज्याम् । याश्च ते हस्त इर्षद्यः परा ता भगवो वर्ष ॥ ९ ॥

विज्यं धनुः कपर्दिनो विशल्यो बाणवोर उत ।

अनेक्षन्नस्य या इर्षव आमुंरस्य निपङ्गाधिः ॥ १० ॥

या ते हेतिर्माहुष्टम हस्ते चभूर्व ते धनुः । तयाऽस्मान्विश्वतस्त्वमयक्ष्मया परि भुजं ॥ ११ ॥

परि ते धन्वने हेतिस्मान्वृणक्तु विश्वतः । अथो य इपुधिस्तवोर अस्मन्नि धेहि नमं ॥ १२ ॥

अथतय धनुश्चथ सहस्राक्ष शतेपुधे । निशीयं शल्यानां मुख्यां शिवो नः सुमना भव ॥ १३ ॥

नमस्त आर्षुधापाताताय धृष्णवे । उभाभ्यामुत ते नमो बाहुभ्यां तव धन्वने ॥ १४ ॥

मा नो महान्तमुत मा नो अर्भकं मा न लक्षन्तमुत मा न उक्षितम् ।

मा नो वधीः पितरं मोत मातरं मा नः प्रियास्तन्वो रुद्र रीरिपे ॥ १५ ॥

मा नस्तोके तनये मा न आर्षुणि मा नो गोपु मा नो अश्वेषु रीरिपा ।

मा नो वीरान् रुद्र भामिनो वधीर्हविर्मन्तुः सवृमित्वा हवामहे ॥ १६ ॥

नमो हिरण्यवाहवे सेतान्ये विश्वां च पतये नमो नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यः

पशूनां पतये नमो नमः शष्पिञ्जराय त्विषीमते पथीनां पतये नमो

नमो हरिकेशायोपवीतिने पुष्टानां पतये नमः ॥ १७ ॥

नमो चन्द्रशायं ह्याधिनेऽन्नानां पतये नमो नमो भुवस्व्यं हेत्यै जगतां पतये नमो

नमो रुद्रायाततायिने क्षेद्याणां पतये नमो नमः सृतावाहन्त्ये वनानां पतये नमः ॥ १८ ॥

नमो रोहिताय स्थपतये वृक्षाणां पतये नमो नमो भुवन्तये वारिवस्क्रुतायां—

पंथीनां पतये नमो नमो मन्त्रिणे वाणिजाय कक्षाणां पतये नमो

नम उच्चैर्घोषायाक्रन्दयते पत्नीनां पतये नमः ॥ १९ ॥

नमः कृत्स्नायुतया धावते^१ सत्त्वंनां पतये नमो^२ नमः सहमानाय निव्याधिना^३
आव्याधिनीनां पतये नमो^४ नमो निपुङ्गिणे ककुभाय^५ स्तेनानां पतये नमो^६
नमो निचेरवे परिचारायां^७ रणयानां पतये नमः^८ ॥ २० ॥

नमो वक्षते परिवर्धते^१ स्तायूनां पतये नमो^२ नमो निपुङ्गिण इपुधिमते^३
तस्कराणां पतये नमो^४ नमः सुक्रायिभ्यो जिघांशसद्भ्यो^५ मुष्णतां पतये नमो^६
नमोऽसिमद्भ्यो नक्तश्चरद्भ्यो^७ विकुन्तानां पतये नमः^८ ॥ २१ ॥

नम उष्णीषिणे गिरिचराय^१ कुलुञ्चानां पतये नमो^२ नम इपुमद्भ्यो^३ धन्वायिभ्यश्च वो नमो^४
नम आतन्वानेभ्यः^५ प्रतिदर्शनेभ्यश्च वो नमो^६ नम आयच्छद्भ्यो^७ ऽस्वद्भ्यश्च वो नमः^८ ॥ २२ ॥

नमो विसुजद्भ्यो^१ विध्वद्भ्यश्च वो नमो^२ नमः स्वपद्भ्यो^३ जाग्रद्भ्यश्च वो नमो^४
नमः शयनेभ्यो^५ आसीनेभ्यश्च वो नमो^६ नमस्तिष्ठद्भ्यो^७ धावद्भ्यश्च वो नमः^८ ॥ २३ ॥

नमः सुभाभ्यः^१ सुभापतिभ्यश्च वो नमो^२ नमोऽश्वेभ्यो^३ ऽश्वपतिभ्यश्च वो नमो^४
नम आव्याधिनीभ्यो^५ द्विविध्वन्तीभ्यश्च वो नमो^६ नम उगंगाभ्य^७ स्तृथिहतीभ्यश्च वो नमः^८ ॥ २४ ॥

नमो गुणोभ्यो^१ गुणपतिभ्यश्च वो नमो^२ नमो वार्तेभ्यो^३ वार्तपतिभ्यश्च वो नमो^४
नमो गृत्सेभ्यो^५ गृत्सपतिभ्यश्च वो नमो^६ नमो विरूपेभ्यो^७ विश्वरूपेभ्यश्च वो नमः^८ ॥ २५ ॥

नमः सेनाभ्यः^१ सेनानिभ्यश्च वो नमो^२ नमो रुधिभ्यो^३ अरुयेभ्यश्च वो नमो^४
नमः क्षतुभ्यः^५ संग्रहीतुभ्यश्च वो नमो^६ नमो महद्भ्यो^७ अर्भकेभ्यश्च वो नमः^८ ॥ २६ ॥

नमस्तक्षभ्यो^१ रथकारेभ्यश्च वो नमो^२ नमः कुटालेभ्यः^३ कुमारेभ्यश्च वो नमो^४
नमो निपादेभ्यः^५ पुञ्जितेभ्यश्च वो नमो^६ नमः श्वनिभ्यो^७ मृगयुभ्यश्च वो नमः^८ ॥ २७ ॥

नमः श्वभ्यः^१ श्वपतिभ्यश्च वो नमो^२ नमो मवार्य चै रुद्राय च^३ नमः श्वार्य चै
पञ्चपतये च^४ नमो नीलघ्रीवाय च^५ शितिकण्ठाय च^६ ॥ २८ ॥

नमः कपर्दिने च^१ व्युत्तकेशाय च^२ नमः सहस्राक्षाय च^३ ज्ञतर्धन्वने च^४
नमो गिरिश्वार्य चै शिपिविष्टाय च^५ नमो मीहुष्टमाय चै^६ पुंसते च^७ ॥ २९ ॥

नमो ह्रस्वार्य चै वामनार्य चै नमो बृहते चै वर्षायसे चै नमो वृद्धार्य चै
सुवृधे चै नमोऽग्न्याय चै प्रथमार्य चै ॥ ३० ॥

नम आशवे चो^१ त्रियार्य चै नमः शीघ्रेयाय चै शीभ्याय चै नम उर्म्याय चो^२
वस्वन्पाय चै नमो नाद्वियाय चै द्वीर्प्याय चै ॥ ३१ ॥

नमो ज्येष्ठाय च कनिष्ठाय च नमः पूर्वजाय चोपरजाय च नमो मध्यमाय चोपग्रहमाय च नमो जघन्याय च बुध्न्याय च ॥ ३२ ॥

नमः शोभ्याय च प्रतिसूर्याय च नमो याम्याय च क्षेम्याय च नमः श्लोक्याय चोवसान्याय च नम उर्वर्याय च रत्याय च ॥ ३३ ॥

नमो वन्याय च कक्ष्याय च नमः श्रवाय च प्रतिश्रवाय च नम आशुषेणाय चोशुरथाय च नमः शूराय चोवभेदिने च ॥ ३४ ॥

नमो त्रिलिने च कषचिने च नमो वर्मिणे च वरुथिने च नमः श्रुताय च श्रुतसेनाय च नमो दुन्दुभ्याय चोहनन्याय च ॥ ३५ ॥

नमो धृष्णवे च प्रमृशाय च नमो निपङ्क्तिणे चोपुष्मिने च नमस्तीक्ष्णवे चोपुचिने च नमः स्वायुधाय च सुपन्चने च ॥ ३६ ॥

नमः सुत्याय च पथ्याय च नमः काट्याय च नीप्याय च नमः कुल्याय च सरस्याय च नमो नाट्टेयाय च वैज्ञान्ताय च ॥ ३७ ॥

नमः कूप्याय चोवृत्त्याय च नमो वीध्याय चोतृप्याय च नमो मेघ्याय च विद्युत्याय च नमो वर्ष्याय चोवृष्याय च ॥ ३८ ॥

नमो वात्याय च रेप्याय च नमो वास्तव्याय च वास्तुपाय च नमः सोमाय च रुद्राय च नमस्ताम्राय चोरुणाय च ॥ ३९ ॥

नमः शङ्खवे च पशुपतये च नम उग्राय च भीमाय च नमोऽग्नेवृषाय च दूरेवधाय च नमो हन्त्रे च हनीयसे च नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यो नमस्ताराय ॥ ४० ॥

नमः शम्भवाय च मयोभ्रवाय च नमः शङ्कराय च मयस्कुराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥ ४१ ॥

नमः पार्याय चोव्याप्याय च नमः प्रतरणाय चोत्तरणाय च नमस्तथ्याय च कूल्याय च नमः शप्प्याय च फेन्याय च ॥ ४२ ॥

नमः सिकृत्याय च प्रवाह्याय च नमः किंशिलाय चोक्षयणाय च नमः कपर्दिने च पुलस्तये च नम इरिण्याय च प्रपथ्याय च ॥ ४३ ॥

नमो वज्याय च गोत्र्याय च नमस्तल्प्याय च गेह्याय च नमो हवृष्याय च निवेप्याय च नमः काट्याय च गह्वरेठ्याय च ॥ ४४ ॥

नमः शुष्कपाय च हरित्याय च नमः पाथ्यस्रद्याय च रजस्र्याय च नमो लोप्याय चो-
लप्याय च नम ऊर्वाय च सूर्वाय च ॥ ४५ ॥

नमः पर्णाय च पर्णशुद्राय च नम उद्गुरमाणाय चोभिघ्नते च नम आसिदूते च
प्रखिदूते च नम इपुकुद्भयौ धनुष्कुद्भयश्च यो नमो नमो वः किरिकेभ्यो देवानाथ
हृदयेभ्यो नमो विचिन्वत्केभ्यो नमो विक्षिण्त्केभ्यो नम आनिहंतेभ्यः ॥ ४६ ॥

द्रापे अन्धसस्पते दक्षिं नीललोहित ।

आसां प्रजानामेषां पशूनां मा भेमां रोद्मो च नः किञ्चनाममर्त् ॥ ४७ ॥

इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयर्दीराय प्र भ्रामहे मृतीः ।

यथा शमसद् द्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरम् ॥ ४८ ॥

या ते रुद्र शिवा तनूः शिवा विश्वाहा भेषजी । शिवा रुतस्य भेषजी तथा नो मूढ जीवसे ॥ ४९ ॥

परि नो रुद्रस्य हेतिवृणक्तु परि स्वेष्य दुर्मतिरघापोः ।

अव स्थिरा भयवद्भयस्तनुष्व मीहवस्तोकाय तनयाय मूर्त् ॥ ५० ॥

मीहृष्टम शिवं तम शिवो नः सुमना भव ।

पुमे वृक्ष आयुधं निधाय कृत्ति वसान् आ चरं पिनाकुं विभ्रदा गहि ॥ ५१ ॥

विकिरिद्वि विलोहित नमस्ते अस्तु भगवः । यास्ते सहस्रथे हेतयोऽन्यमुस्मान्नि र्पन्तु तांः ॥ ५२ ॥

सहस्राणि सहस्रशो बाहोस्तव हेतयः । तासामीशानो भगवः पशुचीना मुखां कृधि ॥ ५३ ॥

असंख्याता सहस्राणि ये रुद्रा अधि भूम्याम् । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ५४ ॥

अस्मिन् महत्यर्णवे अन्तरिक्षे भवा अधि । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ५५ ॥

नीलग्रीवाः शितिकण्ठा दिवंथे रुद्रा उपभिताः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ५६ ॥

नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः श्रवा अयः क्षमाचराः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ५७ ॥

ये वृक्षेषु श्रपिश्चरा नीलग्रीवा विलोहिताः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ५८ ॥

ये भूतानामधिपतयो विशिखासः कपर्दिनः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ५९ ॥

ये पथां पथिरक्षय ऐलवृदा आयुर्धुधः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ६० ॥

ये तीर्थानि प्रचरन्ति सुकाहस्ता निपुङ्गिणः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ६१ ॥

येऽन्नेषु विविधन्ति पात्रेषु पिबन्ते जनान् । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ६२ ॥

य एतावन्तश्च भूयाथेसश्च दिशो रुद्रा वितस्थिरः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥ ६३ ॥

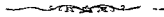
नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो चे द्विवि येषां वर्षमिषवः । तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश
प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः । तेभ्यो नमो अस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विप्सो
यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दधमः ॥ ६४ ॥

नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो द्वेऽन्तरिक्षे येषां वान् इषवः । तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश
प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः । तेभ्यो नमो अस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विप्सो
यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दधमः ॥ ६५ ॥

नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो ये पृथिव्यां येषामन्नमिषवः । तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश
प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः । तेभ्यो नमो अस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विप्सो
यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दधमः ॥ ६६ ॥

[अ० १६, कं० ६६, मं० सं० १८०]

इति षोडशोऽध्यायः ।

अथ सप्तदशोऽध्यायः ।

अश्मदूर्जं पर्वते शिश्रियाणामद्भ्य ओषधीभ्यो वनस्पतिभ्यो अधि सम्भृतं पर्यः ।

तां न इषमूर्जं धत्त मरुतः सधैरराणां अश्मस्ते क्षुन्मयि त् अर्ष्यं

द्विप्सस्तं ते शुगृच्छर्तुं ॥ १ ॥

इमा मे अग्न इष्टका धेनवः सन्त्वेका च दश च दश च जतं च जतं च सहस्रं च सहस्रं चायुतं

चायुतं च नियुतं च नियुतं च प्रयुतं चायुतं च न्ययुतं च समुद्रश्च मधुं चान्तश्च परार्धश्चेता

मे अग्न इष्टका धेनवः सन्त्वमुञ्जामुष्मिल्लोकं ॥ २ ॥

ऋतयं स्थ क्रतावृधं क्रतुठा स्थं क्रतावृधः ।

घृतश्चतो मधुश्चतो विराजो नाम कामदद्या अक्षीयमाणाः ॥ ३ ॥

समुद्रस्य त्वाऽर्ष्यक्रुयाद्ये परि व्ययामसि । पावको अस्मर्ष्यंश्च शिवो मर्व ॥ ४ ॥

द्विमर्ष्य त्वा जरायुणाऽग्रे परि व्ययामसि । पावको अस्मर्ष्यंश्च शिवो मर्व ॥ ५ ॥

उपु जमदुर्षं वेत्तसेऽर्वं तर नुदीष्व । अग्रे पित्तमपामसि मण्डूकि तागिरा गदि

सेमं नो यज्ञं पावकवर्षणंश्च शिवं कृषिं ॥ ६ ॥

अपासिदे न्यर्ष्यनथे समुद्रस्य निवेशनम् ।

अग्नान्तं अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मर्ष्यंश्च शिवो मर्व ॥ ७ ॥

अग्नें पावक शोचिषां मन्द्रयां देव जिह्वया । आ देवान् वक्षि यक्षि चं ॥ ८ ॥

स नः पावक वीद्विवोऽग्नें देवाँर इहा बंह । उषं यज्ञं हविश्चं नैः ॥ ९ ॥

पावकया यक्षितयन्त्या कृपा क्षामन् रुरुच उपसो न भानुना ।

तूर्वन न यामन्नेतेशस्य नू रण आ यो घृणे न तंतृपाणो अजरः' ॥ १० ॥

नमस्ते हरसे शोचिषे नमस्ते अस्त्वचिषे ।

अन्यास्ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यंथं शिवो भवं ॥ ११ ॥

नूपदे वे — उप्सुपदे वेहं बहिंपदे वेहं वनसदे वेदं स्वद्विदे वेदे ॥ १२ ॥

ये देवा देवानां यज्ञियां यज्ञियांनाथं संवत्सरीणमुपं भागमासते ।

अहुतादौ हविषो यज्ञे अस्मिन्स्वयं पिबन्तु मधुनो घृतस्य' ॥ १३ ॥

ये देवा देवेष्वधि देवत्वमायन् ये ब्रह्मणः पुर एतारो अस्य ।

येभ्यो न ज्ञते पवते धाम किञ्चन न ते द्विवो न पृथिव्या अधि स्नुषु' ॥ १४ ॥

प्राणदा अपानदा व्यानदा बर्चोदा वरिवोदाः ।

अन्यास्ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यंथं शिवो भवं ॥ १५ ॥

अग्निस्तिग्मेन शोचिषा यासद्विष्वं न्युत्रिणाम् । अग्निर्नो वनते रयिर्म ॥ १६ ॥

य इमा विश्वा भुवनानि जुह्वदधिर्होता, न्यसीदन् पिता नः ।

स आशिषा ब्रविणमिच्छमानः प्रथमच्छदवराँर आ विवेश ॥ १७ ॥

किंथंस्विदासीदघिष्ठानमारम्भणं कतमस्विक्रथाऽऽसीत् ।

यतो भूमिं जनयन् विश्वकर्मा वि द्यामौर्गोभिमहिना विश्वचक्षाः ॥ १८ ॥

विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखो विश्वतोबाहुरुत विश्वतस्पात ।

सं ब्राह्म्यां धर्मति सं पतत्रिद्यांवामूर्मी जनयन् देव एकः' ॥ १९ ॥

किंथंस्विद्वनं क ल स बृक्ष आस यतो द्यावांपृथिवी निष्टतक्षुः ।

मनीषिणो मनसा पृच्छतेदु तद्यद्ध्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन् ॥ २० ॥

या ते धामानि परमाणि याऽवमा या मध्यमा विश्वकर्मद्युतेमा ।

शिक्षा ससिंभ्यो हविषि स्वधावः स्वयं यजस्व तन्वं वृधानः ॥ २१ ॥

विश्वकर्मन् हविषां वावृधानः स्वयं यजस्व पृथिवीमुत द्याम् ।

मूर्धान्वन्ये अभितः सपतना इहास्माकं प्रघवा सुरिरिस्तु ॥ २२ ॥

वाचस्पतिं विश्वकर्मणामृतये मनोजुवं वाजे अद्या हुवेम ।
 स नो विश्वानि हर्वनानि जोषद्विश्वशम्भूरवसे साधुकर्मा ॥ २३ ॥
 विश्वकर्मन् हविषा वर्धनेन आतारमिन्द्रमकृणोरवध्यम् ।
 तस्मै विश्वाः समनमन्त पूर्वैरियमुग्रो विहव्यो यथाऽसत् ॥ २४ ॥
 चक्षुषः पिता मनसा हि धीरो घृतमेने अजनमन्ममाने ।
 युदेन्ता अर्देहहन्त पूर्व आदिद् द्यावापृथिवी अपथेताम् ॥ २५ ॥
 विश्वकर्मा विमना आदिहाया धाता विधाता परमोत सन्दृक् ।
 तेषामिदानी समिषा मंदन्ति यत्रा सप्त ऋषीन् पर एकमाहुः ॥ २६ ॥
 यो नः पिता जनिता यो विधाता धामानि वेद् भुवनानि विश्वा ।
 यो देवानां नामधा एक एव तथ सम्प्रश्नं भुवना यन्त्यन्या ॥ २७ ॥
 त आऽयजन्त द्रविणंथ समस्मा ऋपयः पूर्वे जरितारो न भूना ।
 असूर्ते सूते रजसि निपत्ते ये भूतानि समकृणवस्त्रिमानि ॥ २८ ॥
 परो द्विवा पर एना पृथिव्या परो देवेभिरसुरैर्दसि ।
 कथंस्विद् गर्भं प्रथमं दध आपो यत्र देवाः समपश्यन्त पूर्वे ॥ २९ ॥
 तमिद्रुमं प्रथमं दध आपो यत्र देवाः समगच्छन्त विश्वे ।
 अजस्य नामावधेकमपितं यस्मिन् विश्वानि भुवनानि तस्थुः ॥ ३० ॥
 न तं विदाथ य इमा जजानान्यद्युष्माकमन्तरं बभूव ।
 नीहारेण प्रार्थता जल्प्या चासुतृप उक्थुशासंश्चरन्ति ॥ ३१ ॥
 विश्वकर्मा ह्यजनिष्ठ देव आदिर्दन्धर्वो अंभवद् द्वितीयः ।
 तृतीयः पिता जनितीपधीनामपां गर्भं व्यदधात् पुरुत्रा ॥ ३२ ॥
 आशुः शिशानो वृषभो न मीमो घनाघनः क्षोभेणश्वर्षणीनाम् ।
 संकन्दनोऽनिमिष एकवीरः शतथ सेना अजयत् साकमिन्द्रः ॥ ३३ ॥
 संकन्दनानिमिषेण जिष्णुना युस्कारेण दुश्चयनेन धुष्णना ।
 तदिन्द्रेण जयत् तत्सहध्वं युधो न इपुहस्तेन वृष्णा ॥ ३४ ॥
 स इपुहस्तेः स निपुक्तिर्भिवेशी सथर्षटा स युध इन्द्रो गुणेन ।
 सथैमृष्टजिमोसुपा बाहुशुर्धुयर्धन्वा प्रतिहिताभिरस्ता ॥ ३५ ॥

बृहस्पते परि दीया रथेन रथोहाऽमित्रो२ अपृषाधमानः ।
 प्रमुञ्चन्त्सेनाः प्रमृणो युधा जयन्स्मार्कमेधयिता रथानाम् ॥ ३६ ॥
 बलविज्ञाय स्थविरः प्रवीरुः सहस्वान् वाजी सहमान उग्रः ।
 अभिर्वीरो अभिसत्वा सहोजा जैत्रमिन्द्र रथमा तिष्ठ गोवित् ॥ ३७ ॥
 गोत्रभिर्दं गोविदं वज्रबाहुं जयन्तमज्मं प्रमृणन्तमोजसा ।
 इमथि संजाता अनु वीरयध्वमिन्द्रथि सखायो अनु सथि रंभध्वम् ॥ ३८ ॥
 अभि गोत्राणि सहसा गार्हमानोऽद्वयो वीरः शतमन्युरिन्द्रः ।
 दुश्चयवनः पृतनापाटयुध्योऽस्माकथि सेना अवतु प्र युस्तु ॥ ३९ ॥
 इन्द्र आसां नेता बृहस्पतिर्दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सोमः ।
 देवसेनागामिमञ्चरतीनां जयन्तीनां मरुतो यन्त्वग्रम् ॥ ४० ॥
 इन्द्रश्च वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आविश्यानां मरुताथि शर्धे उग्रम् ।
 महार्मनसां भुवनचयवानां घोषो देवानां जयतामुर्दस्थान् ॥ ४१ ॥
 उद्धर्षय मघवन्नार्युधान्युत्सत्वेनां मामकानां मनाथिसि ।
 उद्धृत्रहन् वाजिनां वाजिनान्पुद्रथानां जयतां यन्तु घोषाः ॥ ४२ ॥
 अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं या इषवस्ता जयन्तु ।
 अस्माकं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्मो२ उं देवा अघता हवेपुं ॥ ४३ ॥
 अमीषां चित्तं प्रतिलोभयन्ती मृहाणाङ्गान्यप्ये परेहि ।
 अभि पेहि निर्वेह ह्वसु शोकेरुन्धेनामित्रास्तमसा सचन्ताम् ॥ ४४ ॥
 अवंमृष्टा परा पत शरंभ्ये ब्रह्मसथिजिते । गच्छामित्रान् प्र पद्यस्व माऽमीषां कं चनोच्छिपेः ॥ ४५ ॥
 प्रेता जयता नर इन्द्रो वः शर्मं यच्छतु । उग्रा वः सन्तु बाहवोऽनाधृष्या यथाऽसथे ॥ ४६ ॥
 असी या सेना मरुतः परंपामभ्यैति न ओजसा स्पधमाना ।
 तां गृह्णत तमसाऽप्यवतेन यथाऽमी अन्यो अन्यं न जानन् ॥ ४७ ॥
 यत्र बाणाः सम्पतन्ति कुमारा विशिखा इव ।
 तत्र इन्द्रो बृहस्पतिरदितिः शर्मं यच्छतु विश्वाहा शर्मं यच्छतु ॥ ४८ ॥
 मर्माणि ते वर्मणा छादयामि सोमस्त्वा राजाऽमृतेनानुवस्ताम् ।
 उरोर्वरीषो वरुणस्ते क्रणोतु जयन्तं त्वाऽनु देवा मदन्तु ॥ ४९ ॥
 उदेनमुत्तरां नयात्रे धृतेनाहुत । रायस्पोषेण सथि सृज प्रजाय च ब्रह्मं कृधि ॥ ५० ॥

इन्द्रेभं प्रंतरां नय सजातानामसद्दृशी । समेनें वर्धसा मृज देवानां भागदा असतं ॥ ५१ ॥
 यस्यं कुर्मो गृहे हविस्तमग्ने वर्धया त्वम् । तस्मै देवा अधि नुवन्नयं च बर्हणस्पतिः ॥ ५२ ॥
 उदुं त्वा विश्वे देवा अग्ने भरन्तु चित्तिभिः । स नो भव शिवस्त्वथ सुपतीको विमार्वसुः ॥ ५३ ॥
 पञ्च दिशो वैवीर्यं जग्मवन्तु देवीरपामतिं दुर्मतिं बार्धमानाः ।
 रायस्पोषे यज्ञर्पतिमाभजन्ती रायस्पोषे अधिं युजो अस्थार्तं ॥ ५४ ॥
 समिन्द्रे अग्रावार्धिं मामहान उक्थयन्तु ईड्यो गृभीतः ।
 ततं धर्मं परिगृह्यायजन्तोर्जा यद्यज्ञमयं जन्त देवाः ॥ ५५ ॥
 देव्याय धर्मे जोष्ट्रे देवश्रीः श्रीमनाः शतपयाः ।
 परिगृह्य देवा यज्ञमायन् देवा देवैभ्यो अध्वयेन्तो अस्थुः ॥ ५६ ॥
 धीतथ हविः शमितथ शमिता यजध्वं तुरीयो यज्ञो यत्र ह्यग्येति ।
 ततो वाक्ता आशिषो नो जुपन्ताम् ॥ ५७ ॥
 सूर्यरश्मिर्हर्किशः पुरस्तात्सविता ज्योतिरुद्वयोर अजसम् ।
 तस्यं पूषा पंसवे याति विद्वान्त्सम्पश्यन्विश्व्वा भुवमानि गोषाः ॥ ५८ ॥
 विमानं एष दिवो मध्यं आस्त आपमिवान् रोदसी अन्तरिक्षम् ।
 स विश्वाचीरुमि चष्टे घृताचीरन्तरा पूर्वमपरं च केतुम् ॥ ५९ ॥
 उक्षा संमुद्रो अरुणः सुपर्णः पूर्वस्य योनिं पितुरा विवेश ।
 मध्ये दिवो निहितः पृश्निरश्मा वि चक्रमे रजसस्प्रात्यन्ती ॥ ६० ॥
 इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्त्समुद्रयंचसं गिरः । उथीतमथ उथीन्तं वाजानाथं सर्पतिं पतिम् ॥ ६१ ॥
 देवह्वयंज आ चं वक्षस्तुमन्हुयंज आ चं वक्षत् । यक्षदृग्निर्देवो देवोर आ चं वक्षत् ॥ ६२ ॥
 वाजस्य मा प्रसव उद्ग्राभेणोर्दग्मभीत । अर्घा सपत्नानिन्द्रो मे निग्राभेणार्धोर अर्कः ॥ ६३ ॥
 उद्ग्राभं च निग्राभं च ब्रह्मं देवा अवीवृधन् ।
 अर्घा सपत्नानिन्द्राग्नी मे विपूचीनान्वयस्यताम् ॥ ६४ ॥
 क्रमध्वमग्निना नाक्रमुस्त्वथ हस्तेषु विधतः ।
 त्रियस्पृष्टथ स्वंगृत्वा मित्रा देवेभिराध्वम् ॥ ६५ ॥
 प्राचीमनु प्रदिशं प्रेहिं विद्वानग्नेरेणे पुरो अग्निमेवेह ।
 विश्वा आशा दीद्यान्ते वि माद्रूजं नो घेहि द्विपदे चतुष्पदे ॥ ६६ ॥

पृथिव्या अहमुत्तन्तरिक्षमाऽरुहमन्तरिक्षाद्विद्यमारुहम् ।

दिवो नार्कस्य पुत्रात् स्वर्ज्योतिरगामहर्म ॥ ६७ ॥

स्वर्यन्तो नापेक्षन्त आ ध्याथ रोहन्ति रोदसी ।

यज्ञं ये विश्वतोधारुथं सुविद्वांशो वितेनिरे' ॥ ६८ ॥

अग्ने प्रेहि प्रथमो देवयतां चक्षुर्द्वैवानामुत मर्यानाम् ।

इयक्षमाणा भृगुभिः सजोषाः स्वर्यन्तु यजमानाः स्वस्ति ॥ ६९ ॥

नक्तोपासा समनसा विरूपे धापयेति शिशुमेरुथं समीची ।

द्यावाक्षामा रुक्मो अन्तर्वि भाति देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाः ॥ ७० ॥

अग्ने सहस्राक्ष शतमूर्धञ्ज्यतं ते प्राणाः सहस्र व्यानाः ।

त्वथे साहस्रस्यं राय ईशिपे तस्मै ते विधेम वाजाय स्वाहा' ॥ ७१ ॥

सुपर्णोऽसि मरुत्वान् पृष्ठे पृथिव्याः सीद ।

भासाऽन्तरिक्षमा पूण ज्योतिषा दिवमुत्तमान तेजसा दिश उद्वृथेह ॥ ७२ ॥

आजुह्वानः सुप्रतीकः पुरस्तादग्ने स्वं योनिमा सीद साधुया ।

अस्मिन्सधस्थे अध्युत्तरस्मिन्विश्वे देवा यजमानश्च सीदतं ॥ ७३ ॥

ताथं सवितुर्वरेण्यस्य चित्रामाऽहं वृणे सुमति विश्वजन्वाम् ।

यामस्य कण्वो अर्हुहत्प्रपीनाथं सहस्रधारां पर्यसा महीं गाम् ॥ ७४ ॥

विधेम ते परमे जन्मन्नग्ने विधेम स्तोमैरवरे सधस्थे ।

यस्माद्योनेरुदारिथ्या यजे तं प्र त्वे हवीथेपि जुहुरे समिद्धे' ॥ ७५ ॥

प्रेद्धो अग्ने दीदिहि पुरो नोऽजंमया सूर्या यविष्ठ । त्वाथं शश्वन्त उप यन्ति वाजाः' ॥ ७६ ॥

अग्ने तमद्याश्वं न स्तोमैः क्रतुं न मद्रथं हृदिरपृशम् । ऋध्यामां तु ओहे' ॥ ७७ ॥

चिन्ति जुहोमि मनसा घृतेन यथा देवा इहाममन्वीतिहोत्रा म्तावृधः ।

पत्ये विश्वस्य भूमनो जुहोमि विश्वकर्मणे विश्वाहाऽर्धाभ्यथ हविः' ॥ ७८ ॥

सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जित्वाः सप्त ऋषयः सप्त धाम प्रियाणि ।

सप्त होत्राः सप्तधा त्वा यजन्ति सप्त योनीरा पृणस्व घृतेन स्वाहा' ॥ ७९ ॥

शुक्रज्योतिश्च चित्रज्योतिश्च सत्यज्योतिश्च ज्योतिर्षोश्च । शुक्रश्च क्रतुपाश्वात्पर्यथेहाः ॥ ८० ॥

ईहद् चान्वाहद् च सहद् च प्रतिसहद् च । मितश्च सम्मितश्च समर्याः ॥ ८१ ॥

ऋतश्च सत्यश्च ध्रुवश्च धरुणश्च । धृतां च विधृतां च विधारयः ॥ ८२ ॥

ऋतजिच्च सत्यजिच्च सेनजिच्च सुपेणश्च । अन्तिमित्रश्च द्वे अमित्रश्च गणः ॥ ८३ ॥
 इन्द्रक्षास एतादृक्षास ऊ पु णः सृष्टक्षासः प्रतिसदृक्षास एतन ।
 मितासश्च सप्रिमतासो नो अद्य समरसो मरुतो युजे अस्मिन् ॥ ८४ ॥
 स्वतवाँश्च प्रघासी च सान्तपनश्च गृहमेधी च । क्लीडी च शाकी चोज्जेपी ॥ ८५ ॥
 इन्द्रं वैवीर्विशो मरुतोऽनुवर्मानोऽमचन्यथेन्द्रं वैवीर्विशो मरुतोऽनुवर्मानोऽमवन् ।
 एवमिमं यजमानं वैवीश्च विशो मानुषीश्चानुवर्मानो भवन्तु ॥ ८६ ॥
 इमंथे स्तनमूर्जस्वन्तं धयापां पर्पनिमग्ने सरिरस्य मध्ये ।
 उत्सं जुपस्व मर्धुमन्तमर्वन्समुद्रियथं सदेनमा विशस्व ॥ ८७ ॥
 घृतं मिमिक्षे घृतमस्य योनिंघृते धितो घृतमर्वस्य धाम ।
 अनुप्वधमा वह मादयस्व स्वाहाकृतं वृषभ वक्षि हव्यम् ॥ ८८ ॥
 समुद्राद्गर्मिर्मधुर्माँरे उदाँरुपाथंशुना सममृतस्वमानद् ।
 घृतस्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा देवानाममृतस्य नामिः ॥ ८९ ॥
 वयं नाम प्र ब्रधामा घृतस्यास्मिन् युजे धारयामा नमोमिः ।
 उषं ब्रह्मा शृणवच्छस्यमानं चतुःशृङ्गोऽवमीद्वीर एतत् ॥ ९० ॥
 चत्वारि शृङ्गा त्रयो अस्य पात्रा द्वे शीर्षे सुप्त हस्तासो अस्य ।
 त्रिधा बृद्धो वृषभो रोरवीति महो देवो मर्त्याँरे आ विवेश ॥ ९१ ॥
 त्रिधा हितं पृणिभिर्गुह्यमानं गर्वि देवासो घृतमन्वविन्दन् ।
 इन्द्र एकथे सूर्य एकं जजान वेनादेकथे स्वधया निदंतक्षुः ॥ ९२ ॥
 एता अर्पन्ति हृद्यात्समुद्राच्छतब्रजा रिपुणा नावचक्षे ।
 घृतस्य धारां अभि चाकशीमि हिरण्ययो वेतसो मर्ध्व आसाम् ॥ ९३ ॥
 सम्यक् संवन्ति सरितो न घेना अन्तर्हृदा मनेसा पूयमानाः ।
 एते अर्पन्त्युर्मधो घृतस्य मृगा इव क्षिपणोरीपंमाणोः ॥ ९४ ॥
 सिन्धोरिव प्राध्वने शूषंतासो वातप्रमियः पतयन्ति ब्रह्माः ।
 घृतस्य धारां अरुयो न वाजी कातां सिन्दूरूर्मिभिः पिन्वमानः ॥ ९५ ॥
 आग्निं प्रवन्त समनेव योपाः कल्याण्युः स्मर्यमानासो अग्निम् ।
 घृतस्य धाराः सुमिधो नसन्त ता जुषाणो हृषति जातवेदाः ॥ ९६ ॥

कन्या इव बहुतुमेतवा उ अञ्ज्यश्चाना अमि चाकशीमि ।
 यत्र सोमः सुयते यत्र यज्ञो घृतस्य धारा अमि तत्पवन्ते ॥ ९७ ॥
 अभ्यर्पत सुदुतिं गव्यमाजिमस्मासु भद्रा द्रविणानि घत ।
 इमं यज्ञं नयत क्वेवतो नो घृतस्य धारा मधुमत्पवन्ते ॥ ९८ ॥
 धामं ते विश्वं भुवनमधि श्रितमन्तः समुद्रे हृद्यन्तरायुषि ।
 अपामर्निके समिधे च आभृतस्तर्मइयाम् मधुमन्तं त ऊर्मिम् ॥ ९९ ॥

[अ० १७, क० ९९, मं० स० १०६]

इति सप्तदशोऽध्यायः ।

अथाष्टादशोऽध्यायः ।

वाजश्च मे प्रसवश्च मे प्रपतिश्च मे प्रसितिश्च मे धीतिश्च मे क्रतुश्च मे स्वरश्च मे श्लोकश्च मे
 भ्रवश्च मे भ्रुतिश्च मे ज्योतिश्च मे स्वश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १ ॥
 प्राणश्च मेऽपानश्च मे व्यानश्च मेऽसुश्च मे चित्तं च म आर्घीतं च मे वाक् च मे मनश्च मे चक्षुश्च मे
 भ्रौत्रं च मे दक्षश्च मे बलं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ २ ॥
 ओजश्च मे सहश्च म आत्मा च मे तनूश्च मे शर्म च मे वर्म च मेऽर्हानि च मेऽस्थीनि च मे
 परंश्रिच मे शरीराणि च म आर्युश्च मे जरा च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ३ ॥
 ज्यैष्ठ्यं च म आर्घिपर्यं च मे मनुश्च मे भामश्च मेऽर्मश्च मेऽम्भश्च मे जेमा च मे महिगा च मे
 वरिमा च मे प्रथिमा च मे वर्षिमा च मे द्राघिमा च मे वृद्धं च मे वृद्धिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ४ ॥
 सत्यं च मे भद्रा च मे जगच्च मे धनं च मे विश्वं च मे महश्च मे क्रीडा च मे मोदश्च मे
 जातं च मे जनिष्यमाणं च मे सूक्तं च मे सुकृतं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ५ ॥
 क्रतुं च मेऽसूतं च मेऽयक्ष्मं च मेऽनामयच्च मे जीवातुश्च मे दीर्घायुश्च च मेऽनमित्रं च मे
 ऽमर्षं च मे सुखं च मे शयनं च मे सूपार्श्वं मे सुदिनं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ६ ॥
 यन्ता च मे घृता च मे क्षेमश्च मे धृतिश्च मे विश्वं च मे महश्च मे संविच्च मे ज्ञात्रं च मे
 सूश्च मे प्रसूश्च मे सीरं च मे लपश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ७ ॥

ज्ञं च मे नर्यश्च मे मियं च मेऽनुकामश्च मे कामश्च मे सौगनुसश्च मे भर्गश्च मे द्रविणं च मे
भद्रं च मे श्रेयश्च मे वसीयश्च मे यज्ञश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ८ ॥

ऊर्कं च मे सुनृता च मे पर्यश्च मे रसश्च मे घृतं च मे मधुं च मे सग्धिश्च मे सर्पीतिश्च मे
कृपिश्च मे वृष्टिश्च मे जैत्रं च मे औन्द्रिद्यं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ९ ॥

रयिश्च मे रायश्च मे पुष्टं च मे पृष्टिश्च मे विभु च मे प्रभु च मे पूर्णं च मे पूर्णतरं च मे
कुर्यं च मेऽक्षितं च मेऽन्नं च मेऽक्षुच्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १० ॥

वित्तं च मे वद्यं च मे भूतं च मे भविष्यच्च मे सुगं च मे सुप्रद्यं च मे ऋद्धं च मे ऋद्धिश्च मे
बल्लभं च मे बल्लतिश्च मे मृतिश्च मे सुमृतिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ११ ॥

ब्रीह्यश्च मे यवाश्च मे मापाश्च मे तिलाश्च मे मुद्गाश्च मे खरवांसच मे प्रियङ्गवश्च मेऽणवश्च मे
श्यामाकाश्च मे नीवाराश्च मे गोधूमाश्च मे मसूराश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १२ ॥

जदमां च मे मृत्तिका च मे गिरयश्च मे पर्वताश्च मे सिकताश्च मे वनस्पतयश्च मे हिरण्यं च
मेऽयश्च मे श्यामं च मे लोहं च मे सीसं च मे त्रपुं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १३ ॥

अग्निश्च मे आपश्च मे वीरुयश्च मे ओषधश्च मे कृष्टपच्यार्थ मेऽकृष्टपच्यार्थ मे ग्राम्यार्थ मे
पशवं आरुण्यार्थ मे वित्तं च मे वित्तिश्च मे भूतं च मे मूर्तिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १४ ॥

वसुं च मे वसतिश्च मे कर्मं च मे शक्तिश्च मे ऽर्थश्च मे एमश्च मे इत्या च मे गतिश्च मे
यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १५ ॥

अग्निश्च मे इन्द्रश्च मे सोमश्च मे इन्द्रश्च मे सविता च मे इन्द्रश्च मे सरस्वती च मे इन्द्रश्च मे
पृषा च मे इन्द्रश्च मे बृहस्पतिश्च मे इन्द्रश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १६ ॥

मित्रश्च मे इन्द्रश्च मे वरुणश्च मे इन्द्रश्च मे धाता च मे इन्द्रश्च मे त्वष्टा च मे इन्द्रश्च मे
मरुतश्च मे इन्द्रश्च मे विश्वे च मे देवा इन्द्रश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १७ ॥

पृथिवी च मे इन्द्रश्च मेऽन्तरिक्षं च मे इन्द्रश्च मे द्यौश्च मे इन्द्रश्च मे समाश्च मे इन्द्रश्च मे
नक्षत्राणि च मे इन्द्रश्च मे दिशश्च मे इन्द्रश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १८ ॥

अधिशुश्च मे रुद्रिश्च मेऽदाभ्यश्च मेऽधिपतिश्च मे उपाधिशुश्च मेऽन्तर्यामिश्च मे ऐन्द्रवायवश्च
मे मैत्रावरुणश्च मे आश्विनश्च मे प्रतिप्रस्थानश्च मे शुक्रश्च मे मन्थी च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १९ ॥

आग्रयणश्च मे वैश्वदेवश्च मे ध्रुवश्च मे वैश्वानरश्च मे ऐन्द्राग्रश्च मे महावैश्वदेवश्च मे
मरुतवतीयाश्च मे निर्देवलयश्च मे सावित्रश्च मे सारस्वतश्च मे पानीवत्तश्च मे
हारियोजनश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ २० ॥

सुचंश्च मे चमसाश्च मे वायव्यानि च मे द्रोणकलुशश्च मे ग्रावाणश्च मेऽधिपवणे च मे पूतमूचं
म आधवनीर्यश्च मे वेदिश्च मे बृहिश्च मेऽवमूथश्च मे स्वगाक्रश्च मे यजेन कल्पन्ताम् ॥ २१ ॥

अग्निश्च मे घर्मश्च मेऽर्कश्च मे सूर्यश्च मे प्राणश्च मेऽश्वमेधश्च मे पृथिवी च मेऽदितिश्च मे
दितिश्च मे द्यौश्च मेऽङ्गुलयः शक्ररयो दिशश्च मे यजेन कल्पन्ताम् ॥ २२ ॥

व्रतं च म क्रतवश्च मे तर्पश्च मे संवत्सरश्च मेऽहोरात्रे ऊर्वष्टीवे बृहदथन्तरे च मे यजेन कल्पन्ताम् ॥ २३ ॥
एका च मे तिस्रश्च मे तिस्रश्च मे पञ्च च मे पञ्च च मे सप्त च मे सप्त च मे नव च मे नव च म
एकादश च म एकादश च मे त्रयोदश च मे त्रयोदश च मे पञ्चदश च मे पञ्चदश च मे सप्तदश
च मे सप्तदश च मे नवदश च मे नवदश च म एकविंशतिश्च म एकविंशतिश्च मे त्रयो-
विंशतिश्च मे त्रयोविंशतिश्च मे पञ्चविंशतिश्च मे पञ्चविंशतिश्च मे सप्तविंशतिश्च
मे सप्तविंशतिश्च मे नवविंशतिश्च मे नवविंशतिश्च म एकत्रिंशच्च म एकत्रिंशच्च मे
त्रयस्त्रिंशच्च मे यजेन कल्पन्ताम् ॥ २४ ॥

चतस्रश्च मेऽष्टौ च मेऽष्टौ च मे द्वादश च मे द्वादश च मे षोडश च मे षोडश च मे विंशतिश्च
मे विंशतिश्च मे चतुर्विंशतिश्च मे चतुर्विंशतिश्च मेऽष्टाविंशतिश्च मेऽष्टाविंशतिश्च मे
द्वात्रिंशच्च मे द्वात्रिंशच्च मे पद्त्रिंशच्च मे पद्त्रिंशच्च मे चत्वारिंशच्च मे चत्वारिंश-
शच्च मे चतुश्चत्वारिंशच्च मे चतुश्चत्वारिंशच्च मेऽष्टाचत्वारिंशच्च मे यजेन कल्पन्ताम् ॥ २५ ॥

त्र्यविंश्च मे त्र्यवी च मे द्वित्यवाद् च मे त्रियोही च मे पञ्चाविश्च मे पञ्चावी च मे त्रिवत्सश्च
मे त्रिवत्सा च मे तुर्यवाद् च मे तुर्योही च मे यजेन कल्पन्ताम् ॥ २६ ॥

पृष्टवाद् च मे पृष्टीही च म उक्षा च मे वृशा च म क्रपुभश्च मे वेहर्च्य मेऽनुद्वार्यश्च मे धेतुश्च मे
यजेन कल्पन्ताम् ॥ २७ ॥

वाजाय स्वाहा प्रसवाय स्वाहाऽपिजाय स्वाहा क्रतुषे स्वाहा वससे स्वाहाऽहुपतये स्वाहाऽङ्गे मुग्धाय
स्वाहा मुग्धाय वैनशिशिनाय स्वाहा विनुशिशिने आन्त्यायुनाय स्वाहाऽऽन्त्याय भौवनाय स्वाहा
मुर्धनस्य पतये स्वाहाऽधिपतये स्वाहा प्रजापतये स्वाहा । इयं ते राष्णिप्रवाय युन्ताऽसि यमन ऊर्जे
त्या बृष्टथे त्या प्रजानां त्याऽऽधिपत्याय ॥ २८ ॥

आर्युर्यजेन कल्पता प्राणो यजेन कल्पता चक्षुर्यजेन कल्पता श्रोत्रं यजेन कल्पता वाग्यजेन
कल्पता मनो यजेन कल्पतामात्मा यजेन कल्पता ब्रह्मा यजेन कल्पता ज्योतिर्यजेन कल्पता
स्वर्यजेन कल्पता पृष्ठं यजेन कल्पता यज्ञो यजेन कल्पताम् ।

स्तोमश्च यजुश्च ऋक् च सामं च बृहर्च्यं रथन्तरे च ।

स्वर्देवा अगन्मामृतां अमूम प्रजापतेः प्रजा अमूम वेद् स्वाहा ॥ २९ ॥

वार्जस्य जु प्रंसवे मातरं महीमर्दिति नाम वचसा करामहे ।
 यस्याभिदं विश्वं भुवनमाविवेश तस्यां नो देवः सविता धर्म साविपत् ॥ ३० ॥
 विश्वे अद्य मरुतो विश्वं ऊती विश्वे भवन्त्वश्रयः समिद्धाः ।
 विश्वे नो देवा अवसाऽऽर्गमन्तु विश्वमस्तु द्रविणं वाजो अस्मे ॥ ३१ ॥
 वाजो नः सप्त प्रदिशश्चतस्रो वा परावतः । वाजो नो विश्वैर्दूर्ध्वैर्धनसाताविहावर्तु ॥ ३२ ॥
 वाजो नो अद्य प्र सुवाति दानं वाजो देवैर ऋतुभिः कल्पयाति ।
 वाजो हि मा सर्ववीरं जजान विश्वा आशा वार्जपतिर्जयेयम् ॥ ३३ ॥
 वार्जः पुरस्ताद्भुत मध्यतो नो वाजो देवान् हविषा वर्धयाति ।
 वाजो हि मा सर्ववीरं चकार सर्वा आशा वार्जपतिर्भवेयम् ॥ ३४ ॥
 सं मां सृजामि पर्वसा पृथिव्याः सं मां सृजाम्यद्भिरोपधीभिः । सोऽहं वार्जश्च सनेयमग्ने ॥ ३५ ॥
 पयः पृथिव्यां पय ओषधीषु पयो द्विवृन्तरिक्षे पयो धाः । पयस्वतीः प्रदिशः सन्तु मह्यम् ॥ ३६ ॥
 देवस्य त्वा सवितुः प्रंसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
 सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यन्त्रेणाग्नेः सात्रज्येनाभिर्पिच्छामि ॥ ३७ ॥
 ऋतापाद्भुतधामाऽग्निर्गन्धर्वं—स्तस्यौषधयोऽप्सरसो मुदो नाम् ॥
 स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाद्रे ताभ्यः स्वाहा ॥ ३८ ॥
 सुधृष्टितो विश्वसामा सूर्यो गन्धर्वं—स्तस्य मरीचयोऽप्सरसं आयुवो नाम् ॥
 स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाद्रे ताभ्यः स्वाहा ॥ ३९ ॥
 सुपुष्णः सूर्यरश्मिश्चन्द्रमां गन्धर्वं—स्तस्य नक्षत्राण्यप्सरसो भेक्रुर्यो नाम् ॥
 स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाद्रे ताभ्यः स्वाहा ॥ ४० ॥
 इषियो विश्वव्येचा वातो गन्धर्वं—स्तस्यापो अप्सरस ऊर्जो नाम् ॥
 स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाद्रे ताभ्यः स्वाहा ॥ ४१ ॥
 मुज्युः सुपुष्णो यज्ञो गन्धर्वं—तस्य दक्षिणा अप्सरसं स्तावा नाम् ॥
 स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाद्रे ताभ्यः स्वाहा ॥ ४२ ॥
 प्रजापतिर्विश्वकर्मो मनो गन्धर्वं—स्तस्य ऋक्सामान्यप्सरस एष्यो नाम् ॥
 स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाद्रे ताभ्यः स्वाहा ॥ ४३ ॥
 स नो भुवनस्य पते प्रजापते यस्य त लुपरिं गृहा यस्य वेह ।
 अस्मे वात्रेणोऽस्मै क्षत्राय महि शर्म यच्छ्र स्वाहा ॥ ४४ ॥

समुद्रोऽसि नमस्वानाद्देवानुः शम्भूर्भयोभूरभि मा वाहि स्वाहा मारुतोऽसि मरुतां गणः
शम्भूर्भयोभूरभि मा वाहि स्वाहाऽत्रस्यूरसि दुर्वस्वाञ्छम्भूर्भयोभूरभि मा वाहि स्वाहा ॥ ४५ ॥

यास्ते अग्ने सूर्ये रुचो दिव्यमातृन्वन्ति रश्मिभिः ।

ताभिर्नो अद्य सर्वाभी रुचे जनाय नस्क्रधि ॥ ४६ ॥

या वो देवाः सूर्ये रुचो गोष्वश्वेषु या रुचः ।

इन्द्राग्नी तामिः सर्वाभी रुचे नो धत्त बृहस्पते ॥ ४७ ॥

रुचं नो धेहि ब्राह्मणेपु रुचं राजंसु नस्क्रधि । रुचं विश्वेषु शूद्रेषु मयि धेहि रुचा रुचं ॥ ४८ ॥

तर्त्वा यामि ब्रह्मणा वन्दमानस्तदा शास्ते यजमानो हविभिः ।

अहेडमानो वरुणेह घोष्युरुशंथस मा न आयुः प्र मोपीः ॥ ४९ ॥

स्वर्णं घर्मः स्वाहा स्तुणार्कः स्वाहा स्तुर्णं शुकः स्वाहा स्तुर्णं ज्योतिः स्वाहा

स्तुर्णं सूर्यः स्वाहा ॥ ५० ॥

अग्निं युनज्मि शर्वसा घृतेन दिव्यं सुपर्णं वयसा ब्रह्मन्तम् ।

तेन वयं गमिम ब्रध्नस्य विष्टपंथं स्वो रुहाणा अधि नाकमुत्तमम् ॥ ५१ ॥

इमो ते पक्षावजरौ पत्रत्रिणौ याम्नाथे रक्षाथेस्यपहथेस्यग्ने ।

ताभ्यां पतेम सुकृतामु लोकं यत्र ऋषयो जग्मुः प्रथमजाः पुराणाः ॥ ५२ ॥

इन्दुर्वक्षः श्येन क्रतावा हिरण्यपक्षः शकुनो भृगुष्युः ।

महात्सधस्ये ध्रुव आ निपत्तो नमस्ते अस्तु मा मा हिथेसीः ॥ ५३ ॥

द्विवो मूर्धाऽसिं पृथिव्या नाम्निर्गुणामोर्षधीनाम् । विश्वायुः शर्म सप्रथा नमस्पथे ॥ ५४ ॥

विश्वस्य मूर्धज्रधि तिष्ठसि धितः समुद्रे ते हृदयमप्स्वापुरयो दत्तोष्टधि भिन्त ।

द्विषस्पृज्याद्वन्तरिक्षात्पृथिव्यास्ततो नो वृष्टर्चाव ॥ ५५ ॥

इषो यज्ञो भृगुभिराग्नीर्दा वसुभिः । तस्य न इष्टस्य प्रीतस्य द्रविणेहा गमिः ॥ ५६ ॥

इषो अग्निराहुतः पिपुर्तु न इष्टं हविः । स्वगेदं वेवेभ्यो नमः ॥ ५७ ॥

यदाकृतात्समसुस्रोद्धवो वा मनसो वा सम्मृतं चक्षुषो वा ।

तदनु प्रेत सुकृतामु लोकं यत्र ऋषयो जग्मुः प्रथमजाः पुराणाः ॥ ५८ ॥

एतं संपथ परिं ते ददामि यमावहाञ्छेदधि जातवेदाः ।

अन्वागन्ता यज्ञपतिवो अत्र तं स्म जानीत परमे व्योमन् ॥ ५९ ॥

एतं जानाथ परमे व्योमिन् देवाः सधस्था विद् रूपमस्य ।
 यदागच्छात्पृथिविर्देवयानैरिष्टापूर्ते कृणवाथाविरसै' ॥ ६० ॥
 उद्धृद्यस्वाद्ये प्रति जाग्रहि त्वमिष्टापूर्ते सथ सुजिथामयं च ।
 अस्मिन्सधस्थे अध्वुत्तरस्मिन्विश्वे देवा यजमानश्च सीदते ॥ ६१ ॥
 'येन वहसि सहस्रं येनाग्निं सर्ववेदुसम् । तेनेमं यज्ञं नो नय स्वर्द्वेषु गन्तवै' ॥ ६२ ॥
 प्रस्तरणेण परिधिनां सुचा वेद्यां च ब्रह्मिणा । ऋचेमं यज्ञं नो नय स्वर्द्वेषु गन्तवै ॥ ६३ ॥
 यद्दत्तं यत्परादानं यत्पूर्तं याश्च दक्षिणाः । तदग्निर्वैश्वकर्मणः स्वर्द्वेषु नो दधत् ॥ ६४ ॥
 यत्र धारा अनपेता मर्षोर्धृतस्य च याः । तदग्निर्वैश्वकर्मणः स्वर्द्वेषु नो दधत् ॥ ६५ ॥
 अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा घृतं मे चक्षुरमृतं म आसन् ।
 अकस्त्रिधातु रजसो विमानोऽजस्रो घर्मा हविरस्मि नाम' ॥ ६६ ॥
 ऋचो नामास्मि यजूंश्चपि नामास्मि सामान्ति नामास्मि ।
 ये अग्रयः पाञ्चजन्या अस्यां पृथिव्यामधि ।
 तेषामसि त्वमुत्तमः य नो जीवातये सुवै ॥ ६७ ॥
 वार्त्रहत्याय शर्वसे पृतनापाहाय च । इन्द्र त्वाऽऽर्धतयामसि' ॥ ६८ ॥
 सहदानुं पुरुहूत क्षियन्तमहस्तमिन्द्र सं पिण्णक् कुणारुम् ।
 आग्ने वृत्रं वर्धमानं पियारुमपादमिन्द्र तवसा जघन्य ॥ ६९ ॥
 वि न इन्द्र मूर्धो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।
 यो अस्माँँ अभिदासत्यधरं गमया तमः' ॥ ७० ॥
 मुगो न मीमः कुचरो गिरिष्ठाः परावत आ जगन्था परस्याः ।
 मुकथे सुथेशार्य एविमिन्द्र तिग्मे वि शर्वेन् ताहि वि मुधो सुदस्व ॥ ७१ ॥
 वैश्वानरो न ऊतप आ प्र यांतु परावतः । अग्निनेः सुदुतीर्य' ॥ ७२ ॥
 पूषो द्विवि पूषो अग्निः पृथिव्यां पूषो विश्वा ओपधीरा विविश ।
 वैश्वानरः सहसा पूषो अग्निः स नो दिवा स रिपस्पातु नक्तम् ॥ ७३ ॥
 अश्याम तं काममग्ने तयोती अश्याम श्विथि रंयिवः सुवीरम् ।
 अश्याम वाजमभि घाजयन्तोऽश्याम धृन्ममराजरं ते' ॥ ७४ ॥
 ययं ते अद्य रंरिमा हि काममुत्तानहस्ता नर्मसोपसद्य ।
 यजिष्ठेन मनसा यक्षि वृचानस्रेघता मग्मना विमो अग्ने' ॥ ७५ ॥

धामच्छुद्धिगिरिन्द्रो ब्रह्मा देवो बृहस्पतिः । सचेतसो विश्वे देवा यज्ञं प्रार्वन्तु नः शुभे ॥ ७६ ॥
त्वं यद्विद्य वृशुषो नूः पाहि शृणुधी गिरः । रक्षां तोकमुत त्मना ॥ ७७ ॥

[अ० १८, कं० ७७, मं० सं० ८९]

इत्यष्टादशोऽध्यायः ।

अथैकोनविंशोऽध्यायः ।

स्वादीं त्वां स्वादुनां तीनां तीव्रेणासुताममृतेन । मधुमतीं मधुमता सूजामि सधं सोमेन ।

सोमोऽस्य—श्विभ्यां पच्यस्वँ सरस्वत्यै पच्यस्वे—न्द्राय सुत्राम्णे पच्यस्वँ ॥ १ ॥

परीतो पिञ्चता सुतधं सोमो य उक्तमधं हविः ।

बुधन्वा यो नयो अस्वन्तरा सुपात्र सोममद्रिभिः ॥ २ ॥

वायोः पूतः पवित्रेण प्रत्यङ्गसोमो अतिद्वृतः । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥

वायोः पूतः पवित्रेण प्राङ्गसोमो अतिद्वृतः । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥ ३ ॥

पुनार्तिं ते परिसुतधं सोमधं सूर्यस्य दुहिता । वारेण शश्वता तना ॥ ४ ॥

ब्रह्म क्षत्रं पवते तेज इन्द्रिपधं सुर्या सोमः सुत आसुतो मदाय ।

शुकेर्णं देव देवताः पिपुग्धि रसेनात्रं यजमानाय धेहि ॥ ५ ॥

कृविद्वृद्धं यवमन्तो यवं चिद्यथा दान्तर्यनुपूर्वं विपूर्य ।

इहेहीपां कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नम उक्तिं यजन्ति ।

उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वां सरस्वत्यै त्वे—

न्द्राय त्वा सुत्राम्णे एष ते योनिस्तेजसे त्वा वीर्याय त्वा बलाय त्वा ॥ ६ ॥

नानां हि वां देवाहितधं सदर्कृतं मा सधं सृक्षार्थां परमे ह्योमन् ।

सुरा त्वमसि शुष्मिणी सोम एष मा मा द्विधेसीः स्वां योनिमाविशन्ती ॥ ७ ॥

उपयामगृहीतोऽस्याश्विनं तेजः सारस्वतं वीर्यमैन्द्रं बलम् ।

एष ते योनि—मोदाय त्वां ऽऽनुन्द्राय त्वां महसे त्वां ॥ ८ ॥

तेजोऽसि तेजो मयि धेहि वीर्यमसि वीर्यं मयि धेहि बलमसि बलं मयि धेहो—

जोऽस्योजो मयि धेहि मन्पुरसि मन्थुं मयि धेहि सहोऽसि सतो मयि धेहि ॥ ९ ॥

या व्याघ्रं विपूचिकोमो वृकं च रक्षति । श्येनं पतत्रिणाधं सिधेहधं सेनं पात्वधं हंसः ॥ १० ॥

यदापिपेपं मातरं पुत्रः प्रमुदितो धरन् । एतत्तदंशे अनुणो भवाम्यहंती पितरौ मया ।

सम्पृचं स्थ सं मा भद्रेण पृङ्क्तं विपृचं स्थ वि मा पाप्मनां पृङ्क्तं ॥ ११ ॥

देवा यज्ञमंतन्वत भेषजं भिपजाऽश्विना । वाचा सरस्वती भिपगिन्द्रायेन्द्रियाणि दधन्तः ॥ १२ ॥

द्वीक्षार्थं रूपंथं शष्पाणि प्रायणीयस्य तोक्मानि ।

कृयस्यं रूपंथं सोमस्य लाजाः सोमांथंशवो मधु' ॥ १३ ॥

आतिथ्यरूपं मातरं महावीरस्य नग्नहृः । रूपमुपसदाभितत्तिस्रो रात्रीः सुराऽऽसुतां ॥ १४ ॥

सोमस्य रूपं क्रीतस्य परिसुत्परिं पिच्यते । अश्विभ्यां दुग्धं भेषजमिन्द्रायेन्द्रंथं सरस्वत्यां ॥ १५ ॥

आसन्दी रूपंथं राजासन्द्यै वेद्यं कुम्भी सुराधानी ।

अन्तरं उत्तरवेद्या रूपं कारोतुरो भिपकं ॥ १६ ॥

वेद्या वेद्विः समाप्यते बर्हिषां बर्हिरिन्द्रियम् । यूपेन यूपं आप्यते प्रणीतो जग्मिरग्निना' ॥ १७ ॥

हविधानं यदश्विनाऽऽग्नींथं यत्सरस्वती । इन्द्रायेन्द्रंथं सदस्कृतं पत्नीशालं गार्हपत्यं ॥ १८ ॥

प्रेषोभिः प्रेषानाप्रोत्याप्रीभिराभिर्यज्ञस्य । प्रयाजेभिरनुयाजान् यंपदकारेभिराहुतीः' ॥ १९ ॥

पशुभिः पशूनाप्नोति पुरोडाशैर्हवींथंथ्या । छन्दोभिः सामिधेनीर्याज्याभिर्यपदकारान् ॥ २० ॥

धानाः करम्भः सक्तयः परीवापः पयो दधि । सोमस्य रूपंथं हविषं आमिक्षा वाजिनं मधु' ॥ २१ ॥

धानानांथं रूपं कुर्वलं परीवापस्य गोधूमाः । सकूनान्थं रूपं बर्दरमुपवाकाः करम्भस्य' ॥ २२ ॥

पर्यसो रूपं यद्यथा दुग्धो रूपं कृकन्दूनि । सोमस्य रूपं वाजिनंथं सोमस्य रूपमामिक्षा' ॥ २३ ॥

आ ब्राव्येति स्तोत्रियाः प्रत्याभावो अनुरूपः । यजेति धाप्यारूपं प्रगाथा येयजामुहाः ॥ २४ ॥

अर्ध-ऋचैरुक्थानांथं रूपं पदेराप्नोति निविदं । प्रणविः श्छाणांथं रूपं पर्यसा सोमं आप्यते' ॥ २५ ॥

अश्विभ्यां प्रातःसवनमिन्द्रेणैन्द्रं माध्यन्दिनम् । वैश्वदेवथं सरस्वत्या तृतीयमातंथं सवनम् ॥ २६ ॥

वायुःशैवांप्रयान्याप्नोति सतेन द्रोणकलशम् । कुम्भीभ्यामम्भृणौ सुते स्थालीभिं स्थालीराप्नोति' ॥ २७ ॥

पशुभिराप्यन्ते ग्रहा ग्रहे स्तोमाश्च विदुतीः । छन्दोभिरुक्थानांथं साम्नावभूथ आप्यते' ॥ २८ ॥

दृष्टोभिरुक्थानांथं स्तूत्राकेनाशिर्षः । जंयुनां पत्नीसंयान्त्समितपशुनां सथंस्थाम् ॥ २९ ॥

वृतेन द्वीक्षामाप्नोति द्वीक्षयाऽऽप्नोति दक्षिणाम् । दक्षिणा श्रद्धामाप्नोति श्रद्धयां सत्यमाप्यते' ॥ ३० ॥

एतावद्वपं यज्ञस्य पद्वैवर्हणना कृतम् । तत्रैतत्सर्वमाप्नोति यज्ञे सांघामणी सुते' ॥ ३१ ॥

सुरावन्तं बर्हिपदं सुवीरं यजथं हिंन्वन्ति महिषा नमोभिः ।
दधानाः सोमं द्विवि वेवतासु मद्रुमेन्द्रं यजमानाः स्वर्काः ॥ ३२ ॥

यस्ते रसः सम्मृत ओषधीषु सोमस्य शुष्मः सुरया सुतस्य ।
तेन जिन्व यजमानं मदेन सरस्वतीमश्विनाविन्द्रमग्निम् ॥ ३३ ॥

यमश्विना नमुंचेरासुरादधि सरस्वत्यस्तुनोदिन्द्रियार्य ।
द्रुमं तथं शुक्रं मधुमन्तमिन्दुथं सोमथं राजानमिह भक्षयामि ॥ ३४ ॥

यदन्नं रिसथं रुसिनः सुतस्य यद्विन्द्रो अपिबन्च्छर्वाभिः ।
अहं तदस्य मनसा शिवेन सोमथं राजानमिह भक्षयामि ॥ ३५ ॥

पितृभ्यः स्वधाविभ्यः स्वधा नमः^१ पितामहेभ्यः स्वधाविभ्यः स्वधा नमः
प्रपितामहेभ्यः स्वधाविभ्यः स्वधा नमः^२ । अक्षन् पितरो^३ ऽर्मांमदन्त पितरो^४
ऽर्तातृपन्त पितरः^५ पितरः शुन्धध्वम् ॥ ३६ ॥

पुनन्तु मा पितरः सोम्यासः पुनन्तु मा पितामहाः पुनन्तु प्रपितामहाः । पवित्रेण शतायुषा ।
पुनन्तु मा पितामहाः पुनन्तु प्रपितामहाः । पवित्रेण शतायुषा विश्वमायुर्व्यश्रवै^६ ॥ ३७ ॥

अम् आर्षथपि पवस आ सुवोर्जमिपं च नः । अरे वांधस्व कुच्छुनाम^७ ॥ ३८ ॥

पुनन्तु मा देवजनाः पुनन्तु मनसा धियः ।
पुनन्तु विश्वां भूतानि जातवेदः पुनीहि मां ॥ ३९ ॥

पवित्रेण पुनीहि मा शुक्रेण देव दीद्यत् । अष्टे कत्वा कर्तुं ररन्तु^८ ॥ ४० ॥

यत्तं पवित्रमर्चिव्येये विततमन्तरा । ब्रह्म तेन पुनातु मां ॥ ४१ ॥

पर्वमानः सो अद्य नः पवित्रेण विचर्षणिः । यः पोता स पुनातु मां ॥ ४२ ॥

उभाभ्यां देव सवितः पवित्रेण सवेन च । मां पुनीहि विश्वतः^९ ॥ ४३ ॥

वैश्वदेवी पुनती देव्याभाद्यस्यामिमा बृहस्पस्तन्वे वीतपृषाः ।

तथा मर्दन्तः सधुमादेषु ब्रयथ स्याम परतयो रयीणाम् ॥ ४४ ॥

ये संमानाः समनसः पितरो यमराज्ये । तेषाल्लोकः स्वधा नमो यज्ञो वेवेषु कल्पताम् ॥ ४५ ॥

ये संमानाः समनसो जीवा जीवेषु मामकाः ।

नेपाथं श्रीमथिं कल्पतामस्मिल्लोके शतथं समाः^{१०} ॥ ४६ ॥

द्वे सुती अंशृणवं पितृणामहं वृवानामुत मर्यानाम् ।

ताभ्यामिदं विश्वमेजत्समेति यदन्तरा पितरं मातरं च ॥ ४७ ॥

इदं हविः प्रजननं मे अस्तु दशवीरुं सर्वगणं स्वस्तये ।
 आत्मसनिं प्रजासनिं पशुसनिं लोकसन्वभयसनिं ।
 अग्निः प्रजां बहूलां मे करोत्वन्नं पयो रेतो अस्मासु धत्ते ॥ ४८ ॥
 उदीरतामवर् उतप्रांस उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ।
 असुं य इंदुरवृका ऋतुज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेपुं ॥ ४९ ॥
 अङ्गिरसो नः पितरो नवगवा अथर्वाणो भृगवः सोम्यासः ।
 तेषां वयं सुमतौ यज्ञिषां नामपि भद्रे सोमनसे स्याम ॥ ५० ॥
 ये नः पूर्वे पितरः सोम्यासोऽनूहिरे सोमपीथं वसिष्ठाः ।
 तेभिर्धमः संधरराणो हवींश्च्युशुशुशुशुः प्रतिकाममस्तुं ॥ ५१ ॥
 त्वं सोम प्र चिकितो मनीषा त्वं रजिष्ठमनुं नेषि पन्थाम् ।
 तव प्रणीती पितरो न इन्दो देवेषु रत्नमभजन्त धीराः ॥ ५२ ॥
 त्वया हि नः पितरः सोम पूर्वं कर्माणि चक्रुः पवमान धीराः ।
 बन्वन्नवातः परिधीर्योणुं वीरिभिरश्वैर्मघवा भवा नः ॥ ५३ ॥
 त्वं सोम पितृभिः संविद्वानोऽनु द्यावापृथिवी आ तंतन्य ।
 तस्मै त इन्दो हविषा विधेम वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥ ५४ ॥
 बर्हिषदः पितर ऊत्युवागिमा वो हव्या चक्रुमा जुषध्वम् ।
 त आ गतावसा शन्तमेनार्था नः शं योरुपो दधाते ॥ ५५ ॥
 आऽहं पितृन्मुंविद्वान् २ अवित्ति नपातं च छिक्रमणं च विष्णोः ।
 बर्हिषदो ये ह्यधया सुतस्य भजन्त पित्वस्त इहागमिष्ठाः ॥ ५६ ॥
 उपहृताः पितरः सोम्यासो बर्हिष्येषु निषिषुं प्रियेषु ।
 त आ गमन्तु त इह श्रुगन्त्वधिं बुवन्तु तेऽवन्त्वस्मान् ॥ ५७ ॥
 आ यन्तु नः पितरः सोम्यासोऽग्निप्यात्ताः पृथिमिदेवयानैः ।
 अस्मिन् यज्ञे स्वधया मदन्तोऽधिं बुवन्तु तेऽवन्त्वस्मान् ॥ ५८ ॥
 अग्निप्यात्ताः पितर एह गच्छत सद्यः-सदः सदत सुप्रणीतयः ।
 अत्ता हवींश्चपि प्रयतानि बर्हिष्यथा उपिथे सर्ववीरं दधातनं ॥ ५९ ॥
 ये अग्निप्यात्ता ये अनेग्निप्यात्ता मध्ये दिवः स्वधया मादयन्ते ।
 तेभ्यः स्युराटसुनीतिमेता यथावशं तन्तुं कल्पयति ॥ ६० ॥

अग्निष्वात्तानृतुमतो हवामहे नाराशुसे सोमपीथं य आशुः ।

ते नो विभासः सुहवा भवन्तु वृथे स्वांम पतयो रयीणाम् ॥ ६१ ॥

आच्या जानु दक्षिणतो निपद्येमं यज्ञमभि गृणीत विश्वं ।

मा हिंथसिद पितरः केनं चिल्लो यह आगः पुरुपता करामं ॥ ६२ ॥

आसीनासो अरुणीनामुपस्थे उयिं धत्त दाह्ये मर्याय ।

पुत्रेभ्यः पितरस्तस्य वस्वः प्र यच्छत त इहोर्जे दधातं ॥ ६३ ॥

यग्ने कव्यवाहनं त्वं चिन्मन्यसे रयिम् । तन्नो गीर्भिः श्रवाथ्यं देवत्रा पंतया युजंम् ॥ ६४ ॥

यो अग्निः कव्यवाहनः पितृन् यक्षहतावृधः ।

भेदु हव्यानि बोचति देवेभ्यश्च पितृभ्य आं ॥ ६५ ॥

त्वमग्र ईडितः कव्यवाहनावाद्भद्रव्यानि सुरभीणि कृत्वी ।

प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अक्षरुद्धि त्वं देव प्रयता हवीथयिं ॥ ६६ ॥

ये चेह पितरो ये च नेह योश्च विद्य यौर उं च न प्रविद्य ।

त्वं वेत्थ यति ते जातवेदः स्वधामिर्गृज्ञथ सुकृतं जुपस्व ॥ ६७ ॥

इदं पितृभ्यो नमो अस्त्वद्य ये पूर्वासो य उर्परास ईयुः ।

ये पार्थिवे रजस्या निपत्ता ये वा नूनथ सुवृजनासु विश्वं ॥ ६८ ॥

अथा यथा नः पितरः परासः प्रत्नासो अग्र क्रतमांशुपाणाः ।

शुचीर्दयन् दीधितिमुक्थशासुः क्षामां भिन्दन्तो अरुणीरिपं वने ॥ ६९ ॥

उशन्तस्त्वा नि धीमत्युशन्तः समिधीमहि । उशन्तुशत आ वंह पितृन् हविषे अत्त्वे ॥ ७० ॥

अपां केनेन नमुंवेः शिरं इन्द्रोर्ववतयः । विश्वा यदजय स्पृषः ॥ ७१ ॥

सोमो राजामृतथं सुतं क्रजीपेणाजहान्मुत्पुम् ।

क्रतेन सत्यमिन्द्रियं विपानंथं शुक्रमन्धंस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधुं ॥ ७२ ॥

अन्द्रयः क्षीरे व्यपिबत् कुङ्कुडङ्गिरसो धिया ।

क्रतेन सत्यमिन्द्रियं विपानंथं शुक्रमन्धंस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधुं ॥ ७३ ॥

सोममन्द्रयो व्यपिबच्छन्द्रसा हथसः शुचिपत् ।

क्रतेन सत्यमिन्द्रियं विपानंथं शुक्रमन्धंस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधुं ॥ ७४ ॥

अन्नात्पितृसुतो रसं ब्रह्मणा व्यपिबत् क्षत्रं पयः सोमं प्रजापतिः ।

क्रतेन सत्यमिन्द्रियं विपानंथं शुक्रमन्धंस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधुं ॥ ७५ ॥

रेतो मूत्रं वि जहाति योनिं प्रविशदिन्द्रियम् । गर्भो जरायुणाऽऽवृत उत्खं जहाति जन्मना ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानंश्च शुक्रमन्धंस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु' ॥ ७६ ॥

हृष्टा रूपे व्याकरोत् सत्यानुते प्रजापतिः । अश्रद्धामनूतेऽदधाच्छ्रद्धांश्च सत्ये प्रजापतिः ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानंश्च शुक्रमन्धंस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु' ॥ ७७ ॥

वेदेन रूपे व्यपिबत् सुतासुतौ प्रजापतिः ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानंश्च शुक्रमन्धंस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु' ॥ ७८ ॥

हृष्टा परिक्षुतो रसंश्च शुक्रेण शुकं व्यपिबत् पयः सोमं प्रजापतिः ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानंश्च शुक्रमन्धंस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु' ॥ ७९ ॥

सीसेन तन्त्रं मनसा मनीषिण ऊर्णासूत्रेण कुवयो वयन्ति ।

अश्विनां यज्ञंश्च सविता सरस्वतीन्द्रस्य रूपं वरुणो भिपज्यन् ॥ ८० ॥

तदस्य रूपममृतंश्च शचीभिस्तिष्ठो दधुर्वृवताः संधरणाः ।

लोमानि शर्षपबहुधा न तोक्मभिस्त्वगस्य मांश्चसममवत्र लाजाः ॥ ८१ ॥

तवृश्चिनां भिषजां रुद्रवर्तनी सरस्वती वयति पेशो अन्तरम् ।

अस्थि मज्जानं मासैः कारोत्रेण दधतो गर्वां त्वचि ॥ ८२ ॥

सरस्वती मनसा पेशलं वसु नासत्याभ्यां वयति दर्शतं वपुः ।

रसं परिसुता न रोहितं नृग्रहूर्ध्वस्तस्रं न वेम' ॥ ८३ ॥

पर्यसा शुक्रममृतं जनित्रंश्च सुर्या मृदाज्जमयन्त रेतः ।

अपामतिं दुर्मतिं वार्धमाना ऊर्ध्वंश्च वारंश्च सव्यं तनूरात् ॥ ८४ ॥

इन्द्रः सुत्रामा हृदयेन सत्यं पुरोडाशेन सविता जंजान ।

यकृतं क्रोमानं वरुणो भिपज्यन् मत्स्ने वायव्यैर्न मिनाति पित्तर् ॥ ८५ ॥

आन्त्राणि स्थालीमंधु पिन्वंमाना गुदाः पात्राणि सुदृष्टा न धेनुः ।

श्येनस्य पत्रं न प्लीहा शचीभिरासन्दी नाभिरुदरं न मातां ॥ ८६ ॥

कुम्भो र्यनिष्ठुर्जनिता शचीभिर्यस्मिन्नश्चे पोन्वां गर्भो अन्तः ।

प्लाशिशर्षकः शतधा उत्सो दुहे न कुम्भी स्वधां पितृभ्यः' ॥ ८७ ॥

मुपंश्च सव्यं क्षिप्र इत सतेन जिह्वा पुत्रिन्मश्विनासनसरस्वती ।

चष्यं न पापुर्भिपगस्य वालो वस्तिर्न शेषो हरसा तरुस्वी' ॥ ८८ ॥

अश्विभ्यां चक्षुरमृतं ग्रहाभ्यां छागेन तेजो हविषा द्रुतेन ।
 पक्षमाणि गोधूमैः कुवलेरुतानि पेशो न शुक्रमसितं वसते ॥ ८९ ॥
 अविर्न मेपो नसि वीर्याय प्राणस्य पन्था अमृतो ग्रहाभ्याम् ।
 सरस्वत्युपवाकैर्व्यानं नस्यानि ब्रह्मिर्हृदरैर्जजान ॥ ९० ॥
 इन्द्रस्य रूपमृपभो बलाय कर्णाभ्याथ श्रोत्रममृतं ग्रहाभ्याम् ।
 यवा न ब्रह्मिर्भुवि केसराणि कुकन्धु जजे मधु सारधं मुखार्त् ॥ ९१ ॥
 आत्मन्नुपस्थे न वृकस्य लोम मुखे इमर्धूणि न व्याग्रलोम ।
 केशा न शीर्षन्यशसे श्रियै शिखा सिधेहस्य लोम त्विर्विरिन्द्रियाणि ॥ ९२ ॥
 अङ्गान्घात्मन् भिषजा तवृश्विनात्मानमङ्गैः समंघात् सरस्वती ।
 इन्द्रस्य रूपथं ज्ञातमानमायुश्चन्द्रेण ज्योतिरमृतं दधानाः ॥ ९३ ॥
 सरस्वती योन्यां गर्भमन्तरुश्विभ्यां पत्नी सुकृतं विमर्ति ।
 अपाथं रसेन वरुणो न साम्नेन्द्रथं श्रियै जनयन्नप्सु राजा ॥ ९४ ॥
 तेजः पशुनाथं हविरिन्द्रियावत् परिस्रुता पर्यसा सारधं मधु ।
 अश्विभ्यां दुग्धं भिषजा सरस्वत्या सुतासुताभ्याममृतः सोम इन्द्रुः ॥ ९५ ॥

[अ० १३, कं० ९५, मं० सं० १९०]

इत्येकोनविंशोऽध्यायः ।

अथ विंशोऽध्यायः ।

क्षत्रस्य योनिरसि क्षत्रस्य नाभिरसि । मा त्वा हिंथसीन्मा मां हिंथसीः १ ॥
 नि परसाद धृतवतो वरुणः पस्त्युस्वा । सात्राज्याय सुकतुः । मृत्योः पाहि विद्योत्पाहि ॥ २ ॥
 वेवस्य त्वा सधितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
 अश्विनोर्भैर्षज्येन तेजसे ब्रह्मवर्चसायामि पिञ्चामि सरस्वत्यै भैर्षज्येन वीर्यायान्नाद्यायामि
 पिञ्चामि इन्द्रस्येन्द्रियेण बलाय श्रिये यशसिऽमि पिञ्चामि ॥ ३ ॥
 कोऽसि कतमोऽसि कस्यै त्वा कार्य त्वा । सुश्लोकं सुमङ्गलं सत्यराजन् ॥ ४ ॥

शिरों मे श्रीर्यङो मुखं त्विपिः केशाश्च श्मश्रूणि ।
 राजा मे प्राणो अमृतं च सन्नाद् चक्षुर्विराद् श्रोत्रं मे ॥ ५ ॥
 जिह्वा मे मद्रं वाङ्महो मनो मनु्युः स्वराद् भार्गवः ।
 मोदाः प्रमोदा अङ्गुलीरङ्गानि मित्रं मे सहः ॥ ६ ॥
 बाहू मे बलमिन्द्रियं हस्तौ मे कर्म वीर्यम् । आत्मा क्षत्रमुरो मम ॥ ७ ॥
 पृष्ठी मे घृत्तुमुदरमधसौ ग्रीवाश्च श्रोणी । ऊरु अरुत्नी जानुनी विशो मेऽङ्गानि सर्वतः ॥ ८ ॥
 नाभि मे चित्तं विज्ञानं पायुर्मेऽपचितिर्मसत् । आनन्दुनन्दावाण्डो मे भग्नः सौभाग्यं पसः ।
 जङ्घाभ्यां पद्भ्यां धर्मोऽस्मि विशि राजा प्रतिष्ठितः ॥ ९ ॥
 प्रति क्षत्रे प्रति तिष्ठामि राष्ट्रे प्रत्यश्वेषु प्रति तिष्ठामि गोषु ।
 प्रत्यङ्गेषु प्रति तिष्ठाम्यात्मन् प्रति प्राणेषु प्रति तिष्ठामि पुष्टे प्रति द्यावापृथिव्योः प्रति तिष्ठामि यज्ञे ॥ १० ॥
 त्रया देवा एकादश त्रयस्त्रिंशः सुरार्धसः ।
 बृहस्पतिपुरोहिता देवस्य सवितुः सवे । देवा देवैरवन्तु मां ॥ ११ ॥
 प्रथमा द्वितीयैर्द्वितीयैस्तृतीयैस्तृतीयैः सत्येन सत्यं यज्ञेन यज्ञो यजुर्मियंजूषिणि सामग्निः
 सामान्युग्भिर्ऋचः पुरोऽनुवाक्याभिः पुरोऽनुवाक्या याज्याभिर्याज्या वपद्रुकरिर्वपद्रुका
 आहुतिभिराहुतयो मे कामान्समर्धयन्तु मूः स्वाहा ॥ १२ ॥
 लोमानि प्रयतिर्मम त्वद्म आनतिरागतिः । मांशं म उपनतिर्वस्वस्थि मज्जाम् आनतिः ॥ १३ ॥
 यद्देवा देवहेडनं देवासश्चक्रुमा वयम् । अग्निमा तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वथं हंसः ॥ १४ ॥
 यद्वि विवा यद्वि नक्रुमेनांशिसि चक्रुमा वयम् । वायुमा तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वथं हंसः ॥ १५ ॥
 यद्वि जाग्रद्यद्वि स्वप्न एनांशिसि चक्रुमा वयम् । सूर्यो मा तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वथं हंसः ॥ १६ ॥
 यद्ग्रामे यदरण्ये यत्सुभायां यद्विन्द्रिये ।
 यच्छूद्रे यदर्थे यदेनश्चक्रुमा वयं यदेक्रुस्याधि धर्मणि तस्याव्यजनमसि ॥ १७ ॥
 यदापो अघ्न्या इति वरुणेति शर्पामहे ततो वरुण नो मुञ्चं ।
 अर्धमृथ निचुम्पुण निचुरसि निचुम्पुणः ।
 अर्धं देवैर्बहुतमेनांशिसि चक्रुमा वयम् । अर्धं देवैर्बहुतं पुरुराणो देव रिपस्वाहि ॥ १८ ॥
 समुद्रे ते हृदयमप्सवन्तः सं त्वां विज्ञानवोपधीःतापः ।
 सुमित्रिया न आप ओपधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विधर्मः ॥ १९ ॥
 द्रुपदादिव मुमुक्षानः स्विन्नः स्नातो मलादिव । पूतं पवित्रेणैवाज्यमापः शुन्धन्तु मैनसः ॥ २० ॥

उद्वयं तपसस्परि स्वः पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥ २१ ॥

अपो अद्यान्वचारिष्यथ रसेन समसूक्ष्महि ।

पर्यस्वानम आडगमं तं मा सथ सृज वर्चसा प्रजया च धनेन च ॥ २२ ॥

एधोऽस्येधिषीमहि समिदसि तेजोऽसि तेजो मयि धेहि ।

सुमारवर्ति पृथिवी समुपाः समु सूर्यः । समु विश्वमिदं जगत् ।

वैश्वानरज्योतिर्भूयासं विभून् कामान् व्यश्रवै भूः स्वाहो ॥ २३ ॥

अभ्या दधामि समिधमग्नें वतपते त्वरि । व्रतं च श्रद्धां चोपैमीन्धे त्वां दीक्षितो अहम् ॥ २४ ॥

यत्र ब्रह्मं च क्षत्रं च सम्यञ्चो चरतः सह । तँल्लोकं पुण्यं प्रजेपुं यत्र देवाः सुहाग्निना ॥ २५ ॥

यत्रेन्द्रश्च वायुश्च सम्यञ्चो चरतः सह । तँल्लोकं पुण्यं प्रजेपुं यत्र सेदिनं विद्यते ॥ २६ ॥

अथंशुना ते अथंशुः पृच्यतां परुपा परुः । गन्धस्ते सोममवतु मदाय रसो अच्युतः ॥ २७ ॥

सिञ्चति परि पिञ्चन्पुसिञ्चति पुनन्ति च । सुरायै वज्रवै मदे किन्त्वो वदति किन्त्वैः ॥ २८ ॥

धानान्तं कर्मिणामपुपवन्तमुक्थिनम् । इन्द्रं प्रातर्जुषस्व नैः ॥ २९ ॥

बृहदिन्द्राय गायत मरुतो बृहन्तंमम् । येन ज्योतिरजनयन्नतावृधो देवं देवाय जागुवि ॥ ३० ॥

अध्वर्यो अग्निभिः सुतथ सोमं पवित्र आ नय । पुनाहीन्द्राय पातये ॥ ३१ ॥

यो भूतानामधिपतिरथिर्मिल्लोका अधि श्रिताः ।

य ईशे महतो महस्तेन गृह्णामि त्वामहं मयि गृह्णामि त्वामहम् ॥ ३२ ॥

उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वा सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्ण एष ते योनिरश्विभ्यां त्वा

सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्णे ॥ ३३ ॥

प्राणया मे अपानपाश्र्वक्षुष्पाः श्रोत्रपाश्र्व मे । वाचो मे विश्वभेपजो मनसोऽसि विलायकः ॥ ३४ ॥

अश्विनकृतस्य ते सरस्वतिकृतस्येन्द्रेण सुत्राम्णा कृतस्य । उपहृत उपहृतस्य भक्षयामि ॥ ३५ ॥

समिञ्ज इन्द्र उपसामनीके पुषेरुचा पूर्वकृद्रावृधानः ।

त्रिमूर्ध्वेखिथंशता यज्ञबाहुर्जेषानं वृधं वि दुरो ववारं ॥ ३६ ॥

नराशथसः प्रति शूरो मिमानुस्तनूनपात्पतिं यज्ञस्य धाम ।

गोभिर्वपावान् मधुना समन्त्र हिरण्येश्वन्दी यंजति प्रचेतोः ॥ ३७ ॥

इदितो देवैर्हरिर्वोर अमिदिराजुहानो हविषा शर्धमानः ।

पुरन्करो गोत्रभिद्भ्रवाहुष यति यज्ञमुषं नो जुषाणः ॥ ३८ ॥

जुषाणो बर्हिर्हरिवान् न इन्द्रः प्राचीनंथे सीदत् प्रदिशा पृथिव्याः ।
 उरुप्रथाः प्रथमानंथे स्योनमाद्वित्यैरुक्तं वसुभिः सजोपाः' ॥ ३९ ॥
 इन्द्रं दुरः कवण्यो धार्वमाना वृषाणं यन्तु जनयः सुपत्नीः ।
 द्वारो देवीरभितो वि श्रयन्तांथे सुवीरा वीरं प्रथमाना महोभिः' ॥ ४० ॥
 उपासानक्ता बृहती बृहन्तं पर्यस्वती सुदुधे शूरमिन्द्रम् ।
 तन्तुं त्रतं पेशसा संवर्यन्ती देवानां देवं रजतः सुहृदमे' ॥ ४१ ॥
 द्वैत्या मिशाना मनुष्यः पुरुत्रा होतांराविन्द्रं प्रथमा सुवाचा ।
 मूर्धन यज्ञस्य मधुना दधाना प्राचीनं ज्योतिर्हीविषा वृधातैः ॥ ४२ ॥
 तिस्रो देवीर्हीविषा वर्धमाना इन्द्रं जुषाणा जनयो न पत्नीः ।
 अच्छिन्नं तन्तुं पर्यसा सरस्वतीडा देवी भारती विश्वतूर्तिः' ॥ ४३ ॥
 त्यष्टा दधच्छुष्ममिन्द्राय वृष्णेऽपाकोऽर्चिर्दुर्गशसें पुरुष्णि ।
 वृषा यजन्वृषाणं भूरिरिता मूर्धन यज्ञस्य सर्मेनकु देवान् ॥ ४४ ॥
 वनस्पतिरवंसृष्टो न पाशैस्त्वन्या समश्नच्छमिता न देवः ।
 इन्द्रस्य हव्यैर्जठरं पृणानः स्वदाति यज्ञं मधुना घृतेन' ॥ ४५ ॥
 स्तोत्रानामिन्द्रं प्रति शूर इन्द्रो वृषायमाणो वृषभस्तुरापाद् ।
 घृतपुषा मनसा मोदमानाः स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम् ॥ ४६ ॥
 आ यात्विन्द्रोऽवस्तु उषं न इह स्तुतः संधमदस्तु शूरः ।
 वावृधानस्तविपीर्यस्य पूर्वोद्यीनं क्षत्रमभिभूति पुण्यात् ॥ ४७ ॥
 आ न इन्द्रो दूरादा न आसादभित्तिक्वदवसे यासदुष्यः ।
 ओर्जिष्ठिभिर्नृपतिर्वज्रवाहुः सङ्गे समत्सु तुर्वणिः घृतन्यूनं ॥ ४८ ॥
 आ न इन्द्रो हरिर्भिर्यत्त्वच्छावाचीनोऽवसे राधसे च ।
 तित्वाति यज्ञी मघवा विरप्शीमं यज्ञमनु नो वाजसाती' ॥ ४९ ॥
 ज्ञातारमिन्द्रमथितारमिन्द्रंथे हव्ये-हये सुहव्यंथे शूरमिन्द्रम् ।
 ह्वयामि शक्ते पुरुहूतमिन्द्रंथे स्वस्ति नो मघवा धारिविन्द्रः' ॥ ५० ॥
 इन्द्रः सुत्रामा स्वर्वाँर अवोभिः सुमृष्टीको भवतु विश्ववेदाः ।
 वार्धतां द्वेषो अमयं कृणोतु सुवीर्यस्य पतयः स्याम ॥ ५१ ॥

तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्यापि मन्त्रे सौमनसे स्याम ।
स सूत्रामा स्ववोर इन्द्रो अस्मे आराच्छिद् द्वेषः सन्नतर्षुधोर्तु ॥ ५२ ॥

आ मन्त्रैरिन्द्र हरिभिर्वाहि स्युरोमभिः ।
मा र्वा के चिन्नि यमन् धिं न पाशिनोऽति धन्वेव तौर इहि ॥ ५३ ॥

एवेदिन्द्रं वृषणं वज्रं चाहुं वसिष्ठासो अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।
स न स्तुतो वीरवंद्वात्तु गोमंद्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ५४ ॥

समिन्द्रो अग्निरश्विना तमो घर्मो विराट् सुतः । दुहे धेनुः सरस्वती सोमंश्च शुक्रमिहेन्द्रियम् ॥ ५५ ॥
तनुषा भिषजां सुतोऽश्विनोभा सरस्वती । मध्या रजांश्चसीन्द्रियमिन्द्राय पृथिभिर्वहान् ॥ ५६ ॥

इन्द्रायेन्दुश्च सरस्वती नराशंसेन नमहुम । अर्धातामश्विना मधुं भेषजं भिषजां सुते ॥ ५७ ॥
आजुह्वाना सरस्वतीन्द्रायेन्द्रियाणि वीर्यम् । इडाभिरश्विनाविपुंश्च समूर्जंश्च सश्च रुचि दंष्टुः ॥ ५८ ॥

अश्विना नमुचेः सुतंश्च सोमंश्च शुक्रं परिस्नुता । सरस्वती तमाऽर्भरुहार्हियेन्द्राय पातवे ॥ ५९ ॥
कव्येषु न व्यचस्वतीरश्विभ्यां न दुरो दिशः । इन्द्रो न रोदसी दुहे कामान्तरस्वती ॥ ६० ॥

उपासानक्तमश्विना दिवेन्द्रंश्च सायमिन्द्रियैः । सञ्जानाने सुपेशांसा समञ्जाते सरस्वत्यां ॥ ६१ ॥
पातं नो अश्विना दिवां प्राहि नक्तंश्च सरस्वति ।

द्वेषां होतारा भिषजा पातमिन्द्रंश्च सचां सुते ॥ ६२ ॥

तिस्रस्त्रेधा सरस्वत्याश्विना भारतीडा । तीवं परिस्नुता सोममिन्द्राय सुषुवमर्दम् ॥ ६३ ॥

अश्विनां भेषजं मधुं भेषजं नुः सरस्वती । इन्द्रे त्वष्टा यज्ञः श्रियंश्च रूपंश्चरूपमधुः सुते ॥ ६४ ॥
ऋतुथेन्द्रो वनस्पतिः शशमानः परिस्नुता । कीलालमश्विभ्यां मधुं दुहे धेनुः सरस्वती ॥ ६५ ॥

गोभिर्नि सोममश्विना मासरेण परिस्नुता । समंघातंश्च सरस्वत्या स्वाहेन्द्रे सुतं मधुं ॥ ६६ ॥
अश्विनां हविर्निन्द्रियं नमुचेर्धिया सरस्वती । आ शुक्रमांसुराद्वसुं सुयमिन्द्राय जग्निरे ॥ ६७ ॥

यमश्विना सरस्वती हविपेन्द्रमवर्धयन् । स धिभेद वलं मयं नमुंचावासुरे सचां ॥ ६८ ॥
तमिन्द्रं पशधः सचाश्विनोभा सरस्वती । दर्धाना अग्न्यनूपत हविषां यज्ञ इन्द्रियैः ॥ ६९ ॥

य इन्द्र इन्द्रियं दूषुः संविता वरुणो भगः । स सूत्रामां हविष्पतिर्यजमानाय सव्यते ॥ ७० ॥
सविता वरुणो दधृजमानाय वृशुषे । आदत्त नमुंचेर्वसुं सूत्रामां चलमिन्द्रियम् ॥ ७१ ॥

वरुणः क्षत्रमिन्द्रियं भगेन सविता श्रियम् । सूत्रामा यज्ञसा चलं दर्धाना यज्ञमांशत ॥ ७२ ॥

अश्विना गोभिरिन्द्रियमश्वेभिर्वीर्यं बलम् । हविषेन्द्र्यं सरस्वती यजमानमवर्धयन् ॥ ७३ ॥

ता नासत्या सुपेशसा हिरण्यवर्तनी नरा । सरस्वती हविष्मतीन्द्र कर्मसु नोऽवर्त ॥ ७४ ॥

ता भिषजां सुकर्माणां सा सुदद्या सरस्वती । स वृत्रहा शतक्रतुरिन्द्राय दधुरिन्द्रियम् ॥ ७५ ॥

युवथ सुरार्ममश्विना नमुचावासुरे सचा । विपिपानाः सरस्वतीन्द्रं कर्मस्वावर्त ॥ ७६ ॥

पुत्रामिव पितरांश्विनोभेन्द्रावथुः कार्थ्येन्द्र्यसनाभिः ।

यत्सुरामं वपिषः शर्चीभिः सरस्वती त्वा मघवन्नभिष्णु ॥ ७७ ॥

यस्मिन्नश्वस ऋषभास उक्षणो वशा मेपा अंवमृष्टास आहुताः ।

कीलालुपे सोमपृष्ठाय वेधसे हृदा मतिं जनय चारुमग्रये ॥ ७८ ॥

अहाव्यग्रे हविरास्ये ते स्रुच्ये चूतं चम्ब्येव सोमः ।

वाजसनिथं इयिमस्मे सुवीरं प्रशस्तं धेहि यज्ञसं बृहन्तमे ॥ ७९ ॥

अश्विना तेजसा चक्षुः प्राणेन सरस्वती वीर्यम् । वाचेन्द्रो बलेनेन्द्राय दधुरिन्द्रियम् ॥ ८० ॥

गोमंष्टु पु णास्रत्याश्वायद्यातमश्विना । वृत्ती रुद्रा नृपाप्यमे ॥ ८१ ॥

न यत्परो नान्तर आदुधपदृपण्वसू । दुःशथसो मर्त्यो रिपुः ॥ ८२ ॥

ता न आ वोढमश्विना रथिं पिशङ्गसन्दृशम् । धिष्ण्यां वरिषोविदम् ॥ ८३ ॥

पावका नः सरस्वती यार्जेभिर्वाजिनीवती । यज्ञं वंदु धियार्वसुः ॥ ८४ ॥

चोदुधिथी सूनृतानां चेतन्ती सुमतीनाम् । यज्ञं दंष्ट्रे सरस्वती ॥ ८५ ॥

महो अर्णः सरस्वती प्र चेतयति केतुनां । धियो विश्वा वि राजति ॥ ८६ ॥

इन्द्रा याहि चित्रमानो सुता इमे त्वायवं । अण्वीभिस्तनां पूतासः ॥ ८७ ॥

इन्द्रा याहि धियोपितो विपञ्जतः सुतावतः । उप ब्रह्माणि वाचतः ॥ ८८ ॥

इन्द्रा याहि तूतुजान उप ब्रह्माणि हरिवः । सुते दधिष्व नश्वनः ॥ ८९ ॥

अश्विनां पिपतां मधु सरस्वत्या सजोपता । इन्द्रः सुत्रानां वृत्रहा जुपन्तांश्च सोम्यं मधु ॥ ९० ॥

[अ० २०, वं० ९०, मं० सं० १००]

[५० वि० मं० सं० २५८५]

इति विश्वोऽध्यायः ।

इति पूर्वविंशति सम्यक्ता ।

अथोत्तरविंशतिः ।

अथैकाविंशोऽध्यायः ।

इमं मे वरुण ध्रुधी हवमद्या च मृडय । त्वागवस्युरा चके ॥ १ ॥

तत्त्वा यामि ब्रह्मणा वन्दमानस्तदा शास्ते यजमानो हविर्भिः ।

अर्हेडमानो वरुणेह धोद्युकंशथंस मा न आयुः प्र मोपीः ॥ २ ॥

त्वं नो अग्रे वरुणस्य यिद्वान् द्रुवस्य हेष्टो अवं यासिसीषाः ।

यजिष्ठो वाहितमः शोशुचानो विश्वा द्वेषथंसि प्र मुमुग्धुस्मते ॥ ३ ॥

स त्वं नो अग्रेऽवमो भयोती नेदिष्ठो अस्या उपसो व्युष्टौ ।

अवं यक्ष्व नो वरुणथं रराणो वीहि मृष्टीरुथं सुहवो न एधि ॥ ४ ॥

महीमु पु मातरथं सुवतानामृतस्य पत्नीमर्वसि ह्रुवेम ।

तुविश्वाम्रजरन्तीमुरुचीथं सुशर्माणमदितिथं सुपर्णीनिम्रं ॥ ५ ॥

सुशर्माणं पृथिवीं धामनेहसथं सुशर्माणमदितिथं सुपर्णीतिम ।

देवीं नापथं स्वश्चामनोगसमस्रवन्तीमा रुहेमा स्वस्तये ॥ ६ ॥

सुनावमा रुहेयमस्रवन्तीमनागसम । शतारिञ्जाथं स्वस्तये ॥ ७ ॥

आ नो मित्रावरुणा घृतैर्गव्यूतिमुक्षतम् । मध्वा रजाथंसि सुकतूं ॥ ८ ॥

प्र श्रहवां सिसृतं जीवसे न आ नो गव्यूतिमुक्षतं घृतेन ।

आ मा जने श्रवयतं युवाना श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमां ॥ ९ ॥

शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु देवताता मितद्वयः स्वर्काः ।

जम्भयन्तोऽहिं वृकथं रक्षाथंसि सनेम्यस्मद्वृवन्नमीवाः ॥ १० ॥

वाजे-वाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विषा अमृता ऋतज्ञाः ।

अस्य मध्वः पिवत मादपध्वं तृप्ता यात पृथिभिर्देवयानैः ॥ ११ ॥

समिद्धो अग्निः समिधा सुसमिद्धो वरेण्यः । गाएत्री छन्दं इन्द्रियं त्र्यविर्गौर्वयो दधुः ॥ १२ ॥

तनुनपाच्छुचिं व्रतस्तनुपाश्च सरस्वती । उष्णिह्य छन्दं इन्द्रियं द्वित्यवाङ्गौर्वयो दधुः ॥ १३ ॥

इडाग्निग्निरिड्यः सोमो देवो अमर्त्यः । अनुमुच्छन्दं इन्द्रियं पथात्रिर्गौर्वयो दधुः ॥ १४ ॥

सुबार्हिग्निसिः पूषण्वानस्तीर्णबर्हिर्गमर्त्यः । बृहती छन्दं इन्द्रियं त्रिवसो गौर्वयो दधुः ॥ १५ ॥

दुरो देवीर्दिशो महीर्वह्ना देवो बृहस्पतिः । पृद्धिश्छन्द इहेन्द्रियं तुयंवाद्गौर्वयो दधुः ॥ १६ ॥
 लुपे यही सुपेशसा विश्वे देवा अमर्त्याः । श्रिटुच्छन्द इहेन्द्रियं पशुवाद्गौर्वयो दधुः ॥ १७ ॥
 देव्या होतारा भिपजेन्द्रेण सयुजा युजा । जगती छन्द इन्द्रियमनड्वान्गौर्वयो दधुः ॥ १८ ॥
 तिस्र इडा सरस्वती भारती मरुतो विशः । विराद् छन्द इहेन्द्रियं धेनुर्गान वयो दधुः ॥ १९ ॥
 त्वष्टा तुरीपो अद्भुत इन्द्राग्नी पुष्टिवधना । द्विपदा छन्द इन्द्रियमुक्षा गौर्न वयो दधुः ॥ २० ॥
 शमिता नो वनस्पतिः सविता पंसुवन् भगम् । ककुच्छन्द इहेन्द्रियं वशा धेहद्वयो दधुः ॥ २१ ॥
 स्वाहा पसं वरुणः सुक्षत्रो भेषजं करत् । अतिच्छन्दा इन्द्रियं बृहदंपमो गौर्वयो दधुः ॥ २२ ॥
 वसन्तेन क्रतुना देवा वसवस्त्रिवृता स्तुताः । रथन्तरेण तेजसा हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥ २३ ॥
 श्रीग्मेण क्रतुना देवा रुद्राः पञ्चदशे स्तुताः । बृहता यशसा बलं हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥ २४ ॥
 वर्षाभिर्क्रतुनाऽऽदित्या स्तोमं सप्तदशे स्तुताः । वैरुपेण विशीजसा हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥ २५ ॥
 शास्वेन क्रतुना देवा एकविंशत् क्रमव स्तुताः । वैराजेन श्रिया श्रियं हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥ २६ ॥
 हेमन्तेन क्रतुना देवास्त्रिणवे मरुत स्तुताः । बलेन शर्कराः सहो हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥ २७ ॥
 शीश्रिणं क्रतुना देवास्त्रिपञ्चदशेऽमृता स्तुताः । सत्येन रेवतीः क्षत्रं हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥ २८ ॥
 होता यक्षस्मिप्राऽऽग्निमिडस्पदेऽश्विनेन्द्र्यं सरस्वतीमजो धूम्रो न गोधूमैः कुबलेभेषजं मधु शप्तेन
 तेज इन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतयज' ॥ २९ ॥
 होता यक्षत्तनूनपात्सरस्वतीमर्षिर्मपो न भेषजं पथा मधुमता भरन्नश्विनेन्द्राय वीर्यं बदरैरुपवाका-
 भिर्भेषजं तोकर्मभिः पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतयज' ॥ ३० ॥
 होता यक्षन्नराशर्षेण न नगद्गु पतिथं सुरया भेषजं भेषः सरस्वती भिपग्रथो न चन्द्रशुश्विनेर्वपा
 इन्द्रस्य वीर्यं बदरैरुपवाकाभिर्भेषजं तोकर्मभिः पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य
 होतयज' ॥ ३१ ॥
 होता यक्षविडेडित आजुह्वानः सरस्वतीमिन्द्रं बलेन वर्धयन्नृषभेण गर्वेन्द्रियमश्विनेन्द्राय भेषजं
 यवैः कर्कन्धुमिर्मधु लाजेन मासरं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतयज' ॥ ३२ ॥
 होता यक्षद्रहिर्गर्णम्रदा भिपइनासत्या भिपजाऽश्विनाऽश्वा शिशुमती भिपग्धेनुः सरस्वती
 भिपग्दुह इन्द्राय भेषजं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतयज' ॥ ३३ ॥
 होता यक्षदुरो विशः कयप्यो न व्यचस्वतीरश्विभ्यां न दुरो विश इन्द्रो न रोदसी दुषं दुहे धेनुः
 सरस्वत्यश्विनेन्द्राय भेषजं शुक्रं न ज्योतिरिन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य
 होतयज' ॥ ३४ ॥

होता यक्षस्तुपेशंसोपे नक्तं दिवाऽश्विना सर्गभ्राते सरस्वत्या त्विपिमिन्द्रे न भेषजं श्येनो न रजसा हृदा श्रिया न मासरं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ ३५ ॥

होता यक्षद्वैव्या होतारा भिपजाऽश्विनेन्द्रं न जामृवि दिवा नक्तं न भेषजैः झूपं सरस्वती भिपक् सीसेन दुह इन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ ३६ ॥

होता यक्षत्स्रो देवीर्न भेषजं त्रयस्त्रिधातवोऽपसो रूपामिन्द्रे हिश्ययमश्विनेन्द्रा न भारती वाचा सरस्वती मह दन्द्राय दुह इन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ ३७ ॥

होता यक्षत् सुरेतसमृषमं नयीपसं त्वर्षामिन्द्रमश्विना भिपजं न सरस्वतीमोजो न जूतिरिन्द्रियं वृको न रभसो भिपग् यशः सुरया भेषजं श्रिया न मासरं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ ३८ ॥

होता यक्षद्वनस्पतिं शमितारं शतक्रतुं भीमं न मन्युं राजानं व्याग्रं नमसाऽश्विना भागं सरस्वती भिपगिन्द्राय दुह इन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ ३९ ॥

होता यक्षदृग्निं स्वाहाऽऽज्यस्य स्तोकानां स्वाहा मेदसां पृथक् स्वाहा छागमश्विभ्यां स्वाहा मेपं सरस्वत्यै स्वाहं ऋपमिन्द्राय सिंहाय सहस इन्द्रियं स्वाहाऽग्निं न भेषजं स्वाहा सोममिन्द्रियं स्वाहेंद्रं सुत्रामां सवितारं बरुणं भिपजां पतिं स्वाहा वनस्पतिं प्रियं पाथो न भेषजं स्वाहा देवा आज्यपा जुपाणो अग्निभेषजं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ ४० ॥

होता यक्षदश्विनौ छागस्य धृपाया मेदसो जुपेतां हविर्होतर्यजं ।

होता यक्षत्सरस्वतीं मेपस्यं धृपाया मेदसो जुपेतां हविर्होतर्यजं ।

होता यक्षदिन्द्रं सुप्रभस्यं धृपाया मेदसो जुपेतां हविर्होतर्यजं ॥ ४१ ॥

होता यक्षदश्विनौ सरस्वतीमिन्द्रं सुत्रामां गमिभे सोमाः सुरामां गच्छागेर्न भेषजं सुताः शपैर्न तोकमभिर्जाजैर्महस्वन्तो मद्रा मासरेण परिष्कृताः शुक्राः पर्यस्वन्तोऽमृताः प्ररिधता वो मधुश्चुस्तानाश्विना सरस्वतीन्द्रः सुत्रामां हृत्रहा जुपन्तां सोम्यं मधु पिबन्तु मर्दन्तु व्यन्तु होतर्यजं ॥ ४२ ॥

होता यक्षदश्विनौ छागस्य हविष आत्तामद्य मध्यतो मेद्र उद्धृतं पुरा द्वेषोभ्यः पुरा पौरुषेभ्यः गुभो घस्तां नूनं घासे अंजाराणां यवसमथमानां सुमत्क्षराणां शतरुद्रियाणामग्निवात्तानां पीवोपवसनानां पाथ्वतः श्रोणितः शिंतामत उंसावृतोऽद्वाद्वाद्वात्तानां करत एवाश्विना जुपेतां हविर्होतर्यजं ॥ ४३ ॥

होता यक्षत् सरस्वती मेघस्य हविष आचयदृष्ट मध्यतो मेद् उद्धृतं पुरा द्वेषोभ्यः पुरा पौरुषेय्या
गूमो घसन्नं घासे अज्राणां यवसप्रथमानां सुमत्क्षराणां शतरुद्रियाणामग्निष्वात्तानां
पीवोपवसनानां पार्श्वतः श्रोणितः शितामत उत्सावृतोऽङ्गादङ्गदवंतानां करद्वेषं सरस्वती जुपतां
हविर्होतृयजं ॥ ४४ ॥

होता यक्षदिन्द्रमृगभस्य हविष आचयदृष्ट मध्यतो मेद् उद्धृतं पुरा द्वेषोभ्यः पुरा पौरुषेय्या गूमो
घसन्नं घासे अज्राणां यवसप्रथमानां सुमत्क्षराणां शतरुद्रियाणामग्निष्वात्तानां पीवोपवसनानां
पार्श्वतः श्रोणितः शितामत उत्सावृतोऽङ्गादङ्गदवंतानां करद्वेषमिन्द्रो जुपतां हविर्होतृयजं ॥ ४५ ॥
होता यक्षद्वनस्पतिमग्निं हि पिष्टतमया रभिष्ठया स्नानयाधित । यत्राश्विनोश्छागस्य हविषः प्रिया
धामानि यत्र सरस्वत्या मेघस्य हविषः प्रिया धामानि यत्रेन्द्रस्य ऋपभस्य हविषः प्रिया धामानि
यत्राग्नेः प्रिया धामानि यत्र सोमस्य प्रिया धामानि यत्रेन्द्रस्य सुत्राण्यः प्रिया धामानि यत्र सवितुः
प्रिया धामानि यत्र वरुणस्य प्रिया धामानि यत्र वनस्पतेः प्रिया पाथांश्चि यत्र देवानामाज्यपानां
प्रिया धामानि यत्राग्नेर्होतुः प्रिया धामानि तत्रैतान्प्रस्तुत्येवोपस्तुत्येवोपवसन्नद्वेषत इव कुर्वी
करद्वेषं देवो वनस्पतिं जुपतां हविर्होतृयजं ॥ ४६ ॥

होता यक्षदृष्टिं स्विष्टकृतमयाऽग्निश्चिनोश्छागस्य हविषः प्रिया धामान्ययाद् सरस्वत्या मेघस्य
हविषः प्रिया धामान्ययाडिन्द्रस्य ऋपभस्य हविषः प्रिया धामान्ययाडुग्नेः प्रिया धामान्ययाद् सोमस्य
प्रिया धामान्ययाडिन्द्रस्य सुत्राण्यः प्रिया धामान्ययाद् सवितुः प्रिया धामान्ययाद् वरुणस्य प्रिया
धामान्ययाद् वनस्पतेः प्रिया पाथांश्चि यत्र देवानामाज्यपानां प्रिया धामानि यक्षदृष्टेर्होतुः प्रिया
धामानि यक्षत् स्वं महिमान्मर्याजतामेज्या इयः कृणोतु सो अंधरा जातवेदा जुपतां
हविर्होतृयजं ॥ ४७ ॥

देवं अहिः सरस्वती सुदेवमिन्द्रं अश्विना ।

तेजो न चक्षुरस्योर्वाहिपां दधुरिन्द्रियं वसुवनें वसुधेयस्य व्यन्तु यजं ॥ ४८ ॥

देवीद्वारिं अश्विना भिपजेन्द्रे सरस्वती ।

प्राणं न वीर्यं नासि द्वारो दधुरिन्द्रियं वसुवनें वसुधेयस्य व्यन्तु यजं ॥ ४९ ॥

देवी उपासांश्विना सुत्रामेन्द्रे सरस्वती ।

चतु न वारचमास्य उपाभ्यां दधुरिन्द्रियं वसुवनें वसुधेयस्य व्यन्तु यजं ॥ ५० ॥

देवी जोषीं सरस्वत्यश्विनेन्द्रमवधयन् ।

श्रोत्रं न कर्णयोर्वयो जोषीभ्यां दधुरिन्द्रियं वसुवनें वसुधेयस्य व्यन्तु यजं ॥ ५१ ॥

देवी ऊर्जाहृती दुषे सुदुचेन्द्रे सरस्वत्यश्विना भिपजाऽवतः ।

शुकं न ज्योति स्तनधोराहृती घत् इन्द्रियं वसुवनें वसुधेयस्य व्यन्तु यजं ॥ ५२ ॥

देवा देवानां भिपजा होतांराविन्द्रमश्विना ।

वृषदकारैः सरस्वती त्विषिं न हृदये मतिथिं होतृभ्यां दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेर्यस्य व्यन्तु यज' ॥ ५३ ॥

देवीस्तिप्रस्तिप्रो देवीरश्विनेडा सरस्वती ।

शूपं न मध्ये नाभ्यामिन्द्राय दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेर्यस्य व्यन्तु यज' ॥ ५४ ॥

देव इन्द्रो नराशथसंस्त्रिवरुथः सरस्वत्यश्विभ्यामीयते रथः ।

रेतो न रूपममृतं जनित्रमिन्द्राय त्वडा दधदिन्द्रियाणि वसुवने वसुधेर्यस्य व्यन्तु यज' ॥ ५५ ॥

देवो देवैर्वनस्पतिर्हिरण्यपर्णा अश्विभ्याथ सरस्वत्या सुषिप्लव इन्द्राय पच्यते मधुं ।

ओजो न जूतिक्रपमो न भामं वनस्पतिर्नो दधदिन्द्रियाणि वसुवने वसुधेर्यस्य व्यन्तु यज' ॥ ५६ ॥

देवं बर्हिषीरितीनामध्वरे स्तीर्णमश्विभ्यामूर्णम्रतुः सरस्वत्या स्योनमिन्द्र ते सद्ः ।

इंशार्थं मन्युथ राजानं बर्हिषा दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेर्यस्य व्यन्तु यज' ॥ ५७ ॥

देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवान्यक्षद्यथायथथ होतांराविन्द्रमश्विना वाचा वाचथ सरस्वतीमग्निथ सोमथ

स्विष्टकृत् स्विष्ट इन्द्रः सुत्रामा सविता वरुणो भिपगिषो देवो वनस्पतिः सिन्धुषा देवा आज्युषाः

स्विष्टो अग्निरग्निना होता होत्रे स्विष्टकृद्यशो न दधदिन्द्रियमूर्जमपचितिथ स्वधां वसुवने वसुधेर्यस्य

व्यन्तु यज' ॥ ५८ ॥

अग्निमद्य होतांरमवृणीताय यजमानः पचन् पक्तीः पचन् पुरोडाशान् वृषज्ञश्विभ्यां छागथ सरस्वत्यै

मेपमिन्द्राय ऋपमथ सुन्वश्विभ्याथ सरस्वत्या इन्द्राय सुत्राम्णे सुरासोमानं ॥ ५९ ॥

सुपस्था अद्य देवो वनस्पतिरभवदश्विभ्यां छागेन सरस्वत्यै मेपेणेन्द्राय ऋपमेणाक्षस्तान् मेदुस्तः

प्रति पचतागृभीषतावावुधन्त पुरोडाशैरपुश्विना सरस्वतीन्द्रः सुत्रामा सुरासोमानं ॥ ६० ॥

त्वामद्य ऋष आर्षेय ऋषीणां नपादवृणीताय यजमानो बृहभ्य आ सङ्गतेभ्य एष मे देवेषु वसु

वार्यायक्षयत इति ता या देवा देव दानान्यद्वस्तान्यस्मा आ च शास्या च गुरस्वेपितथ होतरसि

महवाच्याय प्रेषितो मानुषः सूक्तवाकाय सुक्ता बृहि' ॥ ६१ ॥

[अ० २१, क० ६१, म० स० ६१]

इत्येकविंशोऽध्यायः ।

अथ द्वाविंशोऽध्यायः ।

तेजोऽसि शुक्लममृतमागुष्या आर्युर्मे पाहि' ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाह्वभ्या पूष्यो हस्ताभ्यामा ददे' ॥ १ ॥

इमामंगुभणन् रशनामुतस्य पूर्व आयुषि विदथेषु कृष्या ।
सा नो अस्मिन्सुत आ वभूव क्रतस्य सामन्त्सरमारपन्ती ॥ २ ॥

अमिधा अंसि गुर्वनमसि यन्ताऽसि धृता । स त्वमग्नि वैश्वानरथ संप्रथसं गच्छ स्वाहाकृतः ॥३॥
स्वगा त्वा देवेभ्यः प्रजापतये ब्रह्मन्नर्च्यं मन्त्स्यामि देवेभ्यः प्रजापतये तेन राध्यासम् ।
तं बंधान देवेभ्यः प्रजापतये तेन राध्नुहि ॥ ४ ॥

प्रजापतये त्वा जुष्टं प्रोक्षामीन्द्राग्निभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षामि वायवे त्वा जुष्टं प्रोक्षामि
विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जुष्टं प्रोक्षामि सर्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जुष्टं प्रोक्षामि ।
यो अर्वन्तं जिवांथसति तमभ्यमीति वरुणः । परो मतः परः श्वा ॥ ५ ॥

अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहा ऽपां मोदाय स्वाहा सवित्रे स्वाहा वायवे स्वाहा
विष्णवे स्वाहेन्द्राय स्वाहा वृहस्पतये स्वाहा मित्राय स्वाहा वरुणाय स्वाहा ॥६॥

हिङ्गाराय स्वाहा हिङ्गुताय स्वाहा क्रन्दते स्वाहा ऽवक्रन्दाय स्वाहा प्रोथते स्वाहा
प्रमोथाय स्वाहा गन्धाय स्वाहा घ्राताय स्वाहा निर्विंष्टाय स्वाहा पविष्टाय स्वाहा
सन्दिताय स्वाहा बलति स्वाहा ऽऽर्शनाय स्वाहा शयानाय स्वाहा स्वपते स्वाहा
जाघते स्वाहा कूर्जते स्वाहा प्रबुद्धाय स्वाहा विजुम्भमाणाय स्वाहा विचृत्ताय स्वाहा
संथंहानाय स्वाहा पंस्थिताय स्वाहा ऽऽर्चनाय स्वाहा प्रार्यणाय स्वाहा ॥ ७ ॥

पते स्वाहा धारते स्वाहा द्वावाय स्वाहा हुताय स्वाहा शूकराय स्वाहा
शूकृताय स्वाहा निपण्णाय स्वाहा स्थिताय स्वाहा जवाय स्वाहा बलाय स्वाहा
विवर्तमानाय स्वाहा विवृत्ताय स्वाहा विधुन्वानाय स्वाहा विधृताय स्वाहा
शुश्रूषमाणाय स्वाहा शृण्वते स्वाहा क्षमाणाय स्वाहा क्षिताय स्वाहा
वीक्षिताय स्वाहा निमेषाय स्वाहा यदक्षि तस्मै स्वाहा यत् पिबन्ति तस्मै स्वाहा
यन्मूत्रं करोति तस्मै स्वाहा कुर्वते स्वाहा कृताय स्वाहा ॥ ८ ॥

तत्संभितुर्वरेण्यं मर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ९ ॥

हिरण्यपाणिभूतये सवितारमुप ह्वये । स चेत्ता देवता पदम् ॥ १० ॥

देवस्य चेततो महीं प्र संभितुर्हवामहे । सुमतिथ सत्पराधसम् ॥ ११ ॥

सुमतिथ सुमतीवृधो रातिथ संभितुरीमहे । प्र देवाय मतीविदे ॥ १२ ॥

रातिथ सत्पति महे सवितारमुप ह्वये । आसवं देववीतये ॥ १३ ॥

वृवस्व्यं सवितुर्मतिमांशुवं विश्वदेव्यम् । धिया भगं मनामहे ॥ १४ ॥

अग्निंश्च स्तोमेन बोधय समिधानो अमर्त्यम् । हव्या देवेषु नो दधत् ॥ १५ ॥

स हव्यवाहमर्त्यं लुशिमदुतश्चनोहितः । अग्निधिया समृण्वति ॥ १६ ॥

अग्निं दूतं पुरो दधे हव्यवाहमुर्षं जुवे । देवाँर आ सादयाद्दिहं ॥ १७ ॥

अर्जीजनो हि पवमान सूर्यं विधारे शकर्मना पर्यः । गोर्जीरया रथं हमाणः पुरन्ध्या ॥ १८ ॥

विमूर्मात्रा प्रमूः पित्राऽश्वोऽसि हयोऽस्यरयोऽसि मयोऽस्यर्वाऽसि सतिरसि वाज्यसि वृषाऽसि नृमणा असि । ययुर्नामाऽसि शिशुर्नामाऽस्याक्रित्यानां पत्वाऽन्विहि देवा आशापाला एतं वेधेभ्योऽश्वं मेधाप्य पोक्षितंश्च रक्षते—ह रन्ति—रिह रमता—मिह धृति—रिह स्वधृतिः स्वाहा ॥ १९ ॥

काय स्वाहा कस्मै स्वाहा कतमस्मै स्वाहा स्वाहाऽऽधिमाधीताय स्वाहा मनः प्रजापतये स्वाहा चित्तं विज्ञातायै दिव्ये स्वाहा दिव्ये मृदौ स्वाहा दिव्ये ह्रमुष्टीकायै स्वाहा सरस्वत्यै स्वाहा सरस्वत्यै पावकायै स्वाहा सरस्वत्यै बृहत्यै स्वाहा पूष्णे स्वाहा पूष्णे प्रपृथयाय स्वाहा पूष्णे नृन्धिपाय स्वाहा त्वष्ट्रे स्वाहा त्वष्ट्रे तुरीपाय स्वाहा त्वष्ट्रे पुरुरूपाय स्वाहा विष्णवे स्वाहा विष्णवे निमूयपाय स्वाहा विष्णवे शिपिविधाय स्वाहा ॥ २० ॥

विश्वो वृवस्व्यं नेतुमर्तो वुरीत सुख्यम् । विश्वो राय इपुध्वति द्युन्मं वृणीत पुष्यसे स्वाहा ॥ २१ ॥

आ ब्रह्मन् ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसा जायतामा रात्रे राजन्द्युः शूर इप्रव्योऽतिव्याधी महारयो जायतां दोग्धी धेनुर्वोढान्द्रवानाशुः सन्तिः पुरन्ध्रियोपा जिष्णु रथेष्टाः समेयो युवास्य यजमानस्य वीरो जायतां निकामे-निकामे नः पर्जन्यो वर्पतु फलवत्यो न ओषधयः पच्यन्तां योगक्षेमो नः कल्पताम् ॥ २२ ॥

प्राणाय स्वाहा ऽपानाय स्वाहा व्यानाय स्वाहा चक्षुषे स्वाहा श्रोत्राय स्वाहा वाचे स्वाहा मनसे स्वाहा ॥ २३ ॥

प्राच्ये विश्वे स्वाहा ऽर्वाच्ये विश्वे स्वाहा दक्षिणाय विश्वे स्वाहा ऽर्वाच्ये विश्वे स्वाहा प्रतीच्ये विश्वे स्वाहा ऽर्वाच्ये विश्वे स्वाहा दीच्ये विश्वे स्वाहा ऽर्वाच्ये विश्वे स्वाहा धर्वाच्ये विश्वे स्वाहा ऽर्वाच्ये विश्वे स्वाहा ऽर्वाच्ये विश्वे स्वाहा ऽर्वाच्ये विश्वे स्वाहा ॥ २४ ॥

अन्द्रयः स्वाहा बार्भ्यः स्वाहा वृकाय स्वाहा तिष्ठन्तीभ्यः स्वाहा स्रधन्तीभ्यः स्वाहा स्पन्दमानाभ्यः स्वाहा कृष्णाभ्यः स्वाहा मृद्याभ्यः स्वाहा धार्याभ्यः स्वाहा ऽणवाय स्वाहा समुद्राय स्वाहा सरिराय स्वाहा ॥ २५ ॥

वाताय स्वाहा^१ धुमाय स्वाहा^२ उभ्राय स्वाहा^३ मेघाय स्वाहा^४ विद्योतमानाय स्वाहा^५
 स्तनयते स्वाहा^६ उवस्फूर्जते स्वाहा^७ वपते स्वाहा^८ उववपते स्वाहा^९—ग्रं वपते स्वाहा^{१०}
 शीघ्रं वपते स्वाहा^{११}—द्रुहते स्वाहा^{१२}—द्रुहीताय स्वाहा^{१३} पुष्पते स्वाहा^{१४} शीकायते स्वाहा^{१५}
 पुष्पाभ्यः स्वाहा^{१६} ज्ञादुनीभ्यः स्वाहा^{१७} नीहाराय स्वाहा^{१८} ॥ २६ ॥
 अग्रये स्वाहा^{१९} सोमाय स्वाहा^{२०}—न्द्राय स्वाहा^{२१} पृथिव्यै स्वाहा^{२२} अन्तरिक्षाय स्वाहा^{२३}
 दिवे स्वाहा^{२४} दिग्भ्यः स्वाहा^{२५} ऽऽशाभ्यः स्वाहा^{२६}—व्यै दिशे स्वाहा^{२७} उर्वाच्यै दिशे स्वाहा^{२८} ॥ २७ ॥
 नक्षत्रेभ्यः स्वाहा^{२९} नक्षत्रियेभ्यः स्वाहा^{३०} उहोरात्रेभ्यः स्वाहा^{३१} उर्ध्मासेभ्यः स्वाहा^{३२}
 मासेभ्यः स्वाहा^{३३} ऋतुभ्यः स्वाहा^{३४} ऽऽतिवेभ्यः स्वाहा^{३५} संवत्सराय स्वाहा^{३६}
 द्यावापृथिवीभ्यां स्वाहा^{३७} चन्द्राय स्वाहा^{३८} सूर्याय स्वाहा^{३९} शशिमभ्यः स्वाहा^{४०}
 वसुभ्यः स्वाहा^{४१} रुद्रेभ्यः स्वाहा^{४२} ऽऽदित्येभ्यः स्वाहा^{४३} मरुद्भ्यः स्वाहा^{४४}
 विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा^{४५} मूलेभ्यः स्वाहा^{४६} शाखाभ्यः स्वाहा^{४७} वनस्पतिभ्यः स्वाहा^{४८}
 पुष्पेभ्यः स्वाहा^{४९} फलेभ्यः स्वाहा^{५०}—पंथीभ्यः स्वाहा^{५१} ॥ २८ ॥
 पृथिव्यै स्वाहा^{५२} अन्तरिक्षाय स्वाहा^{५३} दिवे स्वाहा^{५४} सूर्याय स्वाहा^{५५} चन्द्राय स्वाहा^{५६}
 नक्षत्रेभ्यः स्वाहा^{५७} उद्भ्यः स्वाहा^{५८}—पंथीभ्यः स्वाहा^{५९} वनस्पतिभ्यः स्वाहा^{६०}
 परिप्लवेभ्यः स्वाहा^{६१} चराचरेभ्यः स्वाहा^{६२} सरीसृपेभ्यः स्वाहा^{६३} ॥ २९ ॥
 जसेभ्ये स्वाहा^{६४} वसंभ्ये स्वाहा^{६५} विभुवे स्वाहा^{६६} विवस्वते स्वाहा^{६७} गणेशिये स्वाहा^{६८}
 गुणपतये स्वाहा^{६९} ऽभिभुवे स्वाहा^{७०} ऽधिपतये स्वाहा^{७१} जूषाय स्वाहा^{७२} संधिसर्पाय स्वाहा^{७३}
 चन्द्राय स्वाहा^{७४} ज्योतिषे स्वाहा^{७५} मलिम्लुचाय स्वाहा^{७६} दिवा पुतयते स्वाहा^{७७} ॥ ३० ॥
 मर्धे स्वाहा^{७८} माधवाय स्वाहा^{७९} शुक्राय स्वाहा^{८०} शुच्ये स्वाहा^{८१} नर्मसे स्वाहा^{८२}
 नभस्याय स्वाहा^{८३}—पाय स्वाहा^{८४}—जाय स्वाहा^{८५} सहसे स्वाहा^{८६} सहस्याय स्वाहा^{८७}
 तपसे स्वाहा^{८८} तपस्याय स्वाहा^{८९} उधहसस्पतये स्वाहा^{९०} ॥ ३१ ॥
 वाजाय स्वाहा^{९१} पसुराय स्वाहा^{९२} ऽपिजाय स्वाहा^{९३} क्रतये स्वाहा^{९४} स्वः स्वाहा^{९५}
 मूर्ध्ने स्वाहा^{९६} व्यश्रुविने स्वाहा^{९७} अन्त्याय स्वाहा^{९८} अन्त्याय गौवनाय स्वाहा^{९९}
 सुनंस्यु पतये स्वाहा^{१००} ऽधिपतये स्वाहा^{१०१} पुजापतये स्वाहा^{१०२} ॥ ३२ ॥
 आपुर्वज्ञेन कल्पतां स्वाहा^{१०३} प्राणो यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^{१०४} ऽपानो यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^{१०५}
 द्यानो यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^{१०६}—वृानो यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^{१०७} समानो यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^{१०८}
 चर्धुर्वज्ञेन कल्पतां स्वाहा^{१०९} श्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^{११०} वाग्यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^{१११}
 मनो यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^{११२} ऽऽत्मा यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^{११३} ब्रह्मा यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^{११४}
 ज्योतिर्वज्ञेन कल्पतां स्वाहा^{११५} स्युर्वज्ञेन कल्पतां स्वाहा^{११६} पृष्ठं यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^{११७}
 पुनो यज्ञेन कल्पतां स्वाहा^{११८} ॥ ३३ ॥

एकस्मै स्वाहां द्वाभ्यांश्च स्वाहां शतायु स्वाहाँ^१—कशतायु स्वाहाँ व्युष्ट्यै स्वाहाँ^२
स्वर्गाय स्वाहाँ^३ ॥ ३४ ॥

[अ० २९, कं० ३७, मं० सं० २६७]

इति द्वाविंशोऽध्यायः ।

अथ त्रयोविंशोऽध्यायः ।

हिश्यग्रभः समवर्तताग्रं भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।

स दाधार पृथिवीं धामुतेमां कस्मै देवार्य हविषां विधेम ॥ १ ॥

उपयामगृहीतोऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णाम्ये^१—प ते योनिः सूर्यस्ते महिमा ।

यस्तेऽहन्संवत्सरे महिमा संम्बभूव यस्ते वायावन्तारिक्षे महिमा संम्बभूव

यस्ते द्विवि सूर्ये महिमा संम्बभूव तस्मै ते महिम्ने प्रजापतये स्वाहाँ देवेभ्यः^२ ॥ २ ॥

यः प्राणतो निमिपतो महित्वैक इद्राजा जगतो बभूव ।

य ईशे अस्य द्विपदुश्चतुष्पदुः कस्मै देवार्य हविषां विधेम ॥ ३ ॥

उपयामगृहीतोऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णाम्ये^१—प ते योनिश्चन्द्रमास्ते महिमो ।

यस्ते रात्रौ संवत्सरे महिमा संम्बभूव यस्ते पृथिव्यामग्री महिमा संम्बभूव

यस्ते नक्षत्रेषु चन्द्रमसि महिमा संम्बभूव तस्मै ते महिम्ने प्रजापतये देवेभ्यः स्वाहाँ^२ ॥ ४ ॥

पुञ्जन्ति ब्रह्मरूपं चरन्तं परि तस्थुषः । रोचन्ते रोचना द्विवि^१ ॥ ५ ॥

पुञ्जन्तस्य काम्या ह्रीं विपक्षसा रथे । शोणां धृष्णु नुवाहसां । ६ ॥

यद्वातो अपो अग्नीगन्त्र्यामिन्द्रस्य तन्वम् । एतश्च स्तोत्रनेन पृथा पुनरश्वमारवर्तयासि नः ॥७॥

वसवस्त्वाञ्जन्तु गापत्रेण छन्दसां रुद्रास्त्वाञ्जन्तु त्रैधुभेन छन्दसां ऽऽकृत्यास्त्वाञ्जन्तु जागतेन

छन्दसां । भूर्भुवःस्व—लाजीश्छाचीश्न्यव्ये गर्व्य एतद्भ्रमत्त देवा एतद्भ्रमद्वि प्रजापते ॥८॥

कः स्वित्देकाकी चरति क उ स्वित्जापते पुनः । किंश्च स्वित्त्रिमस्य भेषुजं किम्यावपनं महत् ॥९॥

सूर्ये एकाकी चरति चन्द्रमां जापते पुनः । अग्निर्हिमस्य भेषुजं भूमिरावपनं महत् ॥ १० ॥

का स्वित्दासीत्पूर्वाचित्तिः किंश्च स्वित्दासीद् बृहद्वयः ।

का स्वित्दासीत्पिलिपिला का स्वित्दासीत्पिशङ्गिला ॥ ११ ॥

द्यौरासीत्पूर्वांचित्तिरश्वं आसीद् बृहद्द्वयं । अविंरासीत्पिलिष्पिला रात्रिरासीत्पिशङ्गिला ॥ १२ ॥

वायुर्वा पचतेरेवत्वसितग्रीवश्छागैर्न्यग्रोधश्चमसैः शल्मलिर्वृद्ध्या ।

एष स्य गृधयो वृषां पृद्भिश्चतुर्भिरदगन्ब्रह्मा कृष्णश्च नोऽवतु नमोऽग्र्ये ॥ १३ ॥

संथंशितो रुग्मिना रथः संथंशितो रुग्मिना हयः । संथंशितो अक्स्वप्सुजा ब्रह्मा सोमपुरोगवः ॥ १४ ॥

स्वयं वाजिस्तन्वं कल्पयस्व स्वयं यजस्व स्वयं जुपस्व । महिमा तेऽन्येन न सन्नशे ॥ १५ ॥

न वा उ एतन्म्रियसे न रिप्यसि देवो र इदेषि पृथिमिः सुगोभिः ।

यद्यासंत सुकृतो यत्र ते ययुस्तत्र त्वा देवः संविता दधातु ॥ १६ ॥

अग्निः पृथुरासीत्तेनायजन्त स एतल्लोकर्मजयद्यस्मिन्नग्निः स ते लोको भविष्यति तं जेप्यसि

पिवेता अपैः । वायुः पृथुरासीत्तेनायजन्त स एतल्लोकर्मजयद्यस्मिन्वायुः स ते लोको भविष्यति तं

जेप्यसि पिवेता अपैः । सूर्यः पृथुरासीत्तेनायजन्त स एतल्लोकर्मजयद्यस्मिन्सूर्यः स ते लोको

भविष्यति तं जेप्यसि पिवेता अपैः ॥ १७ ॥

प्राणाय स्वाहा^१ ऽपानाय स्वाहा^१ व्यानाय स्वाहा^१ ।

अग्ने अम्बिकेऽम्बालिके न मा नयति कश्चन । ससंस्थश्चक्रुः सुभद्रिको काम्पीलग्नासिर्नाम ॥ १८ ॥

गुणानां त्वा गुणपतिं ह्वामहे^१ प्रियाणा त्वा प्रियपतिं ह्वामहे^१

निधीनां त्वा निधिपतिं ह्वामहे वसो मम । आहमंजानि गर्भधमा त्वमंजासि गर्भधर्म ॥ १९ ॥

ता उभो चतुराः पदः संप्रसारयाव स्वर्गं लोके प्रोर्णुवाथा^१ वृषा वाजी रेतोधा रेतो दधातु ॥ २० ॥

उत्संस्था अत्र गुदं धेति समञ्चि चारया वृषन् । य स्त्रीणां जीवभोजनः ॥ २१ ॥

यक्रामको शकृन्ति काऽऽहलगिति वश्चति । आहन्ति गुभे पसो निर्गल्गलीति धारकां ॥ २२ ॥

यकोऽमको अकृन्तक आहलगिति वश्चति । त्रिवंक्षत इव ते मुग्गमध्वर्यां मा नृस्त्वममि मां पथाः ॥ २३ ॥

माता च ते पिता च तेऽग्रं वृक्षस्य रोहतः । प्रतिंलामीति ते पिता गुभे मुष्टिमंतंमपत् ॥ २४ ॥

माता च ते पिता च तेऽग्रं वृक्षस्य क्रीटतः । त्रिवंक्षत इव ते मूरं ब्रह्मन्मा त्वं वंदो वहुं ॥ २५ ॥

ऊर्ध्वमंनमामुच्छ्रापय गिरी मारथं हरं त्रिय । अथास्थे मध्यमेधताथे ङीते धातं पुनत्रियं ॥ २६ ॥

ऊर्ध्वमंनमामुच्छ्रापय गिरी मारथं हरं त्रिय । अथास्थे मध्यमेजतु ङीते धातं पुनत्रियं ॥ २७ ॥

यदम्या अथहुमेद्याः कृषु स्थूलमुपातमन । मृक्कायिदम्या एजतो गोऽशुके शंक्रुत्वायिवं ॥ २८ ॥

पथशामां लुटामंघुं प विष्टीमिन्मायिपुः । मुक्त्वा देविम्यते नारीं मृत्यम्यांक्षिमुजो यथा ॥ २९ ॥

यद्भरिणो यवमसि न पुष्टं पशु मन्यते । शूद्रा यदर्थजारा न पोषाय धनायति' ॥ ३० ॥

यद्भरिणो यवमसि न पुष्टं बहु मन्यते । शूद्रो यदर्थयै जारो न पोषमनु मन्यते' ॥ ३१ ॥

दृष्टिकावणो अकारिपं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः ।

सुरभि नो मुखं करत्य ण आयूँपि तारिपत् ॥ ३२ ॥

गायत्री त्रिद्विजगत्यनुमुष्पङ्क्त्या सह । बृहत्युष्णिहां कुरुप्सूचीभिः शम्यन्तु त्वा ॥ ३३ ॥

द्विपदा याश्वतुष्पदास्त्रिपदा याश्च पदपदाः ।

विच्छन्दा याश्च सच्छन्दाः सूचीभिः शम्यन्तु त्वा ॥ ३४ ॥

महानाम्न्यो देवत्यो विश्वा आशाः प्रभूवरीः । मेर्वाविद्युतो वाचः सूचीभिः शम्यन्तु त्वा ॥ ३५ ॥

नार्थस्ते पत्न्यो लोम विचिन्वन्तु मनीषया । देवानां पत्न्यो दिक्षाः सूचीभिः शम्यन्तु त्वा ॥ ३६ ॥

रजता हरिणीः सीसा युजो युज्यन्ते कर्मभिः ।

अश्वस्य वाजिनस्त्वचि सिमाः शम्यन्तु शम्यन्तीः' ॥ ३७ ॥

कृषिवृद्धः यवमन्तो यवश्चिद्यथा दान्तर्यजुपूर्वं विवृय' ।

इहेहेपां कृणुहि भोर्जनानि ये वरिषो नर्म उक्ति यजन्ति ॥ ३८ ॥

कस्त्वा छ्यति कस्त्वा विशास्ति कस्ते गात्राणि शम्यति । क उ ते शमिता कविः' ॥ ३९ ॥

ऋतवस्त ऋतुथा पर्व शमितारो वि शासतु । संवत्सरस्य तेजसा शमीभिः शम्यन्तु त्वा ॥ ४० ॥

अर्धमासाः परूँपि ते मासा आ च्छर्यन्तु शम्यन्तः ।

अहोरात्राणि मरुतो विलिष्टथ सूदयन्तु ते' ॥ ४१ ॥

दैव्यां अध्वर्यवस्त्वा च्छर्यन्तु वि च शासतु । गात्राणि पर्वशस्ते सिमाः कृण्वन्तु शम्यन्तीः' ॥ ४२ ॥

द्यौस्ते पृथिव्यन्तरिक्षं वायुश्चिद्वं प्रणातु ते । सूर्यस्ते नक्षत्रैः सह लोकं कृणोतु साधुया ॥ ४३ ॥

शं ते परेभ्यो गात्रेभ्यः शमस्त्वर्वरेभ्यः । शमस्थम्यो मृजभ्यः शम्यन्तु तन्वै तव' ॥ ४४ ॥

कः स्विकेकाकी चरति क उ स्विकजायते पुनः । किं स्वित्त्रिमस्य भेपजं किंशुवर्पनं गृहती' ४५ ॥

सूर्यं एकाकी चरति चन्द्रमां जायते पुनः । अग्निर्हिमस्य भेपजं शर्मिरावर्पनं गृहत् ॥ ४६ ॥

किं स्वित्सूर्यसमं ज्योतिः किं समुद्रसमं सरः ।

किं स्वित्पृथिव्यै वर्षीयुः कस्य मात्रा न विद्यते' ॥ ४७ ॥

वत्स सूर्यसमं ज्योतिर्द्यौः समुद्रसमं सरः ।

इन्द्रः पृथिव्यै वर्षीयान् गोस्तु मात्रा न विद्यते' ॥ ४८ ॥

पुच्छामि त्वा चितये देवसखु यद्वि त्वमत्र मन्सा जगन्थ ।
 येषु विष्णुस्त्रिषु प्रदेव्येष्टस्तेषु विश्वं भुवन्मा विवेशा ३' ॥ ४९ ॥
 अपि तेषु त्रिषु प्रदेव्यस्मि येषु विश्वं भुवन्मा विवेश ।
 सद्यः पर्येमि पृथिवीमुत धामेकेनाङ्गेन विवो अस्य पृथमं ॥ ५० ॥
 केप्वन्तः पुरुष आ विवेश कान्यन्तः पुरुषे अपितानि ।
 एतद्ब्रह्मन्नुप वल्हामासि त्वा किंथं स्वित्नः प्रति वोचास्वत्रं' ॥ ५१ ॥
 पञ्चस्वन्तः पुरुष आ विवेश तान्यन्तः पुरुषे अपितानि ।
 एतत्त्वात्रं प्रतिमन्वानो अस्मि न मायया भवस्युत्तरो मत् ॥ ५२ ॥
 का स्विदासीत्पूर्वचित्तिः किंथं स्विदासीद् बृहद्वयः ।
 का स्विदासीत्पिलिष्पिला का स्विदासीत्पिशङ्गिला ॥ ५३ ॥

धौरासीत्पूर्वचित्तिरश्व आसीद् बृहद्वयः ।
 अविदासीत्पिलिष्पिला रात्रिरासीत्पिशङ्गिला ॥ ५४ ॥

का ईमरे पिशङ्गिला का ई कुरुपिशङ्गिला ।
 क ईमास्कन्दमर्षति क ई पन्थां वि सर्पति' ॥ ५५ ॥

अजोरं पिशङ्गिला श्वाविस्कुरुपिशङ्गिला ।
 शश आस्कन्दमर्षत्यहिः पन्थां वि सर्पति' ॥ ५६ ॥

कत्यस्य विद्याः कत्यक्षराणि कति होमांसः कतिधा समिद्धः ।
 यज्ञस्य त्वा विदथा पृच्छमत्र कति होतारं ऋतुशो यजन्ति ॥ ५७ ॥

पर्यस्य विद्याः शतमक्षराण्यशीतिर्होमांसः सुमिथो ह तिष्ठः ।
 यज्ञस्य ते विदथा प्र ब्रवीमि सप्त होतारं ऋतुशो यजन्ति ॥ ५८ ॥

को अस्य वेदु सुवन्स्य नामिं को द्यावापृथिवी अन्तरिक्षम् ।
 कः सूर्यस्य वेदु बृहतो जनित्रं को वेदु चन्द्रमसं यतोजाः ॥ ५९ ॥

वेदाहमस्य सुवन्स्य नामिं वेदु द्यावापृथिवी अन्तरिक्षम् ।
 वेदु सूर्यस्य बृहतो जनित्रमथो वेदु चन्द्रमसं यतोजाः ॥ ६० ॥

पुच्छामि त्वा परमन्तं पृथिव्याः पुच्छामि यत्र भुवन्स्य नामिं ।
 पुच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेतः पुच्छामि वाचः परमं व्योमं ॥ ६१ ॥

इयं वेद्विः परो अन्तः पृथिव्या अपं यज्ञो भुवन्स्य नाभिः ।
 अयथं सोमो घृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मायं वाचः परमं ध्योमं ॥ ६२ ॥
 सुभूः स्वयम्भूः प्रथमोऽन्तर्महत्परणवे । कृषे ह गर्भमूत्थियं यतो जातः प्रजापतिः' ॥ ६३ ॥
 होता यक्षत्प्रजापतिथं सोमस्य महिम्नः । जुपतां पिचंतु सोमथं होतर्यज' ॥ ६४ ॥
 प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा रूपाणि परि ता बभूव ।
 यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयथं स्याम पतयो रयीणाम् ॥ ६५ ॥

[अ० २३, कं० ६५, मं० सं० ८३]

इति त्रयोविंशोऽध्यायः ।

अथ चतुर्विंशोऽध्यायः ।

अश्वस्तूपरो गोमुगस्ते प्राजापत्याः कृष्णर्षीव आग्नेयो इराते पुरस्तात्सारस्वती
 मेप्युधस्तादन्वोरश्विनावघोरामौ ब्राह्मोः सोमापौष्णः श्यामो नान्याथ सौर्ययामौ
 श्वेतश्च कृष्णश्च पार्श्वयोस्त्याष्टौ लोमशसकथौ सकथयोर्वायव्यः श्वेतः पुच्छ इन्द्राय
 स्वपस्याय वेहृष्टैष्णवो वामनः ॥ १ ॥
 रोहितो धूम्ररोहितः कुकेन्दुरोहितस्ते सौम्या बभ्रुररूणबभ्रुः शुक्रबभ्रुस्ते वारुणाः
 शित्तिरन्ध्रोऽन्यतःशित्तिरन्ध्रः समन्तशित्तिरन्ध्रस्ते सावित्राः शितिबाहुरन्यतःशितिबाहुः
 समन्तशितिबाहुस्ते चार्हस्पत्याः पृषती क्षुद्रपृषती स्थूलपृषती ता मैत्रावरुणपृषः ॥ २ ॥
 शुद्धबालः सर्वशुद्धबालो मणिबालस्त आश्विनाः श्वेतः श्वेताक्षोऽरुणस्ते रुद्राय पशुपतये
 कर्णा यामा अबलिता रौद्रा नमोरूपाः पार्जन्याः ॥ ३ ॥
 पृश्निस्तिरुश्चीर्नपृश्निरुश्चैर्पृश्निस्ते मरुताः फल्गुलीहितोर्णा प्लक्षी ताः सारस्वत्यः प्लीहाकर्णः
 शुण्ठाकर्णोऽध्यालोहकर्णस्ते त्याष्ट्राः कृष्णर्षीवः शित्तिकर्षोऽस्त्रिसकथस्त ऐन्द्राष्ट्राः
 कृष्णास्त्रिस्त्वर्पास्त्रिर्महास्त्रिस्त उपस्याः ॥ ४ ॥
 शिल्पा वैश्ववेड्यो रोहिण्यस्त्रयवयो वाचेऽविज्ञाता आदित्यै सरूपा धात्रे वत्सतर्पां वृवानां
 पत्नीर्भ्यः ॥ ५ ॥
 कृष्णर्षीव आग्नेयाः शित्तिभ्रवो वसूनाथं रोहिता रुद्राणांथ श्वेता अवरोकिर्ण आदित्यानां
 नमोरूपाः पार्जन्याः ॥ ६ ॥

उद्धतं कृपभो वामनस्त ऐन्द्रावैष्णवा उद्धतः शितिवाहुः शितिपृष्ठस्त ऐन्द्राबार्हस्पत्याः शुक्ररूपा
वाजिनाः कल्मषा आग्निमाहुताः श्यामाः पौष्णाः ॥ ७ ॥

एता ऐन्द्राद्या द्विरूपा अग्निषोमीया वामना अनड्वाहं आग्नावैष्णवा वृक्षा मैत्रावरुण्योऽन्यत
एन्यो मैत्र्यः ॥ ८ ॥

कृष्णर्षीवा आग्नेया बभ्रवः सौम्याः श्वेता वायव्या अविज्ञाता अदित्यै सरूपा धात्रे वत्सतृयी
देवानां पत्नीभ्यः ॥ ९ ॥

कृष्णा भीमा धूम्रा आन्तरिक्षा बृहन्तो विव्याः शबला वैद्युताः सिध्मास्तारुकाः ॥ १० ॥

धूम्रान्वसन्तायालंभते श्वेतान्ग्रीष्मार्थं कृष्णान्वर्षाम्भ्योऽरुणाञ्छरवे पृषतो हेमन्ताय
पिदाङ्गाञ्छिशिराय ॥ ११ ॥

त्रयव्यो गायत्र्यै पश्चावपस्त्रिभुभे दित्यवाहो जगत्यै त्रिवत्सा अनुभुभे तुष्यवाहं उष्णिहं ॥ १२ ॥

पृष्ठवाहो विराजं उक्षाणो बृहत्या कृपभाः कुकुभेऽनड्वाहः पृङ्क्त्यै धेनवोऽतिच्छन्वसे ॥ १३ ॥

कृष्णर्षीवा आग्नेया बभ्रवः सौम्या उपध्वस्ताः सावित्रा वत्सतृयेः सारस्वत्यः श्यामाः पौष्णाः
पृश्नयो माहुता बहुरूपा वैश्वदेवा वृक्षा द्यावापृथिवीयाः ॥ १४ ॥

उक्ताः संश्रवा एता ऐन्द्राद्याः कृष्णा वारुणाः पृश्नयो माहुताः कायास्तृपराः ॥ १५ ॥

अग्रयेऽनीकवते प्रथमजानालंभते मरुद्भ्यः सान्तपनेभ्यः सवात्यान्मरुद्भ्यो गृहमेधिभ्यो
वष्किहान्मरुद्भ्यः क्षीदिभ्यः सथंसृष्टान्मरुद्भ्यः स्वर्तवद्भ्योऽनुसृष्टान् ॥ १६ ॥

उक्ताः संश्रवा एता ऐन्द्राद्याः प्राशृङ्गा महिन्द्रा बहुरूपा वैश्वकर्माणोः ॥ १७ ॥

धूम्रा बुभुर्नीकाशाः पितृणाथ सोमवतां बभ्रवो धूम्रनीकाशाः पितृणां वृद्धिपदां कृष्णा वृभुर्नीकाशाः
पितृणामग्निष्वात्तानां कृष्णाः पृषन्तस्त्रैयम्बुकोः ॥ १८ ॥

उक्ताः संश्रवा एताः शुनासीरियाः श्वेता वायव्याः श्वेताः सौर्याः ॥ १९ ॥

वसन्ताय कृपिश्त्रलानालंभते ग्रीष्मार्थं कलविङ्कान्वर्षाम्भ्यस्तिर्तिरिञ्छरवे वार्त्तिका हेमन्ताय
कक्राञ्छिशिराय विक्ररान् ॥ २० ॥

समुद्राय शिशुमारानालंभते पर्जन्याय मण्डूकान्मृगयो मत्स्यान्मित्राय कुलीपयान्वरुणाय
नाक्रान् ॥ २१ ॥

रोमाय हृथसानालंभते धायवे बलाकां हन्ताग्निम्भ्यां कुञ्चान्मित्राय मद्रन्वरुणाय चक्राकान् ॥ २२ ॥

अग्रये कुटस्थानालंभते वनस्पतिभ्य उलूकान्ग्रीषोमाभ्यां चापान्निश्विभ्यां मयूरान्मित्रावरुणाभ्यां
रुपोतान् ॥ २३ ॥

सोमाय लुचानालभते त्वष्ट्रे कौलीकान्गोषादीर्वैवानां पत्नीभ्यः कुलीका देवजाभिभ्योऽग्र्ये
गृहपतये पारुष्णान् ॥ २४ ॥

अह्वे पारावतानालभते राड्यै सीचापूरहोरात्रयोः सन्धिभ्यो जतूमासेभ्यो दास्यैहान्तसंवत्सराय
महतः सुपर्णान् ॥ २५ ॥

भूम्यां आखुनालभतेऽन्तरिक्षाय पाङ्क्यत्रान्विचे कशान्विग्भ्यो नकुलान्वभुंकानवान्तरविशाभ्यः । २६ ।
वसुभ्य ऋष्यानालभते रुद्रेभ्यो रुद्रेनादित्येभ्यो न्यङ्कून्विश्वेभ्यो देवेभ्यः पृषान्त्साधयेभ्यः
कुलुङ्गान् ॥ २७ ॥

ईशानाय परस्वत आलभते मित्राय गौरान्वरुणाय महिषान्वृहस्पतये गव्योस्त्वष्ट्रे उष्ट्रान् ॥ २८ ॥
प्रजापतये पुरुषान्वस्तिन आलभते वाचे प्लुषोश्चक्षुषे यशकाऽङ्गोत्राय मृङ्गाः । ॥ २९ ॥

प्रजापतये च वायवे च गोमृगो वरुणायारुण्यो भ्रैषो यमाय कृष्णो मनुष्यराजाय मर्कटः शार्दूलाय
रोहिष्ठेपमाय गव्यो क्षिप्रश्चेनाय वर्तिका नीलङ्गीः कृमिः समुद्राय शिशुमारो हिमवते हस्ती । ३० ।

मयुः प्राजापत्य उलो हलिक्ष्णो वृषवृथशस्ते धात्रे विशां कङ्को धुङ्गमिषी कलविङ्को लोहिताहिः
पुंकरसादस्ते त्वाष्ट्रा वाचे कुञ्जः । ॥ ३१ ॥

सोमाय कुलुङ्ग आरण्योऽजो नकुलः शका ते पोष्णाः क्रोथा मायोरिन्द्रस्य गौरमुगः पिद्वो न्यङ्कूः
कक्कटस्तेऽनुमत्यै प्रतिश्रुत्कवि चक्रवार्कः ॥ ३२ ॥

सौरी बलाका शार्गः सुंजयः शयाण्डकस्ते मैत्राः सरस्वत्यै शारिः पुरुषवाक् श्वाविन्द्रमी शार्दूलो
वृकः प्रदाकुस्ते मन्पवे सरस्वते शुक्रः पुरुषवार्कः ॥ ३३ ॥

सुपर्णः पर्जन्य आतिवांहसो दार्शिको ते वायवे बृहस्पतये वाचस्पतये पैङ्गाजोऽलज आन्तरिक्षः
प्लवो मद्गुर्मत्स्यस्ते नदीपतये द्यावापृथिवीयः कूर्मः । ॥ ३४ ॥

पुरुषमुगश्चन्द्रमसो गोधा कालका दार्वाघाटस्ते वनस्पतीनां कृकवाकुः सावित्रो हथंसो वातस्य
नाको मर्करः कुलीपयस्तेऽकूपारस्य ह्रियै शल्यकः ॥ ३५ ॥

पुण्यह्वो मण्डूको मूर्धिका तित्तिरिस्ते सर्पाणां लोपाश आश्विनः कृष्णो राड्या ऋक्षो जतूः
सुषिलीका त ईतरजनात्तं जर्हका वैष्णवी । ॥ ३६ ॥

अन्यवापोऽर्धमासानामुग्र्यो मयूरः सुपर्णस्ते गन्धर्वाणामपामुद्रो मासां कश्यपो रोहितकुण्डूणाचीं
गोलत्तिका तेऽप्सरसां मृत्यवेऽसितः ॥ ३७ ॥

व्रषोहृक्केतूनामायुः कशो मान्थालस्ते पितृणां बलायाजगुरो वसूनां कृपिञ्जलः कृपोत उलूकः
शशस्ते निक्कंत्थै वरुणायाणयो मेपः ॥ ३८ ॥

श्विञ्च आद्रित्यानामुष्टो घृणीवान्वाध्रीनसस्ते मृत्या अरण्याय सूमरो रुक् रौद्रः कथिः
कृत्कर्दात्यौहस्ते वाजिनां कामाय पिकः ॥ ३९ ॥

राद्रो वैश्वदेवः श्वा कृष्णः कर्णो गर्वृभस्तरक्षस्ते रक्षसामिन्द्राय सूकरः सिंथहो मारुतः
कृकलासः पिप्पका शकुनिस्ते शरव्यायै विश्वेषां देवानां पृपतः ॥ ४० ॥

[अ० २४, कं० ४०, मं० सं० ४०]

इति चतुर्विंशोऽध्यायः ।

अथ पञ्चविंशोऽध्यायः ।

शादं दुन्द्रिरवेका दन्तमूलैर्मृदुं वस्वैस्तेगान्दंष्ट्राभ्यां सरस्वत्या अग्रजिह्वं जिह्वायां
उत्सादमवक्रुन्नेन तालु वाजं हनुभ्यामप आस्येन वृषणमाण्डाभ्यामाद्रित्यां इमश्रुभिः
पन्यांनं भ्रुभ्यां द्यावापृथिवी वतीभ्यां विद्युतं कनीनकाभ्यां शुक्राय स्वाहा
कृष्णाय स्वाहा पार्थाणि पक्ष्माण्यवार्पा इक्षवोऽवार्पाणि पक्ष्माणि पार्पा इक्षवः ॥ १ ॥

वातं प्राणेनापानेन नासिके उपयाममधरेणौष्ठेन सदुत्तरेण प्रकाशेनान्तरमनूकाशेन बाह्यं निवेप्यं
मूर्धा स्तनयित्नु निग्राधेनाशार्भे मस्तिष्केण विद्युतं कनीनकाभ्यां कर्णाभ्यां श्रोत्रं श्रोत्राभ्यां
कर्णां तेषुनीमधरकण्ठेनापः शृङ्गकण्ठेन चित्तं मर्याभिरद्वित्थं शीष्णां निक्कंति निर्जर्जत्येन
शीष्णां संक्रोशैः प्राणान् रेप्माणं स्तुपेन ॥ २ ॥

मशकान् केशीरिन्द्रं स्वर्सा वहेन बृहस्पतिं शकुनिसादेन कुर्माञ्जलैराक्रमणं
स्थूराभ्यामुक्षलाभिः कृपिञ्जलाञ्च वहाभ्यामध्वानं घाहुभ्यां जाम्बूतिनारण्यमग्निमित्तिरुभ्यां
पुपुषं वृभ्यामश्विन्नावलंसाभ्यां रुद्रं रौराभ्याम् ॥ ३ ॥

अग्नेः पक्षतिर्वायोनिपक्षतिरिन्द्रस्य तृतीया सोमस्य चतुर्थ्यदित्ये पञ्चमीन्द्राण्ये षष्ठी मरुतां
सप्तमी बृहस्पतेरष्टम्युष्णो नवमी घातुर्दशमीन्द्रस्यैकादशी वरुणस्य द्वादशी यमस्य
त्रयोदशी ॥ ४ ॥

इन्द्राभ्योः पक्षतिः सरस्वत्ये निपक्षतिमित्रस्य तृतीयायां चतुर्थी निक्कंत्थे पञ्चम्युष्णीषोमयोः
षष्ठी सृपाणां सप्तमी विष्णोरष्टमी पूष्णो नवमी त्वष्टुर्दशमीन्द्रस्यैकादशी वरुणस्य
द्वादशी यम्ये त्रयोदशी द्यावापृथिव्योर्दक्षिणं पार्श्वं विश्वेषां देवानामुत्तरं ॥ ५ ॥

मरुतांश्च स्कन्धा विश्वेषां देवानां प्रथमा कीर्कसा रुद्राणां द्वितीयाऽऽद्वित्यानां तृतीया वायोः
पुच्छमग्नीषोमयोर्मासंश्चै कृत्वा श्रोणिभ्यामिन्द्रावृहस्पतीं ऊरुभ्यां सित्रावरुणावल्गाभ्यामाकर्मणश्च
स्थूराभ्यां बलं कुठाभ्याम् ॥ ६ ॥

पुष्यं वनिमुनाऽन्धाहीनस्स्थूलगुदयां सर्पान्गुदाभिर्विहृतं आन्त्रैरपो वस्तिना वृषणमाण्डाभ्यां
वार्जिनश्च शोषेन प्रजाश्च रेतसा चापान् पित्तेन प्रदुरान् पापुना कूश्माञ्छकपिण्डैः ॥ ७ ॥

इन्द्रस्य क्रोडोऽदित्यै पाजस्यं दिशां जत्रवोऽदित्यै मसज्जीमूतान् हृदयौपशोनान्तरिक्षं पुरीतता
नभं उरुयुष्णं चक्रवाको मत्सनाभ्यां दिवं वृक्षाभ्यां गिरीन् प्लाशिभिरुपलान् प्लीहा वल्मीकान्
कुमभिल्लौभिर्गुल्मान् हिराभिः खर्वन्तीहृदान् कुक्षिभ्यांश्च समुद्रमुदरेण वैश्वानरं मस्मना ॥ ८ ॥

विधूर्ति नाभ्यां घृतश्च रसेनापो यूष्णा मरीचीर्धिमुद्गमिर्नाहारमूष्मणां शीनं वसया मुष्वा
अश्रुभिर्ह्रादुनीर्दुपीकाभिरुसना रक्षांश्चसि चित्राण्यङ्गैर्नक्षत्राणि रूपेण पृथिवीं त्वचा
जुम्बकाय स्वाहा ॥ ९ ॥

हिरण्यगर्भः समवर्तताम्रे भूतस्यं ज्ञातः पतिरेक आसीत् ।
स दाधार पृथिवीं धामुतेमां कस्मै देवाय हविषां विधेम ॥ १० ॥

यः प्राणतो निमिपतो महित्वैक इद्राजा जगतो वृभूवं ।
य ईशो अस्य द्विपवृश्चतुप्पदुः कस्मै देवाय हविषां विधेम ॥ ११ ॥

यस्तेमे हिमवन्तो महित्वा यस्यं समुद्रश्च रसयां सहाहुः ।
यस्येमाः प्रदिशो यस्यं ब्राह्म कस्मै देवाय हविषां विधेम ॥ १२ ॥

य आत्मदा बलदा यस्य विश्वं लपासते प्रशिषुं यस्यं देवाः ।
यस्यं च्छायामृतं यस्यं मृत्युः कस्मै देवाय हविषां विधेम ॥ १३ ॥

आ नो मद्राः कर्तवो यन्तु विश्वतोऽद्वंधासो अपरीतास लुद्भिर्दः ।
देवा नो यथा सद्मिद वृधे असुन्नप्रापुवो रक्षितारो दिवे-दिवे ॥ १४ ॥

देवानां मद्रा सुमतिक्रजूयतां देवानांश्च रातिरभि नो निर्वर्तताम् ।
देवानांश्च सख्यमुपसंदिमा वयं देवा न आयुः प्रतिरन्तु जीवसे ॥ १५ ॥

तान्पूर्वीया निविदां हृमहे वयं भगं मित्रमदितिं वक्षमस्त्रिधम् ।
अप्यमणं वरुणश्च सोममश्विना सरस्वती नः सुभगा मयस्करतं ॥ १६ ॥

तन्नो वातो मयोभु वातु भेषुजं तन्माता पृथिवी तरिपता छीः ।
तद् द्यावाणः सोमसुतो मयोभुवस्तर्दश्विना शृणुतं धिष्ण्या पुवम् ॥ १७ ॥

तमीशानं जगत्स्तुस्थुपुस्पतिं धियस्त्रिन्वमवसे हूमहे वृषम् ।
 पूषा नो यथा वेदसामसद् वृधे रक्षिता पायुरदधः स्वस्तये ॥ १८ ॥
 स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।
 स्वस्ति नस्तार्क्ष्या अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ॥ १९ ॥
 पृषदश्वा मरुतः पृश्निमातरः शुभंयावानो विदथेषु जग्मयः ।
 अग्निजिह्वा मनवः सूरचक्षसो विश्वे नो देवा अवसागमस्त्रिहं ॥ २० ॥
 मद्रं कर्णोमिः शृणुयाम देवा मद्रं पश्येमाक्षर्मिर्यजत्राः ।
 स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाधसस्तनूमिर्व्यशेमहि देवाहितं पदायुः ॥ २१ ॥
 शतमिन्नु शरवो अन्ति देवा यत्रा नश्चक्रा जरसं तनूनाम् ।
 पुत्रासो यत्र पितरो भवन्ति मा नो मध्या रीरिपतायुगन्तोः ॥ २२ ॥
 अर्दितिर्द्यौरादितिःस्तनरिक्षमर्दितिर्माता स पिता स पुत्रः ।
 विश्वे देवा अर्दितिः पञ्च जना अर्दितिर्जातमर्दितिर्जनित्वम् ॥ २३ ॥
 मा नो मित्रो वरुणो अर्यमायुरिन्द्रं क्रमुक्षा मरुतः परि ह्वयन् ।
 यद्वाजिनो देवजातस्य सतेः प्रवक्ष्यामो विदथे वीर्याणि ॥ २४ ॥
 यज्ञिणिजा रेकर्णसा प्रावृतस्य रातिं गृहीतां मुखतो नयन्ति ।
 सुर्वाङ्गो मेर्म्यद्विश्वरूप इन्द्रापूष्णोः प्रियमप्येति पार्थः ॥ २५ ॥
 एष छानः पुतो अश्वेन वाजिनां पूष्णो मागो नीपते विश्वदेव्यः ।
 अग्निमिषं यत्पुरोडाशमवता त्वदेदेनधे सौश्रवसायं जिन्वति ॥ २६ ॥
 यद्धविष्यमृतुशो देवपानं त्रिमानुषाः पर्यश्वं नयन्ति ।
 अत्रां पूष्णः प्रथमो माग एति यज्ञं देवेभ्यः प्रतिवेदयन्नजः ॥ २७ ॥
 होताऽध्ययुरावया अग्निमिन्धो यावशां उत शथेस्ता सुविमः ।
 तेन यज्ञेन स्वयंकृतेन स्वित्तेन वृक्षणा आ पृणध्वम् ॥ २८ ॥
 पूषन्नस्का उत ये पूषवाहाश्चपलं ये अश्वयूपाय तक्षति ।
 ये चावन्ते पचनधे सम्मरन्त्युतो तेषामग्निगूर्तिनं इन्वतु ॥ २९ ॥
 उप मागात्सुमन्नेऽधायि मन्मं देवानामाशा उरप वीतपृष्ठः ।
 अन्वेनं विना क्रययो मदन्ति देवानां पुष्टे चक्रुमा मूचन्धुम् ॥ ३० ॥

यद्वाजिनो दाम सन्दानमर्वतो या शीर्षिण्या रज्ञाना रज्जुरस्य ।
 यद्वा घास्य प्रमृतमास्ये तृणथ सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ॥ ३१ ॥
 यदश्वस्य क्रविषो मक्षिकाश्च यद्वा स्वरी स्वर्धितौ रिप्तमस्ति ।
 यद्भस्तयोः शमितुर्घ्नस्त्रेषु सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ॥ ३२ ॥
 यदूर्ध्वमुद्रस्यापवाति य आमस्य क्रविषो गुन्धो अस्ति ।
 सुकृता तच्छमितारः कृण्वन्तु मेधथ शृतपाके पचन्तु ॥ ३३ ॥
 यत्ते गात्रावृग्निना पच्यमानावृग्नि शूलं निहतस्यावधावति ।
 मा तद्भूम्यामाश्रिपन्मा तृणेषु देवेश्यस्तदुशद्भयो रातमस्तु ॥ ३४ ॥
 ये वाजिनं परिपश्यान्ति पक्तं य ईमाहुः सुरभिर्निर्हरोति ।
 ये चादंतो माथसमिक्षामुपासत उतो तेषामभिगूर्तिर्न इन्वतु ॥ ३५ ॥
 यन्नीक्ष्यं माँस्पचन्या जुखाया या पात्राणि यूप्य आसेचनानि ।
 ऊप्सुण्यापिधानां चरुणामङ्काः सूनाः परि भूपन्त्यश्वर्म ॥ ३६ ॥
 मा त्वाऽग्निध्वंनयीऽद्रुमगन्धिमाँसा आजन्त्याभि विक्त जग्निः ।
 इष्टं वीतमभिगूर्तं वपद्कृतं तं देवासुः प्रति गृभ्यन्त्यश्वर्म ॥ ३७ ॥
 निकर्मणं निपदनं विवर्तनं यच्च पद्वीशमर्वतः ।
 यच्च पौ यच्च घासि जघासु सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ॥ ३८ ॥
 यदश्वाय वासं उपस्तृणन्त्यधीवासं या हिरण्यान्यस्मै ।
 सन्दानमर्वन्तु पद्वीशं प्रिया देवेष्वया यामयन्ति ॥ ३९ ॥
 यत्ते सादे महसा शुकृतस्य पाण्यी वा कर्शया वा तुतोर्द ।
 सुचेव ता हविषो अध्वरेषु सर्वा ता ते ब्रह्मणा सुदयामि ॥ ४० ॥
 चतुस्त्रिंशद्वाजिनो देवर्षन्धोर्षङ्कीरश्वस्य स्वर्धितिः समेति ।
 अचिच्छद्वा गात्रां वयुनां कृणोत परुष्पररनुचुप्या विशस्तं ॥ ४१ ॥
 एकस्त्वष्टुरश्वस्या विशस्ता द्वा यन्तारां भवतस्तथं क्रतुः ।
 या ते गात्राणामुत्रया कृणोसि तात्ता पिण्डानां प्र जुहोम्यग्नौ ॥ ४२ ॥
 मा त्वा तपस्त्रिय आत्माऽपिपन्त मा स्वर्धितिस्तन्वु आ तिष्ठिपते ।
 मा ते गृध्नुरविशस्ताऽन्निहार्यं छिद्वा गात्राण्यसिन्ना मिथू कं ॥ ४३ ॥

न वा उं एतन्त्रियसे न रिप्यसि देवाँर हृदेषि पृथिभिः सुगोभिः ।
 हरीं ते युञ्जा पृपती अभूतामुपास्थाद्वाजी धुरि रासंभस्व ॥ ४४ ॥
 सुगव्यं नो वाजी स्वदभ्यं पुंथसः पुत्राँर उत विश्वापुपंथं रयिमि ।
 अनागास्त्वं नो अदितिः कृणोतु क्षत्रं नो अश्वो वनताथं हविष्मान् ॥ ४५ ॥
 इमा नृ कं भुवना सीपधामेन्द्रश्च विश्वे च देवाः ।
 आदित्यैरिन्द्रः सर्गणो मरुद्भिरस्मभ्यं भेषजा कर्तुं ।
 यज्ञं च नस्तन्वं च प्रजां चादित्यैरिन्द्रः सह सीपधाति ॥ ४६ ॥
 अग्ने त्वं नो अन्तम उत ज्ञाता जिवो भवा वरुश्च्युः ।
 वसुरग्निर्वसुंश्चवा अच्छो नक्षि द्युमत्तमंथं शयिं दीः ।
 तं त्वां शोचिश्च दीदिवः सुभ्रायं नूनमीमहे ससिभ्यः ॥ ४७ ॥

[अ० २५, कं० ४७, मं० सं० ५०]

इति पञ्चविंशोऽध्यायः ।

अथ षड्विंशोऽध्यायः ।

अग्निश्च पृथिवी च सन्नति ते मे सं नमतामदो वायुश्चान्तरिक्षं च सन्नति ते मे सं नमतामदं
 आदित्यश्च द्यौश्च सन्नति ते मे सं नमतामदं आपश्च वरुणश्च सन्नति ते मे सं नमतामदं ।
 सप्त सुंथसदो अष्टमी भूतसार्धनी । सर्कामाँर अध्वनस्कुह संज्ञानमस्तु मेऽमुना ॥ १ ॥
 यथेमां वाचं कल्याणीसावदानि जनैभ्यः ।
 वृत्तसन्नन्याभ्याथं इन्द्राय चापीयं च स्वाय चरणाय च ।
 प्रियो देवानां दक्षिणायै व्रातुरिह सूपासग्यं मे कामः समुध्वतामुपं मादो नमते ॥ २ ॥
 घृहस्पते अति यत्रुवो अहोद् द्युमद्विभानि धनुमज्जनेषु ।
 यद्दीदप्रच्छर्वस ऋतपजात् तद्रस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम् ।
 उपयामगृहीतोऽसिं घृहस्पतये त्वेप ते योनिं-वृहस्पतये त्वो ॥ ३ ॥
 इन्द्र गोमंश्रिहा पाहि पिशा सोमंथं शतक्रतो । विद्यद्विर्ग्रावमिः सुतम् ।
 उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा गोमते एष ते योनिं-रिन्द्राय त्वा गोमते ॥ ४ ॥
 इन्द्रा पाहि घृत्रहन्पिशा सोमंथं शतक्रतो । गोमंश्रिर्ग्रावमिः सुतम् ।
 उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा गोमते एष ते योनिं-रिन्द्राय त्वा गोमते ॥ ५ ॥

ऋतावानं वैश्वानरमृतस्य ज्योतिंस्पतिम् । अजस्रं घर्ममीमहे ।

उपयामगृहीतोऽसि वैश्वानरार्य त्वै-प ते योनिं-वैश्वानरार्य त्वौ ॥ ६ ॥

वैश्वानरस्य सुमती स्यामु राजा हि कुं भुवनानामभिथीः ।

इतो जातो विश्वमिदं वि चंटे वैश्वानरो यतते सूर्येण ॥

उपयामगृहीतोऽसि वैश्वानरार्य त्वै-प ते योनिं-वैश्वानरार्य त्वौ ॥ ७ ॥

वैश्वानरो न ऋतय आ म यातु परावतः । अग्निरुक्थेन वाहसां ॥

उपयामगृहीतोऽसि वैश्वानरार्य त्वै-प ते योनिं-वैश्वानरार्य त्वौ ॥ ८ ॥

अग्निर्ऋषिः पर्वमानः पार्श्वजन्यः पुरोहितः । तमीमहे महागुयम् ॥

उपयामगृहीतोऽस्यै-ग्रये रत्रा वर्चसे एप ते योनिं-दुग्रये त्वा वर्चसे ॥ ९ ॥

महोर इन्द्रो वज्रहस्तः षोडशी शर्म यच्छतु । हन्तुं पाप्मानं योऽस्मान्द्वेष्टि ॥

उपयामगृहीतोऽसि महेन्द्राय त्वै-प ते योनिं-महेन्द्राय त्वौ ॥ १० ॥

ते वो वृस्ममृतीपहं वसोर्मन्वानमन्धसः । अभि यत्सं न स्वसरेषु धेनुव इन्द्र गीभिर्नवामहे ॥ ११ ॥

यद्वाहिष्ठं तद्ग्रये बृहद्वचं विभावसो । महिषीषि त्वद्वयिस्त्वद्वाजा उदीरते ॥ १२ ॥

एतू पु ब्रवाणि तेऽग्र इत्येतरा गिरः । एभिर्वधासु इन्दुभिः ॥ १३ ॥

ऋतवस्ते यज्ञं वि तन्वन्तु मासां रुक्षन्तु ते हविः ।

संवत्सरस्ते यज्ञं दधातु नः प्रजां च परिं पातु नैः ॥ १४ ॥

उपह्वरे गिरिणाथं संदुमे च नदीनाम् । धिया विप्रो अजायतं ॥ १५ ॥

उच्चा ते जातमन्धसो द्विवि सद्भूम्या ददे । उग्रथं शर्म महि श्रवः ॥ १६ ॥

स न इन्द्राय यज्यथे वरुणाय मरुद्भुचः । वरिषोविरपारिं सर्वं ॥ १७ ॥

एना विश्वान्युर्य आ द्युम्रानि मानुषाणाम् । सिपासन्तो वनामहे ॥ १८ ॥

अनुं वीरैरनुं पुण्यास्म गोभिरन्वश्वैरनु सर्वेण पुष्टैः ।

अनु द्विपदासनु चतुष्पदा वयं देवा नो यज्ञमृतुधा नयन्तु ॥ १९ ॥

अग्रे पत्नीरिहा बह देवानामुशतीरुप । त्वद्वारथं सोमपीतये ॥ २० ॥

अभि यज्ञं गृणीहि नो प्रावो नेष्टुः पिबं ऋतुनां । त्वथं हि रत्नधा असि ॥ २१ ॥

द्विविणोदाः पिपीपाति जुहोतु म चं तिष्ठत । नेद्राहृतुभिरिष्यते ॥ २२ ॥

तवायथं सोमस्त्वमेह्यवाङ् शंश्वत्तमथं सुमना अस्प पाहि ।

अस्मिन् यज्ञे ब्रह्मिण्या निपद्यां दधिष्वेमं जठर इन्दुमिन्द्रं ॥ २३ ॥

अमेव नः सुहवा आ हि गन्तं नि बर्हिषिं सदतना रणिष्टन ।
 अथा मदस्व जुजुपाणो अन्धसस्त्वष्ट्रुवेभिर्जनिभिः सुमर्तुणः ॥ २४ ॥
 स्वादिष्ठया मदिष्ठया पवस्व सोम धारया । इन्द्राय पातये सुतः ॥ २५ ॥
 रक्षोहा विश्वचर्षणिशुभि योनिमयोहते । द्रोणे सुधस्थमासदर्व ॥ २६ ॥

[अ० २६, कं० २६, मं० सं० ६२]

इति पद्विंशोऽध्यायः ।

अथ सप्तविंशोऽध्यायः ।

रामास्त्वाम् अन्तवो वर्धयन्तु संवत्सरा ऋषयो यानि सत्या ।
 सं द्विव्येन दीदिहि रोच्येन विश्वा आ भाहि प्रदिश्वर्तसः ॥ १ ॥
 सं चेष्यस्वाग्ने प्र च बोधयेत्समुच्चं तिष्ठ महते सौभगाय ।
 मा च रिपवृपसत्ता ते अग्ने ब्रह्माणस्ते यशसः सन्तु मान्ये ॥ २ ॥
 त्वामग्ने वृणते ब्राह्मणा इमे शिवो अग्ने संवरणे मवा नः ।
 सपत्नहा नो अभिमातिजिच्च स्वे गये जागृह्यर्षयुच्छन् ॥ ३ ॥
 इहवाग्ने अधि धारया रुषिं मा त्वा नि कृन्पूर्वचितो निक्कारिणः ।
 क्षत्रमग्ने सुयममस्तु तुभ्यमुपसत्ता वर्धतां ते अनिष्टृतः ॥ ४ ॥
 क्षत्रेणाग्नि स्यापुः सथं रभस्व मित्रेणाग्नि मित्रधेये यतस्व ।
 सजातानां मध्यमस्था एधि राजामग्ने विह्व्यो दीदिहीर्हे ॥ ५ ॥
 अति निहो अति सिधोऽत्यचिंत्तिमत्यरात्तिमग्ने ।
 विश्वा ह्यग्ने दुरिता सहस्वाथास्मभ्यंथं सुहवीराथं रुषिं दाः ॥ ६ ॥
 अनाधूप्यो जातवेदा अनिष्टृतो विराडग्ने क्षत्रुर्दीदिहीर्हे ।
 विश्वा आशाः प्रमुञ्चन्मानुषीर्मियः शिवेभिरद्य परि पाहि नो वृधे ॥ ७ ॥
 धृष्टस्पते सवितर्वोधयेन्थं सथंशितं चित्सन्तराथं सथं शिंशाधि ।
 धृष्येनं महते सौभगाय विश्वं एतमनु मदन्तु वेवाः ॥ ८ ॥

अमुञ्जभूयादथ यद्यमस्य बृहस्पते अभिर्मास्तेरमुञ्जः ।

प्रत्याहितामश्विना मृत्युर्मस्माद्देवानामग्रे मियजा शचीभिः ॥ ९ ॥

उद्वयं तर्मसस्परि स्वः पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवना सूर्यमर्गन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥ १० ॥

ऊर्ध्वा अस्य समिधो भवन्त्यूर्ध्वा शुक्रा शोचीत्थप्यग्रेः । द्युमर्त्तमा सुप्रतीकस्य सूनोः ॥ ११ ॥

तनूनपादसुरो विश्ववेदा देवो देवेषु देवः । पथो अनक्तु मर्धा घृतेन ॥ १२ ॥

मर्धा यज्ञं नक्षसे प्रीणानो नराशत्सो अग्रे । सूक्तदेवः संविता विश्वर्वारः ॥ १३ ॥

अच्छायमेति शर्वसा घृतेनेडानो वह्निरमसा । अग्निंश्च सुचो अध्वरेषु प्रयत्सु ॥ १४ ॥

स यक्षदस्य महिमानमग्रेः स ई मन्द्रा सुप्रयसः । वसुश्चेतिष्ठो वसुधार्तमश्च ॥ १५ ॥

द्वारो देवीरन्वस्प विश्वे वता वदन्ते अग्रेः । उरुव्यचसो धाम्ना पर्यमानाः ॥ १६ ॥

ते अस्य योषणे दिव्ये न योनां लुपासानक्ता । इमं यज्ञमवतामध्वरं नः ॥ १७ ॥

दैव्या होतारा ऊर्ध्वमध्वरं नोऽग्रेर्जिह्वामभि गृणीतम् । कुणुतं नः स्विष्टिमं ॥ १८ ॥

तिष्ठो देवीर्बर्हिरेदथ सद्रन्विडा सरस्वती भारती । मही गृणानां ॥ १९ ॥

तन्नस्तरुपमद्भुतं पुरुक्षु त्वष्टा सुवीर्यम् । रायस्पोषं वि प्यन्तु नाभिमस्मे ॥ २० ॥

वनस्पतेऽव सृजा रराणस्मना देवेषु । अग्निर्हव्यथ इमिता सूदयाति ॥ २१ ॥

अग्रे स्वाहा कृणुहि जातवेदु इन्द्राय हव्यम् । विश्वे देवा हविरिदं जुपन्तार्म् ॥ २२ ॥

षीवो अन्ना रयिवृषः सुमेधाः श्वेतः सिंपक्ति नियुतामश्विः ।

ते वायवे समनसो वि तस्थुर्विश्वेन्नरः स्वपत्यानि चक्रुः ॥ २३ ॥

राये नु यं जज्ञतू रोदसीमे राये देवी धिपणां धाति देवम् ।

अथं वायुं निपुतः सश्वत् स्वा लुत श्वेतं वसुधितिं निरेके ॥ २४ ॥

आपो ह यदृहतीर्विश्वमायन् गर्भं दधाना जनयन्तीर्युजम् ।

ततो देवानाथ समवर्ततासुरेकः कस्मै देवायं हविषां विधेम ॥ २५ ॥

यश्चिदापो महिना पर्यपश्यदक्षं दधाना जनयन्तीर्युजम् ।

यो देवेष्वार्धं देव एक आसीत् कस्मै देवायं हविषां विधेम ॥ २६ ॥

प्र याम्रियांसि वास्वाथसमच्छां निपुन्द्रियांयविष्टयें दुरोणे ।

नि नो रयिथ सुभोजसं युवस्व नि धीरं गव्यमदृष्यं च राधः ॥ २७ ॥

आ नो नियुद्धिः श्रुतिनीभिर्ध्वरथं संहृषिणींभिरुप याहि यज्ञम् ।

वार्यो अस्मिन्त्सर्वेने मादयस्व युयं पात स्वस्तिभिः सदा नैः ॥ २८ ॥

नियुर्वान्वायवा गृह्यथं शुक्रो अयामि ते । गन्तासि सुन्वतो गृहम् ॥ २९ ॥

वार्यो शुक्रो अयामि ते मध्वो अग्रं दिर्विष्टिषु ।

आ याहि सोमपीतये स्पृहो देव नियुत्वतां ॥ ३० ॥

वायुंश्रेगा यज्ञप्रीः श्राकं गन्मनसा यज्ञम् । शिवो नियुद्धिः शिवाभिः ॥ ३१ ॥

वायो ये ते सहस्रिणो रथासस्तेभिरा गहि । नियुत्वान्तसोमपीतये ॥ ३२ ॥

एकया च दशभिश्च स्वभूते द्वाभ्यामिष्टये विधंशती च ।

तिसृभिश्च वहंसे त्रिंशतां नियुद्धिर्वायविह ता वि मुंश्चं ॥ ३३ ॥

तवं वायवृतरूपते त्वदृजमातरद्भुत । अवाथस्या वृणीमहे ॥ ३४ ॥

अभि त्वां शूर मोनुमोऽदृग्धा इय धेनवः । ईशानस्य जगतः स्वहंशमीशानमिन्द्र तस्थुषः ॥ ३५ ॥

न त्वावोर् अन्यो दिव्यो न पार्थिवो न ज्ञातो न जनिष्यते ।

अश्वायन्तो मघवन्मिन्द्र वाजिनो ग्व्यन्तस्त्वा हवामहे ॥ ३६ ॥

त्वामिन्द्रि हवामहे सातो वाजस्य कारवः । त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं नरस्त्वां काशस्वर्वतैः ॥ ३७ ॥

स त्वं नश्चिघ वज्रहस्त घृष्णुया मह स्तवानो अद्विवः ।

गामश्वंथं रथमिन्द्र सं किर सत्रा वाजं न जिगृषे ॥ ३८ ॥

कथां नश्चिघ आ भुवदुती सदावृधः सरा । कया शचिघया वृतां ॥ ३९ ॥

कस्त्वा सत्यो मदानां मथंहिष्ठो मत्सदन्धसः । हृदा चिद्वारुजे वसु ॥ ४० ॥

अभी पु णः सखीनामविता जरितृणाम् । शतं भवास्पृतये ॥ ४१ ॥

यज्ञा-यज्ञा वो अग्रये गिरा-गिरा च दक्षसे ।

प्र-प्रं व्रयसमृतं ज्ञातवैदसे प्रियं मित्रं न शंथंसियमे ॥ ४२ ॥

पाहि नो अग्र एकया पाह्यत द्वितीयया ।

पाहि ग्रीभिस्तिस्सृभिर्बजां पते पाहि चतसृभिर्वसो ॥ ४३ ॥

ऊर्जां नपातथ स हिनायमंस्मयुदाशेम ह्वयदातये ।

भुवद्वाजेवविता भुवद्वध उत ज्ञाता तनूनामे ॥ ४४ ॥

संवत्सरोऽसि परिवत्सरोऽसीदावत्सरोऽसीद्वत्सरोऽसि वत्सरोऽसि । उपसंस्ते कल्पन्तामहोरात्रास्ते
कल्पन्तामर्धमासास्ते कल्पन्तां मासास्ते कल्पन्तामृतवस्ते कल्पन्ताथ संवत्सरस्ते कल्पताम् ।
प्रेत्या एत्यै सं चाञ्च प्र चं सारय । सुपर्णाचिर्दसि तथा देवतयाऽङ्गितुस्वद् ध्रुवः सिद्धिं ॥ ४५ ॥

[अ० २७, कं० ४५, म० लं० ४५]

इति सप्तविंशोऽध्यायः ।

अथाष्टाविंशोऽध्यायः ।

होता यक्षत्समिधेन्द्रमिडस्पदे नाभां पृथिव्या अधि ।

द्विवो वर्धन्त्समिधयत् ओजिष्ठश्रपणीसहं वेत्वाज्यस्य होतयजं' ॥ १ ॥

होता यक्षत्तनूनपातमूतिभिर्जेताग्मपराजितम् ।

इन्द्रं देवथ स्वर्विदं पृथिभिर्मधुमत्तमैर्नाशथैतेन तेजसा वेत्वाज्यस्य होतयजं' ॥ २ ॥

होता यक्षदिडाभिरिन्द्रमीडितमाजुह्वानमर्मत्यम् ।

देवो देवैः सर्वायै बज्रहस्तः पुरन्दुरो वेत्वाज्यस्य होतयजं' ॥ ३ ॥

होता यक्षद्वहिपीन्द्रं निपद्वरं वृषभं नयापसम् ।

वसुभी रुद्रैरादित्यैः सुपुग्भिर्बहिंरासं दृष्टेत्वाज्यस्य होतयजं' ॥ ४ ॥

होता यक्षदोजो न वीर्युथ सहो द्वार इन्द्रमवर्धयन् । -

सुप्रायणा अस्मिन्यज्ञे वि श्रयन्तामृतावृधो द्वार इन्द्राय मीतुषे व्यन्त्वाज्यस्य होतयजं' ॥ ५ ॥

होता यक्षदुषे इन्द्रस्य धेनू सुदुधं मातरां मही ।

सवातरौ न तेजसा वत्समिन्द्रमवर्धतां वीतामाज्यस्य होतयजं' ॥ ६ ॥

होता यक्षद्वैव्या होतारा भिपजा सखाया हविषेन्द्रं भिपज्यतः ।

क्रवी देवौ प्रचेत्सविन्द्राय धत्त इन्द्रियं वीतामाज्यस्य होतयजं' ॥ ७ ॥

होता यक्षत्सो देवीर्न भेषजं त्रयस्त्रिधातवोऽपस इहा सरस्यती भारती महीः ।

इन्द्रपत्नीर्हिषिर्मातीर्व्यन्त्वाज्यस्य होतयजं' ॥ ८ ॥

होता यक्षस्वष्टारमिन्द्रं देवं भिपजंथ सुयजं घृतश्रियम् ।

पुरुस्पथं सुरेतसं मयोन्मिन्द्राय त्वहा दधदिन्द्रियाणि वेत्वाज्यस्य होतयजं' ॥ ९ ॥

होता यक्षद्वन्द्वस्पतिर्था इमितारंथा शतकंतु धियो ज्ञेदारमिन्द्रियम् ।
 मध्वा समञ्जनपृथिवीः सुगोभिः स्वदाति यज्ञं मधुना घृतेन वेत्वाज्यस्य होतर्यजं ॥ १० ॥
 होता यक्षदिन्द्रंथा स्वाहाऽऽज्यस्य स्वाहा भेदसः स्वाहा स्तोकांनांथा स्वाहा स्वाहाकृतीनांथा
 स्वाहा हव्यसूकीनाम् । स्वाहा देवा आज्यपा जुषाणा इन्द्र आज्यस्य व्यन्तु होतर्यजं ॥ ११ ॥
 देवं बर्हिरीन्द्रंथा सुदेवं देवैर्वीरंस्तीर्णं वेद्यामवर्धयत् ।
 वस्तोर्वृतं प्राक्तोभूतंथा राया बर्हिष्मतोऽत्यगाद्भवने वसुधेरस्य वेतु यजं ॥ १२ ॥
 देवीर्द्धार इन्द्रंथा सहृते वीर्द्धवीर्यामन्नवर्धयत् । आ इत्सेन तरुणेन कुमारेण च
 भीमतापावीणंथा त्रेणुकेकाटं नुदन्तां वसुवने वसुधेरस्य व्यन्तु यजं ॥ १३ ॥
 देवी उपासानकेन्द्रे यज्ञे प्रयत्यद्विताम् ।
 देवीर्विशः प्रायासिष्टांथा सुधीति सुधिते वसुवने वसुधेरस्य वीतां यजं ॥ १४ ॥
 देवी जोष्टी वसुधिति देवमिन्द्रमवर्धताम् । अयाव्यन्याया द्वेषांथस्यान्या
 वक्षद्भसु वार्याणि यजमानाय शिक्षिते वसुवने वसुधेरस्य वीतां यजं ॥ १५ ॥
 देवी ऊर्जाहृती दुधे सुदुधे पयसेन्द्रमवर्धताम् ।
 इप्रमूर्जमन्या वक्षत्सगिधंथा सर्पीतिमन्या तबेन पूर्वं द्यमाने पुराणेन नवमर्धात्तमूर्जमूर्जाहृती
 ऊर्जेयमाने वसु वार्याणि यजमानाय शिक्षिते वसुवने वसुधेरस्य वीतां यजं ॥ १६ ॥
 देवा देव्या होतांरा देवमिन्द्रमवर्धताम् ।
 हताघंशंसावामाहा वसु वार्याणि यजमानाय शिक्षितौ वसुवने वसुधेरस्य वीतां यजं ॥ १७ ॥
 देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीः पतिमिन्द्रमवर्धयत् ।
 अस्पृक्षन्द्गारंती दिवंथा रुद्रैर्यज्ञंथा सरस्वतीञ्चा वसुमती गृहान् वसुवने वसुधेरस्य व्यन्तु यजं ॥ १८ ॥
 देव इन्द्रो नराशंथसंखिवरूथस्त्रिवन्धुरो देवमिन्द्रमवर्धयत् ।
 अनेन शितिपुत्रानामार्हितः सहस्रेण प्र वर्तते मित्रावरुणेदेस्य होत्रमर्हतो बृहस्पतिं स्तोत्रमश्विनाध्वयं
 वसुवने वसुधेरस्य वेतु यजं ॥ १९ ॥
 देवो देवैर्वनस्पतिर्हिरेण्यपर्णो मधुशाखः सुपिप्पलो देवमिन्द्रमवर्धयत् ।
 विवमग्रेणास्पृक्षदान्तरिक्षं पृथिवीमहंथाहीद्वसुवने वसुधेरस्य वेतु यजं ॥ २० ॥
 देवं बर्हिर्वारितीनां देवमिन्द्रमवर्धयत् ।
 स्वासुस्थमिन्द्रेणासन्नमन्या बर्हिंथप्यभ्यभूद्वसुवने वसुधेरस्य वेतु यजं ॥ २१ ॥

वेवो अग्निः स्वितृकृद्देवमिन्द्रमवर्धयत् ।

स्विष्टं कुर्वन्स्वितृकृत्स्वितृमद्य करोतु नो वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज' ॥ २२ ॥

अग्निमद्य होतारमवृणीताय यजमानः पचन्पक्नीः पचन्पुरोडाशं बध्नन्निन्द्राय छागमं ।

सूपस्था अद्य वेवो वनस्पतिरभवदिन्द्राय छागेन ।

अघत्तं भेदुस्तः प्रति पचताग्रभीदवीवृधत्पुरोडाशेन । त्वामद्य क्रपे' ॥ २३ ॥

होता यक्षस्तमिधानं महद्यज्ञः सुसमिद्धं वरेण्यमग्निमिन्द्रं वयोधसम् ।

गायत्रीं छन्दं इन्द्रियं ज्यविं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतयज' ॥ २४ ॥

होता यक्षत्तनूनातमुन्द्रिद्धं यं गर्भमदितिद्विधे शुचिमिन्द्रं वयोधसम् ।

उष्णिहं छन्दं इन्द्रियं दित्यवाहं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतयज' ॥ २५ ॥

होता यक्षद्वीडेन्यमीडितं वृत्रहन्तममिडाभिरीडयथे सहः सोममिन्द्रं वयोधसम् ।

अनुद्रुमं छन्दं इन्द्रियं पञ्चाविं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतयज' ॥ २६ ॥

होता यक्षस्तुर्बाहिषं पूषण्वन्तममर्त्यथे सीदन्तं बर्हिषिं प्रियेऽमृतेन्द्रं वयोधसम् ।

बृहतीं छन्दं इन्द्रियं त्रिवत्सं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतयज' ॥ २७ ॥

होता यक्षद्यचस्वतीः सुप्रायणा ऋतावृधो द्वारा देवीर्हिरेण्यर्थात्रं प्राणमिन्द्रं वयोधसम् ।

पङ्क्तिं छन्दं इहेन्द्रियं तुर्ववाहं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतयज' ॥ २८ ॥

होता यक्षत्सुपेशसा सुशिर्ये बृहती उभे नक्तोपासा न वंशते विश्वमिन्द्रं वयोधसम् ।

त्रिष्टुभं छन्दं इहेन्द्रियं पंथवाहं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतयज' ॥ २९ ॥

होता यक्षत्प्रचेतसा देवानामुत्तमं यज्ञो होतारा देव्यां क्रवी सुपुजेन्द्रं वयोधसम् ।

जगतीं छन्दं इन्द्रियमनृवाहं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतयज' ॥ ३० ॥

होता यक्षत्पेशस्वतीस्तिस्त्रो देवीर्हिरेण्यर्थात्रं वृहतीर्महीः पतिमिन्द्रं वयोधसम् ।

धिराजं छन्दं इहेन्द्रियं धेनुं गां न वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतयज' ॥ ३१ ॥

होता यक्षत्सुरेतसं त्वष्टारं पुष्टिवर्धनथे रूपाणि बिभ्रतं पृथक् पुष्टिमिन्द्रं वयोधसम् ।

द्विष्वं छन्दं इन्द्रियमुक्षाणं गां न वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतयज' ॥ ३२ ॥

होता यक्षद्वनस्पतिथे शमितारथे शतक्रतुथे हिरण्यपर्णमुक्थिनथे रश्नां बिभ्रतं वृशिं

मगमिन्द्रं वयोधसम् । ककुभं छन्दं इहेन्द्रियं वृशां वेहतं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतयज' ॥ ३३ ॥

होता यक्षत्स्वाहाकृतीरग्निं गृह्यति पृथ्वरुणं भेषजं क्विं अत्रमिन्द्रं वयोधसम् ।

अतिच्छन्दसं छन्दं इन्द्रियं बृहद्वपमं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतयज' ॥ ३४ ॥

देवं ब्रह्मिर्वयोधसं देवमिन्द्रं मवर्धयत् ।
 गाधत्या छन्दसेन्द्रियं चक्षुरिन्द्रे वयो दधद्भसुवने वसुधेरस्य वेतु यज' ॥ ३५ ॥
 देवीर्द्वारो वयोधसं शुचिमिन्द्रं मवर्धयत् ।
 उष्णिहा छन्दसेन्द्रियं प्राणमिन्द्रे वयो दधद्भसुवने वसुधेरस्य व्यन्तु यज' ॥ ३६ ॥
 देवी उपसानक्ता देवमिन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।
 अनुष्टुभा छन्दसेन्द्रियं बलमिन्द्रे वयो दधद्भसुवने वसुधेरस्य वीतां यज' ॥ ३७ ॥
 देवी जोष्टी वसुधिति देवमिन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।
 बृहत्या छन्दसेन्द्रियं श्रोत्रमिन्द्रे वयो दधद्भसुवने वसुधेरस्य वीतां यज' ॥ ३८ ॥
 देवी ऊर्जाहुती दुधे सुदुधे पयसेन्द्रे वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।
 षड्कत्या छन्दसेन्द्रियं शुकमिन्द्रे वयो दधद्भसुवने वसुधेरस्य वीतां यज' ॥ ३९ ॥
 देवा वैव्या होतारा देवमिन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।
 त्रिष्टुभा छन्दसेन्द्रियं त्विषिमिन्द्रे वयो दधद्भसुवने वसुधेरस्य वीतां यज' ॥ ४० ॥
 देवीस्तिप्तस्तिप्तो देवीर्वयोधसं पतिमिन्द्रं मवर्धयत् ।
 जगत्या छन्दसेन्द्रियं शूपमिन्द्रे वयो दधद्भसुवने वसुधेरस्य व्यन्तु यज' ॥ ४१ ॥
 देवो नराशंसो देवमिन्द्रं वयोधसं देवो देवमवर्धयत् ।
 विराजा छन्दसेन्द्रियं रूपमिन्द्रे वयो दधद्भसुवने वसुधेरस्य वेतु यज' ॥ ४२ ॥
 देवो वनस्पतिर्वृषमिन्द्रं वयोधसं देवो देवमवर्धयत् ।
 द्विष्वया छन्दसेन्द्रियं मगमिन्द्रे वयो दधद्भसुवने वसुधेरस्य वेतु यज' ॥ ४३ ॥
 देवं ब्रह्मिर्वीरितीनां देवमिन्द्रं वयोधसं देवं देवमवर्धयत् ।
 ककुभा छन्दसेन्द्रियं यज्ञ इन्द्रे वयो दधद्भसुवने वसुधेरस्य वेतु यज' ॥ ४४ ॥
 देवो आग्निः सिंघ्रुद्देवमिन्द्रं वयोधसं देवमवर्धयत् ।
 अतिरुच्छन्दा छन्दसेन्द्रियं क्षत्रमिन्द्रे वयो दधद्भसुवने वसुधेरस्य वेतु यज' ॥ ४५ ॥
 अग्निमद्य होतारमवृणीतायं यजमानः पचन्पक्तीः पचन्पुरोडाशं ब्रह्मन्निन्द्राय वयोधसे छार्गम् ।
 सूपस्था अद्य देवो वनस्पतिरभ्यदिन्द्राय वयोधसे छार्गेन ।
 अपत्तं मेदुस्तः पतिपचताग्रमीदरिर्वृषपुरोडाशेन । स्वामद्य क्रपे' ॥ ४६ ॥

अथैकोनत्रिंशोऽध्यायः ।

सर्मिद्धो अश्वन् कृद्धं मतीनां घृतमग्नें मधुमपिन्वमानः ।
 वाजी वहन् वाजिनं जातवेदो देवानां वाक्षि पियमा सधस्पर्धम् ॥ १ ॥
 घृतेनाश्वन्तसं पथो देवयानान् प्रजानन् वाज्यप्येतु देवान् ।
 अने त्वा सते प्रदिशः सचन्ताथ स्वधामस्मै यजमानाय धेहि ॥ २ ॥
 ईड्यश्वसि वन्द्यश्च वाजिन्नाशुश्वसि मेध्यश्च सते ।
 अग्निष्ठां देवैर्वसुभिः सजोपाः प्रीतं वह्निं वहतु जातवेदाः ॥ ३ ॥
 स्तीर्णं वह्निः सुष्टरीमा जुषाणोरु पृथु प्रथमानं पृथिव्याम् ।
 देवेर्मिर्षुक्तमर्दितिः सजोपाः स्योनं कृण्वाना सुचिते दधातु ॥ ४ ॥
 एता उ वः सुभगां विश्वरूपा वि पक्षेभिः श्रयमाणो उदार्तैः ।
 क्रुष्याः सतीः कवपुः शुभ्रमाना हारो देवीः सुप्रायणा भवन्तु ॥ ५ ॥
 अन्तरा मित्रावरुणा चरन्ती मुखं यज्ञानामभि संविद्वाने ।
 उपासां वाथ सुहिरण्ये सुशिल्पे क्रतस्य योनाविह सादयामि ॥ ६ ॥
 प्रथमा वाथ सरथिना सुवर्णां देवौ पश्यन्तौ भुवनानि विश्वा ।
 अपिप्रयं चोदना वां मिमाना होतांसु ज्योतिः प्रदिशां त्रिशनर्ता ॥ ७ ॥
 आवृत्त्यैर्नो भारती वदु यज्ञं सरस्वती सह रुद्रैर्न आवीत् ।
 इडोपहृता वसुभिः सजोपां यज्ञं नो देवीरमृतेषु धत्त ॥ ८ ॥
 त्वष्टा वीरं देवकीमं जजान त्वष्टुर्वी जायत आशुश्वः ।
 त्वष्टेदं विश्वं भुवनं जजान ब्रह्मोः क्रतारंमिह यक्षि होतैः ॥ ९ ॥
 अश्वो घृतेन त्मन्या समक्त उप देवाँर क्रतुशः पार्थ एतु ।
 वनस्पतिर्देवलोकं प्रजानश्रुतिना हव्या स्वद्वितानि वक्षते ॥ १० ॥
 प्रजापतेस्तपसा वावृधानः सद्यो जातो दधिपे यज्ञमग्ने ।
 स्वाहाकृतेन हविषा पुरोगा याहि साध्या हविरदन्तु देवाः ॥ ११ ॥
 यदकन्दः प्रथमं जायमान उद्यन्तंमुद्रादुत या पुरीषान् ।
 इयेनस्य पक्षा हरिणस्य ब्राह्म उपस्तुत्यं माहं जाते नै अर्चन् ॥ १२ ॥

युमेन वृत्तं खित एनमायुनगिन्द्र एणं प्रथमो अर्धवतिष्ठत् ।
 गन्धर्वो अस्य रक्षानामगृभ्णात् सूर्यदश्वं वसत्रो निरंतष्टे ॥ १३ ॥
 असिं युमो अस्यावित्यो अर्धन्नसिं त्रितो गुह्येन व्रतेन ।
 असिं सोमेन समथा विपृक्त आहुस्ते त्रीणि द्विवि बन्धनानि ॥ १४ ॥
 त्रीणि त आहुर्विबि बन्धनानि त्रीण्यप्सु त्रीण्यन्तः समुद्रे ।
 उतेर्व मे वरुणश्छन्त्स्यवन् यत्रा त आहुः परमं जनित्रम् ॥ १५ ॥
 इमा ते वाजिन्नवमार्जनानीमा शफानाथि सनितुर्निधाना ।
 अत्रा ते भद्रा रक्षता अपश्यन्तस्य चा अभिरक्षन्ति गोपाः ॥ १६ ॥
 आत्मानं ते मनसारादजानामयो विवा पतयन्तं पतङ्गम् ।
 शिरं अपश्यं पथिभिः सुगोभिरेणुभिर्जेहमानं पतत्रिं ॥ १७ ॥
 अत्रां ते रूपमुत्तममपश्यं जिर्गीपमाणमिप आ पदे गोः ।
 यदा ते मर्त्ता अनु भोगमानद्वादिद् ग्रसिष्ठ ओषधीरजीगः ॥ १८ ॥
 अनु त्वा रथो अनु मर्यो अर्धन्ननु गावोऽनु मगः कुंनीनाम् ।
 अनु वातोस्तुस्तवं सख्यमीयुस्तु देवा ममिरे वीर्यं ते ॥ १९ ॥
 हिरण्यशूङ्गोऽयो अस्य पात्रा मनोजवा अवर् इन्द्र आसीत् ।
 देवा इदस्य हविरद्यंमायन् यो अर्धन्तं प्रथमो अर्धवतिष्ठत् ॥ २० ॥
 ईर्मान्तासः शिलिंरुमध्यमासः सथं शूरेणासो द्विष्यासो अत्याः ।
 हथंसा इव श्रेणिशो यंतन्ते यदाक्षिणुर्द्विद्वयमज्जमम्भाः ॥ २१ ॥
 तव शरीरं पतयिष्यन्वन्तवे चित्तं वाते इव धर्जीमान् ।
 तव शूङ्गाणि विषिता पुरुवारण्येषु जर्भुराणा वरन्ति ॥ २२ ॥
 उप प्रागाच्छसनं वाज्यवीं देवद्रीचा मनसा वीध्यानः ।
 अजः पुरो नीयते नाभिरस्थानुं पश्चात्कवयो यन्ति रेभोः ॥ २३ ॥
 उप प्रागात्परमं यत्सुधस्थमर्द्यो २ अच्छा पितरं मातरं च ।
 अद्या देवाश्चुवृत्तमो हि गुम्या अथा शास्ते दाशुपे वार्याणि ॥ २४ ॥
 समिद्धो अद्य मनुषो दुरोणे देवो देवान् यजसि जातवेदः ।
 --- वहं मित्रमहश्चिकित्वान्धं दूतः कविरसि प्रचेताः ॥ २५ ॥

तनूनपात्पथ ऋतस्य यानान्मध्वा समञ्जन्त्स्वदया सुजिह्व ।
 मन्मानि धीभिरुत यज्ञमून्धन् देवत्रा च कृणुह्यध्वरं नः ॥ २६ ॥
 नराशंसेस्य महिमानमेषामुप स्तोपाम यजतस्य यज्ञैः ।
 ये सुकर्तवः शुचयो धियन्धाः स्वदन्ति देवा उभयानि हव्यो ॥ २७ ॥
 आजुह्वान ईडचो वन्यश्वा योहाग्रे वसुभिः सजोषाः ।
 त्वं देवानामसि यहू होता स एनान्यक्षीपितो यजीथान् ॥ २८ ॥
 प्राचीनं ब्रह्मिः प्रदिशा पृथिव्या वस्तोरस्या वृज्यते अग्रे अह्वाम् ।
 वृषु प्रथते चित्तरं वरीषो देवेभ्यो अदितये स्योनम् ॥ २९ ॥
 व्यचस्वतीरुर्विद्या वि श्रयन्तां पतिभ्यो न जन्तुः शुभ्रमनाः ।
 देवीद्वारो बृहतीर्विश्वमिन्वा देवेभ्यो भवत सुप्रायणाः ॥ ३० ॥
 आ सुष्वयन्ती यजते उपाके उपासानक्तां सदतां नि योनौ ।
 दिव्ये पोषणे बृहतीं सुरुक्मे आधि श्रियंथं शुक्रपिडां दधानि ॥ ३१ ॥
 देव्या होतासा प्रथमा सुवाचा मिमांसा यज्ञं मनुष्ये यजथ्यै ।
 प्रचोदयन्ता विदथेषु कारु प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशा विशान्ता ॥ ३२ ॥
 आ नो यज्ञं भारती तूपमेखिडां मनुष्वविह चेतयन्ती ।
 तिम्रो देवीर्बिहिरदथं स्योनथं सरस्वती स्वर्षसः सदन्तु ॥ ३३ ॥
 य इमे द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपिथंशुद्रवनानि विश्वा ।
 तमद्य होतरिपितो यजीथान् देवं स्वष्टारमिह यक्षि विद्वान् ॥ ३४ ॥
 उपावंसृज त्मन्यो समञ्जन् देवानां पार्थ ऋतुधा हवीथपि ।
 वनस्पतिः शमिता देवो अग्निः स्वदन्तु हव्यं मधुना घृतेन ॥ ३५ ॥
 सद्यो जातो र्वमिमीत यज्ञमग्निर्देवानामभवन् पुरोगाः ।
 अस्य होतुः प्रदिस्युतस्य वाचि स्वाहाकृतथं हविरदन्तु देवाः ॥ ३६ ॥
 केतुं कृण्वन्नकितये पेशो मया अपेशसे । समुपान्निरजायथाः ॥ ३७ ॥
 जीमूतस्येव भवति प्रतीकं यद्दमीं यार्ति समदांमुपस्थे ।
 अनाविन्द्रया तन्वा जय त्वथं स त्वा वर्मणो महिमा पिपतु ॥ ३८ ॥
 धन्वंता गा धन्वंताऽऽजिं जयेम धन्वंता तीम्राः समदो जयेम ।
 धनुः शत्रोरपक्कामं कृणोति धन्वंता सर्वाः प्रदिशां जयेम ॥ ३९ ॥

वृक्ष्यन्तीवेदा गनीगन्ति कवीं प्रियंथं सरायं परिपस्वजाना ।
 योपेव शिङ्क्ते वितताधि धन्वुञ्ज्या इयंथं समने पारयन्ती ॥ ४० ॥
 ते आचरन्ती समनेव योपां मातेव पुत्रं विभृतामुपस्थे ।
 अपु शत्रून् विध्यतांथं संविदाने आर्त्तां इमे विष्फुरन्तीं अमित्रान् ॥ ४१ ॥
 बृह्नीनां पिता बृहुरस्य पुत्रश्चिश्चा कृणोति समनावगत्य ।
 इयुधिः सङ्गा पृतनाश्च सर्वाः पुष्टे निनन्दौ जयति प्रसूतः ॥ ४२ ॥
 रथे तिष्ठन् नयति वाजिनः पुरो यत्र-यत्र कामयते सुपारुधिः ।
 अभीर्शूनां महिमानं पनायत् मनः पश्चादनु चच्छन्ति रुदमयः ॥ ४३ ॥
 तीव्रान् घोषान् कृण्वते वृषपाणयोऽश्वा रथेभिः सह वाजयन्तः ।
 अवक्रामन्तः प्रपदैश्मित्रान् क्षिणन्ति शत्रूँश्चरन्पठ्ययन्तः ॥ ४४ ॥
 रथवाहणंथं हविरस्य नाम यत्रापुधं निहितमस्य वर्म ।
 तत्रा रथमुप शम्भंथं संदेम विश्वाहा व्रयंथं सुमनस्यमानाः ॥ ४५ ॥
 स्वातुपंथसदः पितरो वयोधाः कृच्छ्रेश्रितः शर्त्तीवन्तो गभीराः ।
 चित्रसेना इपुबला अमृध्राः सुतोवीरा उरवो वातसाहाः ॥ ४६ ॥
 बाह्वणासुः पितरुः सोम्यासः श्रिवे नो द्यावापृथिवी अनेहसा ।
 पूषा नः पातु दुरिताहतावृधो रक्षा मार्किर्नो अवशंथस ईशत ॥ ४७ ॥
 सुपणं वस्ते भृगो अस्या दन्तो गोभिः सन्नद्धा पतति प्रसूता ।
 यत्रा नरः सं च वि च द्रवन्ति तत्रास्मन्यमिषवः शर्म यंथसन् ॥ ४८ ॥
 ऋजीति परि वृद्धि नोऽश्मां भवतु नस्तनूः । सोमो अधि ब्रवीतु नोऽदितिः शर्म यच्छतु ॥ ४९ ॥
 आ जह्वन्ति सान्वेषां जुवन्तं उर्यं जिघ्रते । अश्वान्जनि प्रचेतसोऽश्वान्समस्तु चोदय ॥ ५० ॥
 अहिरिव भ्रोगैः पर्यति वाहुं ज्यायां हेति परिचारमानः ।
 हस्तग्नो विश्वा वयुनानि विद्वान् पुमान् पुमांथसं परि पातु विश्वतः ॥ ५१ ॥
 वनस्पते वीद्भृद्गो हि भूया अस्मत्सखा प्रतरणः सुवीरः ।
 गोभिः सन्नद्धो असि वीडयस्वास्थाता ते जयतु जेत्वानि ॥ ५२ ॥
 द्विवः पृथिव्याः पथंज उद्धृतं वनस्पतिभ्यः पर्याभृतंथं सहः ।
 अपामोज्जानं परि गोभिरावृतमिन्द्रस्य यज्ञंथं हविषा रथं यजे ॥ ५३ ॥

इन्द्रस्य वज्रो मरुतामनीकं मित्रस्य गर्भो वरुणस्य नाभिः ।
सेमां नो हव्यदीतिं जुषाणो देवं रथं प्रति हव्या गृभार्यं ॥ ५४ ॥

उपं श्वासय पृथिवीमुत द्यां पुरुत्रा ते मनुतां विदितं जगत् ।
स दुन्दुभे सजूरिन्द्रेण देवैर्दूराद्वीयो अपं सेधं शत्रून् ॥ ५५ ॥

आ क्रन्दय बलमोजो न आधा निधनिहि दुरिता बाधमानः ।
अपं प्रोथ दुन्दुभे दुच्छुनां इत इन्द्रस्य मृष्टिरसि वीडर्यस्वं ॥ ५६ ॥

आमूरंज प्रत्यावर्तयेमाः केतुमदुन्दुभिर्वीवदीति ।
समश्वपणांश्चरन्ति नो नरोऽस्माकमिन्द्र रथिनो जयन्तु ॥ ५७ ॥

आग्नेयः कृष्णर्षीवः सारस्वती भेपी बभ्रुः सौम्यः पौष्णः श्यामः शितिपृष्ठो बार्हस्पत्यः
शिल्पो वैश्वदेव ऐन्द्रोऽरुणो मारुतः कल्मष ऐन्द्राग्रः संश्रितोऽधोरागः सावित्रो
वारुणः कृष्ण एकशितिपात्पेत्वः ॥ ५८ ॥

अग्रयेऽनीकवते रोहिताञ्जिरनुद्धानधोरागौ सावित्रौ पौष्णौ रजतनाभी वैश्वदेवौ
पिशङ्गौ तूपरौ मारुतः कल्मष आग्नेयः कृष्णोऽजः सारस्वती भेपी वारुणः पेत्वः ॥ ५९ ॥

अग्रये गायत्राय त्रिवृते सार्थन्तरांशाटाकपाल इन्द्राय त्रीष्टुभाय पञ्चदशाय
बार्हतापैकादशकपालो विश्वेभ्यो देवेभ्यो जागतेभ्यः सप्तदशेभ्यो वैरूपेभ्यो
द्वादशकपालो मित्रावरुणाभ्यामानुष्टुभाभ्यामेकविंशेभ्यो वैराजाभ्यां
पयस्या गृहस्पतये पाङ्गाय त्रिणवार्यं शाक्वराय चरुः सखित्र औष्णिहाय
त्रयस्त्रिंशाय रैवताय द्वादशकपालः प्राजापत्यश्चरुर्वित्पे विष्णुपत्न्यै
चरुग्रये वैश्वानराय द्वादशकपालोऽनुमत्या अटाकपालः ॥ ६० ॥

[अ० २९, कं० ६०, मं० सं० ६०]

इत्येकोनविंशोऽध्यायः ।

अथ त्रिंशोऽध्यायः ।

देवं सवितुः प्र सुव यज्ञं प्र सुव यज्ञपतिं भगाय ।
द्विष्यो गन्धर्वः केतुपूः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्वारुचं नः स्वदन्तु ॥ १ ॥
तत्संशितुर्वरेभ्यं भगो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ २ ॥

विश्वानि देव सवितर्दुरितानि परा सुव । यद्भद्रं तन्न आ सुर्वे ॥ ३ ॥

विभक्तारं हयामहे वसोश्चिन्नस्य राधंसः । सवितारं नृचक्षसम् ॥ ४ ॥

ब्रह्मणे ब्राह्मणं क्षत्रायं राजन्यं मरुद्भ्यो वैश्यं तपसे शद्रं तमसे तस्करं
नारकाय वीरहर्षं पाप्मने क्लीबं माक्रयाया अयोभूं कामाये पुंश्चलै मतिक्रुष्टाय मागधमं ॥ ५ ॥

नृत्ताय सूतं गीताय शैलूषं धर्माय सभाचरं नरिष्टाय भीमलं नर्माय रेभ्रं
हसाय कारिं मानन्दाय स्त्रीपखं प्रमेदं कुमारीपुत्रं मेधायै रथकारं धैर्याय तक्षानमं ॥ ६ ॥
तपसे कौलालं मायायै क्रमोरं रूपायै मणिकारं शुभे वृषं शंरव्याया द्रुपकारं
हेत्यै धनुष्कारं कर्मणे ज्याकारं दिष्टाय रज्जुसर्जं मृत्युवै मृगयुं मन्तकाय श्वनिनमं ॥ ७ ॥

नृवीभ्यः पौञ्जिष्ठं मृक्षीकाभ्यो नैपादं पुरुषव्याघ्राय दुर्मदं गन्धर्वाप्सरोभ्यो ब्रातयं
प्रयुग्भ्य उन्मत्तं सपेदेवजनेभ्योऽप्रतिपर्दं मर्येभ्यः कित्तवं मीर्यताया अकितव
पिशाचभ्यो विदलकारीं यातुधानेभ्यः कण्टकीकारीमं ॥ ८ ॥

सन्धेयं जारं मेहायोपपतिं मार्त्यै परिवित्तं निःश्रत्यै परिविवित्तानं मराध्या एदिधिपुःप्रतिं
निष्कृत्यै पेशस्कारीं संज्ञानाय स्मरकारीं प्रकामोद्यापोपसदं वर्णावानुरुधं
बलायोपदामं ॥ ९ ॥

उत्सादेभ्यः कुब्जं प्रमुदं वामनं द्वाभ्यः स्रामं स्वर्मायान्धं मधर्माय बधिरे
पवित्राय मियजं प्रज्ञानाय नक्षत्रदृशं माशिक्षयिं प्रश्रिनं मुपशिक्षाया अभिप्रशिनं
मुर्यादायै प्रश्वविद्याकम् ॥ १० ॥

अर्सेभ्यो हस्तिपं जवायाश्वपं पुष्ट्यै गोपालं वीर्यायाविपालं तेजसेऽजपालं
मिराये कीनाशं क्रीलालाय सुराकारं भद्राय गृहपथं श्रेयसे वित्तधं
माध्यक्षयायानुक्षतारं ॥ ११ ॥

मार्त्यै दारवाह्वारं प्रमाया अग्न्येधं ब्रध्नस्य विष्टपायाभिष्टकारं वर्षिष्ठाप नाकाय परिवेष्टारं
देवलोकाय पेशितारं मनुष्यलोकाय प्रकरितारं सर्वेभ्यो लोकैभ्य उपसेकारं
मव ऋत्यै वधायोपमन्थितारं मेधाय वासःपल्पुलीं प्रकामाय रजिप्त्रिं ॥ १२ ॥

ऋतये स्तेनहृदयं वैरहृत्वापु पिशुनं विविक्त्यै क्षत्तारं मीपद्रुद्यायानुक्षत्तारं
बलायानुचरं भूम्ने पतिष्कन्दं प्रियाय मियवादिनं मरिष्ट्या अश्वसार्द्धं
स्वर्गाय लोकाय मागकुचं वर्षिष्ठाप नाकाय परिवेष्टारं ॥ १३ ॥

मन्यवेऽयस्तापं^१ क्रोधाय निसुरं^२ योगाय योक्तारुधं^३ शोकायाभिसतारुं^४
क्षोमाय विमोक्तारं^५—मुत्कूलनिकूलेभ्यस्त्रिभिर्न^६ वर्षुपे मानस्कृतं^७ शीटायाश्चनीकारिं^८
निक्रैत्यै कोशकारीं^९ यमायासूमं ॥ १४ ॥

युमाय यमसू—मर्थर्वभ्योऽवतोकाथं^१ संवत्सराय पय्यविणीं^२ परिवत्सरायाविजातां—
मिदावत्सरायातीत्वरीं^३—मिद्वत्सरायातिष्कद्वरीं^४ वत्सराय विजर्जराथं^५ संवत्सराय पलिक्नीं—
मूमभ्योऽजिनसन्धं^६ साध्येभ्यश्चर्मन्नमं ॥ १५ ॥

सरोभ्यो धैवृ^१—मुपस्थावराभ्यो दाशं^२ वैशन्ताभ्यो वैन्दं^३ नड्वृलाभ्यः शीष्कलं^४
पाराय मार्गारं—मंबाराय कैवर्तं^५ तीर्थेभ्य आन्दं^६ विपमेभ्यो मैनालथं^७ स्वनेभ्यः पर्णकं^८
गुहाभ्यः किरातथं^९ सानुभ्यो जम्भकं^{१०} पर्वतेभ्यः किम्पूहपमं ॥ १६ ॥

बीभत्सायै पौलकसं^१ वर्णाय हिरण्यकारं^२ तुलायै वाणिजं^३ पंश्चाद्रोपाय ग्लाविर्नं^४
विश्वेभ्यो भूतेभ्यः सिध्मलं^५ भूर्त्यै जाग्रुर्णं—मभ्रुत्यै स्वपनं—मार्त्यै जनवादिर्नं^६
व्युद्ध्या अपगल्मथं^७ सथंश्रारयं पृच्छिद्वमं ॥ १७ ॥

अक्षराजार्थ-कितव^१ कृतार्थादिनववृशं^२ त्रेतायै कल्पिनं^३ द्वापरायाधिकल्पिनं—
मास्कृन्दाय समास्थायुं^४ मृत्यवे गोवृच्छं—मन्तकाय गोघातं^५
क्षुधे यो गां विक्रन्तन्तं^६ भिक्षमाण उपतिवर्तिं^७ द्रुष्कृताय चरकाचार्यं^८ पाप्मने सैलुगमं ॥ १८ ॥

प्रतिश्रुत्काया अर्तनं^१ घोषाय मृपं—मन्ताय बहुवादिर्नं^२—मनुन्ताय मूकथं^३
शब्दायाडम्बराघातं^४ महसे वीणाघादं^५ क्रोशाय तूणवधमं—मंवरस्पराय शङ्खधमं^६
वनीय वनपं—मन्यतोरण्याय दावपमं ॥ १९ ॥

नमार्यं पुँश्चलूथं^१ हसाय कारिं^२—यादसे शात्रुलयां^३ ग्रामण्युं^४ गर्णके—मभिकोशकं^५
तान्महसे वीणाघादं^६ पाणिन्नं^७ तूणवधं तान्नुत्तार्यां—नुन्दाय तलुवमं ॥ २० ॥

अग्रये वीवानं^१ पृथिव्ये यीतुसर्दिणं^२ वायवे चाण्डालं—मन्तरिक्षाय वथंश्रुतिर्नं^३
द्विषे खलतिथं^४ सूर्याय हर्षुक्षं^५ नक्षत्रेभ्यः किर्मिर्नं^६ चन्द्रमसे किलासं—
महं शुक्लं पिङ्गनक्षथं^७ रात्र्यै कृष्णं पिङ्गनक्षमं ॥ २१ ॥

अथैतानुष्टौ विरूपाना लभतेऽतिदीर्घं चातिह्रस्वं चातिस्थूलं चातिह्रस्वं चातिशुक्लं चातिह्रस्वं
चातिकुल्वं चातिलोमशं च । अर्शुद्वा अर्वाह्यणास्ते प्राजापत्याः ।
मागधः पुँश्चली कितवः क्लीघोऽशुद्धा अर्वाह्यणास्ते प्राजापत्याः ॥ २२ ॥

[अ०, ३०, कं० २२, म० सं० १७७]

इति त्रिंशोऽध्यायः ।

अथैकत्रिंशोऽध्यायः ।

सहस्रंशीर्षां पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् । स भूमिंश्च सर्वतं स्पृष्ट्वाऽत्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् ॥ १ ॥
 पुरुष एवेदंश्च सर्वं यद्भूतं यच्च माव्यम् । उतामृतत्वस्येशानो यदत्रेनातिरोहति ॥ २ ॥
 एतावानस्य महिमातो ज्यायैश्च पूरुषः । पादोऽस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं विधिं ॥ ३ ॥
 त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः पादोऽस्येहाभंवत् पुनः । ततो विश्वद् व्यकामत्साशानान्शने अभिं ॥ ४ ॥
 ततो विराडजायत विराजो अधि पूरुषः । स जातो अत्यरिच्यत पश्चाद्भूमिथो पुरः ॥ ५ ॥
 तस्माद्यज्ञात्सर्वंहृतः सम्भूतं प्रपदाज्यम् । पञ्चैस्तांश्चक्रे वायुव्यानारण्या ग्राम्याश्च ये ॥ ६ ॥
 तस्माद्यज्ञात् सर्वंहृत ऋचः सामानि जज्ञिरे । छन्दांश्चसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥ ७ ॥
 तस्मादश्वान् अजायन्त ये के चोभ्रवावदतः । गावो ह जज्ञिरे तस्मात्तस्माज्जाता अजावयवः ॥ ८ ॥
 तं यज्ञं ब्रह्मिणि प्रौष्ठन्न पुरुषं जातमग्रतः । तेन देवा अयजन्त साध्या ऋषयश्च ये ॥ ९ ॥
 यत्पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन् । मुखं किमस्यासीत् किं ग्राहू किमूच पादां उच्येत् ॥ १० ॥
 ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद्ब्राह्म राजन्यः कृतः । ऊरू तदस्य यद्वैश्यः पञ्चाथ शूद्रो अजायत ॥ ११ ॥
 चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षोः सूर्यो अजायत । श्रोत्रोद्वायुश्च प्राणश्च मुखाद्ग्निरजायत ॥ १२ ॥
 नाभ्यां आसीद्वृन्तरिक्षं शीष्णो द्यौः समवर्तत ।
 पृथ्वां भूमिर्दिशः श्रोत्रोत्तरथा लोकोर अकल्पयन् ॥ १३ ॥
 यत्पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमतेन्वत । वसन्तोऽस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरद्भयिः ॥ १४ ॥
 सप्तास्यासन् परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृताः । देवा यद्यज्ञं तन्वाना अबध्नन् पुरुषं पशुम् ॥ १५ ॥
 यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।
 ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वं साध्याः सन्ति देवाः ॥ १६ ॥
 अज्यः सम्भूतः पृथिव्यै रसाच्च विश्वकर्मणः समवर्ततथै ।
 तस्य त्वधा विदधन्नुपमेति तन्मर्त्यस्य देवत्वम्राजानमर्थे ॥ १७ ॥
 वेदाहमेतं पुरुषं महान्तमादित्यवर्णं तमसः पुरस्तात् ।
 तमेव विद्वित्वाति मृत्युमेति नान्यः पन्था विद्यतेऽयनाये ॥ १८ ॥
 प्रजापतिश्चरति गर्भे अन्तरजायमानो बहुधा वि जायते ।
 तस्य योनिं परि पश्यन्ति धीरास्तस्मिन् ह तस्थुर्भुवनेनानि विश्वा ॥ १९ ॥

यो देवेभ्यं आतपति यो देवानां पुरोहितः । पूर्वो यो देवेभ्यो जातो नमो कृचाय ब्राह्मणे' ॥२०॥
 रुचं ब्राह्मं जनयन्तो देवा अग्रे तद्व्रुवन् । यस्त्वैवं ब्राह्मणो विद्यात्तस्य देवा असन् वशे' ॥२१॥
 श्रीर्धं ते लक्ष्मीश्च पत्न्यावहोरात्रे पार्श्वे नक्षत्राणि रूपमश्विनो व्यात्तम् ।
 इष्णान्निपाणामुं मं इषाण सर्वलोकं मं इषाणं ॥ २२ ॥

[अ० ३१, कं० २२, मं० सं० २२]

इत्येकत्रिंशोऽध्यायः ।

अथ द्वात्रिंशोऽध्यायः ।

तदेवाग्निस्तदादित्यस्तद्वायुस्तदु चन्द्रमाः । तदेव शुक्रं तद्ब्रह्म ता आपः स प्रजापतिः' ॥ १ ॥

सर्वे निमेया जज्ञिरे विद्युतः पुरुपादार्षि । नैनमूर्ध्वं न तिर्यञ्चं न मध्ये परि जग्रभर्त' ॥ २ ॥

न तस्य प्रतिमा अस्ति यस्य नामं महद्यज्ञः ।

हिरण्यगर्भं इत्येष मा मां हिथसीदित्येया यस्मान्न जात इत्येयः' ॥ ३ ॥

एषो हं देवः प्रदिशोऽनु सर्वाः पूर्वो ह जातः स तु गर्भे अन्तः ।

स एव जातः स जनिष्यमाणः प्रत्यह् जनास्तितति सर्वतोमुखः' ॥ ४ ॥

यस्माज्जातं न पुरा किं चनेव य आब्रुभूव भुवनानि विश्वा ।

प्रजापतिः प्रजयां सधरराणस्त्रीणि ज्योतीथिपि सचते स पौडुशी' ॥ ५ ॥

येन द्यौरुग्रा पृथिवी च हृदा येन स्व स्तमितं येन नाकः ।

यो अन्तरिक्षे रजसो विमानः कस्मै देवाय हविषां विधेम' ॥ ६ ॥

यं क्रन्दसी अवसा तस्तमाने अभ्येक्षेतां मर्नसा रेजमाने ।

यत्राधि सूर उदितो विभाति कस्मै देवाय हविषां विधेम ।

आपो ह यद्ब्रह्मती-यश्चिदापः' ॥ ७ ॥

घेनस्तर्पदयन्निहितं गुहा सद्यद्य विश्वं भवत्येकनीडम् ।

तस्मिन्निदथ सं तु वि र्चति सर्वथ स ओतः प्रोतश्च विभूः प्रजामु' ॥ ८ ॥

७ ' हिरण्यगर्भः ' इत्येषोऽनुवाकः । (वा य २५।१०-१२) ; ' मा मा हि दस्ती ' इत्येषा ऋक् । (वा. व १२।१००) .

' यस्मान्न जातः ' इत्येषोऽनुवाकः । (वा. य. ८।३६-३७)

+ ' आपो ह यद्ब्रह्मती । ३ ' , यश्चिदापः ' । (वा य २७।२५-२६)

प्र तद्वेचेदुमृतं नु विद्वान् गन्धर्वो धाम विमृतं गुहा सत् ।
 त्रीणि पदानि निहिंता गुहास्य यस्तानि वेदु स पितुः पिताऽसदं ॥ ९ ॥
 स नो बन्धुर्जनिता स विधाता धामानि वेदु सूर्यनानि विश्वा ।
 यत्र देवा अमृतमानशानास्तृतीये धामन्नैर्यन्तं ॥ १० ॥
 परीत्य भूतानि परीत्य लोकान् परीत्य सर्वाः प्रदिशो दिशश्च ।
 उपस्थाय प्रथमजामृतस्यात्मनाऽऽन्मानमभि सं विवेश ॥ ११ ॥
 परि द्यावापृथिवी सद्य इत्वा परि लोकान् परि दिशः परि स्वः ।
 ऋतस्य तन्तु विततं विचृत्य तदपश्यत्तदभवत्तदासीत् ॥ १२ ॥
 सदस्येपतिमद्भुतं पियमिन्द्रस्य काम्यम् । सानि मेधामयासिपुंश्च स्वाहा ॥ १३ ॥
 यां मेधां देवगणाः पितरश्चोपासते । तया मामद्य मेघयाऽग्ने मेधाविनं कुशु स्वाहा ॥ १४ ॥
 मेधां मे वरुणो ददातु मेधामग्निः प्रजापतिः ।
 मेधामिन्द्रश्च वायुश्च मेधां धाता ददातु मे स्वाहा ॥ १५ ॥
 इदं मे ब्रह्म च क्षत्रं चोभे श्रियंश्श्रुताम् ।
 मयि देवा दधतु श्रियमुत्तमां तस्यै ते स्वाहा ॥ १६ ॥

[अ० ३१, कं० १६, मं० व० १६]

इति ऋग्विंशोऽध्यायः ।

अथ त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ।

अस्याजरासो दुमामरित्रा अर्चन्तूमासो अग्रयः पावकाः ।
 श्वित्तीचर्यः श्वात्रासो मुरण्यवा वनर्षदो वापवो न सोमाः ॥ १ ॥
 हरयो धूमकेतवो वार्तजूता उप द्यावि । यतन्ते वृथंगुग्रयः ॥ २ ॥
 यजा नो मित्रावरुणा यजा देवोरे ऋतं बृहत् । अग्ने यस्त्रि स्वं दममं ॥ ३ ॥
 युक्ष्वा हि देवहूतमोरे अश्वीरे अग्ने रधीरिव । नि होता पूष्यः सदः ॥ ४ ॥
 द्वे विरूपे चरतः स्वयं अन्याऽन्यां वत्समुप धापयेते ।
 हरिरन्यस्यां भवति स्वधावाद्भुक्तो अन्यस्यां ददशे सुवर्चाः ॥ ५ ॥

अयमिह प्रथमो घायि घातृभिर्होता यजिष्ठो अध्वरेष्वीज्यः ।
 यमप्रवानो भृगवो विरुरुचुर्वनेषु चित्रं विष्टं विशो-विंशे' ॥ ६ ॥
 त्रीणि श्रुता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशश्च देवा नवं चासपर्यन् ।
 औक्षन् घृतैरस्तृणन् बर्हिरेष्मा आदिन्द्रोतारं न्यसादयन्त ॥ ७ ॥
 मुर्धानं विवो अरुतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आ ज्ञातमग्निम् ।
 कविंश्च सम्राजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः ॥ ८ ॥
 अग्निर्वृत्राणि जङ्घनद्विणस्युर्विपन्यया । समिन्द्रः शुक्र आहुतः ॥ ९ ॥
 विश्वेभिः सोम्यं मध्वग्र इन्द्रेण वायुनां । पिबो मित्रस्य धामभिः' ॥ १० ॥
 आ यद्विषे नृपतिं तेज आनस् शूचि रेतो निषिक्तं द्यौरभीकं ।
 अग्निः शर्धमनवद्यं युवानिथ स्वाध्यं जनयत् सूदर्यर्च्व ॥ ११ ॥
 अग्रे शर्धं महते सौमंगायु तवं द्युम्नान्युत्तमानिं सन्तु ।
 सं जास्पत्यथ सुयममा कृणुष्व शन्नृपतामभि तिष्ठा महांशसि ॥ १२ ॥
 त्वांश्च हि मन्द्रतममर्कशोकैर्विष्महे महि नः श्रोष्यंसे ।
 इन्द्रं न त्वा शर्वसा वेवतां घायुं पृणन्ति राधेसा नृतमांः ॥ १३ ॥
 त्वे अग्ने स्वाहुत प्रियासः सन्तु सूरयः ।
 युन्तारो ये मध्वदानो जनानामुवान् दप्यन्तु गोनाम् ॥ १४ ॥
 शुधि श्रुत्कर्णं बर्हिमिर्वैरग्ने सयार्धभिः ।
 आ सीदन्तु बर्हिषि मित्रो अर्धमा प्रातृषार्वाणो अध्वरम् । १५ ॥
 विश्वेषामदितिर्यजिषानां विश्वेषामतिथिमानुषाणाम् ।
 अग्निर्वृवानामव आघृणानः सुमृद्धीको भवतु जातवेदाः ॥ १६ ॥
 महो अग्नेः समिधानस्य शर्मण्यनांया मित्रे वरुणे स्वस्तये ।
 श्रेष्ठे स्याम सवितुः सर्वोमनि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे' ॥ १७ ॥
 आपश्चिपिष्यु स्तृष्युं न गावो नक्षत्रूतं जरितारस्त इन्द्र ।
 याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छा त्वथ हि धीमिर्दयसे वि वाजानं ॥ १८ ॥
 गाव उपाघतावतं मही यज्ञस्यं रप्सुदां । उमा कर्णां हिरण्यया' ॥ १९ ॥
 यद्दथ सूर उवितेऽनांया मित्रो अर्धमा । सुचातिं सविता भगः' ॥ २० ॥

आ सुते सिञ्चतु श्रियथ रोदस्योरभिश्चियम् । रसा दधीत वृषभम् ॥ तं प्रत्नथा ऽयं वेनः ॥ २१ ॥

आतिष्ठन्तं परि विश्वे अमूपच्छिषो वसानश्चरति स्वरोचिः ।

महत्तद्वृणो असुरस्य नामा विश्वरूपो अमृतानि तस्थौ ॥ २२ ॥

प्र वो महे मन्दमानायान्धसोऽर्चा विश्वानराय विश्वाभुवै ।

इन्द्रस्य यस्य सुमत्सथ सहो गहि श्रवो नृम्णं च रोदसी सपर्यतः ॥ २३ ॥

बृहन्नित्तिधम एषां भूरिं ज्ञस्तं पृथुः स्वर्कः । येषामिन्द्रो युवा सरा ॥ २४ ॥

इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो विश्वेभिः सोमपर्वीभिः । महोर अभिष्टिरोजसा ॥ २५ ॥

दन्द्रो वृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः प्र माथिनामिनाद्वर्षणीतिः ।

अहन् वृथसमुशधमनेध्वाविर्धेना अकृणोद्गाम्याणाम् ॥ २६ ॥

कुतस्त्वमिन्द्र माहिनुः सन्नेको यासि सत्पते किं त इत्या ।

सं पृच्छसे समराणः शुभ्रानैर्वीचेस्तन्नो हरिवो यत्तं अस्मे ।

महोर इन्द्रो य ओजसा कदा चन स्तरीरसि कदा चन प्र युच्छसि ॥ २७ ॥

आ तत्तं इन्द्रायवः पनन्ताभि य ऊर्व गोमन्तं तिनृत्सान् ।

सकृत्सुं ये पुरुपुत्रां महीथं सहसंधारां बृहतीं दुडुक्षन् ॥ २८ ॥

दृमां ते धियुं प्र भरे महो महीमस्य स्तोत्रे धिपणा यत्तं औजजे ।

तमुत्सवे चं प्रसवे चं सासहिमिन्द्रं देवासः शर्वसामवृत्रनु ॥ २९ ॥

विभ्राद् बृहतिपवतु सोम्यं मध्वापुर्दधेद्यज्ञपतावधिहुतम् ।

वार्तजूतो यो अभिरक्षति तमनां प्रजाः पुषीष पुरुधा वि राजति ॥ ३० ॥

उद्गु त्यं जातवेदसं कुर्यं वहन्ति केतवः । हृदो विश्वाय सूर्यम् ॥ ३१ ॥

येनां पावक चक्षसा भुरणयन्तं जनोंर अनु । त्वं वरुण पश्यसि ॥ ३२ ॥

दैव्यावध्वर्यू आ गतथं रथेन सूर्यत्वचा । मध्वा युजाथं समन्त्राथे ॥

तं प्रत्नथा ऽयं वेन—धिञ्चं देवानाम् ॥ ३३ ॥

आ न इटाभिर्विदथे सुज्ञस्ति विश्वानरः सविता द्वेव एतु ।

अपि यथा युवानो मत्सथा नो विश्वं जग्दभिविधे मनीषा ॥ ३४ ॥

॥ तं प्रत्नथा० । अयं वेना० । (वा य ७।१२, १६)।

+ महोर इन्द्रो य ओजसा० । (वा य ७।४०)। कदा चन स्तरी० ॥ कदा चन प्र युच्छसि० । (वा य ८।१-३)

× तं प्रत्नथा० देवानाम् । (वा य ७।१२, १६, ४२)

यद्वद्य कचच्च वृत्रहन्नुदगां अमि सूर्ये । मर्धं तदिन्द्र ते वशे ॥ ३५ ॥
 तरणिर्विश्वदशतो ज्योतिष्कृदसि सूर्ये । विश्वमा भांसि रोचनम् ॥ ३६ ॥
 तत्सूर्यस्य देवत्वं तन्महित्वं मध्या कर्तोर्विततथं सं जभार ।
 यदेदयुक्त हरितः सधस्थादाद्रात्री वासस्तनुते सिमसैम् ॥ ३७ ॥
 तन्मित्रस्य वरुणस्यामिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्यौरुपस्थे ।
 अनन्तमन्यद्वृशदस्य पाजः कृष्णमन्यद्वृरितः सं भरन्ति ॥ ३८ ॥
 ब०महोर अंसि सूर्ये बडादित्य महोर अंसि ।
 महस्ते सतो महिमा पनस्यतेऽद्धा देव महोर अंसि ॥ ३९ ॥
 बद् सूर्ये भवसा महोर अंसि सुजा देव महोर अंसि ।
 मत्ता देवानामसूर्यः पुरोहितो विभु ज्योतिरदाभ्यम् ॥ ४० ॥
 श्रायन्त इव सूर्ये विश्वेदिन्द्रस्य भक्षत ।
 वसूनि जाते जर्नमान ओजसा प्राति मागं न दीधिमे ॥ ४१ ॥
 अद्या देवा उदिता सूर्यस्य निरथंहंसः पिपुता निरव्रथात् ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मासहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी जत द्यौः ॥ ४२ ॥
 आ कृष्णेन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च ।
 हिरण्ययेन सविता रथेना देवो याति भुवन्नानि पश्यन् ॥ ४३ ॥
 प्र वावृजे सुप्रया बहिरिषामा विश्वर्ताव् ष्वीरिं इयाते ।
 विशामक्तोरुपसः पूर्वहूतौ वायुः पूषा स्वस्तये निपुत्वान् ॥ ४४ ॥
 इन्द्रवायु वृहस्पति मित्राग्निं पूषणं भगम् । आदित्यान् मारुतं गुणम् ॥ ४५ ॥
 वरुणः प्राविता मुवन्मित्रो विश्वाभिरुतिभिः । करतां नः सुरार्यसः ॥ ४६ ॥
 आधिं न इन्द्रैषां विष्णोः सजात्यानाम् । इता मरुतो अश्विना ॥
 तं प्रत्यथा ऽप्ये वेनो ये देवास आ न इडाभि-
 विश्वेभिः सोम्यं मध्वो मासश्रपणीधृतेः ॥ ४७ ॥
 अगु इन्द्र वरुण मित्र देवाः शर्धः प्र यन्त मारुतोत विष्णो ।
 उभा नासत्या रुद्रो अघु ग्राः पूषा भगुः सरस्यती जुपन्त ॥ ४८ ॥

+ त प्रत्यथा०, ऽप्ये वेनो, ये देवासः०, सोमास० । (वा य ७।१०, १६, १०, १३) विश्वेभिः सोम्यं मध्वो० । आ न इडाभि० । (वा य ३३।१० ३४)

इन्द्राग्नी मित्रावरुणादितिष्ठ स्वः पृथिवीं द्यां मरुतः पर्वताँर अपः ।
 हुवे विष्णुं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं भगं नु शशंमथं सवितारंमृतये' ॥ ४९ ॥
 अस्मे रुद्रा मेहना पर्वतासो वृत्रहृत्पे मरुद्वृतौ सृजोपाः ।
 यः शशंसते स्तुवते धारिं पूज इन्द्रज्येष्ठा अस्मोँर अवन्तु वेवाः' ॥ ५० ॥
 अर्वाश्र्वोँ अद्या भवता यजत्रा आ वो हारिं भयमानो व्ययेयम् ।
 त्राध्वं नो देवा निजुरो घृकस्य त्राध्वं कर्तादवपदोँ यजत्राः' ॥ ५१ ॥
 विश्वेँ अद्य मरुतोँ विश्वेँ ऊनी विश्वेँ भवन्त्वग्रयुः समिद्धाः ।
 विश्वेँ नो देवा अद्यसा गमन्तु विश्वंमस्तु द्रविणं वाजोँ अस्मे' ॥ ५२ ॥
 विश्वेँ देवाः शृणुतेमथं हवं मे ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष ।
 ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसद्यास्मिन्वाहिँषि मादयध्वम्' ॥ ५३ ॥
 देवेभ्यो हि प्रथमं युजिषेँभ्योऽमृतत्वथं सुवासिं भागमुत्तमम् ।
 आदिद्वामानंथं सवितुर्वपूणुपेऽनूचीना जीविता मानुषेभ्यः' ॥ ५४ ॥
 प्र वायुमच्छाँ वृहती मनीषा बृहद्विधिं विश्ववारंथं स्थपाम् ।
 द्युतद्यांमा निपुतः पत्यमानः कविः कविमिपक्षसि प्रयज्यो' ॥ ५५ ॥
 इन्द्रवायू इमे सुता उप प्रयोँमिरा गंतम् । इन्द्वो वासुशान्ति हि' ॥ ५६ ॥
 मित्रथं हुवे पूतदक्षं वरुणं च रिशादंसम् । धियेँ घृताचींथं साधन्ता' ॥ ५७ ॥
 दस्रा युवारुवः सुता नासंत्या वृक्तर्वाहिँषः । आ यातंथं रुद्रवर्त्तनी ॥
 तं प्रत्नथाँ ऽयं वेनः' x ॥ ५८ ॥
 विदद्यदीँ सुरमाँ रुग्णमद्वेमेहि पार्थः पूष्यंथं सुधन्वृक्कः ।
 अथेँ नयत्सुपद्यक्षराणामच्छाँ रवं प्रथमाँ जानती गार्त' ॥ ५९ ॥
 नहि स्पश्रमविदन्नन्यमुस्माद्वैँश्वानुरात्पुर एतारंमग्निः ।
 एमेँनमवृधन्नमृताँ अमरथं वैदवान्तरं क्षेत्रंजित्याप देवाः' ॥ ६० ॥
 उग्रा विवृनिना मूर्धं हन्ताग्नी हंवामहे । ता नोँ भृड्वात ईद्वेशं' ॥ ६१ ॥
 उपाँस्मै गायता नरः पर्वमानुयेन्द्वे । अभि वेवोँर इयंक्षते' ॥ ६२ ॥
 ये त्वाँऽहिहृत्वेँ मघवृश्वेवर्धन्ये शाम्बरे हंरिखो ये गर्विष्ठी ।
 ये त्वाँ नूनमनुमदन्ति विषाः पिबेँन्नु सोमंथं सगणोँ मरुजिः' ६३ ॥

जनिष्ठा उग्रः सहसे तुरार्यं मन्द्र ओजिष्ठो ब्रह्मलाभिमानः ।
 अर्चयन्निन्द्रं मरुतश्चिदन्नं माता यद्गीरं दूधनञ्जनिष्ठा ॥ ६४ ॥
 आ तू नं इन्द्रं वृत्रहन्नस्माकमुर्धमा गंहि । महान्महीभिर्कृतिभिः ॥ ६५ ॥
 त्वमिन्द्र प्रतूर्तिष्वभि विश्वा असि स्पृधः ।
 अशास्तिहा जनिता विश्वतूरसि त्वं तूर्यं तरुष्यतः ॥ ६६ ॥
 अनु ते शुष्मं तुरयन्तमीयतुः क्षोणी शिशुं न मातरां ।
 विश्वास्ते स्पृधः शनथयन्त मन्यवे वृत्रं यद्विन्द्र तूर्सि ॥ ६७ ॥
 यज्ञो वेवान्नां प्रत्येति सुम्नमादित्यासो भवता मृडयन्तः ।
 आ वोऽर्वाचीं सुमतिर्वधृत्यादुधं होश्चिद्या वरिवोचित्तरासतं ॥ ६८ ॥
 अर्द्धेभिः सवितः पायुमिद्वथं शिवेभिर्द्य परि पाहि नो गयम् ।
 हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे रक्षा मार्किर्नो अघशंथस ईशतं ॥ ६९ ॥
 प्र धीर्या शुच्यो दद्विरे वामध्वर्युभिर्मधुमन्तः सूतासः ।
 वहं वायो नियुतो याह्यच्छा पित्रो सुतस्थान्धंसो मदायं ॥ ७० ॥
 गाव उपावतायतं मही यज्ञस्यं सुरमुदा । उभा कर्णां हिरण्यया ॥ ७१ ॥
 काव्ययोराजानेषु क्त्वा दक्षस्य दुरोगे । शिशादसा सुधस्थ आं ॥ ७२ ॥
 देव्यावध्वर्युं आ गतुंथं रथेन सूर्यत्वचा । मध्वा यज्ञंथं समन्त्राथे ॥
 तं प्रत्नथा ऽयं वेनैः+ ॥ ७३ ॥
 तिरुश्चीनो विततो रुश्मिरेषामघः स्पिद्रासीरेदुपरि स्विदासीश्त् ।
 रेतोधा आसन्महिमानं आसन्स्वधा अबस्तात्पर्यतिः प्रस्तातं ॥ ७४ ॥
 आ रोर्दसी अपृणदा स्वर्महज्जातं यदेनमपसो अर्धारयन् ।
 सो अंध्रराय परि णीयते क्विरत्यो न वाजसातये चनोहितः ॥ ७५ ॥
 उक्थेमिर्वृत्रहन्तंमा या मन्क्राना चिदा गिरा । आद्रूपैराधिवांसतः ॥ ७६ ॥
 उषं नः सुनवो गिरः शृण्वन्वमृतस्य ये । सुमूढीका भवन्तु नः ॥ ७७ ॥
 ब्रह्मणि मे सुतयः शंथं सूतासः शुष्मं ह्यतिं प्रमृतो मे अर्द्रिः ।
 आ शासते मतिं हर्यन्पुक्थेमा हरीं बहतस्ता नो अच्छं ॥ ७८ ॥

अनुत्तमा ते मघवन्नकिन्तु न त्वावोर अस्ति देवता विदानः ।
न जार्यमातो नशते न जातो यानि करिण्या कृणुहि प्रवृद्धे ॥ ७९ ॥

तद्विज्ञस्य भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ लुग्रस्त्वेषुनृम्णः ।
सद्यो जंजानो नि रिणाति शञ्जानसु यं विश्वे मनुन्त्युर्माः^१ ॥ ८० ॥

इमा उ त्वा पुरुवसो गिरो वर्धन्तु या मम ।
पावकर्वणाः शुचयो विपश्चितोऽभि स्तोमैरनूपते ॥ ८१ ॥

यस्यायं विश्व आर्यो दासः शेषधिवा अरिः ।
तिरश्चिद्वर्ये रुशमे पर्वारवि तुभ्येरसो अज्यते रुचिः^१ ॥ ८२ ॥

अयं सहस्रमूर्षिभिः सहस्कृतः समुद्र ईव पप्रथे ।
सत्यः सो अस्य महिमा गृणे शवो यजेतुं विप्रराज्ये^१ ॥ ८३ ॥

अद्वेषेभिः सवितः पायुभिर्द्वेषं शिवेभिर्य परि पाहि नो मयम् ।
हिरण्यजिह्वः सुविताप नर्षसे रक्षा मार्किर्नो अवशथिस ईशतं ॥ ८४ ॥

आ नो यज्ञं दिविस्पृशं वार्यो याहि सुमन्मभिः ।
अन्तः पवित्रं उपरिं श्रीणानोऽयं शुक्रो अयामि ते^१ ॥ ८५ ॥

इन्द्रवायू सुसन्द्दशा सुहवेह हवामहे ।
यथा नः सर्वे इज्जनोंऽनमीवः सङ्गमे सुगता असते ॥ ८६ ॥

ऋधगित्था स मर्यः शशमे देवतातये ।
यो नूनं मित्रावरुणावभित्य आचक्रे हव्यदातये^१ ॥ ८७ ॥

आ यातुष्टुपं भूपतं मध्वः पिवतमश्विना ।
दुग्धं पयो वृषणा जेन्पावसू मा नो मधिष्टमा गतम् ॥ ८८ ॥

प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः प्र वेच्येतु सूनृता । अच्छा वीरं नर्यं पद्किरार्धसं देवा यज्ञं नयन्तु नं ॥ ८९ ॥

चन्द्रमा अस्त्वन्तरा सुपर्णो धावते द्विवि ।
इयिं पिशङ्ग बहुलं पुरुस्पृहं हरिरति कर्तिकदत्तं ॥ ९० ॥

शुभं देवं वोऽसंसे देवं-देवमभित्ये । देवं-देवं हवेम वाजसातये गृणन्तो देव्या धिया ॥ ९१ ॥

द्विवि पृष्टो अरोचतामिर्वैश्वानरो बृहन् ।
क्षमया वृधान ओजसा चनोहितो ज्योतिषा वाधते तमः^१ ॥ ९२ ॥
इन्द्राग्नी अपान्निधं पूर्वागात् पद्गतीभ्यः ।
शिरो जिह्वया वाक्वृच्चरत्त्रिंशत्पदा न्यंक्रमीत् ॥ ९३ ॥

देवासो हि प्मा मनवे समन्यवो विश्वे साकथं सरतयः ।
 ते नो अद्य ते अपुरं तुचे तु नो भवन्तु वरिवोविदः' ॥ ९४ ॥
 अपाधमवृमिशस्तीरशस्तिहाथेन्द्रो द्युमन्याभवत् ।
 वृवास्तं इन्द्र सख्यायं येमिरे वृहद्भानो मरुदण ॥ ९५ ॥
 प्रथे इन्द्राय वृहते मरुतो ब्रह्माचत । वृत्रथं हनति वृत्रहा शतक्रतुर्वज्रेण ज्ञतपर्वणा' ॥ ९६ ॥
 अस्वोदिन्द्रो वावृधे वृष्णयथं शवो मदे सुतस्य चिष्णावि ।
 अद्या तमस्य महिमानंमापवोऽनुं सुवन्ति पूर्वथा ।
 इमा उ त्वा यस्यायं मयथं सहस्रं मूर्ध्व ऊ पु षाः' ॥ ९७ ॥

[अ० ३३, कं० ९७, मं० सं० ९७]

इति त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ।

अथ चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ।

यज्जाग्रतो हरमुदैति देवं तदुं सुतस्य तथैवैति ।
 दुरद्वगमं ज्योतिषां ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु' ॥ १ ॥
 येन कर्माण्युपसो मनीषिणो यज्ञे कृणवन्ति विदथेषु धीराः ।
 यदपूर्वं यक्षमन्तः प्रजानां तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु' ॥ २ ॥
 यस्प्रज्ञानमुत चेतो धृतिश्च यज्ज्योतिरन्तरमृतं प्रजासुं ।
 यस्मान्न ऋते किं चन कर्म क्रियते तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु' ॥ ३ ॥
 येनेदं भूतं प्रवर्नं भविष्यत् परिगृहीतममुतेन सर्वम् ।
 येन यज्ञस्तायते सतहोता तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु' ॥ ४ ॥
 यस्मिन्नूचः साम यज्ञंथिपि यस्मिन् प्रतिष्ठिता रथज्ञामाविवासाः ।
 यस्मिंश्चित्थं सर्वमोतं प्रजानां तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु' ॥ ५ ॥
 सुषारथिरश्वानिन् यन्मनुष्यान्नेनीयतेऽभीशुभिर्वाजिनं इव ।
 हृत्प्रतिष्ठं यदजिरं जविष्ठं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु' ॥ ६ ॥
 पितुं नु स्तोपं महो धर्माणं तथिपीम । यस्यं त्रितो व्योजंसा वृत्रं विपर्वमूर्ध्वयत्' ॥ ७ ॥

अस्मा उ त्वा० । यस्यायं० । वयं सद्दस्य० । (वा. य. ३३।८१-८३) । ऊर्ध्व ऊ पु षा० । (वा. य. १।१।४१) ।

अन्विद्यन्मते त्वं मन्यासि शं च नस्त्रुधि । क्रत्वे दक्षाय नो हिनू प्र ण आयुंथपि तारपिः' ॥ ८ ॥
 अत्र नोऽद्यानुमतिर्युजं देवेषु मन्यताम् । अग्निश्च हव्यवाह्नो भवतं हाशुपे मयः' ॥ ९ ॥
 सिनीवालि पृथुदुके या देवानामसि स्वसा । जुपस्व हव्यमाहुतं प्रजां देवि दिदिद्धि नः' ॥ १० ॥
 पञ्च नद्यः सरस्वतीमपि यन्ति समोतसः । सरस्वती तु पञ्चधा सो देवोऽभवत्सरित्' ॥ ११ ॥
 त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा ऋषिर्वृषो देवानामभवः शिवः सरता ।
 तव व्रते कवयो विद्यानाप्रसोऽर्जायन्त मरुतो भार्जहृष्टयः' ॥ १२ ॥
 त्वं नो अग्ने तव देव पायुर्मिमघोनीं रक्ष तन्वश्च वन्द्य ।
 ज्ञाता तोकस्य तनये गर्वामस्यनिमेषुथ रक्षमाणस्तव व्रते' ॥ १३ ॥
 उक्तानायामव भरा चिकित्वान्तसद्यः प्रथिता वृषणं जजान
 अरुपस्तूपो रुशदस्य पाज इडायास्पुत्रो वयुनेऽजनिट्' ॥ १४ ॥
 इडायास्त्वा पदे वषं नामां पृथिव्या अधि । जातवेदो निर्धामहाग्ने हव्यापु वोढवे' ॥ १५ ॥
 प्र मन्महे शवसानायं शूपमार्द्रगुपं गिरिणसे अङ्गिरस्वत् ।
 सुवृक्तिमिं स्तुवत ऋग्मियापाचीमार्कं नरे विश्रुतायं' ॥ १६ ॥
 प्र वो महे महि नमो मरध्वमाङ्गुण्युथं शवसानाय सामं ।
 येना नः पूर्वे पितरः पदुज्ञा अचन्तो आङ्गिरसो गा आविन्दन्' ॥ १७ ॥
 इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सर्वापः सुन्वन्ति सोमं दधति प्रयाथसि ।
 तितिक्षन्ते अभिशस्ति जनानामिन्द्र त्वदा कश्चन हि प्रकृतः' ॥ १८ ॥
 न ते दूरे परमा चिद्रजाथस्या तु प्र याहि हरिषो हरिभ्याम् ।
 स्थिराय वृष्णे सर्वना कृतेमा युक्ता घ्रावाणः समिधाने अग्ना' ॥ १९ ॥
 अपादं युत्सु पृतनासु पाथिथं स्वर्षामुत्सां वृजनस्य शोपाम् ।
 मुरिपुजाथं सुक्षितिथं सुश्रवसं जपन्तं त्वामनु मदेम सोमं' ॥ २० ॥
 सोमो धेनुथं सोमो अर्वन्तमाशुथं सोमो वीरं कर्मण्यं ददाति ।
 सावृण्यं विद्वथ्युथं सुभेयं पितृश्रवणं यो ददांशदस्मै' ॥ २१ ॥
 त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वास्त्वमपो अंजनयस्त्वं गाः ।
 त्वमा तंतन्योर्बन्तरिक्षं त्वं ज्योतिषा वि तमो वरथ' ॥ २२ ॥
 देवेन नो मर्नसा देव सोम रायो मागथं संहसावन्नभि युध्य ।
 मा त्वा तंनदीशिपे धीर्यस्योभयेभ्यः प्राचिकित्सा गविद्यौ' ॥ २३ ॥

अटौ व्यस्यत् ककुभः पृथिव्यास्त्री धन्व योजना सप्त सिन्धून् ।
 हिरण्याक्षः सविता देव आगाहधद्रत्ना दाशुपे वार्याणि ॥ २४ ॥
 हिरण्यपाणिः सविता विचर्पणिरुभे, द्यावापृथिवी अन्तरीयते ।
 अपामीवां बाधते वेति सूर्यमभि कृष्णेन रजसा चामृणोति ॥ २५ ॥
 हिरण्यहस्तो अर्षुरः सुनीथः सुमृष्टीकः स्ववां यात्वर्वाङ् ।
 अपसेर्षन् रक्षसो पातुधानानस्थदिवः प्रतिद्रोषं गृणानः ॥ २६ ॥
 ये ते पन्थाः सवितः पूर्व्यासोऽरेणवः सुकृता अन्तरिक्षे ।
 तेभिर्नो अद्य पृथिभिः सुगेभो रक्षां च नो अर्घिं च ब्रूहि देव ॥ २७ ॥
 उभा पिबतमश्विनोमा नः शर्मं यच्छतम् । अबिद्वियामिर्कृतिभिः ॥ २८ ॥
 अप्रस्वतीमश्विना वाचमस्मे कृतं नो दसा वृषणा मनीषाम् ।
 अद्भृत्येस्वसि नि ह्ये वां वृधे च नो भवतं वाजसातौ ॥ २९ ॥
 द्युभिरक्नुभिः परि पातप्रस्मानरिद्येभिरश्विना सौमगेभिः ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥ ३० ॥
 आ कृष्णेन रजसा वर्तमानो निवेश्यन्मृतं मर्त्यं च ।
 हिरण्ययेन सविता रथेना देवो याति भुवनानि पश्यन् ॥ ३१ ॥
 आ रत्रि पार्थिवथं रजः पितुरप्रायि धामभिः ।
 दिवः सदाथंसि ब्रूही वि तिष्ठस आ त्वेषं वंतेते तमः ॥ ३२ ॥
 उपस्तच्चित्रमा मंग्रस्मभ्यं वाजिनीवति । येनं तोकं च तनयं च धामहि ॥ ३३ ॥
 प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं हवामहे प्रातमित्रावरुणा प्रातरश्विनां ।
 प्रातर्भगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं प्रातः सोममुत रुद्रं हुवेम ॥ ३४ ॥
 प्रातजितं भगमुग्रं हुवेम वयं पुत्रमदित्यो विष्टतां ।
 आधश्चिद्यं मन्यमानस्तुरश्विद्राजां चिद्यं भगं मक्षीत्याहं ॥ ३५ ॥
 भग प्रणेतर्भग सत्पराधो भगोमां धियमुदवा ददन्नः ।
 भग प्र नो जनयु गोभिरश्वेर्भगं प्र नृभिर्नुवन्तः स्वाम ॥ ३६ ॥
 उतेदानीं भगवन्तः स्वामोत प्रपित्व उत मध्ये अर्हाम् ।
 उतोदिता मघवन्सूर्यस्य धयं देवानांथि सुमती स्वाम ॥ ३७ ॥

भगं एव भगवँर अस्तु देवास्तेन वचं भगवन्तः स्याम ।
 तं त्वां भगुं सर्वं इज्जोहवीति स नो भग पुर एता भवेह ॥ ३८ ॥
 समध्वरापोपसो नमन्त दधिक्रावेषु शुचये पदार्य ।
 अर्वाचीनं वसुविदुं भगं नो रथमिवाश्वान् वाजिन आ वंहन्तु ॥ ३९ ॥
 अश्वान्वतीर्गोमतीर्न उपासो वीरवतीः सवमुच्छन्तु मद्राः ।
 घृतं दुर्हाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नैः ॥ ४० ॥
 पूषन् तव मते वयं न रिप्येसु कदा चन । स्तोतारस्त इह स्मसि ॥ ४१ ॥
 पृथस्पथः परिपति वचस्या कार्मेन कृतो अभ्यानङ्कम् ।
 स नो रासच्छरुधश्चन्द्राग्रा धियं-धियथ सीपधाति प्र पूषा ॥ ४२ ॥
 त्रीणि पदा वि चक्रमे विष्णुर्गोषा अदाभ्यः । अतो धर्माणि शारयन् ॥ ४३ ॥
 तद्विभ्रासो विपन्यवो जागृवाथसः समिन्धते । विष्णोर्यत्परमं श्रद्धम् ॥ ४४ ॥
 घृतवती भुवनानामभिभियोर्वा पृथ्वी मधुदुधे सुपेशसा ।
 द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्माणा विष्कभिते अजरे भूरिरेतसां ॥ ४५ ॥
 ये नः सपत्ना अप ते भवन्त्विन्द्राग्निभ्यामव बाधामहे तान् ।
 वसवो रुद्रा आद्रित्या उपरिस्पृशं मोघं चेत्तारमधिराजमकन् ॥ ४६ ॥
 आ नासत्या त्रिभिरैकावृशैरिह वृधेभिर्यातं मधुपेयमश्विना ।
 प्रायुस्तारिष्टे नी रवाथसि मृक्षतथै सधतं द्वेषो भवतथै सचाभुवा ॥ ४७ ॥
 एष व स्तोमो मरुत इयं गीमोन्नुार्यस्य मान्यस्य कारोः ।
 एषा पोसीष्ट तन्वै वषां विद्यामेपं वृजनं जीरदानुमं ॥ ४८ ॥
 सहस्तोमाः सहच्छन्दस आवृतः सहप्रमा ऋषयः सत दैव्याः ।
 पूर्वेषां पन्थामनुहश्य धीरां अनुवातेभिरे रथ्यो न उदमीन् ॥ ४९ ॥
 आयुष्यं वचस्पथं रायस्योपमीन्द्रिदम् । इदं हिरण्यं वचस्वज्जैत्रायविशतादु माम् ॥ ५० ॥
 न तद्रक्षथंस्मि न पिशाचास्तंरन्ति कुवानामोजः पथमजथै ह्येतत् ।
 यो विमार्ति दाक्षायणथै हिरण्यथै स वृधेषु कृणुते वीर्यमापुः स मनुष्येषु कृणुते वीर्यमापुः ॥ ५१ ॥
 यदावग्रन् दाक्षायणा हिरण्यथै शतानींकाय सुमनुस्यमानाः ।
 नाना या वंभामि शतशारवायामुष्माञ्चरदहिर्यथासम् ॥ ५२ ॥

उत नोऽहिर्बुध्न्यः शृणोत्वज एकपात्पृथिवी समुद्रः ।
 विश्वे देवा क्रतावृषो हुवाना स्तुता मन्त्राः कविशस्ता अयन्तु ॥ ५३ ॥
 इमा गिर आदित्येभ्यो घृतसूः सनाद्राजभ्यो जुहा जुहोमि ।
 शृणोतु मित्रो अर्यमा भगो नस्तुविजातो वरुणो दक्षो अश्रशः ॥ ५४ ॥
 सप्त ऋषयः प्रतिहिताः शरीरे सप्त रक्षन्ति सवृमप्रमादम् ।
 सप्तापः स्वपते लोकर्मायुस्तत्र जागृतो अस्वप्नजौ सप्तसदो च देवो ॥ ५५ ॥
 उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते देवपन्तस्थेमहे । उप प्र यन्तु मरुतः सुदानव इन्द्रं प्राशूर्भवा सच ॥ ५६ ॥
 प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिमन्त्रं वदत्युक्थम् ।
 यस्मिन्निन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा देवा ओकाश्रसि चक्रिरे ॥ ५७ ॥
 ब्रह्मणस्पते त्वमस्य युन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व ।
 विश्वं तन्द्रं यद्वन्ति देवा बृहद्देम विदथे सुवीराः ॥
 य इमा विश्वा विश्वकर्मा यो नः पिता उन्नपतेऽन्नस्य नो देहि ॥ ५८ ॥
 [अ० ३४, कं० ५८, मं० सं० ५८]

इति चतुर्विंशोऽध्यायः ।

अथ पञ्चत्रिंशोऽध्यायः ।

अपेतो यन्तु पणयोऽमुम्ना देवपीयवः । अस्य लोकः सुतार्थतः ।
 द्युभिरहोभिरक्तुभिर्व्यक्तं यमो ददात्ववसानमस्मै ॥ १ ॥
 सविता ते शरीरेभ्यः पृथिव्योल्लोकमिच्छतु । तस्मै युज्यन्तामुन्नियाः ॥ २ ॥
 वायुः पुनातु सविता पुनात्वग्नेर्भ्राजसाँ सूर्यस्व वर्चसाँ । वि मुच्यन्तामुन्नियाः ॥ ३ ॥
 अश्वत्थे वो निपदनं पर्णो वो वसतिष्कृता । गोभाज इत्किर्लासथ यत्सन्वथ पूरुषम् ॥ ४ ॥
 सविता ते शरीराणि मानुरुपस्थ आ वपतु । तस्मै पृथिवि शं भवं ॥ ५ ॥
 प्रजापती त्वा देवतायामुर्षादके लोके नि दधाभ्यसौ । अर्प नः शोशुचदुघम् ॥ ६ ॥
 परं मृत्यो अनु परेहि पन्थाँ यस्ते अन्य इतरो देवयानात् ।
 चक्षुषमते शृण्वते ते ब्रवीमि मा नः प्रजाथे रीरियो मोत वीरान् ॥ ७ ॥

+य इमा विश्वा, विश्वकर्मा, यो न पिता । (वा य १७/१७, ३६-३७) ; अस्यपते.. देहि०
 (वा य ११/८३)

शं वातुः शं हि ते घृणिः शं ते भवन्विष्टकाः ।

शं ते भवन्वद्वयः पार्थिवासो मा त्वाऽभि शूशुचन् ॥ ८ ॥

कल्पन्तां ते दिशस्तुभ्यमार्पः शिवर्तमास्तुभ्यं भवन्तु सिन्धवः ।

अन्तरिक्षं शिवं तुभ्यं कल्पन्तां ते दिशः सर्वाः ॥ ९ ॥

अश्मन्वती रीयते संधं रभध्वमुत्तिष्ठत प्र तंरता सखायः ।

अत्रां जहीमोऽशिशे ये अस्तंजिह्वान्वयमुत्तरेमाभि वाजान् ॥ १० ॥

अपाघमप क्लिंत्वमप कृत्यामघो रपः । अपामाघे त्वमस्मदप दुःष्वन्पथं सुवं ॥ ११ ॥

सुमित्रिया न आप ओपधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु

द्योऽस्मान्द्वेष्टि चं चं वयं द्विर्षमः ॥ १२ ॥

अनुद्रवाहंमन्वारंभामहे सौरंमेयं स्वस्तये । स न इन्द्रं इव देवेभ्यो वह्निं सन्तारणो भवं ॥ १३ ॥

उद्वयं तमसुस्परि स्वः पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवत्रा सूर्यमर्गन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥ १४ ॥

इमं जीवेभ्यः परिधिं दधामि मैषां नु गादपरो अर्थमेतम् ।

शतं जीवन्तु शरदः पुरुचीरन्तमृत्युं दधतां पर्वतिन् ॥ १५ ॥

अम आरूथंयि पवसु आ सुवोर्जमिषं च नः । आरे वाधस्व दुच्छुनाम् ॥ १६ ॥

आपुष्मानग्ने हविषा वृधानो घृतपतीको घृतयोनिरोधि ।

घृतं पीत्वा मधु चारु गव्यं पितेर्व पुत्रमाभि रक्षताद्रिमान्स्वाहा ॥ १७ ॥

परीमे गार्मनेपत पर्यग्निमहपत । देवेष्वंक्त श्रवः क इमौ२ आ दधर्पति ॥ १८ ॥

कृव्यादमृषिं प्र हिणोमि दूरं यंपराज्यं गच्छतु रिपवाहः ।

इहैवायामितरो जातवेदा देवेभ्यो हव्यं दहतु प्रजानन् ॥ १९ ॥

घर्ह घर्षा जातवेदः पितृभ्यो यज्ञेनान्वेत्थ निहितान् पराके ।

मेदंसः कुरुष्य उप तान्त्सवन्तु सत्या ऐपामाशिषः सं नमन्तां स्वाहा ॥ २० ॥

स्पोनो पृथिवि नो भवानृक्षरा निवेशनी । यच्छां नः शर्म सुप्रथाः ।

अपं नः शोशुचद्वयम् ॥ २१ ॥

अस्मात्त्वमधि जातोऽसि त्वद्वयं जायतां पुनः । असौ स्वर्गार्यं लोकाष स्वाहा ॥ २२ ॥

अथ पटत्रिंशोऽध्यायः ।

कचं वाचं प पद्ये मन्नो यजुः प पद्ये सामं प्राणं प पद्ये चक्षुः श्रोत्रं प पद्ये ।
वागोजः स्रहोजो मयि प्राणायानौ ॥ १ ॥

यन्मे छिद्रं चक्षुषो हृदयस्य मनसो वार्तितृण्णं बृहस्पतिर्मे तदधातु ।
शं नो भवतु भुवनस्य यस्पतिः ॥ २ ॥

भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ३ ॥
कया नश्चित्र आ भुवद्वृती सदावृधुः सखा । कया शचिष्ठया वृता ॥ ४ ॥

कस्त्वा सत्यो मदानां मथर्हिष्ठो मत्सुदन्धसः । हृष्टा चिद्राजुजे वसु ॥ ५ ॥

अमी पु णः सर्वाणामविता जरित्पणाम् । श्रुतं भवास्युतिभिः ॥ ६ ॥

कया त्वं नं कुत्याभि प्र मन्दसे वृणम् । कया स्तोतुभ्य आ मरं ॥ ७ ॥

इन्द्रो विश्वस्य राजति । शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे ॥ ८ ॥

शं नो मित्रः शं वरुणः शं नो भवत्वर्थमा । शं न इन्द्रो बृहस्पतिः शं नो विष्णुरुक्रुमः ॥ ९ ॥

शं नो वार्तः पवताथं शं नंस्तपतु सूर्यः । शं नः कर्निकद्वेवः पर्जन्यो अमि वरपतु ॥ १० ॥

अहानि शं मवन्तु नः शथं रात्रीः प्रति धयिताम् ।

शं न इन्द्राग्नी भवतामवोभिः शं न इन्द्रावरुणा रातहव्या ।

शं न इन्द्रापुपणा वाजसतो शमिन्द्रासोमा सुविताय शं योः ॥ ११ ॥

शं नो देवीशमिष्ठय आपो भवन्तु पीतये । शं योरमि स्रवन्तु नः ॥ १२ ॥

स्योना पृथिवि नो भवानृक्षरा निवेशनी । यच्छा नः शर्म सपथाः ॥ १३ ॥

आपो हि षा मयोभुवस्ता नं ऊर्जे दधातन । महे रणाप चक्षसि ॥ १४ ॥

यो वः शिवतमो रसस्तस्यं माजयतेह नः । उशतीरिव मातरः ॥ १५ ॥

तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ । आपो जनयथा च नः ॥ १६ ॥

द्यौः शान्तिरन्तरिक्षं शान्तिः पृथिवी शान्तिरापः शान्तिरोपधयः शान्तिः ।

वनस्पतयः शान्तिर्विष्वे देवाः शान्तिर्ब्रह्म शान्तिः सर्वथं

शान्तिः शान्तिश्च शान्तिः सा मा शान्तिरोधि ॥ १७ ॥

हते हथहं मा मित्रस्यं मा चक्षुषा सर्वाणि भूतानि समीक्षन्ताम् ।

मित्रस्याहं चक्षुषा सर्वाणि भूतानि समीक्षे । मित्रस्य चक्षुषा समीक्षामहे ॥ १८ ॥

दृते दृशंहे मा । ज्योक्ते सन्द्वाशि जीव्यासं ज्योक्ते सन्द्वाशि जीव्यासर्म ॥ १९ ॥

नर्मस्ते हंसं शीचिषे नर्मस्ते अस्त्वचिषे ।

अन्यास्ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यंश्च शिवो-भवं ॥ २० ॥

नर्मस्ते अस्तु विद्युते नर्मस्ते स्तनपित्तनर्वे । नर्मस्ते भगवन्नस्तु यतः स्वः समीहंसे ॥ २१ ॥

यतो-यतः समीहंसे ततो नो अमंयं कुरु । शं नः कुरु प्रजाभ्योऽमंयं नः पशुभ्यः ॥ २२ ॥

सुमित्रिया न आप ओपंधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वपं द्विष्मः ॥ २३ ॥

तच्चधुर्विवाहितं पुरस्ताच्छुक्रमुच्चरत् । पश्येम शारदं शतं जीवेम शारदं शतंश्च शृणुयाम

शारदं शतं प्र व्रवाम शारदं शतमदीनां स्याम शारदं शतं भूर्यश्च शारदं शतं ॥ २४ ॥

[अ०, ३६, कं० २४, मे० सं० २४]

इति पदत्रिंशोऽध्यायः ।

अथ सप्तत्रिंशोऽध्यायः ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । आ वृद्धे नारिरसि ॥ १ ॥

युञ्जते मने उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रेस्य बृहन्नो विपश्चितः ।

वि होत्रा दधे वपुनाविदेक इन्मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः ॥ २ ॥

देवीं धावापृथिवी मुखस्य वाम्नाय शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।

मृत्तार्यं त्वा मृत्तस्यं त्वा शीर्ष्णीं ॥ ३ ॥

दन्वो वप्रयो भूतस्यं प्रथमजा मृत्तस्यं वोऽद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।

मृत्तार्यं त्वा मृत्तस्यं त्वा शीर्ष्णीं ॥ ४ ॥

द्वय्यग्र्यं आसीन्मुखस्यं तेऽद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।

मृत्तार्यं त्वा मृत्तस्यं त्वा शीर्ष्णीं ॥ ५ ॥

इन्द्रस्योर्जं स्य मृत्तस्यं वोऽद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।

मृत्तार्यं त्वा मृत्तस्यं शीर्ष्णीं । मृत्तार्यं त्वा मृत्तस्यं त्वा शीर्ष्णीं ।

मृत्तार्यं त्वा मृत्तस्यं त्वा शीर्ष्णीं ॥ ६ ॥

प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः प्र वेद्येयु सुनुता । अच्छा वीरं नयं पृङ्गक्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु नः ।
 मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं । मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं ।
 मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं ॥ ७ ॥

मखस्य शिरोऽसि । मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं ।
 मखस्य शिरोऽसि । मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं ।
 मखस्य शिरोऽसि । मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं ।
 मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं । मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं ।
 मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं ॥ ८ ॥

अश्वंस्य त्वा वृष्णाः शक्ना धूपयामि देवयजने पृथिव्याः । मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं ।
 अश्वंस्य त्वा वृष्णाः शक्ना धूपयामि देवयजने पृथिव्याः । मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं ।
 अश्वंस्य त्वा वृष्णाः शक्ना धूपयामि देवयजने पृथिव्याः । मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं ।
 मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं । मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं ।
 मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं ॥ ९ ॥

ऋजवे त्वा साधवे त्वा सुक्षित्यै त्वा । मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं ।
 मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं । मखायं त्वा मखस्यं त्वा शीर्ष्णं ॥ १० ॥
 यमायं त्वा मखायं त्वा सूर्यस्य त्वा तपसे । देवस्त्वा सविता मध्वानक्तुं

पृथिव्याः संधस्पृशंस्पाहि । अचिरसि शोचिरसि तपोऽसि ॥ ११ ॥

अनाधृदा पुरस्ताद्गुमेराधिपत्य आरुमं दाः पुत्रवती दक्षिणत इन्द्रस्याधिपत्ये प्रजां मे दाः ।
 सुपदा पश्चाद्देवस्य सवितुराधिपत्ये चक्षुमं दा आश्रुतिरुचरुतो धातुराधिपत्ये रायस्पोषं मे दाः ।
 विधृतिरुपरिहादुहस्यतेराधिपत्ये ओजो मे दा विश्वाभ्यो मा साहाभ्यंस्पाहि
 मनोरश्वासि ॥ १२ ॥

स्वाहा मरुद्भिः परि श्रीयस्वं द्विवः संधस्पृशंस्पाहि । मधु मधु मधु ॥ १३ ॥

गर्भो देवानां पिता मतीनां पतिः प्रजानाम् । सं देवो देवेन सवित्रा गतु संधं सूर्येण रोचते ॥ १४ ॥
 समग्निग्निना गतु सं देवेन सवित्रा संधं सूर्येणारोचिष्ट ।

स्वाहा समग्निस्तपसा गतु सं देवेन सवित्रा संधं सूर्येणारुरुचत ॥ १५ ॥

धृता द्विवो वि भ्राति तपसस्पृथिव्यां धृता देवो देवानाममर्त्यस्तपोजाः ।

वाचमस्मे नि यच्छ देवापुबर्म ॥ १६ ॥

अपश्यं गोपामनिपद्यमानमा च परां च पृथिभिश्चरन्तम् ।

स सधीचीः स विरूचीर्वसान् आ वरीवति भुवनेष्वन्तः' ॥ १७ ॥

विश्वासां भुवां पत्ने विश्वस्य मनसस्पते विश्वस्य वचसस्पते सर्वस्य वचसस्पते ।

देवश्रुत्वं देव घर्म देवो देवान् पाह्यन्न प्रावीरन्तु वां देववीतये ।

मधु माध्वीभ्यां मधु माधूचीभ्याम् ॥ १८ ॥

हुदे त्वा मनसे त्वा द्विवे त्वा सूर्याय त्वा । ऊर्ध्वो अध्वरं द्विवि देवेषु धेहि' ॥ १९ ॥

पिता नोऽसि पिता नो बोधि नमस्ते अतु मा मां हिथिसीः' ।

तृष्टमन्तस्त्वा सपेम पुत्रान्पुशूनमार्थि धेहि प्रजामुस्मासु धेह्यरिष्टाऽहथं सह पत्या मूयासर्म ॥ २० ॥

अहः केतुना जुपताथं सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा ।

रात्रिः केतुना जुपताथं सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा' ॥ २१ ॥

[अ० ३७, कं० २१; मं० सं० ५५]

इति सप्तत्रिंशोऽध्यायः ।

अथाष्टात्रिंशोऽध्यायः ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्वाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । आ वृदेऽदित्ये रास्नाऽसि' ॥ १ ॥

इष्ट एह्यदितं पृष्टिं सरस्वत्येहिं । असावेह्यसावेह्यसावेहिं' ॥ २ ॥

अदित्ये रास्नाऽसिन्द्राण्या उष्णीपः' । पूषाऽसिं घर्माय दीष्वै ॥ ३ ॥

अश्विभ्यां पिन्वस्व' सरस्वत्ये पिन्वस्वेन्द्राय पिन्वस्व' ।

स्वाहेन्द्रधर्तं स्वाहेन्द्रधर्तं स्वाहेन्द्रधर्तं ॥ ४ ॥

यस्ते स्तनः शश्रयो यो मयोभूर्यो रत्नधा वसुविद्यः सुवृत्रः ।

येन विश्वा पुष्यसि वार्याणि सरस्वति तमिह धातवेऽकंः । उर्वन्तरिक्षमन्वेमि' ॥ ५ ॥

गायत्रं छन्दोऽसि' त्रेष्टुमं छन्दोऽसि' द्यावापृथिवीभ्यां त्वा परि गृह्णाम्यन्तरिक्षिणोप यच्छामि' ।

दन्द्राश्विना मधुनः सारुचस्यं घर्मं पात वसंथो यजंत वाद्र ।

स्याता सूर्यस्य रुदमये वृष्टिवनये ॥ ६ ॥

समुद्राय त्वा वाताय स्वाहा' सरिराय त्वा वाताय स्वाहा' ।

अनाधुष्यार्यं त्वा वाताय स्वाहा' ऽप्रतिधुष्यार्यं त्वा वाताय स्वाहा' ।

अवस्पये त्वा वाताय स्वाहा' ऽग्निमिदाय त्वा वाताय स्वाहा' ॥ ७ ॥

इन्द्राय त्वा वसुमते रुद्रवते स्वाहे^१न्द्राय त्वाऽऽदित्यवते स्वाहे^२न्द्राय त्वाऽभिमात्रिणे स्वाहा^३ ।
 सुवित्रे त्वं ऋमुमते वि मुमते वाजवते स्वाहा^४ बृहस्पतये त्वा विश्वेदेव्यावते स्वाहा^५ ॥ ८ ॥
 यमाय त्वाऽङ्गिरस्वते पितृमते स्वाहा^६ । स्वाहा^७ घर्माय स्वाहा^८ घर्मः पित्रे^९ ॥ ९ ॥
 विश्वा आशा दक्षिणसद्विश्वान् देवानयाद्रिह । स्वाहाकृतस्य घर्मस्य मधोः पिवतमश्विनां ॥ १० ॥
 द्विवि धां इमं यज्ञमिमं यज्ञं द्विवि धाः^१ । स्वाहाऽग्रये यज्ञियाय शं यजुभ्यः^२ ॥ ११ ॥
 अश्विना घर्मं पातुं हार्द्वानमहर्द्विवाभिरूतिभिः । तन्त्राविणे नमो द्यावापृथिवीभ्याम् ॥ १२ ॥
 अपातामश्विना घर्ममनु द्यावापृथिवी अमंथासाताम् । इहैव रातयः सन्तु ॥ १३ ॥
 इपे पिन्वस्वो^१—र्जं पिन्वस्वै ब्रह्मणे पिन्वस्वै क्षत्राय पिन्वस्वै द्यावापृथिवीभ्यां पिन्वस्वै ।
 धर्मासि सुधर्मा^२—मेन्यस्मे नृम्णानि धारय ब्रह्म धारय क्षत्रं धारय विशं धारय ॥ १४ ॥
 स्वाहा पूषो शरसे^१ स्वाहा श्रावभ्यः^२ स्वाहा प्रतिरुवेभ्यः^३ ।
 स्वाहा पितृभ्यं ऊर्ध्वर्वाहिभ्यो^४ घर्मावभ्यः^५ स्वाहा द्यावापृथिवीभ्यो^६ ॥
 स्वाहा विदेवभ्यो देवेभ्यः^७ ॥ १५ ॥

स्वाहा रुद्राय रुद्रहृतये^१ स्वाहा सं ज्योतिषा ज्योतिः^२ ।
 अहः केतुर्ना जुपतां सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा^३ ।
 रात्रिः केतुर्ना जुपतां सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा^४ ।
 मधु हुतमिन्द्रमते अग्नावश्याम ते देव घर्मं नमस्ते अस्तु मा मा हिंसीः^५ ॥ १६ ॥
 अग्नीमं महिमा दिवं विप्रो बभूव सप्रथाः^१ ।
 जुत श्रवसा पृथिवीं संधं सीदस्व महारं^२ अंसि रोचस्य देववीर्यमः ।
 वि धूममग्ने अरुपं मिषेधय सृज प्रशस्त दशतमं^३ × ॥ १७ ॥
 या ते घर्मं द्विष्या शुभया गांप्रुवां हविर्धानं ।
 सा तु आ प्यायतां निदचायतां तस्यै ते स्वाहा^४ ।
 या ते घर्मान्तरिक्षे शुभया त्रिदुभ्याग्नीभि ।
 सा तु आ प्यायतां निदचायतां तस्यै ते स्वाहा^५ ।
 या ते घर्मं पृथिव्यां शुभया जगत्यां सनुस्या ।
 सा तु आ प्यायतां निदचायतां तस्यै ते स्वाहा^६ ॥ १८ ॥
 क्षत्रस्य त्वा परस्पाय ब्रह्मणस्तन्त्वं पाहि ।
 विशस्त्वा धर्मणा वयमनु कामाम सुप्रिताय नव्यसे^१ ॥ १९ ॥

चतुःसक्तिर्नाभिर्केतस्य सप्रथाः स नो विश्वायुः सप्रथाः स नः सर्वायुः सप्रथाः ।

अप द्वेषो अप ह्यरोऽन्यवतस्य सधिमं ॥ २० ॥

धर्मैतत्ते पुरीषं तेन बधेस्व चा चं प्यायस्व । वधिषीमहि च वयमा चं प्यासिपीमहि ॥ २१ ॥

अचिक्रदुद्गुपा हरिमंहान्मित्रो न दर्शितः । सथं सूर्येण दिद्युतदुद्गुधिनिधिः ॥ २२ ॥

सुमित्रिया न आप ओरपधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥ २३ ॥

उद्गुयं तर्मसस्परि स्तुः पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥ २४ ॥

एषोऽस्येधिपीमहि समिदसि तेजोऽसि तेजो मयि धेहि ॥ २५ ॥

यावती द्यावपृथिवी यावच्च सत सिन्धवो वितस्थिरे ।

तावन्तमिन्द्र ते ग्रहमूर्जा गृह्णाम्यक्षितं मयि गृह्णाम्यक्षितम् ॥ २६ ॥

मयि त्पारिन्द्रियं बृहन्मयि दक्षो मयि क्रतुः ।

धर्मैस्त्रिभुग्वि राजति विराजा ज्योतिषा सह ब्रह्मणा तेजसा सह ॥ २७ ॥

पर्यसो रेत आमृतं तस्य दोहमशीमद्गुत्तरामुत्तराथं समाम् ।

त्विवः संवृक् कत्ये दक्षस्य ते सुपुम्णस्य ते सुपुम्णाग्रिहृतम् ।

इन्द्रपीतस्य प्रजापतिमक्षितस्य मधुमत उपहृत उपहृतस्य मक्षयामि ॥ २८ ॥

[अ० ३८, क० २८, म० सं० ७५]

इत्यष्टाविंशोऽध्यायः ।

अथैकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ।

स्वाहा प्राणेभ्यः साधिपतिकेभ्यः । पृथिव्ये स्वाहां अग्रे स्वाहां अन्तरिक्षाय स्वाहां

वायवे स्वाहां । दिवे स्वाहां सूर्याय स्वाहां ॥ १ ॥

द्विभ्यः स्वाहां चन्द्राय स्वाहां नक्षत्रेभ्यः स्वाहां इन्द्राय स्वाहां वरुणाय स्वाहां ।

नाभ्ये स्वाहां प्रताय स्वाहां ॥ २ ॥

द्याने स्वाहां प्राणाय स्वाहां प्राणाय स्वाहां । चक्षुषे स्वाहां चक्षुषे स्वाहां

श्रोत्राय स्वाहां श्रोत्राय स्वाहां ॥ ३ ॥

मनसुः काममाकृति वाचः सत्यमशीय । पशुनाथं रूपमन्नस्य रसो यज्ञः श्रीः श्रयतां मयि स्वाहां । ४

प्रजापतिः सम्प्रियमाणः सुग्राद् सम्भृतो वैश्वदेवः सथसन्नो धर्मः प्रवृक्त-

स्तेज उद्यते आश्विनः पर्यस्यानीयमाने पाप्यो विप्यन्दमाने मारुतः कृथर्त्न ।

भैयः शरसि सन्ताप्यमाने वायव्यो द्वियमाण आद्रियो ह्ययमानो वायुतः ॥ ५ ॥

सविता प्रथमेऽहं^१—अग्निर्द्वितीये^२ वायुस्तृतीये^३ आवित्यश्रुतुर्थे^४
चन्द्रमाः पञ्चमे ऋतुः षष्ठे^५ मरुतः सप्तमे^६ बृहस्पतिरष्टमे^७ ।

मित्रो नवमे^८ वरुणो दशमे^९ इन्द्रं एकादशे^{१०} विश्वे देवा द्वादशे^{११} ॥ ६ ॥

उग्रश्च^{१२} मीमश्च^{१३} ध्वान्तश्च^{१४} धुनिश्च^{१५} । सासहोश्च^{१६} मियुग्वा च^{१७} विक्षिपुः स्वाहा^{१८} ॥ ७ ॥

अग्निं हृदयेना^{१९} शनिं हृदयाग्रेण^{२०} पशुपतिं कृत्स्नहृदयेन^{२१} भवं यक्षां^{२२} ।

शर्वं मतस्नाभ्यां^{२३} मीशानं मग्युना^{२४} महादेवमन्तःपर्शब्धेना^{२५} यं वेचं वनिष्पुनां^{२६}
वासिष्णुहनुः^{२७} शिङ्गरीनि कोश्याभ्यामि^{२८} ॥ ८ ॥

उग्रोलोहितेन^{२९} मित्रं सौर्वत्येन^{३०} रुद्रं दैर्नित्येन^{३१} इन्द्रं प्रक्रीडेन^{३२} मरुतो बलेन^{३३}
साध्यान् प्रमुदा^{३४} । भवस्य कण्ठं रुद्रस्यान्तःपारुष्यं^{३५} महादेवस्य यक्षं^{३६}
च्छर्वस्य वनिष्पुः^{३७} पशुपतेः पुरीतत्^{३८} ॥ ९ ॥

लोमभ्यः स्वाहा^{३९} लोमभ्यः स्वाहा^{४०} त्वचे स्वाहा^{४१} त्वचे स्वाहा^{४२}
लोहिताय स्वाहा^{४३} लोहिताय स्वाहा^{४४} मेदोभ्यः स्वाहा^{४५} मेदोभ्यः स्वाहा^{४६} ।

मार्शसेभ्यः स्वाहा^{४७} मार्शसेभ्यः स्वाहा^{४८} स्नावभ्यः स्वाहा^{४९} स्नावभ्यः स्वाहा^{५०}
ऽस्थभ्यः स्वाहा^{५१} ऽस्थभ्यः स्वाहा^{५२} मज्जभ्यः स्वाहा^{५३} मज्जभ्यः स्वाहा^{५४} ।

रेतसे स्वाहा^{५५} प्रायवे स्वाहा^{५६} ॥ १० ॥

आयासाय स्वाहा^{५७} प्रायासाय स्वाहा^{५८} संयासाय स्वाहा^{५९} वियासाय स्वाहा^{६०}—द्यासाय स्वाहा^{६१} ॥
शुचे स्वाहा^{६२} शोचति स्वाहा^{६३} शोचमानाय स्वाहा^{६४} शोकाय स्वाहा^{६५} ॥ ११ ॥

तर्पसे स्वाहा^{६६} तर्पति स्वाहा^{६७} तर्प्यमानाय स्वाहा^{६८} तृताय स्वाहा^{६९} घृमाय स्वाहा^{७०} ।
निष्कृत्ये स्वाहा^{७१} प्रार्थश्रित्ये स्वाहा^{७२} भेषजय स्वाहा^{७३} ॥ १२ ॥

यमाय स्वाहा^{७४} ऽन्तकाय स्वाहा^{७५} मुत्यवे स्वाहा^{७६} ।

ब्रह्मणे स्वाहा^{७७} ब्रह्महत्याय स्वाहा^{७८} विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा^{७९}
द्यावापृथिवीभ्यां स्वाहा^{८०} ॥ १३ ॥

[अ० ३९, कं० १३, मं० सं० ११६]

इत्येकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ।

अथ चत्वारिंशोऽध्यायः ।

ईशा वास्यमिदं सर्वं यत्किं च जगत्यां जगत ।

तेन त्यक्तेन भुञ्जीथा मा गृधः कस्य स्विक्रमम् ॥ १ ॥

कुर्वन्नेवेह कर्माणि जिजीविषेच्छतथ समाः । एवं त्वयि नान्यथेतोऽस्ति न कर्म-लिप्यते मेरे ॥ २ ॥

असुर्या नाम ते लोका अन्धेन तमसावृताः । ताँस्ते प्रेत्यापि गच्छन्ति ये के चात्महतो जनाः ॥ ३ ॥

अनेजदेकं मनसो जवीयो नैनद्वेवा आप्नुवन् पूर्वमशीव ।

तद्भावतोऽन्यान्त्येति तिष्ठत्स्मिन्नूपो मातरिश्वा दधाति ॥ ४ ॥

तदेजति तन्नैजति तद्दे तद्वन्तिके । तवन्तरस्य सर्वस्य तद् सर्वस्यास्य बाह्यतेः ॥ ५ ॥

यस्तु सर्वाणि भूतान्यात्मज्ञेवानुपश्यति । सर्वभूतेषु चात्मानं ततो न वि चिंकित्सति ॥ ६ ॥

यस्मिन्सर्वाणि भूतान्यात्मैवाभूद्विजानतः । तत्र को मोहः कः शोकः एकत्वमनुपश्यते ॥ ७ ॥

स पर्यगाच्छुक्रमकायमवगमनाविरथं शुद्धमपापबिन्दुम् ।

कविमंतीषी परिभूः स्वयम्भूर्याथातथ्यतोऽर्थान् व्युदधाच्छाश्वतीभ्यः सर्माभ्यः ॥ ८ ॥

अन्धं तमः प्रविशन्ति येऽसंमृतिमुपासते । ततो मूर्ध इव ते तमो य उ सम्भूत्याथं रताः ॥ ९ ॥

अन्धदेवाहुः संभवावुन्यदाहुस्संभवात् । इति शुभ्रम धीराणां ये नस्तद्विचचक्षिरे ॥ १० ॥

संमृतिं च विनाशं च यस्तद्वेवोभयंथ सह । विनाशेन मृत्युं तीर्त्वा सम्भूर्यामृतमश्नुते ॥ ११ ॥

अन्धं तमः प विशन्ति येऽविद्यामुपासते । ततो मूर्ध इव ते तमो प उ विद्यापथं रताः ॥ १२ ॥

अन्धदेवाहुविद्यायां अन्यदाहुरविद्यायाः । इति शुभ्रम धीराणां ये नस्तद्विचचक्षिरे ॥ १३ ॥

विद्यां चाविद्यां च यस्तद्वेवोभयंथ सह । अविद्यया मृत्युं तीर्त्वा विद्ययाऽमृतमश्नुते ॥ १४ ॥

प्रापुरनिलममृतमथेदं भस्मान्तथं शरीरम् । ओशम् कर्तो स्मर । क्तिचे स्मर । कृतथं स्मर ॥ १५ ॥

अग्रे नयं सुपर्थां सुपे अस्मान्विश्वानि देववयुनानि विद्वान् ।

पुष्येषुस्मज्जुहुरागमेनो मूर्यिषां ते नम उक्ति विधेमं ॥ १६ ॥

हिरण्मयेन पात्रेण सत्यस्यापिहितं मुखम् । योऽसावावित्ये पुरुषः सोऽसायहम् ।

ओशम् सं वाग् ॥ १७ ॥

इति चत्वारिंशोऽध्यायः ।

[४० ४०, कं १७, गं सं १७]

[४० वि० सं १४०१]

इत्युत्तरपिशाति-समाप्ता ।

[सर्वे मिलित्वा ३९८८]

इति वाजसनेयि-भाष्यम्बिन-शुक्ल यजुर्वेदसंहिता समाप्ता ।

वाजसनेयि-शुक्ल-यजुर्वेद-संहितायाः कण्डिकानां

वर्णानुक्रम-सूची ।

अशुभना ते अशुभः ५०, ५७
 अशुभः ५७, ७
 अशुभमे रक्षिष्व १८, १९
 अशुभकर्म कर्मकृतः ३, ४७
 अशुभदमि स्तनयन् १२, ६; ११; ३३
 अशुभमीपयन्त एव ३, ५१
 अशुराजाय कितव्यं ३०, १८
 अश्व आयुःषि पवश्च १२, ३८; ३५, १६
 अश्व इन्द्र वशय ३३, ४८
 अश्वने कथ्यवाहनाय २, २९
 अश्वने कूटकन् १४, ३३
 अश्वने पापप्राय १९, ६०
 अश्वने यद्वपत्ये १०, २३
 अश्वने यः त्वा मया ७, ४७
 अश्वनेयः कर्तव्यः १४, १६; १९, ५९
 अश्वनेये पीजानं ३०, २१
 अश्वनेये स्वाहा २२, ६; २७
 अश्वना इ पत्नीवन्सखः ८, १०
 अश्वनावरिजन्वचरति ५, ४
 अग्निं युनक्ति शवया १८, ५१
 अग्निं च स्तोत्रेण बोधय २२, १५
 अग्निं च हृदयेन ३९, ८
 अग्निं च होतारं मन्ये १५, ४७
 अग्निं तं मन्ये यो १५, ४१
 अग्निं दत्तं सुहो दधे २२, १७
 अग्निः पशुरादीत १३, १७
 अग्निः शूयर्षमण्यतिः १०, २९
 अग्निः त्रियेषु धामसु १२, ११७
 अग्निमथ होतारम् ११, ५९; १८, १३; ४६
 अग्निरसि जन्मना १८, ६६
 अग्निरेवाहारेण प्राणम् ९, ३१
 अग्निर्वायुः पशयानः १६, ९

अग्निज्योतिर्ज्योतिरग्निः ३, ९
 अग्निज्योतिषा ज्योतिष्मान् १३, ४०
 अग्निर्देवता वातो १४, २०
 अग्निर्मूर्धो दिवः ३, १२; १३, १४; १५, २०
 अग्निर्वृत्राणि जह्वन् ३३, ९
 अग्निश्च पृथिवी च २६, १
 अग्निश्च म आपश्च १८, १४
 अग्निश्च म इन्द्रश्च १८, १६
 अग्निश्च मे घर्मश्च १८, २२
 अग्निष्वासाः पितरः १९, ५९
 अग्निष्वासाः शूयमतो १९, ६१
 अग्निस्त्रिमेन शोचिषा १७, १६
 अग्नीषोमयोदञ्जितम् २, १५
 अग्ने अच्छा वदेह नः ९, १८
 अग्ने अग्निः शर्तं ते १२, ८
 अग्ने यद्वपत्ये शुश्रूषतिः २, २७
 अग्ने जातान् प्र शुदा १५, १
 अग्ने तमयात्वं न १५, ४४; १७, ७७
 अग्ने तव श्रवो च्यो १२, १०६
 अग्ने त्वं नो अन्तस ३, २५; १५, ४८; २५, ४७
 अग्ने त्वं तुरीया १२, ५९
 अग्ने त्वं चक्षु जागृहि ४, १४
 अग्नेऽदक्वाधो शीतम् २, २०
 अग्ने दिवो सर्गमरुदा १२, ४९
 अग्ने नय सुपथा ५, ३६; ७, ४३; ४०, १६
 अग्नेः पक्षतिर्वायो १५, ४
 अग्ने पत्नीरिदा वह २६, २०
 अग्ने पवस्व स्वया ८, ३८
 अग्ने पायक रोचिषा १७, ८
 अग्ने प्रेहि प्रथमो १७, ६२

अग्ने ब्रह्म गृभ्णीष्व १, १८
 अग्नेऽभ्यावतिष्ठमि १२, ७
 अग्ने यपो दिवि वर्चः १२, ४८
 अग्ने यत्ने शुक्लं १२, २०४
 अग्ने युक्त्वा हि ये १३, ३६
 अग्नेर्वाक्यप आ ८, २४
 अग्नेर्जनिर्जमां ५, २
 अग्नेर्भाषोऽसि दीक्षाया १४, २४
 अग्नेर्भाषोऽपशुहस्य ६, ४४
 अग्ने वाजसिद्वाजं त्वा २, ७
 अग्ने वाजस्य योमत १५, ३५
 अग्ने वेदेषु वेदेषु २, ९
 अग्ने व्रतपते प्रमसु १, ५; १, १८
 अग्ने व्रतपास्ते ५, ६; ४
 अग्ने वापे मरुते ३३, ११
 अग्ने सदस्व प्रतना ९, ३७
 अग्ने सदस्वाश्च १७, ७१
 अग्नेस्तनुरसि वाचो १, १५
 अग्नेस्तनुरसि विष्णवे ५, १
 अग्ने स्वधा कृणुहि १७, २२
 अग्नेर्वायुः स्वयेशा ६, २
 अग्ने सुशुभवाम् १२, १३
 अग्नेऽभ्यावन् भिषजा १९, ९३
 अग्निरेवां वा पितरो १९, ५०
 अग्निश्चक्षुः कृषा हरिः ३८, २२
 अग्निश्चामेति शवया ७७, १४
 अग्निश्चामेति ते देव ७, १४
 अग्निस्तान्दुमद्वयं १३, ४३
 अग्नेर पिताशिला ६३, ५६
 अग्नेर्जानो हि पवमान २२, १८
 अग्ने हाग्नेरवाग्नि १६, ५१
 अग्ने विदो अति शियो २७, ६
 अग्ने विदनाः परिष्ठा १२, ८४

अथषष्ठा परा पत १७, ६५
 अथिने मेधो नधि १७, ९०
 अबेष्टा दन्दशूकः १०, १०
 अबोनाम कृत्वे १५, ९५
 अश्मन्जं पवेते १७, १
 अश्मन्तती रीयते ३५, १०
 अश्मा च मे सृष्टिका १८, १३
 अश्वाम तं काममने १८, ७४
 अश्वाये वो नियवनं १२, ७९; ३५, ४४
 अश्वस्तपरो गोमृगः २४, १
 अश्वस्य त्वा वृणः ३७, ९
 अश्वपतीः सोमावतीम् १२, ८१
 अश्वपतीषोमतीर्षं ३४, ४०
 अश्विनकृतस्य ते २०, ३५
 अश्विना गोमिदिन्द्रियम् २०, ७३
 अश्विना धर्मं पातः ३८, १२
 अश्विना तेजसा चक्षुः २०, ८०
 अश्विनाः नमुचेः सुतः २०, ५९
 अश्विना शिवता मधु २०, ९०
 अश्विना भेयजं मधु २०, ६४
 अश्विना हविरिन्द्रियं २०, ६७
 अश्विभ्यां चक्षुःसृष्टं १९, ८९
 अश्विभ्यां पच्यस्व १०, ३१
 अश्विभ्यां विन्वस्व १८, ४
 अश्विभ्यां प्रातःसवनम् १९, ९६
 अश्वो पुतेन सम्या २९, १०
 अश्वानं पुत्रु पुतनासु ३४, २०
 अश्वाराशियं सहमाना ३३, ९६
 अष्टो ब्यस्यन्त कृत्स्नाः ३४, ०४
 अष्टंशनाता अष्टाणि १६, ५४
 अष्टवे रथाहा वरावे २९, ३०
 अष्टि यमो अस्यादिवो २९, १४
 अश्वन्तमवजमानम् १२, ६२
 अशुयो नाम ते ४०, ३
 अशो यस्तासो अगण १६, ६
 अशो वा सेना मरुतः १७, ४७
 अशो योऽवयवेति १६, ७
 अश्वकामय देवेभ्यः २, ८
 अस्ताव्यनिर्नराः १२, २९

अस्माकमिन्द्रः समृतेषु १७, ४३
 अस्मास्वमधि जानो ३५, २९
 अस्मिन् महस्यर्षवे १६, ५५
 अस्मे वरा मेहना ३३, ५०
 अस्मे वो अस्तिन्द्रियम् ९, २२
 अस्व प्रानामसु सुतः ३, १६
 अस्वाजरासो दमा ३३, १
 अस्थेदिन्द्रो वाष्टवे ३३, ९७
 अहः केषुमा सुपताः ३७, २१
 अहरहरप्रयाचं ११, ७५
 अहानि सं भवन्तु ३६, ११
 अहाभ्यग्ने हविःस्ये २०, ७९
 अहिरिब भोगेः पर्येति २९, ५१
 अहे पारावताम् २४, ९५
 अहुतमसि हविर्धामम् १, ९
 आकृतिमाभि प्रयुज ११, ६६
 आकृष्यै प्रयुजेभ्ये ४, ७
 आ कृण्वेन रजसा ३३, ४३; ३४, ३२
 आ कृन्दय बरुमोजो २९, ५६
 आकृष्य वाजिन् पृथिवीम् ११, १०
 आकृत्य वाज्यध्वानः ११, १८
 आ गन्म विद्वेषेवसम् ३, ३८
 आमिदः कृष्णप्रतिः २९, ५८
 आम्रयवश्च ये १८, २०
 आ घा ये अमिभिन्धते ७, ३२
 आर्या जानु दक्षिणतो १९, ६९
 आर्यस्रष्टन्दः प्रच्छच्छन्दः १५, ५
 आ ऋद्धन्ति सन्नेषां २९, ५०
 आ जिद्र कृत्वां ८, ४२
 आनुदान ईक्षो बन्धश्च २९, २८
 आनुदानः सुप्रतीकः १७, ७३
 आनुदाना सरस्वती २०, ५८
 आ तत इन्द्रायः ३३, २८
 आ तं माज कीधन्वा १९, २७
 आतिथ्यकर्म मासं १९, १४
 आतिथ्यन्तं परि ३३, २२
 आ तिष्ठ इन्द्राय ८, ३३
 आ सू न इन्द्रं ३३, ६५
 आ ते वासो मनो १९, ११५

आतमशुपस्थे न वृक्षस्य १९, २२
 आत्मने मे वचोदा ७, २८
 आत्मनां तो मनसा २९, १७
 आ त्या जिषामि मनसा ११, २३
 आ त्याऽश्वायन्तरम् १२, ११
 आदित्यं गर्भं पवसा १३, ४१
 आदित्योऽन्तं मारतो २९, ८
 आधत पितरो बर्भ २, ३३
 आ न इवामिर्बिन्दये ३३, ३४
 आ न इन्द्रो दूरादा २०, ४८
 आ न इन्द्रो हरिभिः २०, ४९
 आ न एतु मनः ३, ५४
 आ माससा जिभिः ३४, ४७
 आ नो नियुद्धिः शतिनी २७, २८
 आ नो मद्राः कतवो ५९, १४
 आ नो मिश्रावरुणा ११, ८
 आ नो यशं दिविःसृष्टो ३३, ८५
 आ नो यशं भारतो २९, ३३
 आन्वापि एषामिर्बिन्दये १९, ८६
 आपतये त्वा परि ५, ५
 आपये स्वाहा स्वापये ९, २०
 आप पवस्व शिरस्थवत ८, ६३
 आपशिरिष्यु स्तवो ३३, १८
 आपो अस्मान्मातरः ४, १
 आपो देवोः प्रति सृज्मोत १२, ३५
 आपो ह यद्वृहतीः २७, २५
 आपो दि हा ११, ५०; ३६, १४
 आ व्यासव मदिन्तम १२, ६१
 आ व्यासव समेषु १६, ११
 आ वदाव प्राणो २२, २२
 आ मन्वेन्द्रिन्द्र हरिभिः २०, ५३
 आ मा वाजस्य प्रवषो २, १९
 आग्नेज प्रलयस्येव २९, ५७
 आयं गोः पुत्रिकमवो ३, ६
 आ यदिये सुगतिं ३३, ११
 आ यन्तु मः पितरः १९, ५८
 आ यातसुव भूयतं ३३, ८८
 आ यातिवन्दोऽवय २०, ४७
 आयाथाय स्वाहा ३९, ११

आधुमं पतिह प्राणं मे १४, १७
 आधुमंजन कल्पतां ९, ७१: १८, २९.
 २९, ३३
 आधुमंजो हविषा ३५, १७
 आधुम्य वनंरयं ३४, ५०
 आधोश्रवा मदन मादयामि १५, ५३
 आ रात्रि पार्यंन ३४, ३९
 आ रीदृष्टी आधुमदा ३३, ७५
 आ नानो मयमरहदृ १५, ५१
 आ मायो भूष शुनिय ७, ७
 आधिमयो आधिमो १०, ९.
 आ विप्रतः प्रत्ययं ११, ७४
 आ मे देवाश्च इमेह ४, ७
 आश्राः शिवागो वृषभो १७, ३३
 आश्राभिरुद्रान्तः १४, ७३
 आ श्रावति १९, ७४
 आधन्दी कृपय राजा १९, १६
 आशानाशो अश्रानाम् १९, ६३
 आ सुते मिशत ३३, २१
 आ सुभयन्तो वज्रत २९, ३१
 आश्वं सिद्धमृषि १९, ५६
 अच्युति त्वा सोम्याशः ३४, १८
 अच एतदित एहि ३, ७७, ३८, २
 अशामिरिप्रिष्ण. ०१, २४
 अशामिमेष्टानामोति १९, ०९
 अशामिमे पुष्टदस २२, ५१
 अशारास्त्रा येने ३४, १५
 अशे न्ते हभ्ये काम्ये ८, ४३
 अद विष्णुर्वि चक्रमे ५, १५
 अदन् हविः प्रजनन १९, ४८
 अद विष्णुमी नमो १९, ६८
 अदमायः प्र बहत ६, १७
 अदधुमरात् स्वस्वस्य १३, ५७
 अद मे मद्य च ३९, १६
 अदुर्दक्षः श्वेन अतावा १८, ५३
 अदर आशो मेता १७, ४०
 अदरः अश्रयो २०, ४०
 अदरं वेमीर्विचो १७, ६६

अदं विधा अशीवृषत् १३, ५६;
 १५, ६१: १७, ६१
 अदः शुभ्रामा रथसो २०, ५१
 अदा शुभ्रामा ददयेन १९, ८५
 अद गोमलिदा याद २६, ४४
 अदपायस्त्रा वश्रामः ५, ११
 अद मरुष इह पाहि ७, ३५
 अदमिद्री बहो ८, ३५
 अदवायू इमे मुता ७, ८: ३३, ५६
 अदवायू सुहस्यति ३३, ४५
 अदवायू मुष्टदशा ३३, ८६
 अदथ मरुष ८, ५५
 अदथ मरुद् मरुष ८, ३७
 अदथ मरुद् मरुद् २५, ८
 अदथ मरुद् मरुद् २९, ५४
 अदथ मरुद् मरुद् ९, ५: १०, २१
 अदथ मरुद् मरुद् १७, ४१
 अदथ मरुद् मरुद् १९, ९६
 अदथ मरुद् मरुद् ५, ३०
 अदथ मरुद् मरुद् ३७, ६
 अदथो अयादि ३३, ९३
 अदथो अय्ययमाना १४, ११
 अदथो आ गतं मुतं ७, ३१
 अदथो यिमावदया ३३, ४९
 अदथयोः पद्यतिः २५, ५
 अदथय त्वा वयुमते ६, ३९, ३८, ८
 अदथो याहि चित्रमानो २०, ८७
 अदथो याहि तनुजान २०, ८९
 अदथो याहि शिविवितो २०, ८८
 अदथो याहि वृषद्वत् २६, ५
 अदथो यन्दु सरस्वतो २०, ५७
 अदथं प्रतपो नय १७, ५१
 अदथेहि मारयन्मयो ३३, ९५
 अदथो विश्वस्य राजति ३६, ८
 अदथो वृषमवृणोत् ३३, १६
 अदथानास्त्रा शतं हिमा ३, १८
 अदथं साहसं शतधायत् ३३, ४९
 अदथं स्तानमूर्त्तयत् १७, ५७

अमं ओषधः परिधि ३५, १५
 अमं देवा अश्राग्न ९, ४०: १०, १८
 अमं नो वेन सतिः ११, ८
 अमं मा हि शीरेकृषाफं १३, ४८
 अमं मा हि शीरेकृषाफं १३, ४७
 अमं मे बहल धृषी ७१, १
 अमं गुरुं बहलस्य १३, ५०
 अमा त रवा मुकषो ३३, ८१
 अमा गिर आदिविज्यो ३५, ४४
 अमा ते वाजिप्रथमा ३९, १६
 अमा तु कं मुषना ३५, ४६
 अमां ते शिवं प्र मरे ३३, २९
 अमायमृग्यत् रथना ०२, २
 अमा मे आ इहका १७, १
 अमा दशय तवसे १६, ४८
 अमां ते पश्यावजरी १८, ५१
 अमं वेदिः पशे अतः ३३, ६३
 अमलम आशीत् ३७, ५
 अमदश्यायुरीश १०, २५
 अम ते यक्षिवा तनुः ४, १३
 अमद्युनि मतिहलस्ये १३, ५८
 अमद्युनाये प्रथवस्य ११, १०९
 अमावती धेनुमती ५, १६
 अममूर्त्तमधित १९, १०५
 अममूर्त्तमधित धारदो १४, १६
 अमिरो विश्वधवा १८, ४१
 अमे त्योर्त्तं त्वा १, १
 अमे पिन्वस्वोर्त्तं ३८, १४
 अमे श्वे मरुष १३, ३५
 अमकारिमन्वस्व ११, ११०
 अमूर्त्तनिर्मानो मो मता १३, ८३
 अमो अमिपिपुतः १८, ५७
 अमो मयो मृग्यमिः १८, ५६
 अह रविरेह रमधस्य ८, ५१
 अहैवामे अथि धारया २७, ४४
 अहितो देवैर्दिवि २०, ३८
 अमन्वावि मन्वस्व २९, ३
 अहवाश पताशवा १७, ८४

ईह्व न्यानाह्व च १७,८१
 ईमान्तासः शिलिक २९, २१
 ईशानाय परस्वत २४, २८
 ईशा वारयमिदं ४०, १
 उक्ताः सधरा एताः २४, १५; १७, १९
 उक्थेभिर्ब्रह्मन्तमा ३३, ७६
 उक्षा समुदो अक्षयाः १७, १०
 उक्षां कृणोद्दु वक्तव्या ११, ५७
 उर्मल्लोहितेन मित्रं ३९, ९
 उग्रश्च मीमन्त्र च्यातः ३९, ७
 उषा विधनिना ३३, ६१
 उन्वा ते जातमन्त्रो २६, १६
 उच्छुष्मा ओषधीनां १२, ८२
 उत मोऽहिर्बुध्न्यः ३४, ५३
 उत रसास्य द्रवतः ९, १५
 उतानामव मरा ३४, १४
 उतिष्ठभोजया यद् ८, २९
 उतिष्ठ म्रह्मणस्पते ३४, ५६
 उतेदानीं भगवन्तः ३४, ३७
 उक्ताम महते सोमयाच ११, २१
 उरयाय वृहती भव ११, ६४
 उरसकथ्यः अथ पुदं २३, २१
 उरसादेभ्यः कुञ्जं प्रमुदे ३०, १०
 उदकमीदु इविणोदा ११, २२
 उदम्ने तिष्ठ प्रत्या १३, १२
 उद्विधन् स्तमानान्तरिषं ५, २७
 उदीचोमा रोह १०, १३
 उदीरतामन्त्र १९, ७९
 उदु तिष्ठ स्वधराना ११, ४१
 उदुतामं वरुण पाशम् ११, ११
 उदु हां जातेवदं ७, ४१; ८, ४१;
 ३३, ३१
 उदु हा विधे देवा १६, ३१; १७, ५६
 उदेनसुपत्ता नरायने १७, ५०
 उदेया नादु भाति ११, ८१
 उदमामं च निशाम १७, ६४
 उदधैव मयधन् १७, ४६
 उदुसुयस्त्राभि प्रति १५, ५४, १८, ६१

उद्वयं तमघस्परि २०, २१; २७, १०;
 ३५, १४; ३८, २४
 उषत ऋषभो वामनः २४, ७
 उष उमन्नुष वेतधे १७, ६
 उष त्वाऽग्ने इविष्मतीः ३, ४
 उष नः सूनवो गिरः ३३, ७७
 उषप्रयन्तो अथरं ३, ११
 उष प्राणाच्छसनं २९, २३
 उष प्राणात्परमं १९, २४
 उष प्राणासुमन्मे २५, ३०
 उषयामगृहीतोऽसि ऋवो ७, २५
 उषयामगृहीतोऽसि प्रजापतये २३, २; ४
 उषयामगृहीतोऽसि बृहस्पति ८, ९
 उषयामगृहीतोऽसि मधवे ७, ३०
 उषयामगृहीतोऽसि धामित्रो ८, ७
 उषयामगृहीतोऽसि सुशर्मा ८, ८
 उषयामगृहीतोऽसि हरिः ८, ११
 उषयामगृहीतोऽस्यन्त्राय ७, ११
 उषयामगृहीतोऽस्यन्त्रये ८, ४७
 उषयामगृहीतोऽस्यन्तः ७, ४
 उषयामगृहीतोऽस्यन्त्रिभ्यां २०, ३३
 उषयामगृहीतोऽस्याप्रवणो ७, २०
 उषयामगृहीतोऽस्यादिल्येभ्यः ८, १
 उषयामगृहीतोऽस्याश्रिनं १९, ८
 उष श्यापय धूमिवीम् २९, ५५
 उषहृता इह गान ३, ४३
 उषहृताः पितरः १९, ५७
 उषहृतो योषितोष २, ११
 उषहृते शिरीषाश्च २६, १५
 उषावद्यज स्मन्ना २५, ३५
 उषावीरस्त्रुप देवान् ६, ७
 उषारम्मे मायता नर ३३, ६७
 उषा पिषतमश्विना ३४, २८
 उषाम्भ्यां देव सवित १९, ४३
 उषा वापिन्द्राग्नी ३, १३
 उषे सुद्विधन् उषिवो १५, ४३
 उद विष्णो वि ऋमस्व ५, ३८; ४१
 उषान्तरहा वा विधीमहि १९, ७०
 उषिकल्प देव सोमानेः ८, ५०

उषिक्रावको अरतिः ११, २४
 उषिणिषि कविः ५, ३२
 उपत्तश्चित्रमा मर ३४, ३३
 उषासानकमश्विना २०, ६१
 उषासानका वृदतो २०, ४१
 उपे यही सुषेष्टया २१, १७
 उषावेतं धूमवो ४, ३३
 ऊर्ध्वं च मे सुवृता १८, ९
 ऊर्ध्वस्याश्विरस्त्रुणम्मदा ४, १०
 ऊर्ध्वं बहतीरान्तं २, ३४
 ऊर्ध्वो मयाऽजातवेदः ११, १०८
 ऊर्ध्वो नपातन् च २७, ४४
 ऊर्ध्वे क पु ण कतये ११, ४६
 ऊर्ध्वेमेनसुच्छ्रयताद्विरो २३, २७
 ऊर्ध्वो वस्य समिधो १७, ११
 ऊर्ध्वोमा रोह १०, १४
 ऊर्ध्वमिनामुच्छ्रुणव २३, २६
 ऊर्ध्वो भव प्रति विष्णो १३, १३
 ऋक्शामगोः शिल्पे ४, ९
 ऋक्ं नाचं प्र यणे ३६, १
 ऋचे त्वा रुचे त्वा १३, ३९
 ऋचो नामादिम यजून्वि १८, ६७
 ऋचये त्वा साधये २७, १०
 ऋचीते परि कृन्वि २९, ४९
 ऋतं च सत्यमृतं ११, ४७
 ऋतजिघ सत्यजिघ १७, ८३
 ऋतं च ऋतमृतं १८, ६
 ऋतये स्तेनहृदय ३०, १३
 ऋतवस्ते ऋतुया ३३, ४०
 ऋतवस्ते यज्ञं २६, १४
 ऋतव ह्य ऋतश्रया १७, ३
 ऋतव सत्यवच १७, ८२
 ऋतायान महिष १०, १११
 ऋतायानं पैशानस्य २६, ६
 ऋतायावृतायामाश्रिः १८, २८
 ऋतुपेत्रो ऋनस्ति २०, ६५
 ऋपतित्या स मर्येः ३३, ८७

एकया च दशभिद्व १७,३३
 एकयाऽस्तुवत प्रजा १४,२८
 एकस्त्वष्टुरद्वया २५,४२
 एकस्मे स्वाहा द्वाभ्यां २२,३४
 एका च मे तिलस्त्र १८,२४
 एजतु दशमास्यो गर्भो ८,२८
 एष्यदो मण्डूको मृषिका २४,३६
 एतं सधस्थ परि १८,५९
 एतौ जगत्स परमे १८,६०
 एतौ यदावसन्तेन ३,६१
 एता अर्पन्ति हव्यात् १७,९३
 एता उ वाः सुमगा २९,५
 एता ऐन्द्राग्ना द्विष्टा २४,८
 एतव्यदूर्पं यज्ञस्य २९,३१
 एतावानस्य महिमा ३१,३
 एतं ते देव सन्वितः २,११
 एवमगन्म देव ४,१
 एषोऽस्नेयिपीमहि २०,२३; ३८,२५
 एना विश्वान्मयै आ २६,१८
 एना वो अग्निं नमस्यो १५,३२
 एभिर्नो अर्कभेवा १५,४६
 एवस्त्रन्दो वरिषः १५,४
 एवेदिर्नै श्रमणं २०,५४
 एष छागः पुरो २५,१६
 एष ते गायत्रो माग ४,२४
 एष ते विन्दते माग ९,३५
 एष ते रुद्र भागः ३,५७
 एष व रतोमो मयतः ३४,४८
 एष स्य वाजो क्षियति ९,१४
 एषा ते अग्ने समिपया २,१४
 एषा ते शुक्र तनुः ४,१७
 एषा नः सा अजा ९,१२
 एषो ह देवः प्रदिवो ३२,४
 एषोऽथ सु ववाणि २५,१३
 एन्द्रः प्राणो अहिर् अङ्ग ६,२०
 ओमद्वय मे सदद्वय १८,३
 ओमाःश्चत्स्योऽप्युतो विन्दे ७,३३
 ओपधयः प्रति गृणीत ११,४८

ओपधयः समवदन्त १२,९६
 ओपधीः प्रतिमोदध्वं १२,७७
 ओपधीरिति मातरः १६,७८
 कङ्कमन् रूपं नृषमस्य ८,४९
 कल्पस्थ विष्टाः कल्पसराणि २३,५७
 कदा चन प्र युच्छसि ८,३
 कदा चन स्तारंसि ३,३४; ८,२
 कम्वा इव वदन्तुम् १७,९७
 कया त्वं न ऊत्याभि ३६,७
 कया नरिचत्र आ २७,३९; ३६,४
 कल्पन्तां ते दिशः ३५,९
 कवष्यो न व्यचस्वतोः २०,६०
 कः सिदेकाकी चरति २३,९१ ४५
 कस्त्वा छयति कस्त्वा २३,३९
 कस्त्वा युनक्ति स त्वा १,६
 कस्त्वा विमुञ्चति २,२३
 कस्त्वा सत्यो मदानो १७,४०; ३६,५
 का ईमरे विश्वत्रिला २३,५५
 काण्ठाकाण्डात् प्ररोहन्ति १३,२०
 कार्मं कामदुषे ध्रुव १२,७२
 काय स्वाहा कस्मे २२,२०
 कार्पिरसि समुद्रस्य ६,२८
 काव्ययो राजानेषु ३३,७२
 का सिदासीय पूर्वचिभिः १३,११; ५३
 किं लिख्यैर्षसं २३,४७
 किं शिवाधीरधि १७,१८
 किं शिदने क व स १७,२०
 कुक्कुटोऽधि मधुजिह्व १,१६
 कुत्सत्वमिन्द्र माहिन् ३३,२७
 कुम्भो बनिपुर्नविता १९,८७
 कुर्वन्नेह कर्माणि ४०,२
 कुत्यायिनो घृतवती १४,३
 कुविद्व यवमन्तो १०,३२; १९,६;
 २३,३८
 कृण्वन् वाजः प्रथिति १३,९
 कृष्णाम्बा आग्नेयाः २४,६; १; १४
 कृष्णा मोमा धृषा २४,१०
 कृष्णोऽस्वाशरोतो २,१

कृतं कृण्वसकेतव २९,३७
 क्वेधन्तः प्रुष्य आ २३,५१
 को अस्य वेद २३,५२
 कोऽदात्कस्ता अदात् ७,४८
 कोऽसि कतमोऽसि ७,२९; २०,४
 क्रमध्वमभिन्ना १७,६५
 कन्वादमरिन् प्र ३५,१९
 कृत्रस्य त्वा परस्याय ३८,१९
 कृत्रस्य योनिरसि २०,१
 कृत्रस्योत्थमसि १०,८
 कृत्रेणाग्ने स्वायुः स २७,५
 क्षपो राजन्वुत तन्ना १५,३७
 खड्गो वैश्वदेवः त्वा २४,४०
 ग्वाणो त्वा सणवित् २३,१९
 गन्धर्वैरत्वा विस्त्वापयुः ९,३
 गर्भो अक्षोपगर्भो १२,३७
 गर्भो देवानां पिता ३७,१४
 गायत्रं छन्दोऽसि २८,६
 गायत्री त्रिष्टुब्जगती २३,३३
 गायत्रेण त्वा छन्दया १,२७
 गाव उपावतावतो ३३,१९; ७१
 गृहा मा विभ्यत मा ३,४१
 गोमसिदं गोविदं १७,३८
 गोभिर्नै सोममरिषिना २०,६६
 गोमदू पु पासला २०,८१
 महा ऊर्जादुतयो २,४
 मर्षिणेण ऋद्रुवा देवा २१,२४
 मर्षिणेण पुरीषं ३८,११
 एतं घृतगवान् ६,१२
 एतं मिमिहे घृतम् १७,८८
 एतवती भुवनात्मा ३४,४५
 एतापी त्यो धृष्यो १,१९
 एतावयवि लुह्नन्तां २,६
 एतेन धीता मधुना १२,७०
 एतेनाकी यद्विद्ययिवा ६,११
 एतेनाऽनश्नत् पयो २९,१

चन्द्रयः पिता मनसा १७, १५
 चतस्रश्च मेऽष्टौ च १८, १५
 चतुःस्रक्षिर्नामिः ३८, १०
 चतुस्त्रिंशत्पान्तावो ८, ६१
 चतुस्त्रिंशद्वाजिनो १५, ४१
 चत्वारि वृक्षा प्रवो १७, ९१
 चन्द्रमा अन्वस्यन्तसा ३३, १०
 चन्द्रमा मनसो जातः ३१, १९
 चिति जुहोमि मनसा १७, ७८
 चित्तसिर्मा सुनातु ४, ४
 चित्रं देवानामुदगा ७, ४२; १३, ४६
 चिदधि तथा देवतया ११, ५३
 चिदधि मनाधि धीरधि ४, १९
 चोदयित्री सुवृतामा १०, ८५

जनयत्यै स्या संयोगि १, २६
 जनस्य गोषा अजगिष्ठ १५, १७
 जनिष्ठा सप्तः सहस्रे ३३, ६४
 जषो मयो कामिदोहितो ९, ९
 जिह्वा मे भद्रं वाच्यद्वो १०, ६
 जीमूतस्यैव मवति १९, ३८
 जुषाम्यो महिर्हरेवान् १०, ३९
 ज्यैष्ठ्यं च न आधिपत्यं १८, ४
 ज्योतिरमि विश्वरूपं ५, ३५

तं यशं महिंमि ३१, ९
 तं वो वरममृतोयवै ३६, ११
 त आऽवजन्त १७, १८
 तच्चक्रुर्देवहितं ३६, १४
 ततो विराचन्जायत ३१, ५
 तत्त्वा वामि मद्रणा १८, ४९; २१, २
 तत्सवितुर्वरेण्यं ३, ३५। ११, ९।
 ३०, १
 तत्सर्वस्य देवार्थं ३३, ३७
 तदक्षिणा मिथया १९, ८२
 तदस्य ह्यममृतम् १९, ८१
 तदिदाद्य मुच्यन्ते ३३, ८०
 तदेजति तेषांजति ४०, ५
 तदेवाभिस्तदादित्यः ३२, १

तद्विषासो विषयवो ३४, ४४
 तद्विष्णोः परमं पदम् ६, ५
 तद्वनपाय्युचिमतः २१, १३
 तद्वनपरायण ऋतस्य २९, २६
 तद्वनपादसुरो विश्व १७, १९
 तद्वया अतोऽसि तन्वं ३, १७
 तद्वया मिथया सुते १०, ५६
 तद्वयुना रावरोत्थेण १५, ७
 तं वा शोचिष्ठ दीदिवः ३, २६
 तं वा समिद्धिरिरो ३, ३
 तद्वस्तुरीवमद्भुतं २७, १०
 तथो यातो मयोयु २५, १७
 तन्मिश्रस्य बहगरश्च ३३, ३८
 तपथ तपयथा १५, ५७
 तपथे कौशलं मायते ३०, ७
 तपथे स्वाहा तप्यते ३९, १९
 तप्यायनी मेऽसि ५, ९
 तमिद्भवं प्रथमं दध १७, ३०
 तमिद्भवं पशवः पचा १०, ६९
 तमीदानीं जगतः १५, १८
 तसु स्या दध्यद्वृथिः ११, ३३
 तसु स्या वाध्वो गृणा ११, ३४
 तं पत्नीभिरनु मच्छम १५, ५०
 तं प्रनया पूर्वथा ७, १२
 तरणिर्विद्वद्दर्शतो ३३, ३६
 तव भ्रमास आशुषा १३, १०
 तव वायव्यस्थने १७, ३४
 तव शरीरं पतविष्णु २९, २६
 तवायन् सोमसवम् २६, २३
 तस्मा अरं यामाम ११, ५१; ३६, १६
 तस्मादशवा अजायन्त ३१, ८
 तस्मापश्वात्सर्वहुतः ३१, ६; ७
 तस्य सवन् सुमती १०, ५१
 तस्यास्ते सव्यसवस्य ४, १८
 ताः सवितुर्वरेण्यस्य १७, ७४
 ता अस्य सूचोदयः १२, ५५।
 १५, ६०
 ता उभौ चतुरः पवः २३, १०
 ता न आ वोदम् १०, ८३

ता नाश्रया सुपेशा १०, ७४
 ताम्पूर्वया निविदा १५, १६
 ता भिषजा युक्र्मणा १०, ७५
 तारधीनो निततो ३३, ७४
 तिस्र इवा सरस्वती २६, १९
 तिस्रशेषा सरस्वती १०, ६३
 तिस्रो देवीर्भद्रिरेदम् १७, १९
 तिस्रो देवीर्हविषा १०, ४३
 तोमान्वाणाम्भुवते २९, ४४
 तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम १६, ११६
 ते अरव योषणे २७, १७
 ते आचरन्ती समनेव २९, ४१
 तेजः पशुनाः हविः १९, ९५
 तेजोऽसि तेजो मयि १९, ९
 तेजोऽसि शुक्लममृतम् २१, १
 ते नो अर्वन्तो हवन ९, १७
 ते हि पुराणो अदिते ३, ३३
 प्रथा देवा एवादवाः २०, ११
 श्रुताः शिन्द्रगवितारम् २०, ५०
 शिन्द्राद्याम विराजति ३, ८
 शिष्या हितं पाणिभिः १७, ९२
 शिष्यात्सर्वं चैतसुदयः ३१, ४
 शिशुदधि शिशुते स्वा १५, ९
 श्रीणि त आहुर्दिवि २९, १५
 श्रीणि वदा वि चक्रमे ३४, ४३
 श्रीणि यता श्री सद्दशाणि ३३, ७
 श्रींससुधानसमसप्तः ३३, ३१
 स्वन्वचं यजामहे ३, ६०
 स्वयवो मायव्ये पश १४, १२
 स्वयिद्वच मे स्ववी च १८, १६
 स्वयुर्वं जमदग्नेः ३, ६२
 स्वं सविष्ठ दाशुषो १३, ५१; १८, ७४
 स्वन् सोम शिशुभिः १९, ५४
 स्वन् सोम प्र चिन्तितो १९, ५१
 स्वन् नो अमे तव देव ३४, १३
 स्व नो अमे वचनस्य ११, ३
 स्वयास ईदित्यः १९, ६६
 स्वयमे शुभिरस्यमाशु ११, १७

त्वमग्रे प्रयगो आत्रिः ३४, १२
 त्वमग्रे मत्तया आत्रि ४, ३६
 त्वमग्रे प्रथम शक्तिः ६, ३७
 त्वमिन्द्र प्रवृत्तिव्यभि ३३, ६६
 त्वमिमा ओषधीः सोम ३४, २२
 त्वमुत्तमास्तोत्रोपमे १२, १०१
 त्वया हि नः पितरः १०, ५३
 त्वष्टा त्रुरीयो अद्भूत २६, २०
 त्वष्टा दपच्युत्तमम् २०, ४४
 त्वष्ट्या वीर देवकाम २७, ९
 त्वष्ट्या दि मन्दतमम् ३३, २३
 त्वो गन्धर्वा कालनेमसा १२, ९८
 त्वो विप्रश्रवस्तम १५, ३१
 त्वामग्रे आत्रिः १५, २८
 त्वामग्रे पुष्कराशुषि १५, २२
 त्वामग्रे वज्रमाना अनु १२, २८
 त्वामग्रे वृषतो म्राक्या २७, ३
 त्वामथ ऋष आर्वेवः २१, ६१
 त्वामिन्द्रि हवामहे २७, ३७
 त्वे अग्ने स्वाहुत ३३, १४
 वृक्षाम्ना मन्त्रिन्द्रजन्त्रे ११, ७८
 दक्षिणामा रोह १०, ११
 दक्षिणाम्यो अक्षरियं २३, ३२
 दक्षा युष्मक्यः सुता ३३, ५८
 दिक्यः स्वाहा चन्द्राय ३७, ५
 दिवः शुषिभ्याः पयोऽत्र २७, ५३
 दिवस्परि प्रथमं जज्ञे १२, १८
 दिवि या इमं वक्ष्य ३८, ११
 दिवि वृषो अरोचत ३३, ९२
 दिवि विष्णुर्षकन्दत २, २५
 दिवो मूर्धोऽपि शुषिभ्या १८, ५४
 दिवो वा विष्णु तम ५, १९
 दीक्षायै कपत्त एतानि १७, १३
 दीर्घपुस्त ओषधे १२, १००
 दुष्टो देवीर्दिगो मदीः २१, १६
 दृग्दक्ष देवि युषिभि ११, ६९
 दृते दृग्द मा जनीते ३६, १९
 दृते दृग्द मा भिन्नव ३६, १८

द्वानो रुक्म सव्याः १२, १; २५
 दृष्ट्या पौरसुतो रसः १९, ७५
 दृष्ट्या ह्ये व्याकरोत् १९, ७७
 देव इन्द्रो नराशयः २१, ५५;
 २८, १९
 देवं-देवं वोऽवमे ३३, ९१
 देवं बर्हिः सरस्वती २१, ४८
 देवं बर्हिसिन्द्रः सुदेवं २८, १२
 देवं बर्हिर्वेयोषसं २८, ३५
 देवं बर्हिर्वास्वितोना २१, ५७;
 २८, २१; ४४
 देवकृतस्वेनसोऽव ८, ३३
 देवधृतो देवेभ्या ५, १७
 देव धवितः प्रसव २, १; ११, ७,
 ३०, १
 देव धवितरेषु ते ५, ३९
 देवस्त्वा धवितोऽप्यु ११, ३३
 देवस्य चेततो मदीं २२, ११
 देवस्य त्वा सवितुः १, १०, २१, २४।
 ५, २२, २६; ६, १०, ३०।
 ९, ३०, ३८; ११, ९, २८;
 १८, ३७; २०, ३; ३७, १;
 ३८, १
 देवस्य धवितुर्मतिषु २२, १४
 देवस्याहः सवितुः ९, १०; १३
 देवधर्मक आ च १७, ६२
 देवा षाड्विदो षाड्गु ८, ९१
 देवा देवानो भिषजा २१, ५३
 देवा देव्या होतार २८, १७; ४०
 देवानो भद्रा सुमतिः २५, १५
 देवानिद्वयमग्नयः ८, ६०
 देवा यज्ञमन्वत १९, १२
 देवासो हि म्या मनवे ३३, ९४
 देवी उपासनाया २८, १४; ३७
 देवी उपासनायिना २१, ५०
 देवी ऊर्जादृती दुषे २१, ५२;
 २८, १६; ३९
 देवी जोष्टी वसुधिवी २८, १५; ३८

देवी जोष्टी सरस्वती २१, ५१
 देवी द्यामपुषिवी ३७, ३
 देवीराप एष मे ८, २६
 देवीरापः सुद्धा मोदन् ६, १३
 देवीरापो अर्षा नयासो ६, २७
 देवीर्द्वार इन्द्रः सदाते २८, १३
 देवीर्द्वारो अधिना २१, ४९
 देवीर्द्वारो वयोषधः २८, ३६
 देवीस्तिलस्तिलो २१, ५४;
 २८, १८; ४१
 देवेन नो मन्था ३४, २३
 देवभ्यो हि प्रथमं ३३, ५४
 देवो धमिनः स्विष्टकृद् २१, ५८;
 २८, २२; ४५
 देवो देवेभ्यस्तपतिः २१, ५६; २८, २०
 देवो नाराशयै देवम् २८, ४२
 देवो वनस्पतिर्देवम् २८, ४३
 देव्यो वरुणो भूतस्य ३७, ४
 देहि मे ददामि ते ३, ५०
 देभ्या अग्नेवैवस्त्वा २३, ४२
 देभ्या मिमाना मनुष्यः २०, ४२
 देभ्याय धर्मं जोष्टी १७, ५६
 देव्यावाक्वर्षु आ गतः ३३, ३३; ७३
 देव्या होतार ऊर्ष्वम् २७, १८
 देव्या होतार प्रथमा २९, ३२
 देव्या होतार भिषजा २१, १८
 द्यो मा लोकारन्तरिक्षं ५, ४३
 दुमिरकृत्तभिः वरि ३४, ३०
 द्योः शान्तिरन्तारिक्षः ३६, १७
 द्योः शोऽधीरूर्ध्वीतिः २३, १९; ५४
 द्योस्तै शुषिभ्यन्तारिः २३, ४३
 द्योस्तै पुष्टं शुषिभि ११, २०
 द्योस्तै देवीरन्वस्य २७, १६
 द्योस्तै माथतुष्यदाः २३, ३४
 द्ये विक्रमे चरताः ३३, ५
 द्ये सृती अश्रयणं १९, ४७
 द्युष्यत्सम्पद शुषिषीम् १६, ५
 द्युषिषोऽवाः पिपिपति २६, २२
 द्युष्यः सर्षिषा धृतिः ११, ७०

द्रोणे अन्वसराते १६, ४७
 तुपदासिन् सुमुवानः १०, १०

धन्वना गा धन्वना १९, ३९
 धर्ता दिवो वि भाति ३७, १६
 धाता रातिः सवितेर्दं ८, १७
 धामाः करम्भः सण्णः १९, २१
 धानना२ रूपं तुवलं १९, २२
 धानावन्तं करम्भमगम् १०, २९
 धाम्यसि विद्युदि १, १०
 धामाच्छदामिर्दन्त्रो १८, ७६
 धामं ते विश्वं सुवनम् १७, १९
 धृत्वाण्यधस्तापालभते २४, ११
 धृत्वा बभ्रुनोकाशाः २४, २८
 ध्रुसि धूर्ध्वं धूर्ध्वन्तम् १, ८
 धृष्टिरस्यपामे अग्नि १, १७
 ध्रुवाक्षितिर्ध्रुवमोतिः १४, १
 ध्रुवसर्दं त्वा नृषदं ९, १
 ध्रुवाऽसि धरुणारुत्वा १३, १६
 ध्रुवाऽसि धरुणतो १३, ३४
 ध्रुवासि ध्रुवोर्ज्यं ५, २८
 ध्रुवोऽसि पूर्णिवीं ८५, १३

नृकोशाशा समनसा १९, ११ १७, ७०
 नक्षत्रेभ्यः स्वाहा १२, २८
 न तं विशाथ य दमा १७, ३१
 न स्रक्ष्वाऽधि न त्रेष्ठ, ५१
 न सस्य प्रतिमा ३९, ३
 न ते दूरे परमा चित् ३४, १९
 न त्वावीं अन्वो दिव्यो ३७, ३६
 नरोधमः पौशिष्ठम् ३०, ८
 नमश्च नमस्त्वय १४, १५
 नम आशावे च १६, ३१
 नम उष्णीषिणे १६, २२
 नमः कपर्दिने च १६, २९
 नमः कृप्याय च १६, ३८
 नमः कृत्स्नमायता १६, २०
 नमः पर्वाय च १६, ४६
 नमः पार्याय च १६, ४१

नमः शश्वे च १६, ४०
 नमः शम्भवाय च १६, ४१
 नमः श्रुण्वथाय च १६, ४५
 नमः श्वभ्यः क्षपतिभ्यः १६, २८
 नमः श्याभ्यः १६, ५४
 नमः शिकत्याय च १६, ४३
 नमः श्रु ते निर्दंते १९, ६३
 नमः श्वनाभ्यः १६, २६
 नमः सोम्याय च १६, ३३
 नमः सुखाय च १६, ३७
 नमस्त आगुधाय १६, १४
 नमस्तस्त्रभ्यो १६, २७
 नमस्ते अस्तु विद्युते ३६, ११
 नमस्ते रुद्र मन्वव १६, १
 नमस्ते हरेषे सोचिये १७, ११; ३६, २०
 नमो गणोभ्यो १६, २५
 नमो जगन्नाय च १६, ३२
 नमो धृष्णवे च १६, ३६
 नमो बभ्रुणाय १६, १८
 नमो बिहिम्ने च १६, ३५
 नमो मित्रस्य वरुणस्य ४, ३५
 नमो रोहिताय १६, १९
 नमो वः पिबरो २, ३२
 नमो वसते ऋ १६, ११
 नमो वन्वाय च १६, ३४
 नमो वारुणाय च १६, ३९
 नमो विद्युज्जम्भो १६, २३
 नमो वज्रपाय च १६, ४४
 नमोऽस्तु नीलप्रोवाय १६, ८
 नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो १६, ६४-६६
 नमोऽस्तु सर्वेभ्यो ये १३, ६
 नमो हिरण्यवाहवे १६, १७
 नमो ह्रस्वाय च १६, ३०
 न वलरो नाम्न् २०, ८१
 नराशाऽधः प्रति धरो १०, ३७
 नराशाऽधस्य महिमानम् २९, २७
 नमोयं पुँध्वन्-हृष्टाय ३०, १०
 नमश्चामिर्स्तुवत ३४, ३०
 नममिर्स्तुवत ४४, २९

नवविन्वात्याऽस्तुवत ४४, ३१
 न वा उ एतमिन्द्रयजे ३३, १६; २५, ४४
 नदि तेषाममा च न ३, ३२
 नदि स्पशामविदत ३३, ६०
 नाना दि वा देव १९, ७
 नामा पृथिव्याः अमिषाने ११, ७६
 नाभिर्मे चित्तं विज्ञानं १०, ९
 नाभ्या आसौदन्तरिक्षम् ३१, १३
 नाभ्यंस्ते पत्यो लोम ३३, ३६
 नाशयित्री बलाघस्या ३२, ९७
 निकमयो नियदन् १५, ३८
 नियुत्वाण्वपना गदि १७, २९
 निवेद्युतुः सङ्गमनः १९, ६६
 नि घसाद घृतवतो १०, २७; २०, २
 नि होता दोतुवदने ११, ३६
 नीलप्रोवाः शितिकण्ठाः १६, ५६-५७
 नृषाय ह्यं गीताय ३०, ६
 नृषेद वेवाशुषवे १७, १२

पञ्च दिवो दैवीः १७, ५४
 पञ्च नटाः सरस्वतीम् ३४, ११
 पञ्चस्वन्ताः पुरुष आ २३, ५२
 पयस्वयः परिचितं ३४, ५२
 पयः पृथिवी पयः १८, ३६
 पयसा ह्रुवन्मृच्छं १९, ८४
 पयसो रूपं ययवा १९, २३
 पयसो रेत आश्रुतं ३८, १८
 परमस्याः परावतो ११, ७२
 परमेष्ठो त्वा साद्यतु १५, ५८; ६४
 परमेष्ठयमिषीतः ८, ५४
 परं भूयो अनु परेदि ३५, ७
 परसा अवि संवतो ११, ७१
 परि ते वृक्षनो रथो ३, ३६
 परि ते धन्वने हेतिः १६, १२
 परि त्वा मिषेणो ५, २९
 परि स्वाग्ने पुर्नं यवं ११, २६
 परि शावापृथिवी ३२, ११
 परि नो रुद्रस्य हेतिः १६, ५०
 परि माग्ने दुष्यतिस्त ४, २८

परि वात्रपतिः कविः ११, २५
 परिबीरधि परि त्वा ६, ६
 परीतो पिन्वत्ता द्रुत १९, २
 परीत्य भूतानि परीत्य ३०, ११
 परीमे गामनेपत ३५, १८
 परो दिवा पर एता १७, २२
 पवमानः सो अय १९, ७६
 पवित्रेण पुनरिदि मा १९, ४०
 पवित्रे स्यो वैष्णव्यौ १, १०, २०, ६
 पशुभिः पशुनामोति १९, २०
 पशुबाहो च मे पशोदी १८, २७
 पशुनाहो निराज २४, १३
 पात नो अक्षिना २०, ६९
 पावकवा यधितयनवा १७, १०
 पावकवर्चा शुक्रवर्चा १९, १०७
 पावका नः अरस्तौ २०, ८४
 पादि नो अम एकथा २७, ४३
 पिता नोऽसि पिता नो ३७, २०
 पिपुं तु सौभं महो ३४, ७
 पिपुः स्य स्वधामियम्. १९, ३६
 पीयो अजा रविभूषः २७, २३
 पुनमिव पितरौ २०, ३४; २०, ७७
 पुनः मा देवजनाः १९, ३२
 पुनः मा पितरः १९, ३७
 पुनरावथ ददनम् १९, ३९
 पुनर्दर्शो नि कर्त्तव्य १२, ९, ४०
 पुनर्न पितरौ मनो ३, ५५
 पुनर्मनः पुनरागुप्त ४, १५
 पुनरत्वाऽऽदित्वा ह्यः १३, ४४
 पुनाति ते वास्तुनः १९, ४
 पुपा कूरस्य विश्वो १, १८
 पुपीप्यागो अग्नय १९, ५०
 पुपीप्योऽसि विश्वना ११, ३९
 पुषदस्मैः विश्वग ८, ३०
 पुषद एदेदः सर्वं ३१, ७
 पुषदमुगव द्रवयो २४, १५
 पुषो हर्षि वरा वत ३, ४९
 पुषव कश्चिद्वनः २५, ७
 पुषवत इते नव ३४, ४१

पुषा पन्वाक्षरेण ९, ३०
 पूच्छामि त्वा चितये २३, ४९
 पूच्छामि त्वा परमन्ते २३, ६१
 पूषिवि देवजमि १, २५
 पूषिवी च म इन्द्रश्च १८, १८
 पूषिवी छन्दोऽन्तरिक्षं १४, १९
 पूषिव्या अहमुदन्तरिक्षम् १७, ६७
 पूषिव्या पुरीषमसि १४, ४
 पूषिव्या. सप्तस्यादमि ११, १६
 पूषिव्ये स्वाहाऽन्तरिक्षाय २२, २९
 पूषिस्तिरध्वनिपूषिभिः २४, ४
 पूषदश्वा मरुत २५, २०
 पूषो दिवि पूषो १८, ७३
 पूषीर्षं राधुमुदम् २०, ८
 पूषीधनो हवामहे ३, ४४
 पूषापतये च वाधये २४, ३०
 पूषापतये त्वा जुष्टं २९, ५
 पूषापतये पुषवान् २४, २९
 पूषापति सन्निवमणः ३९, ५
 पूषापतिर्विश्वकर्मा १८, ४३
 पूषापतिधरति ३१, १९
 पूषापतिपुत्रा सादयतु १३, १७
 पूषापते न त्वदेतानि १०, १०,
 ३३, ६५
 पूषापतेऽष्टपदा २९, ११
 पूषापती त्वा देवतायां ३५, ६
 पू तद्विष्णुः स्रवते ५, २०
 पू तद्वेचिदमुतं तु ३३, ९
 पूति ह्यमे प्रति २०, ४०
 प्रतिपद्यति प्रतिपदे ८५, ८
 प्रति पन्वामपमिदि ४, २१
 प्रतिपुत्रकाया अर्तन ३०, १९
 प्रति दृशो वि शृङ्ग १३, ११
 प्रतीचीमा रोह १०, १९
 प्रतूर्णं भाजिना ह्य ११, १९
 प्रतूर्णोपयकाय ११, १५
 प्रतुष्टुः रक्षः प्रमुष्टः १७, ७
 प्रथमा द्वितीयं ३०, १०
 प्रथमा वा प्रथिना २९, ७

प्रतूर्णं प्रद्वानस्पतिः ३४, ५७
 प्र नो यच्छतवर्षमा ९, २९
 प्र पर्वतस्य वृषभस्त्वं १०, १९
 प्र-प्रायममिर्भरतस्य ११, ३४
 प्र बाहवा सिद्धतं २१, ९
 प्र मन्महे शवसा ३४, १६
 प्रमुष घन्वनसवम् १६, ९
 प्र यामिर्गोषि दाश्वाम् २७, २७
 प्र व इन्द्राय ब्रह्मते ३३, ९६
 प्र वासुमच्छा ब्रह्मती ३३, ५५
 प्र वावुर्षे सुप्रवा ३३, ४४
 प्र वीरया जुचयो ३३, ७०
 प्र वो महे मन्दमाताय ३३, ३३
 प्र वो महे महि नमो ३४, १७
 प्रसय अमना योनिम् १९, ३८
 प्रस्तेण परिधिना १८, ६३
 प्रागवाशुदत्तधराकर्त्तव्यतः ६, ३६
 प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा २९, २९
 प्राचीनम् प्रदिशं १७, ६६
 प्राचये दिवो स्वाहा २५, २४
 प्राणो मे पाशुपतं १४, ८
 प्राणया अयानवा १७, १५
 प्राणया मे अयानवा १०, ३४
 प्राणय मेऽभानय १८, ९
 प्राणय मे यवोदा ७, २७
 प्राणय स्वाहाऽयानवा २९, २३;
 ३३, १८
 प्रातरिभिः प्रातरिश्च ३४, ३४
 प्रातर्जितं अगमुम ३४, ३५
 प्रेता जवता नर १७, ४६
 प्रेदिने उपोतिभ्यान् वाहि १९, ३२
 प्रेदो अग्ने दीदिहि १७, ७६
 प्रेतु इन्द्राण्यपति ३३, ८९; ३७, ७
 प्रेतु वाजी कनिक्वद ११, ४६
 प्रेथिभ्यः प्रेथानाग्निं १९, १९
 प्रोषदधो न यवसे १५, ६०
 प्रोशमानः घोष अगतो ८, ५६

२९

यद् सूर्यं भवसा ३३, ४०
 वष्महोँ अग्नि सूर्यं ३३, ३९
 बर्हिषद्ः पितरः १९, ५५
 धलविज्ञाय स्यविरः १७, ३७
 बह्वीना पिता बहुरस्य २९, ४२
 बाहू मे बलम् २०, ७
 बीमारुधायै पौत्रकर्म ३०, १७
 बृहद्विन्द्राय गायत २०, ३०
 बृहद्विन्द्राय एषा ३३, २४
 बृहस्पते अति यदयो २६, ३
 बृहस्पते परि दीया १७, ३६
 बृहस्पते वाजं जय ९, ११
 बृहस्पते सन्निधयोधय २७, ८
 बोधा मे अस्य वचसो १२, ४२
 मदा धर्मं पवते १९, ५
 मदा अज्ञानं प्रयमं १३, ३
 मदागस्थते स्वमस्व १४, ५८
 मदागो मादागो क्षत्राय ३०, ५
 मदा सूर्यसमं ज्योतिः २३, ४८
 मदागमि मे मतस्यः ३३, ७८
 माद्गजमय विदेवं ७, ४६
 माद्गजासः पितरः २९, ४७
 माद्गमोऽस्य सुखम् ३१, ११
 भग एव भवको ३४, ३८
 भग प्रजेतर्भग ३४, ३६
 भर्तुं कर्णभिः शृणुयाम २५, २१
 मया अत प्रशस्तयो १५, ३९
 यदो नो अभिराहुतो १५, ३८
 मयो मेऽपि प्रभववस्व ४, ३४
 मवर्तं नः समवधो ५, ३३; १२, ६०
 भावै दार्वीद्वारं ३०, १२
 भुज्युः सुपर्णो यदो १८, ४२
 भुवो यदस्य रजसः १३, १५; १५, २३
 भुताय एवा मातासते १, ११
 भूम्या आस्तासमते २४, २६
 भूर्भुवि भूमिपति १३, १८
 भूर्भुवः एव। सप्तविष्टा ३६, ३
 भूर्भुवः स्वा सुप्रजाः ३, ३७

भूर्भुवः स्वर्गोऽपि ३, ५
 भेषजमसि भेषजं ३, ५९
 मस्वरय शिरोऽसि ३७, ८
 मधवे स्वाहा माधवाय २२, ३१
 मधु नक्तयुतोपगो १३, २८
 मधुमतीर्ण इयस्कृषि ७, २
 मधुमाषो वनरपतिः १३, २९
 मधु वाता मतावते १३, २७
 मधुश्च माधवश्च १३, २५
 मध्या दशं वधसे १७, १३
 मनसः काममाकृति ३९, ४
 मनस्त भा प्यायतो ६, १५
 मनो ज्वलितुषताम् २, १३
 मनो न येयु ह्वनेयु ७, १७
 मनो न्याहामहे ३, ५३
 मनो मे तर्पयत ६, ३१
 मन्दवेऽवस्तापे क्रोधाय ३०, १४
 मयि युद्धाम्यधे १३, १
 मयि ह्यदिन्द्रियं ३८, ३७
 मयोद्विन्द्वे इन्द्रियं २, १०
 मयुः प्राजापत्य उलो १४, ३१
 मरुता र रक्त्या विधेया २५, ६
 मरुतो यदय हि क्षये ८, ३१
 मरुत्सन्तं शृषभं ७, ३६
 मरुत्वो इन्द्र शृषभो ७, २८
 मर्माणि ते वर्णमा १७, ४९
 मयश्चान् कैरीन्द्रम् २५, ३
 महौ इन्द्रो नृधवा ७, ३९
 महौ इन्द्रो व शोरासा ७, ४०
 महौ इन्द्रो वज्रहस्ताः ७, १०
 महानाम्न्यो देवलो ३३, ३५
 महि प्रणिमवोऽस्तु ३, ११
 महौ योः धूमिषी च ८, ३२; १३, ३२
 महानां पयोऽपि ४, ३
 महौम् नु मातरः २१, ५
 महो अयोः समिधानस्य ३३, १७
 महो अर्णः सरस्वती २०, ८६

मा छन्दः प्रमा छन्दः १४, १८
 मा त इन्द्र ते वयं १०, २२
 माता च ते पिता च २३, २४-२५
 मातेव पुत्रं पृथिवी १२, ६१
 मा स्वाऽभिन्वन्तयो २५, ३७
 मा स्वा तपस्यि २५, ४३
 मा नः शशो अरहयो ३, ३०
 मा नस्तोके तनये १६, १६
 मा नो महात्मतु १६, १५
 मा नो मित्रो वरुणो २५, २४
 माऽगो गोवधीर्द्विधाः ६, २२
 मा मेमां संविभ्या १, २३; ६, ३५
 मा मा द्विर्थाऽन्विता १९, १०२
 मा मा रिषव्यानिता १२, ९५
 मा शु भिथा मा शु ११, ६८
 माहिर्भूमौ वृदाकुः ६, १२; ८, २३
 मित्रम् हुवे वृतदसं ३३, ५७
 मित्रः सप्तस्य पृथिवी ११, ५३
 मित्रश्च मरुत्स्ये १८, १७
 मित्रस्य वर्षर्णाभृतो १३, ६२
 मित्रस्य मा चक्षुषा ५, २४
 मित्रावरुणाभ्यां स्वा ७, २३
 मित्रो न एहि ४, १७
 मित्रो नवाश्रेण ७, ३३
 मिदुष्टम शिवतम १६, ५१
 मुखं अरय सिरः १९, ८८
 मुघन्तु मा शपत्यादयो १९, २०
 मूर्धानं दिवो वारति ७, १४; ३३, ८
 मूर्धां वयः प्रजमति १४, ९
 मूर्धाऽपि राद् युवाऽपि १४, २१
 मूयो न भीमः ऊचरो १८, ७१
 मेपां मे वरुणो ३२, १५
 मो घृ न इन्द्राय ३, ४६
 य आसदा बलदा २५, ३३
 य इन्द्र इन्द्रियं यदुः २०, ७०
 य इमा विधा १७, १७
 य इमे द्यावापृथिवी २२, ३४

य एतान्वन्तश्च भूयाश्च १६, ६३
 गकासकां शकुनिका २३, २२
 गकोऽसकीं शकुन्तक २३, २३
 य ऊन्दी अवसा ३२, ७
 यः प्राणतो निमित्तो २३, ३, २५, ११
 यजा नो मित्रान्दृष्टा ३३, ३
 यज्जामैरेत्यन्तं व्रदा १५, २८
 यज्जामतो दूरम् ३४, १
 यज्ञ यज्ञं गच्छ यज्ञमिति ८, २७
 यज्ञस्य दोहो निततः ८, ६१
 यज्ञा-यज्ञा वा अग्नये २७, ४२
 यज्ञेन यज्ञमयजन्त ३२, १६
 यज्ञो देवानां प्रसैति ८, ४;
 यज्ञे स्नावा धावते २२, ८
 यज्ञो-यज्ञतः सर्वज्ञे ३६, २९
 यज्ञे मात्प्रदमिना २५, ३४
 यज्ञे पवित्रमर्चिषि १९, ४२
 यज्ञे सद्ये महसा २५, ४०
 यज्ञे सोमं दिवि उद्योतिः ६, ३३
 यज्ञुष्मं क्वदस्युः ३१, १०
 यज्ञुरप्येन हविषा ३१, १४
 यज्ञप्रज्ञानमुत चेतो ३४, ३
 यज्ञ धारा अन्वेता १८, ६५
 यज्ञ धाणाः सम्पगन्ति १७, ४८
 यज्ञ तज्ज्ञ न क्षयं २०, २५
 यज्ञेन्द्र्य नालुष्ठ २०, २६
 यज्ञार्थीः सममगत १२, ८०
 यज्ञेना हाचं हवताणी २६, २
 यज्ञेन्द्र्यः प्रयमं २९, ११
 यज्ञेना कानि-कानि ११, ७३
 यज्ञेन्युपभिक्षिका ११, ७४
 यद्यप रिमपः रविमः १९, ३५
 यद्यप कृच्य नृपहृन् ३३, ३५
 यद्यप एव दिते ३३, १०
 यद्यपश्चर यद्विषो २५, ३१
 यद्यप्येव वा २५, ३९
 यद्यप्येव आवृष्टयो २३, २८
 यद्यप्येव वा २८, ५८

३३, ६८

यदापिषेध मातरं १९, ११
 यदापो अष्ट्या इति २०, १८
 यदावपन्नं दाशापणा ३४, ५१
 यदि आप्रद्यदि २०, १६
 यदि दिवा यदि नक्षत्रम् २०, १५
 यद्विना वाज्ययज्ञम् ११, ८५
 यद्व्यव्यमुदरस्य २५, ३३
 यद्वामे यदप्ये ३, ४५; २०, १७
 यद्व्यं यत्परादानं १८, ६४
 यद्व्या देवदेवनं २०, १४
 यद्व्यामो लन्वामयुं २३, २९
 यद्व्यामिनो दाम २५, ३१
 यद्व्यातो अपो अगमामिन् २३, ७
 यद्व्याद्विष्टं तदप्ये २६, १२
 यद्व्यारिणो यवमति २३, ३०-३१
 यद्व्याव्यच्युयो २५, २७
 यन्ता च मे धतां १८, ७
 ये ते देवी गिष्ठातिः १२, ६५
 यन्त्री रात्र् यन्त्यमि १४, २२
 यन्त्रिणिजा रेकणसा २५, २५
 यन्त्रिक्षणं मौर्यचन्द्र्या २५, ३६
 यन्त्रे छिद्रं नक्षुषी ३६, २
 यन्त्रे कृष्यवाहनं १९, ६४
 यन्त्रे वृष्टं मर्त्येव वा ६, २९
 यन्त्रिणा ननुचेत् १९, ३४
 यन्त्रिणा हरस्त्वती २०, ६८
 यन्त्राय स्वाप्तिहरस्वते ३८, ९
 यन्त्राय स्वा गन्धाय ३७, ११
 यन्त्राय यमव्यव्यव्ययो ३०, १५
 यन्त्राय स्वादाऽन्तकराय ३८, १३
 यन्त्रेन दर्पं त्रित २९, १३
 यन्त्रेना आगोऽस्ययवानी १४, २६
 यन्त्रेनापो यद्विना १७, २६
 यन्त्रे सवामि मृतानि ४०, ६

यस्ते अथ कृणवन् १२, २६
 यस्ते अथसमिर्मयो ८, १२
 यस्ते इष्ट्य रुक्न्दति ७, २६
 यस्ते रसाः सम्भृतः १९, ३३
 यस्ते स्मनः वाशयो ३८, ५
 यस्माज्जातं न मुरा ३२, ५
 यस्मान् जातः परो ८, ३६
 यस्मिन्सवामि भूतानि ४०, ७
 यस्मिन्सवामि मृगभावा २०, ७८
 यस्मिन्सवामि साम ३४, ५
 यस्मिन्सवामि मृष्टे १७, ५२
 यस्मिन्सवामि मन्वस्य ११, ६
 यस्मिन्सवामि विष्णु आर्यो ३३, ८२
 यस्मास्ते पौर आसन् १२, ६४
 यस्मिन्सवामि हिमवन्तो २५, १२
 यस्मिन्सवामि यज्ञियो मर्मो ८, २९
 यस्मिन्सवामि प्रसव्ये १२, ८६
 यो आऽन्वह उद्यतो देव ८, १९
 या इषयो यज्ञमानानां १३, ७
 या ओषधीः पूर्वा जाता १२, ७५
 या ओषधीः सोमराज्ञीः १२, ९२-९३
 याः फलिनीषो अकला १२, ८९
 याः शेना अर्गात्तरीः ११, ७७
 याः ते अग्नेऽयःशेना ५, ८-
 याः ते धर्मं दिव्या ३८, १८
 याः ते धामानि परमणि १७, २१
 याः ते धामानि हविषा ४, ३७
 याः ते धामान्युत्तमि ६, ३
 याः ते द्रव शिवा १६, २; ४९
 याः ते हेतिसोऽद्य १६, ११
 यामिन्सु गिरिशन्त १६, ३
 यामिन्सु वाऽवगणाः ३२, १४
 यामिन्सु वाऽवगणाः ३८, २६
 या वा कला मनुमती ७, ११
 या वा देवाः स्युं १३, २२; १८, ४७
 या य्वाप्रां विपुषिभ्यो १९, १०
 या य्वातेन प्रतनोति १३, ११

वाचं ते ह्युधामि ६, १४
 वाचस्पतये पवस्य ७, १
 वाचस्पति विश्वकर्माणम् ८, ४५;
 १७, २३
 वाचे स्वाहा प्राणाय ३०, ३
 वाचः पुरस्ताद्भुत १८, ३४
 वाचश्च मे पमवश्च १८, १
 वाचस्य तु प्रसव आ ९, २५
 वाचस्य नु प्रसवे १८, ३०
 वाचस्य मा प्रसव १७, ६३
 वाचस्पत्यं प्रसवः ९, २३
 वाचस्पत्यां प्रसवः ९, २४
 वाचय स्वाहा १८, २८; २२, ३२
 वाज्वजिऽवत वाजिवो ९, १८;
 २१, ११
 वाजो नः सप्य प्रदितः १८, ३२
 वाजो नो अथ १८, ३३
 वातं प्रागेतपानेन १५, २
 वातरऽहा भव वाजिन ९, ८
 वातस्य जूति वक्ष्यत्य १३, ४२
 वाताय स्वाहा धूमाय २३, २६
 वातो ना मनो वा ९, ७
 वाममथ सवितर्योमसु ८, ६
 वायव्यैर्वायव्यपान्नाप्रोति १९, १७
 वायुः पुनानु सविता ३५, ३
 वायुरभेगा यज्ञयोः २७, ३१
 वायुरनिलममृतम् ४०, १५
 वायुश्चा पचतौरवत् १३, १३
 वायोः पूतः पवित्रेण १९, ३
 वायो वे ते रुद्रशिणो २७, ३१
 वायो ह्युक्तो लघामि २७, ३०
 वायैर्हस्ताय वाचसे १८, ६८
 विकिरीद्र विकीर्दित १६, ५२
 विजवं धनुः कपदिनो १६, १०
 विनो च मे वैशं १८, ११
 विदधरी सरमा ३३, ५९
 विद्य ते अग्ने श्रेया १२, १९
 विद्यां चाभिजां च ४०, १४
 विष्णुनि ताभ्या घृतम् २५, ९

विधेम ते परमे १७, ७५
 वि न इन्द्र मृधो ८, ४४; १८, ७०
 वि पाजसा वृथुना ११, ४९
 विमकारः दवामहे ३०, ४
 विभूरसि प्रवाहणो ५, ३१
 विभूर्माता प्रभूः विजा २९, १९
 विभ्राद् मृधन्पितृ ३३, ३०
 विमान एव दिवो १७, ५९
 वि मुक्त्यध्वमप्या ११, ७३
 विराजसि दक्षिणा दिग् १५, ११
 विराज्ज्योतिरधारयत् १३, २४
 विनस्वभाविष्यैव ते ८, ५
 विश्वकर्मान् दधिवा ८, ४६; १७, २१;
 २६
 विश्वकर्मा त्वा सादयत् १४, १२; १४
 विश्वकर्मा विमना १७, २६
 विश्वकर्मा अजनिद्र १७, २२
 विश्वतश्चन्द्रत विरवो १७, १९
 विश्वस्यै प्राणानावाताय १३, १९
 विश्वस्य केतुभुवनस्य १२, २३
 विश्वस्य घृतममृतं १५, ३३
 विश्वस्य मूर्धन्नि १८, ५५
 विश्वा आवा दक्षिण ३८, १०
 विश्वानि देव सवितः ३०, ३
 विश्वा रूपानि धति १२, ३
 विश्वासां सुवा पते ३७, १८
 विश्वे अत्र मरुतो १८, २१; ३३, ५२
 विश्वे देवा अशुभुत् ८, ५७
 विश्वे देवाः शृणुत ३३, ५३
 विश्वे देवाश्चमसु ८, ५८
 विश्वे देवास आ यत ७, ३४
 विश्वोमिः सोम्यं मथु ३३, १०
 विश्वेवामादितिः ३३, १६
 विश्वो देवस्य जेतुः ४, ८; १२, ६७;
 २९, २१
 विश्वोः कर्माणि परवत ६, ४; १३, ३६
 विश्वोः कनोऽसि सपत्नहा १२, ५
 विश्वो वराटमडि ५, २१

विश्वोक्तुं कर्माणि ५, १८
 वीतः दक्षिः सामितः १७, ५७
 वीतिहोत्रं त्वा क्वे २, ४
 वृणुण अमिरसि १०, २
 वेदादमस्य भुवनस्य २३, ६०
 वेदादमेतं पुरुषं ३१, १८
 वेदेन ह्येव व्यविभत् १९, ७८
 वेदोऽसि येन त्वं २, २१
 वेद्या वेदिः सभाप्यते १९, १७
 वेनरतपययिषिहितं ३२, ८
 वैश्वदेवी पुनतो देव्या १९, ४४
 वैश्वानरस्य सुमतौ २६, ७
 वैश्वानरो न ऊतये १८, ७२;
 २६, ८
 व्यनस्पतीर्ष्विया वि २९, ३०
 वतं ह्युत्तानिमम्या ४, ११
 वतं च ग म्हवनस्य १८, २३
 वतेन दीक्षामाप्रोति १९, ३०
 वीद्वयश्च मे यवाह १८, १६
 वेशोनां त्वा परमणा ८, ४८
 वां च मे मयश्च १८, ८
 वां ते परेभ्यो वायेभ्यः २३, ४४
 वां नो देवीरभिष्टव ३६, १२
 वां नो भवन्तु वाजिनो ९, १६;
 २१, १०
 वां नो मित्रः वां ३६, ९
 वां नो वातः पवताः ३६, १०
 वां वातः वाः हिते ३५, ८
 वातं नो अम्भ धामानि १२, ७६
 वातमिष्टु शरदो २५, २२
 वायिता नो घनस्पतिः ११, २१
 वर्मं च रवो वर्मं च ११, ३०
 वार्मास्त्वधृतं २, १४; १९
 वायुं क्षिण्वा २५, ३
 वायुदेन अश्रुना देवा २१, ६६
 वायो मे धीर्वयो २०, ५
 वायुः वैश्वदेभ्यो २४, ५
 वायिन इवसा त्वा १६, ४

शिवो नामासि ३, ६३
 शिवो मय प्रजाभ्यो ११, ४५
 शिवो भूत्वा मद्यममे १२, १७
 शुकं त्वा शुक्रेण ४, २६
 शुकज्योतिरुच चित्र १७, ८०
 शुकस्य शुशिक्ष १४, ६
 शुद्धबालः सर्वशुद्ध २४, ३
 शुभ्रः सु फाला वि १२, ६९
 श्रौशिरण ऋतुना देवा २१, २८
 श्रायन्त इव सर्व ३३, ४१
 शीणामुदारो भवणे १२, २२
 श्रीध ते लक्ष्मीध ३१, २२
 श्रुधि श्रुतकौ बहिभिः ३३, १५
 श्वानाः पीता भवत ४, १२
 श्वाना रथ वृत्रहुरो ६, ३४
 श्वित्र अशिरव्यानाम् २४, २९

 श्वस्य निष्ठाः शतम् २३, ५८
 शोढशी स्तोम ओजो १५, ३

 श्वन्तरोऽसि परि २७, ४५
 शं वर्चसा पयसा २, २४; ८, १४; १६
 शं वषाथार स्वर्षिवा ११, ३१
 शं वा मनाऽसि १२, ५८
 शऽसितं मे मद्रा ११, ८१
 शऽशितो रश्मिना रयः २३, १४
 शऽक्षमिधुवते इवन् १५, ३०
 शऽखीदस्य मद्रो अस्ति ११, ३७
 शऽसृष्टा बहुमी क्लैः १६, ५५
 शऽसन्नभाया श्येया १२, १८
 शऽहिताधि विश्वरूपकौ ३, २२
 शऽहितो विश्वनामा १८, ३९
 श इधानो बहुश्रुविः १५, ३६
 श इष्टुदस्तैः १७, ३५
 शंक्रन्दनेनाग्निमिथेण १७, ३४
 शखायः शं वः शम्पथम् १५, २९
 श जाता गभो अवि ११, ४३
 शशूरवदो भयबोधिः १२, ७४
 शशूरकृष्णिः शजूः १४, ७

शशूर्देवम सवित्रा ३, १०
 शशोया दन्द्र सगणो ७, ३७
 शं चेष्यस्वाने प्र २७, २
 शंज्ञानमग्नि कामधरणं १२, ४६
 शस्यं च मे श्रद्धा १८, ५
 श त्वं नश्वित्र वज्रहस्त २७, ३८
 श त्वं नो अग्ने २१, ४
 शत्रस्य ऋद्धिरसि ८, ५२
 शदस्यस्यतिमद्भूतं ३२, १३
 श दुद्रानरबाहुतः १५, ३४
 शयो जातो व्यभिर्मात २९, ३६
 शघमादो दुग्निगौराव १०, ७
 श न इन्द्राय यज्जने २६, १७
 श नः पालक दीविषो १७, ९
 श नः पितेव सुनने ३, २४
 श नो धनुर्जलिता ३२, १०
 श नो भुवनस्य २८, ४४
 शं ते पयाऽसि समु ११, ११
 शं ते मनो मतसा ६, १८
 शं ते वातुर्मातरिस्ता ११, ३९
 शम्पथे आरं रोहाय ३०, ९
 शमः शिम्भुरवहृष ८, ५९
 शं त्यममे सूर्यस्य ३, १९
 श पर्ययाच्छुकम् ४०, ८
 शप्त ऋषयः प्रति ३५, ५५
 शप्त ते अग्ने सविचः १७, ७९
 शप्तास्वायन् परि ३१, १५
 श प्रथमो बृहस्पतिः ७, १५
 श बोधि दूरिर्मयवा २२, ४३
 शमथने देव्या पिथा ४, २३
 शमभिरमिना गत ३७, २५
 शमम्पराशोषयो ३४, ३९
 शम्यास्त्याम् श्रुताया २७, १
 शमितः संकल्पियाः १२, ५७
 शमिदसि सूर्यस्ता २, ५
 शमिद्ध इन्द्र उषमान् २०, ३६
 शमिद्धे अत्रायधि १७, ५५
 शमिद्धो अग्निः सविधा २१, १२

शमिद्धो अमिरमिना २०, ५५
 शमिद्धो अजन्कदरं २२, १
 शमिद्धो अय मनुषो २९, २५
 शमिधाऽग्निं दुवस्यत ३, १;
 १२, ३०
 शमिन्द्र यो मनसा ८, १५
 शमुरं गच्छ स्वाहा ६, २१
 शमुदस्य त्वाऽत्रकामने १७, ४
 शमुद्रायूर्मिन्धुयो १७, ८९
 शमुद्राय त्वा वाताय ३८, ७
 शमुद्राय शिमुनाम् २४, २१
 शमुदे ते इदयम् ८, २५; २०, १९
 शमुदे त्वा वृणाम १२, २०
 शमुद्रोऽसि नभस्वाना १८, ४५
 शमुद्रोऽसि विश्वव्यवा ५, ३३
 शम्भ्रचदवन्मुप समु १५, ५३
 शंभ्रिर्कृत्वाः श्विष्या २, २२
 शम्भ्रुतिं च विनायं ४०, ११
 शं मा सुजासि पयसा १८, ३५
 शम्भ्रकं प्रज्जित् सारितो १३, ३८;
 १७, ९४
 शमाऽधि प्रतीची दिव्य १५, १९
 श गच्छदस्य महिमा २७, १५
 शरस्वती मनसा १९, ८३
 शरस्वती योग्यां १९, ९४
 शरोभ्यो धैवतसुपस्थाः ३०, १६
 शरं निमिषा जशिरे ३२, २
 शविता ते शरारिभिः ३५, ५
 शविता ते शरारिभ्यः ३५, २
 शविता त्वा सवनाम् ९, ३९
 शविता अथमेऽदन्त ३९, ६
 शविता शंभुो दधत् २०, ७१
 शविदुरत्वा प्रथमः १, ३१
 शवित्रा प्रथमिना १०, ३०
 शदवायुं सुवहृत् १८, ६९
 शद रत्वा नि शरंस्व ११, १०; ४१
 श इष्वायामस्यः २२, १६
 शदथ शदथस्य १४, २७

सदृशं ज्ञानं प्र णुदा १५, २
 महस्तोमाः सदृशच्छन्दः ३४, ४५
 महत्प्रणयि प्रकयः ३१, १
 सदृशस्य प्रमाऽसि १५, ५५
 सदृशाणि सदृशस्यो १६, ५३
 सदृशं मे आश्रयिः ११, ९९
 साकं यस्म प्र षत १२, ८७
 सा विस्वायुः सा विश्व १, ४
 मिच्छति सधरसादी ५, १०
 मिच्छति स्वाहा ५, ११
 मिच्छति परि मिश्रन्ति २०, २८
 सिनीवालि वृष्टुके ३४, १०
 सिनीवाली सुवपदो ११, ५६
 सिन्धोरिव प्राप्यते १७, ५५
 सीद त्वं मातुरस्या ११, १५
 सीद होतः स्व च लोके ११, ३५
 सीरा वृक्षमिति कवयो ११, ६७
 सीपिन सन्धं मनसा १९, ८०
 सुतमं नो बाजी स्वस्व्यं १५, ४५
 सुधा यो देवाः सधना १, १८
 मुजातो ज्योतिषा धद ११, ४०
 मुत्रामागं प्रुषिषी २१, ६
 मुनाथमा ष्टेयम् २१, ७
 मुपणे पात्रेभ्य आति २४, ३४
 मुपणं वस्ते यगो १९, ४८
 मुपणोऽसि मद्यमायु ११, ४;
 १७, ७१
 मुपणः प्रजाः प्रकल्पन् ७, १८
 मुषर्हिंसिः पूषणान् ११, १५
 मुषुः स्वयम्भः प्रमयो ३३, ३३
 मुषिप्रिया न आष ३५, ११;
 ३६, १३; ३८, ३३
 मुषावन्तं बर्हिषवन् १९, ३३
 मुषावी वीथान् प्रजनयन् ७, ३३
 मुषागमि रस्वाग्नि ३४, ६
 मुषुभ्य सर्वाग्निभ्य १८, ४०
 मुष्टुति मुषगर्हयो ३३, ११
 मुष्टनयं त्या वयं ३, ५०

मुममिद्धाय शोचिषि ३, १
 मूषया भय देवो २१, ६०
 मूर्ध एकाकी चरति ५३, १०;
 मूर्धत्वचम स्य राष्ट्रदा १०, ४
 मूर्धरदिमर्हिरिकेयाः १७, ५८
 मूर्धस्य चक्षुरारोह ४, ३१
 यो अग्निर्वा वसुर्गुणे १५, ४१
 योमन् राजानमवसे ९, ३६
 योमः पवते योमः ७, २१
 योममङ्गयो व्यपिबन् १९, ७४
 योम राजन् विश्वास्त्वं ६, १६
 योमस्य स्वा युजेन १०, १७
 योमस्य विविरसि १०, ५; १५
 योमस्य रूपं कतिरय १९, १५
 योमानन् स्वरणं कृणुहि ३, २८
 योमाय कुलत्र आरण्यो २४, ३१
 योमाय लघनालमते २४, २४
 योमाय ह्यधनालमते २४, २१
 योमो धेनुः योमो ३४, २१
 योमो रानागृत् १९, ७१
 योरी बल्लाः श्यामः २४, ३३
 यतीर्णं बर्हिः सुधरीमा २९, ४
 यतीकानमिन्द्रं प्रति २०, ४६
 यिपरो मव योद्धवन् ११, ४४
 योना पृषिषि नो ३५, ११;
 ३६, १३
 योनाऽसि सुषवाऽसि १०, ३६
 य्वथ मे चमनाथ १८, २१
 य्वया स्वा देवेभ्यः २१, ४
 य्वतवोध प्रधाधी १७, ८५
 य्वयं दात्रिस्तन्वं २३, १५
 य्वयंभूरसि श्रेष्ठो ६, ३६
 य्वयदसि य्वयतहा ५, २४
 य्वरावर्ग्युवीची दिग् १५, १३
 य्वयं घर्मः स्वाहा १८, ५०
 य्वयन्तो नापिस्तन् १७, ६८
 य्वरित न इन्द्रो १५, १९
 य्वरावृगोऽसि विवेभ्यः ७, ३; ६

स्वादिष्टया मदिष्टया २६, २५
 स्वादुषस्सदः वितरो २९, ४६
 स्वादीं त्या स्वादुना १९, १
 स्वाहा पूषे वाश्वे ३८, १५
 स्वाहा प्रागेभ्यः साधि ३९, १
 स्वाहा मक्षत्रिः परि ३७, १३
 स्वाहा यज्ञं मनसः ४, ६
 स्वाहा यज्ञं वरुणः २१, २१
 स्वाहा स्वाय वर ३८, १६
 स्वैर्देवैर्देक्षपितेद १४, ३
 स्वसः शुचिपदसुः १०, २४;
 ११, १४
 स्वरो धूमकेतवो ३३, १
 स्वयिधानं यदधिना १९, १८
 स्वयिन्तो रिरमा आयो ६, १३
 स्वस आधाव सविता ११, ११
 स्विकारय स्वाहा २१, ७
 स्विस्य त्या जरायुणा १७, ५
 स्विरण्येन पात्रेण ४०, १७
 स्विरण्यधर्मः समवर्तत १३, ४;
 २३, १; २५, १०
 स्विरण्यपाणि सविता ३४, २५
 स्विरण्यपाणिमृतयो २१, १०
 स्विरण्यस्या उपयो १०, १६
 स्विरण्यश्वतोऽयो अस्य १९, २०
 स्विरण्यश्वतो अग्नयः ३४, २६
 स्वदे त्या मनस त्या ६, २५५
 स्वन्तेन ऋतुना देवा १९, २७
 स्वतोऽप्यनुराववा १५, १८
 स्वतो यक्षतनुनवातम् १८, १; २५
 स्वतो यक्षतनुनवातम् २१, ३०
 स्वतो यक्षसिद्धो देवोः २१, ३७,
 २८, ८
 स्वतो यक्षसेवास्वतोः २८, ३१
 स्वतो यक्षसेवेतसा २८, ३०
 स्वतो यक्षस्यजापतिः २३, ६४
 स्वतो यक्षस्यधाम् २८, ९
 स्वतो यक्षस्यधामसिम् २१, २५

होता यक्षत्सामिधानं १८, १४
 होता यक्षत्सामिधेन्द्रम् २८, १
 होता यक्षत्सामिधेवती ११, ४४
 होता यक्षत्सुरेशमा ११, ३५।
 १८, १५
 होता यक्षत्सुवर्षिणं १८, १७
 होता यक्षत्सुरातमम् ११, १८.
 १८, ३३
 होता यक्षत्स्वाहाकृतीः १८, ३४

होता यक्षदमिन् स्वाहा ११, ४०
 होता यक्षदमिन् श्विष्ट ११, ४७
 होता यक्षदधिनी ११, ४१-४३
 होता यक्षदिङ्गभिः २८, ३
 होता यक्षद्विद्वित ११, ३०
 होता यक्षदिन्द्रम् ११, ४५। १८, ११
 होता यक्षदीङ्ग्यम् १८, २६
 होता यक्षदुधे १८, ६
 होता यक्षदोजो न १८, ५

होता यक्षदुदुरो दिशः ११, ३४
 होता यक्षद्वैव्या होतारा ११, ३६।
 १८, ७
 होता यक्षद्विर्कर्णं ११, ३३
 होता यक्षद्विधीन्मं १८, ४
 होता यक्षद्वनस्पतिन् ११, ३२। ४६।
 १८, १०, ३३
 होता यक्षद्वनस्पतिः १८, १८
 होता यक्षद्वरात्रसं ११, ३१

वाजसनेयि-माध्यन्दिन-शुक्ल

यजुर्वेद-संहिताऽध्यायानां सूची

अध्यायः	पृष्ठाङ्कः	अध्यायः	पृष्ठाङ्कः
१ प्रथमोऽध्यायः	१-४	११ एकविंशोऽध्यायः	१३-१७
२ द्वितीयोऽध्यायः	४-६	१२ द्वाविंशोऽध्यायः	१७-१०१
३ तृतीयोऽध्यायः	७-१०	२३ त्रयोविंशोऽध्यायः	१०१-१०५
४ चतुर्थोऽध्यायः	१०-१३	२४ चतुर्विंशोऽध्यायः	१०५-१०८
५ पञ्चमोऽध्यायः	१३-१७	२५ षड्विंशोऽध्यायः	१०८-१११
६ षष्ठोऽध्यायः	१७-२०	२६ सप्तविंशोऽध्यायः	१११-११४
७ अष्टमोऽध्यायः	२१-२५	२७ अष्टाविंशोऽध्यायः	११४-११७
८ नवमोऽध्यायः	२५-३०	२८ अष्टाविंशोऽध्यायः	११७-११०
९ दशमोऽध्यायः	३०-३४	२९ एकोनविंशोऽध्यायः	१११-११५
१० एकादशोऽध्यायः	३४-३७	३० त्रिंशोऽध्यायः	११५-११७
११ द्वादशोऽध्यायः	३७-४१	३१ एकत्रिंशोऽध्यायः	११७-११९
१२ त्रयोदशोऽध्यायः	४१-४५	३२ द्वित्रिंशोऽध्यायः	११९-१३०
१३ चतुर्दशोऽध्यायः	४५-५४	३३ त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः	१३०-१३७
१४ पञ्चदशोऽध्यायः	५४-५८	३४ चतुस्त्रिंशोऽध्यायः	१३७-१४१
१५ षोडशोऽध्यायः	५८-६३	३५ पञ्चत्रिंशोऽध्यायः	१४१-१४९
१६ सप्तदशोऽध्यायः	६३-६८	३६ षड्त्रिंशोऽध्यायः	१४९-१४४
१७ अष्टादशोऽध्यायः	६८-७५	३७ सप्तत्रिंशोऽध्यायः	१४४-१४६
१८ नवदशोऽध्यायः	७५-८१	३८ अष्टात्रिंशोऽध्यायः	१४६-१४८
१९ दशमोऽध्यायः	८१-८६	३९ एकोनचत्वारिंशोऽध्यायः	१४८-१४९
२० एकादशोऽध्यायः	८६-९१	४० चत्वारिंशोऽध्यायः	१५०

